

Mauro Pitteri
Roberto Sperandio

ETERNA FATĂ
Francesca Meneghin și sindicatul liber.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PITTERI, MAURO

Eterna față : Francesca Meneghin și sindicatul liber / Mauro Pitteri,
Roberto Sperandio. - Arad : Mirador, 2024

ISBN 978-973-164-397-7

I. Sperandio, Roberto

331

929

Mauro Pitteri
Roberto Sperandio

ETERNA FATĂ

Francesca Meneghin și sindicatul liber.

Editura *MIRADOR*
Arad, 2024

Principalele surse iconografice

AEM = Arhiva privată Ettore Marson, Vittorio Veneto

AM = Arhivă privată Francesca Meneghin, Album foto, Vittorio Veneto

ASPR = Arhiva istorică a Președinției Republicii, Portal istoric, Arhiva foto, Palazzo del Quirinale, Roma

BCVV = Biblioteca municipală din Vittorio Veneto

ISREV = Arhiva Institutului pentru istoria Rezistenței și a societății contemporane din zona Vittoriese

IVSREC = Arhiva Institutului Veneto pentru istoria Rezistenței și a epocii contemporane, Padova

Prezentare

Francesca Meneghin este protagonista acestei cărți care își propune să fie și o contribuție fundamentală la reconstrucția istoriei evenimentelor economice și sociale care au avut orașul Vittorio Veneto ca fundal, în special, din perioada fascistă până la sfârșitul anilor 1990.

Începând din 1943, pe când era foarte tânără om de legătură clandestin a Rezistenței, angajamentul Francescăi Meneghin a fost întotdeauna total, de ansamblu s-ar putea spune: sindical, politic, social și administrativ.

Cu această ocazie Mauro Pitteri și Roberto Sperandio, redactorii volumului, au reușit să reconstituie o poveste istorică lungă și complexă, integrând mărturii adunate, inclusiv autobiografice, cu documente de arhivă: cel mai bun mod de a face cunoscut sindicatului, uniune în care oamenii, ideile și talentele lor au contat întotdeauna foarte mult.

Ceea ce face lectura și mai interesantă sunt două aspecte centrale ale angajamentului Francescăi Meneghin la sindicat: a fi una dintre primele femei manageri în sindicat și, ulterior, printre protagoniștii ciocnirii (foarte dure în Treviso) pe problema incompatibilității, birouri sindicale cu cele politice, care au caracterizat discuția sindicală de la sfârșitul anilor '60.

Sunt multe imagini, în mare parte inedite, care însoțesc cele 130 de tablouri ale „ETERNA FATĂ” și care ne ajută să dăm un chip, și deci vitalitate, numeroșilor protagoniști ai poveștii. Vitalitate și prospețime pe care le regăsim și în documentarul video, care completează proiectul pe care am vrut să-l dedicăm acestei fete de nouăzeci și șapte de ani, de care suntem mândri.

Arad, octombrie 2024

Francesca, o fată de nouăzeci și șapte de ani al cărei spirit a fost și este o oglindă pentru generațiile viitoare în împărtășirea unei vieți de slujire a altora.

N.B. După ce a citit dactilografia, interpretată de două ori, Francesca a făcut numeroase corecturi și completări textului. Aproape toate au fost acceptate. Cititorul va găsi notele scrise de propria sa mână cu caractere cursive și semnate cu inițialele sale.

Introducere

Este greu de povestit în doar câteva pagini aventura umană a Francescăi Meneghin, născută în Vittorio Veneto în 1927. Era un copil muncitor „care nu s-a jucat niciodată cu o păpușă”, o adolescentă care a transmis mesajele Partizanilor în timpul Rezistenței, în 1954 tânăr maistru la Lanificio Cini (fabrică de lână) și în final, din 1957, sindicalist. Apoi, manager al sindicatului textil, responsabil pentru mișcarea femeilor, consilier municipal, secretar teritorial al C.I.S.L. Vittorio Veneto, manager I.N.A.S., membru al consiliului de administrație U.L.S.S., președinte al căminului de bătrâni Cesana Malanotti, președinte al Comitetului pro România Bulgaria.

Lupta partizană i-a marcat profund tinerețea timpurie. În acei ani groaznici, Francesca a trăit din prima zi oroarea războiului fratricid care a marcat-o cu moartea familiei. Toate acestea, în timp ce, de când era mică, a văzut fete puțin mai mari decât ea forțate de sărăcie să lucreze într-o filătură. Experiența directă și credința religioasă profundă au făcut-o intolerantă față de orice nedreptate, dar pentru ea discriminarea femeilor, răspândită în societatea italiană din acei ani, chiar și în sindicate, era deosebit de insuportabilă:

„Femeia era foarte bună pentru muncă, dar bărbații erau întotdeauna la conducere”. Ea consideră că este profund nedrept faptul că femeile sunt private de dreptul de a alege ce să facă cu viața lor. În perioada imediat postbelică, a văzut fete și băieți exploatați cu cruzime și apoi, când au devenit adulți, soți și mame, asupriți chiar și în cadrul familiilor lor, lipsiți de drepturi și deseori forțați să emigreze. Principala ei bătălie sindicală a fost pentru egalitatea de salariu. A fost cea mai arzătoare dintre nedreptăți. În ciuda faptului că făceau aceeași muncă, femeile primeau un salariu mai mic decât colegii lor de sex masculin. Chiar și într-o fabrică de textile, unde nu exista nicio îndoială că o femeie este mai productivă decât un bărbat, salariul ei era mai mic. Nedreptatea a fost agravată și de faptul că salariile mici corespundeau pensiilor mici. Francesca a denunțat în mod repetat public scandalul femeilor forțate să muncească mai mulți ani decât un bărbat pentru a obține același tra-

tament la pensionare. Parcă mamele ar plăti singure pentru maternitate și pentru alăptare. A fost și victoria ei dacă, după ani de luptă, contractul național de textile stabilea egalitatea salarială, extinsă ulterior tuturor femeilor prin legea 903 din 1977, susținută puternic de prietena ei Tina Anselmi, dar de prea multe ori eludată sau nesocotită.

Pentru a oferi femeilor posibilitatea de a combina timpul de lucru cu timpul de familie, pentru Francesca soluția a fost part-time, iar ea a luptat mult timp pentru a o obține, fără succes. Împotriva colegilor ei de sindicat, aceștia se temeau că timpul scurtat ar fi precursorul concedierii; dar și de muncitorii care nu puteau renunța la o parte importantă din salariu. Prima obiecție a fost un pretext, precum cea care dorea să limiteze drepturile femeilor, în special cele legate de maternitate, altfel, se spunea, șefii ar angaja doar bărbați. A doua a fost adevărată, dar s-a datorat scurtei viziuni a legislatorului care, ca și în cele mai avansate țări, ar fi trebuit să prevadă reguli care să sprijine lucrătorii cu fracțiuni de normă cu o indemnizație. Cu amărăciune a trebuit să constate că, dacă ar fi găsit multe femei care o ajutau în fabrică, care făceau parte din comisiile interne, angajându-se cu tenacitate și pasiune, nu a găsit nici una care să dorească să se dedice în întregime sindicatului ca ea. Apoi, lucrurile s-au înrăutățit în partid pentru că femeile puteau numai să aducă voturi dar bărbații nu au cedat locurile.

Apărarea drepturilor femeii a fost principala bătălie a Francescăi, purtată împreună cu prietena ei Tina Anselmi, dar cu siguranță nu singura. În cele 130 de tablouri în care am încercat să rezumam istoria îndelungată a angajamentului său sindical, politic și social, cititorul va găsi o relatare a multor alte lupte purtate întotdeauna cu vehementă pasiune. Poveștile spuse de protagoniștii acestei povești nu sunt importante doar pentru sindicatul din Treviso. De fapt, ele aparțin istoriei sindicatului în sens larg și evocă modurile în care sindicatul liber a trebuit să le rezolve în dificila trecere de la faza de pionierat, în simbioză cu Acțiunea Catolică și D.C., la una matură în care încerca să meargă singur. O tranziție care a fost dramatică pentru protagoniști, mai ales în Treviso unde ciocnirea dintre vechi și nou a fost deosebit de dură, atât de mult încât Francesca a definit acele momente drept teribile. La urma urmei, o istorie generală nu se poate face dacă nu sunt studiate mai întâi multe personalități individuale, nu doar cele marcante precum secretarii generali, ci și cele

mai umile care au contribuit totuși la îmbunătățirea vieții muncitorilor pe teritoriul țării noastre. Ei bine, ni s-a părut că cea a Francescăi este o parte importantă a acestei povești.

M. P. .

CUPRINS

Prezentare.....	5
Introducere.....	7
Indice de o sută treizeci de cadre.....	13
Cele o sută treizeci de cadre.....	13
Copilăria (1927-1942).....	19
Rezistența (1943-1945).....	37
În mișcarea sindicală creștină a C.G.I.L. (1945-1948).....	55
Militant al Liberei C.G.I.L. (1948-1950).....	75
Primii ani ai C.I.S.L. (1951-1955).....	93
Școala din Florența și experiența la Brescia (1956-1957).....	125
Secretarul de district la Vittorio Veneto (1958-1963).....	143
Transformarea CISL din Treviso în anii șaizeci.....	165
Criza primului CISL și a fondatorilor săi (1963-1965).....	193
Anii INAS (1965-1980).....	209
De la ULSS 12 Sinistra Piave la președinția azilului de bătrâni (1981-1999).....	241
Revenirea la CISL(2001-2019) și ajutor umanitar din 1981.....	253
 Bibliografia folosită în text.....	 265
Abrevieri.....	273

Cele o sută treizeci de cadre

Copilăria (1927-1942).....	19
1. Vittorio Veneto, locul natal al Francescăi Meneghin.....	21
2. Tata Vittorio și Industria viermilor de matase Sbrojavacca.....	23
3. În 1 ^o august 1927 s-a născut Francesca Meneghin.....	26
4. Școala elementară de maicuțe Fiicele Maria Bambina.....	29
5. "Capetta" - șefa mică la Sericicultura Sbrojavacca.....	31
6. Războiul izbucnește. Francesca lucrează în atelier. Accident la locul de muncă.....	33
7. Educația civilă a muncitorului Francesca.....	34
Rezistența (1943-1945).....	37
8. Poveștile Elisei Perini.....	39
9. A murit Ottavio De Luca, vărul partizan al Francescăi.....	41
10. Un alt văr al Francescăi, Pietro Botton, a fost împușcat.....	43
11. Giuseppe bottega vărul al treilea al Francescăi a căzut mort împușcat.....	45
12. Francesca este om de legătură clandestin în timpul Rezistenței.....	47
13. Rezistența și A.C.L.I.	49
14. Eliberarea.....	50
15. Francesca își amintește de femeile partizane în fața Președintelui Mattarella.....	52
Curentul sindical creștin a C.G.I.L. (1945-1948).....	55
16. Francesca se alătură sindicatului.....	57
17. Francesca o întâlnește pe Tina Anselmi.....	59
18. Aderare la A.C.L.I. / Calitatea de membru al A.C.L.I.	60
19. Muncitoarea Francesca face propagandă pentru D.C.	62
20. Femeile din Treviso sunt pentru Republică.....	63
21. Francesca aleasă în comisia internă a Lanificio Cini.....	64
22. Lucrătoarea Francesca înregistrată la D.C. Sora ei emigrează.....	66
23. Activist al sindicatului Textile.....	67
24. Reprezentant districtual al textilelor.....	70
25. Întâlnirea cu Lorenzo Cadamuro.....	71
26. Atentat asupra lui Togliatti.....	72

Militant al Liberei C.G.I.L. (1948-1950).....	75
27. A.C.L.I. și noul sindicat.....	77
28. Surorile Meneghin au fondat sindicatul liber.....	78
29. Laicitatea sindicatului liber.....	80
30. Sindicatul liber face primii pași în Vittorio Veneto.....	81
31. S-a născut S.I.L.T., noul sindicat al Francescăi.....	82
32. Probleme între sindicatele libere și D.C. din Vittorio Veneto.....	83
33. Criza filaturilor.....	84
34. Tulburări la Snia Viscosa.....	85
35. Prietenia dintre Lorenzo Cadamuro și Francesca este întărită.....	86
36. Primul Congres al liberei C.G.I.L. din Treviso.....	88
37. Francesca este maestru la Lanificio Cini.....	90
Primii anii ai C.I.S.L. (1951-1955).....	93
38. Se naște C.I.S.L. Francesca printre fondatori.....	95
39. Lupta din filatură continuă. Francesca se alătură Comitetului provincial pentru textile.....	97
40. Lupta pentru creșterea indicelui de contingentă.....	98
41. Conflicte cu C.G.I.L., Industriașii și Coldiretti.....	99
42. Francesca a fost reconfirmată în Comitetul Provincial pentru Textile.....	101
43. Francesca vicepreședinte al primului Congres C.I.S.L. de la Treviso. Se alătură consiliului U.S.P.	103
44. Viața grea a sindicalistului la începutul anilor cincizeci.....	104
45. Criza la Snia, Torcitura și emigrarea în Brazilia.....	106
46. Prima întâlnire a Francescăi cu Giulio Pastore	107
47. Disputa din sectorul textil este din ce în ce mai amară.....	108
48. «Poziția femeii care lucrează este „nefericită».....	109
49. Problema arendașilor exacerbează conflictul dintre C.I.S.L. și Coldiretti.....	111
50. Negocierile contractuale o găsesc favorabil Meneghin.....	113
51. Un prim acord privind conglomerarea. Tinerii din Treviso emigrează în Canada	115
52. Exploatarea inacceptabilă a muncitorilor din filaturi.....	116
53. Meneghin speră într-un angajament mai mare din partea A.C.L.I. în favoarea femeilor.....	121

54. Problema arendașilor.....	122
55. Francesca candidat pe listele D.C. la alegerile locale.....	124
Școala din Florența și experiența Bresciana (1956-1957).....	125
56. Pavan o propune pe Francesca lui Pastore pentru cursul de la Florența.....	127
57. Francesca câștigă bursa pentru Florența.....	129
58. Școala din Florența, în Strada Alfieri n. 6.....	130
59. Francesca refuză loc de muncă la sindicatul textilelor din New York.....	132
60. Experiența „fericită” în Brescia	136
61. Întoarcerea la Vittorio Veneto.....	137
62. Disputa fermierilor se intensifică.....	139
Secretar de district în Vittorio Veneto (1958-1963).....	143
63. Primii pași ai secretarului de district la Vittorio Veneto.....	145
64. Criza serică devine ireversibilă.....	147
65. Francesca, un punct de referință pentru lucrătoarelor din Vittorio.....	148
66. Din nou pentru femei și un curs pentru angajați.....	149
67. Dispută la fabrica de biscuiți Colussi.....	150
68. O muncitoare la Colussi.....	151
69. O nedreptate care trebuie remediată.....	153
70. Primul curs județean pentru tineri activiști.....	154
71. Francesca confirmată ca secretar provincial adjunct al textilelor... ..	155
72. «Gata cu vorbele», avem nevoie de fapte pentru salarizarea egală.....	157
73. La Congresul Național al textilelor Francesca cere salarizare egală.....	159
74. Marile greve din 1959.....	161
75. Pentru Francesca, sindicatul trebuie să-și facă auzită vocea oriunde este posibil.....	162
76. Francesca relatează despre prezența lucrătoarelor în sindicat.....	163
Transformarea C.I.S.L. din Treviso în anii șaizeci.....	165
77. La C.I.S.L. Sindicatul de luptă.....	167
78. Francesca și Episcopul.....	168
79. Francesca organizează un curs de economie casnică.....	169
80. Lunga dispută Zoppas.....	170

81. Francesca conduce disputa la fabrica de biscuiți Colussi.....	172
82. Comisarii de fabrică ai Francescăi.....	174
83. Greva de la Italcementi.....	175
84. Francesca organizează angajații Opere Pie.....	178
85. Francesca organizează producătorii de brânză Vittoriesi.....	179
86. Femeile implicate în uniune sindicală se întâlnesc la Treviso	180
87. Francesca aplaudată la Congresul Pensionarilor.....	181
88. Miracolul economic.....	183
89. Sosirea lui Bentivogli.....	185
90. Francesca apără femeile și pensionarii la cel de-al patrulea congres U.S.P.....	186
91. Francesca delegată textilă la al IV-lea congres confederal C.I.S.L. ..	187
92. Meneghin cere ajutorul lui Bentivogli.....	190
93. Realizare importantă la fabrica de lână Cerruti.....	191
94. C.I.S.L. este mai rău decât C.G.I.L.	192
Criza primului C.I.S.L. și a fondatorilor săi (1963-1965).....	193
95. Francesca este obosită, dar participă oricum la conferința de la Ladispoli	195
96. Alegerile politice din 1963. Pavan nu este reales.....	197
97. Spre marginalizarea grupului istoric U.S.P.	198
98. Francesca revendică victoria C.I.S.L. la Colussi.....	199
99. Începutul « momentelor teribile».....	201
100. Scrisoare de la Francesca din Charleroi. Fluturași anonimi o defăimează	202
101. Demisia lui Pavan. Discurs pasional al Francescăi.....	205
102. Pentru Francesca mai este nevoie de parlamentarii sindicalști..	206
Anii INAS (1965-1980).....	209
103. Meneghin la I.N.A.S.	211
104. «Salvează-o pe Meneghin!».....	212
105. «Sindicatul protestului peren».....	214
106. Francesca între I.N.A.S. și sindicatul textilelor.....	216
107. Francesca lucrează la I.N.A.S. cu normă întreagă.....	218
108. La provincia di Treviso esce dalla povertà.....	219
109. Francesca responsabil I.N.A.S.	220
110. Muncitorii din veneto în Belgia. Francesca își plânge cumnatul Pietro.	221

111. Bătălia Francescăi pentru mineri	223
112. Procedurile de la I.N.A.S. sunt din ce în ce mai împovărătoare.....	224
113. Timp de treizeci de ani, Francesca a stat în consiliul municipal...	227
114. Corespondența Anselmi-Meneghin.....	229
115. Francesca lucrează din greu la I.N.A.S.	232
116. Francesca rezolvă problemele.....	233
117. «Îndrăgostită de patronaj ». Contraste cu U.S.P.	235
118. Sfârșitul traumatizant al experienței I.N.A.S.	237
De la U.L.S.S. 12 Sinistra Piave ca președinte al azilul de batrâni (1981-1999).....	241
119. Francesca își începe angajamentul în U.L.S.S. 12 Sinistra Piave...	243
120. Prima călătorie a Francescăi în Bulgaria. Apoi zborul spre Brazilia	244
121. Francesca se opune închiderii spitalului Vittorio Veneto.....	245
122. Președinte al Sanatoriului Cesana Malanotti	247
123. Oferă cazare demnă oaspeților de la Cesana Malanotti.....	248
124. Din nou pentru a proteja mamele care lucrează.....	250
125. Lupta pentru munca cu fracțiune de normă (part-time).....	251
Comitatul pro Romania Bulgaria din 1981 și revenirea la C.I.S.L. (2000- 2019).....	253
126. În Bulgaria și România cu Comitetul pro România Bulgaria	255
127. Francesca își arată din nou ghearele.....	257
128. Francesca se întoarce la C.I.S.L.....	259
129. Președintele Republicii îi mulțumește Francescăi Meneghin.....	260
130. Epilogul.....	261

Copilăria (1927-1942)

1. Vittorio Veneto, locul natal al Francesca Meneghin

În 1866, după unirea cu Italia, în cinstea regelui acesteia, cei doi antici podetari venețieni Ceneda și Serravalle s-au unit într-un singur municipiu, Vittorio Veneto. Prin el trece râul Meschio, care de secole a dat energie roților solemne ale motoarelor hidraulice, precursori ai dezvoltării industriale a orașului, deosebit de puternice în sectorul textil. Numeroasele firme mici producătoare de mătase au intrat în criză în 1858, cand o epidemie de pebrină a lovit viermii de matase, dialectal spus *"cavalieri"*. Fabrica de mătase și-a revenit datorită unui om de știință-antreprenor, Giuseppe Pasqualis (1825-1895). În laborator, reușește să selecteze sămânța de viermi de mătase capabilă să reziste bolii. În 1873, a fondat primul institut de viermi de mătase din oraș și a inventat o fibră textilă *"gelsolino"* obținută din ramuri de dud reduse la material celulozic. Alți antreprenori Vittoriesi i-au călcat pe urme și au făcut din oraș al șaptelea centru industrial din Veneto și „un centru de viermi de mătase de talie mondială”. După dezastrele Primului Război Mondial, redresarea a fost rapidă, atât de mult încât, în 1919, una dintre puținele industrii venețiene cu peste o mie de muncitori lucra pe malurile râului Meschio. Un mediu de clasă muncitoare, așadar, teren fertil pentru răspândirea socialismului. Episcopul, Monseniorul Beccegato (1917-1943), un păstor care a intenționat să-și apere turma de acea hoardă subversivă, păgână și imorală, este îngrijorat de asta. Recuperarea demografică este de asemenea notabilă. Acum Municipiul are în jur de 24 de mii de locuitori, cu un sfert mai mult decât la începutul secolului. Sunt șase sericultori care lucrează în oraș și garantează „un venit semnificativ pentru multe familii”, inclusiv pentru Francesca. Ea însăși își amintește de acel ciclu de producție, un adevărat „ritual care se desfășoară pe parcursul anului”. Datorită acestei munci desfășurate de femei, de multe ori doar fetele, chiar și cele mai sărace au „suport garantat”.

«Când se naște viermele de mătase, industria viermilor de mătase, la cerere, îl livrează familiilor din domeniu, sau micilor fermieri direcți care cer o cantitate proporțională cu cantitatea de frunze de dud pe care o au la dispoziție. Munca se desfășoară mai ales de către femei

și în general în casa în care locuiesc, deoarece viermele cere reguli referitoare la cantitatea de hrană, cât și la schimbarea patului în care este așezat. Frunza trebuie să fie uscată și curenții de aer trebuie evitați. Angajamentul durează câteva săptămâni dar trebuie urmat cu atenție pentru a evita emacierea și bolile pebrine. Când viermele de mătase este matur, se închide în coconul de mătase pentru a se transforma într-un fluture. Coconii trebuie să fie duși la sericultorul care a livrat viermele de mătase, unde o parte din produs va fi examinată la microscop. Va fi împerechere. Femela va depune sămânța într-o celulă (o cană de hârtie) care se spală și se păstrează la rece până în primăvara anului următor, când începe din nou această reproducere incitantă” (F. M.)

Toffoli 2014, p. 51; Zanette; Roverato, pp. 185 e 196; Vettorel; “L’Azione”,
17 ott. 2010

Vittorio Veneto, rural cu dade (AEM)

Vittorio Veneto, Societate Italiana Ciment (AEM)

2. Tatăl Vittorio și sericicultura Sbrojavacca

Vittorio Meneghin este tatăl Francescăi.

«Născut în Vittorio Veneto la 13 aprilie 1889 într-o familie de arendași. Întors din războiul din 15/18 în care a luptat de la soldat la sergent major în Regimentul 7 Alpin, divizia Cadore, și-a căutat de lucru și a găsit la 19 octombrie 1930 cu diploma care i-a fost acordată pentru că a urmat cursul de larve predat la fabrica de sericicultură „G. B. nob. Sbrojavacca” din Vittorio Veneto sub controlul Stației Regale Bacologice din Padova. Munca de sericicultor este sezonieră, dar va umple golurile lucrând cu familiile proprietarilor de sericicultură care locuiau pe aceeași stradă, Ugo Foscolo, la câțiva metri de casa familiei Meneghin”. (F.M.)

Examinând diferitele faze ale reproducerii viermilor de mătase, până la producerea coconului, este necesar să ne asigurăm că acesta nu a

contactat două boli grave, emacierea și pebrina. Poate că părintele Vittorio este unul dintre acei „experți care le spun muncitorilor ce coconi să aleagă și pe care, mai presus de toate, să-i arunce”. Apoi, se specializează la școala care urmează metoda pionierului Pasqualis al cărui sediu se află în via Ugo Foscolo (azi Strada Giuseppe Pasqualis), în vechea Ceneda, la câțiva pași de casa în care locuiește. Datorită expertizei sale, este angajat ca tehnician de către compania Cavalerului Giovanni Battista Sbrojavacca. Printre sarcinile sale se numără să ocolească casele fermierilor și să verifice progresul bun al producției de cocon. De asemenea, este expert în *ginecrino*, sistemul inventat de un alt antreprenor din Vittorio Veneto, Vettore Costantini, care încrucișează sămânța fluturilor autohtoni cu coconi galbeni și a fluturilor japonezi cu coconi albi. Munca pentru părintele Vittorio este sezonieră, dar el o completează lucrând ca meșter pentru familia care deține sericicultură, soții Sbrojavacca.

Vittorio Veneto, Sericicultura Sbrojavacca în 1918, clădire demolată în 1985 (AEM)

Interiorul filaturii (AEM)

Centrul genetic al viermilor de semințe funcționează în San Giacomo di Veglia, lângă Meschio, de unde provin tulpinile pentru reproducere, numite polihibride. Capabil să reziste concurenței japoneze, odată hibernat, sămânța produsă este exportată în Italia și Europa de Est. În perioada imediat postbelică, fabrica de mătase a cunoscut primele semne de declin. Apoi, ea este protejată de politica autarhică a fascismului. Pe scurt, rătăcind prin mori de canalizare, filaturi, fabrici de lână, fabrici de hârtie, fabrici de ciment și turnătorii, cineva cu imaginație a numit Vittorio Veneto micul Manchester. O comparație care mai târziu a devenit și mai potrivită, atunci când un alt cavaler, cenedesezul Franco Marinotti (1891-1966), sosit de la Milano, unde era director la Snia Viscosa, a deschis o fabrică în Vittorio Veneto care avea peste o mie de muncitori, majoritatea dintre ei femei și angajează încă două sute de bărbați în atelierele mecanice. Cu toate acestea, industria din Vittorio Veneto suferă de o slăbiciune fundamentală; munca este preponderent sezonieră și este efectuată predominant de femei. Pentru mulți bărbați, îmbarcarea spre America este singura scăpare din sărăcie.

Toffoli 2014, pp. 27 e 51; Ulliana

3. În 1 august 1927 se naște Francesca Meneghin

Vittorio Meneghin, sergentul Major din Regiment 7 Alpini, div. Cadore (AM)

Părintele Vittorio, un catolic practicant, a avut patru copii din prima căsătorie cu Regina Gava. Espedita, născută în 1921, Maria, născută în 1923, micuțul Domenico care a murit la doar doi ani și în cele din urmă Francesca, născută la 1 august 1927, în casa din via Ugo Foscolo, în Ceneda. Și-a pierdut mama devreme, când avea doar doi ani și nu are decât „o vagă amintire” despre ea. În așteptarea celei de-a doua căsătorii a tatălui ei, ea este încredințată unchilor ei Bottega, o familie de mătasari care locuiește în Manzana. Ei îi spun că seamănă cu mama ei. „Se spune că era o femeie curajoasă ca bunica mea și mătușile mele străbune” dintre care una era stareță

cisterciană. În cele din urmă, Vittorio se recăsătorește cu Santa Tomasi. „Am amintiri splendide despre cea de-a doua mea mamă, Santa în nume și de fapt”. Din a doua căsătorie s-a născut Regina în 1931 și Giuseppe în 1935. Chiar dacă «familia mea nu a cunoscut niciodată sărăcia, noi ne consideram săraci. Niciodată o rochie nouă, niciodată posibilitatea de a merge la cinema sau la teatru, de a putea cheltui niște bani la o petrecere.” În ianuarie, când are loc sărbătoarea hramul San Tiziano, după ce au ascultat liturgia în Catedrala din apropiere, cu rochii frumoase, cele trei surori Meneghin merg la petrecere cu douăzeci de cenți băgați în buzunar de mama Santa care speră tacit ca nu vor fi cheltuiți. Cu toate acestea, datorită muncii tatălui,

«iar datorita zestrei considerabile a celor două mame, în paturi sunt mereu cearșafuri fără reparații, precum și fețe de masă și tot ce este necesar pentru o locuință. Nu era așa în acele vremuri când era prea multă sărăcie. Din salariul tatălui Vittorio lipseau 50 de lire pe

lună (o optime) reținute de firmă pentru acoperirea împrumutului în avans de 5.000 de lire pentru jumătate din achiziția casei la câțiva metri de serviciu. Cealaltă jumătate a fost acoperită cu banii aduși din zestre de a doua mamă, Santa Tomasi. Condițiile familiei s-au îmbunătățit când sora ei, Espedita, în vârstă de 17 ani, din munca ei sezonieră ca sericicultor, a fost angajată la Torcitura Snia Viscosa din Vittorio Veneto în 1938. Compania a fost fondată în 1937 de către antreprenorul din Vittorio Veneto, Comm. Franco Marinotti”.

(F.M.)

Familia Meneghin, Francesca este în brațele mamei, Regina Gava (AM)

Cele 50 de lire pentru a răscumpăra cealaltă jumătate a casei cumpărate de Sbrojavacca încă lipsesc din salariu. De aceea tata Vittorio lucrează peste program pentru proprietari. Îl plătesc cu haine aproape noi sau cu lemne, utile pentru asamblarea mobilierului din casă. Cu toate acestea, Francesca în copilărie vede alte fete mai mari, care aveau o situație mai precară. Sunt femeile mici care lucrează într-una dintre numeroasele filaturi de pe malul Meschio. Măinile lor erau fierte de la apa fierbinte și puturoasă pentru crisalida care, odată ter-

minată, plutea în lighean. Cartofii erau adesea puși la fiert în acea apă dezgustătoare”.

În anii 1930, spre deosebire de restul Italiei, producția de mătase a crescut în Veneto și mai ales în provincia Treviso. În 1937, statisticile evidențiază recordul atins în producția de semințe, creșterea și procesele filaturii. În provincie, kilogramele de mătase produse sunt puțin sub cinci milioane și jumătate, sunt treizeci și cinci de filaturi, peste trei mii de ligheane, tocmai cele care „fierbeau mâinile” filatorilor, nevoiți să-și bage degetele pentru a extrage coconul. Micuța Francesca a cunoscut-o pe Gina Piccin Dugo, poet (1922-2003), care până la vârsta de unsprezece ani a lucrat la filatură, iar apoi, după terminarea studiilor, a devenit

profesor. Ea și-a dedicat prima colecție de poezii muncii grele din filatorii pe care, devenind adultă, Francesca a oferit-o ca pildă (model) prietenei ei mai tinere.

Sega, pp. 116-117 e 137; Meneghin 2020; Manesso, p. 139;
G. Piccin Dugo, Filanda addio, Vittorio Veneto 1991

Vittorio Veneto, Torcitura 1942

Vittorio Veneto, Torcitura, rectifica pompe Viscosa, 1949

4. Școală elementară de maicuțe “Figlie di Maria Bambina”

Începând din 1921, s-a construit școala elementară numită după poetul Ugo Foscolo, pe aceeași stradă în care locuia familia lui Vittorio și pe care a urmat-o ulterior Francesca. „Mi-am petrecut copilăria aproape de un băiat de vârsta mea, am făcut școala primară împreună. El, ateu, a urmat după război școala de partid P.C.I. din Roma. A devenit, la fel ca mine, un lider de sindicat al C.G.I.L. și a ajuns și el repartizat la Vittorio Veneto. Ca prieteni din copilărie ne-am trezit pe aceeași cale”, dar pe părți opuse și nu prea prietenoase. Își amintește și de o prietenă de-a ei de la școală, apoi de colega ei de muncă, Anita Betto, tot dintr-o familie muncitoare. Ei frecventează parohia Catedralei. Împreună, după școală, merg la Surorile Carității cunoscute sub numele de “*Figlie di Maria Bambina*” (Fiicele Pruncului Maria). Aceste călugărițe au ajuns în oraș în 1917, în anul cumplit al refugiaților de război și aici, în 1924, s-au stabilit acasă în strada San Tiziano, la câțiva pași de cea a micuței Francesca. Își amintește cu emoție de o tânără călugăriță, sora Anselmina. O călugăriță „proeminentă”, profesoară de muzică și teatru care cântă cu fetele de la grădiniță. De la ea, micuța Francesca a învățat „rugăciune, muzică, artă și tot ce poate fi de folos în viață”. În timpul acestor întâlniri, care au continuat chiar și în adolescență, a auzit despre doctrina socială a Bisericii, atenția față de muncitori și „salarii corecte”.

Cine știe ce sperietură a fost pentru copii în noaptea de 18 octombrie 1936, când întreaga zonă Vittoriese a fost trezită brusc de cutremurul care și-a avut epicentrul în Alpagu. Ceneda însăși a fost lovită puternic, cu patruzeci de clădiri prăbușite și alte trei sute avariate. Cutremurul nu a cruțat nici catedrala San Tiziano, nici seminarul episcopal, primăria și stația de carabinieri.

„Dumnezeu știe cât de puternic a fost”; iar casa Meneghin „a suferit destul de multe pagube”.

În 1938, Francesca tocmai terminase școala primară când, la 25 septembrie, Mussolini a sărbătorit a douăzecea aniversare a victoriei la Vittorio Veneto, însoțit de cavalerul Marinotti. Apoi, în noiembrie a venit rândul prințului Umberto care a inaugurat și noua cale ferată. Pe lângă cele ale regimului, au fost și manifestații religioase. Monseniorul Bec-

cegato face din campania pentru puritate, una dintre principalele sale activități pastorale. Francesca este printre Fiicele Mariei:

„Îmi amintesc una dintre aceste demonstrații din Piața Catedralei. Piața era plină, eu și Fiicele Mariei am purtat o rochie albă cu panglică albastră. Îmi amintesc că eram în spatele Sfântului Sacrament în această procesiune care a făcut înconjurul pieței și mă uitam la această rochie”.

Meneghin 2020; Sega, pp. 116, 122 e 139

Vittorio Veneto, Mussolini ajunge la gară, 25 settembre 1938 (BCVV)

Mussolini sărbătorește a douăzecea aniversare a victoriei, 25 settembre 1938

5. Capetta “șefa mică” la sericicultura Sbrojavacca

Din căsătoria cu Santa, tatăl Vittorio mai are doi copii, Regina și Giuseppe, singurii din familie care și-au continuat studiile după școala primară. Odată cu nașterea micuțului Giuseppe în 1935, familia Meneghin se poate numi pe bună dreptate numeroasă și, prin urmare, demnă de regim. Prin urmare, după terminarea școlii primare, cu permisiunea plasamentului fascist, Francesca se poate alătura tatălui și surorilor ei mai mari la firma Sbrojavacca. Cu patru ani mai mare decât ea, Maria este microscopist, adică studiază la microscop semințele viermilor de mătase pentru a elimina loturile infectate. Compania are șaptezeci de angajați pentru aproximativ opt luni pe an și angajează aproximativ trei sute de lucrători sezonieri timp de o lună. Pentru Francesca, activitatea în sericicultură este foarte interesantă. Din sămânță se ajunge la vierme de mătase și de la vierme de mătase la cocon care apoi este trimis la filatură pentru bobinarea mătasei.” Multe fete efectuează înfrunzirea timp de aproximativ treizeci de zile. În filatorii, „fetele sunt marea majoritate”. Apoi, iarna lucrăm de acasă. Se fac celule de hârtie în formă de sticlă acolo unde viermii își depun ouăle pentru sămânța din anul următor. „Pentru a câștiga bani, a trebuit să fim foarte rapizi. Hârtia conținea pergament. Sticla a fost închisă cu lipici. Între hârtie și lipici, degetul mare s-a uzat și am lăsat adesea urmele răni în sticlă, dar a trebuit să continuăm oricum.”

De la călugărița Anselmina, Francesca „avea o educație morală și civilă despre muncă, despre problemele ei și pericolele ei, așa cum se spunea atunci. În afară de primirea unui salariu, în muncă erau angajate și alte persoane. Acesta a fost principiul de bază în care am fost educat. Prin urmare, a fost necesar să ne angajăm și să o facem în cel mai bun mod posibil.” Un angajament pe care ea, puțin mai mare decât un copil, l-a luat la propriu. Ea s-a remarcat imediat prin priceperea și diligența ei. La doisprezece ani, i-au încredințat deja sarcini delicate. «Desemnată de firmă să retragă banii din salariu de la bancă», pentru a o face să pară mai mare, i-au tăiat împletiturile. La treisprezece ani, șefii ei au repartizat-o la delicatul „departament cocon calitate aur”, numindu-o chiar șef de departament pentru luna iunie, trecând peste rezistența directorului de personal.

Vittorio Veneto, Francesca Meneghin la cincisprezece ani, 1942 (AM)

Soții Sbrojavacca au o atitudine paternalistă. Pentru orele suplimentare ale părintelui Vittorio, îi dau «două haine aproape noi pe an, iar noi luăm hainele uzate ale proprietarilor. Au avut respect și pentru

noi, surorile, pentru sânguina noastră”. Într-o zi, unul dintre cei doi șefi se apropie prea mult de muncitori, iar tremurul lor era evident. Eu, care ocupam pe vremea aceea funcția de maestru, i-am spus: - Doctore, dacă vrei producție, plecați! – Tatălui meu i s-a raportat cu admirație: – Vittorio, fiica ta are capacitatea de a fi șef».

Pe parcursul celor douăzeci de ani, deși corporatistă și subordonată regimului, a existat o uniune fascistă. „Șefii mei, care erau antifasciști, m-au împins să accept să fiu reprezentant sindical pentru a împiedica să fie ales altcineva”. Astfel, într-un anumit sens, a început cariera de sindicalist a Francescăi.

Meneghin 2020; Sega, pp. 117-118; Vedovato 2007, Intervista

6. Războiul izbucnește. Francesca lucrează în atelier. Un accident la locul de muncă

Fiind un oraș militar, Vittorio Veneto are mulți soldați în concediu. Mai mult decât de arme, ei sunt atrași de fetele tinere muncitoare. Francesca vede mulți dintre ei; unii întâlnindu-se într-o „zonă de sericicultură”, poate retrasă. Când, la 10 iunie 1940, E.I.A.R. a difuzat vocea stentorială a Ducei, declarând război Franței și Marii Britanii, postulând o victorie fără îndoială, ea avea doisprezece ani. Frecventează o filială din via Ugo Foscolo, unde femeile din Fascio le predau alfabetul băieților în gri-verde. Francescăi, încă cu împletiturile ei, i se încredințează și un soldat, „tânărul Franco Chezzi care nu se va mai întoarce niciodată de pe frontul albanez”. Odată ce a împlinit paisprezece ani, în 1941, proprietarii sericiculturii au propus-o pe Francesca pentru diploma de merit a secțiunii de muncitori și lucrători la domiciliu a Federației grupurilor provinciale de femei din Treviso. Pe 9 noiembrie i-a fost acordat certificatul, inclusiv un premiu în bani. Cu acei bani, în sfârșit, familia Meneghin poate achita datoria pe care o au la Sbrojavacca și pot scoate ipoteca pusă pe casa lor din strada Foscolo. Cu toate acestea, datorită ororilor provocate de regimul fascist, după Eliberare, Francesca a rupt acea diplomă. Soldat în timpul Marelui Război, părintele Vittorio nu a fost chemat la arme, dar Francesca și-a văzut unchii și verii plecând. Nu toată lumea

se va întoarce. Absența bărbaților lasă atelierele de mecanică goale și în locul lor se angajează femei, chiar și foarte tinere. În Vittorio Veneto, cu aproximativ cincizeci de angajați, atelierele Pradella produc componente pentru bicicletele armatei. Lucrăm tot anul, spre deosebire de sericicultură. În 1942, după ce a cerut concediu de la Sbrojavacca, împreună cu prietena ei Anita, Francesca a fost angajată în atelier. Una cu spatele la cealaltă, cele două fete sunt trecute la prese și mașini care li se par monstruoase. Este un act de jonglerie; trebuie să îți scoți imediat mâinile din presă după ce ai așezat pe ea metalul care, la comprimare, ia forma clopotului. „Noi două eram mereu atente timp de multe luni”. Într-o zi, atelierul este sfâșiat de un țipăt disperat. Proprietarii fug, Anita leșină. Ochii lui Francesca se uită în vârful presei, unde o parte din mâna prietenei ei rămâne și pierde mult sânge.

În timpul războiului, spre deosebire de mulți alții, familia Meneghin a reușit cumva să obțină mâncare. În Manzana locuiesc unchii Bottega, moșieri care au primit-o pe Francesca în copilărie. Noaptea, pe bicicletă, «cu tatăl meu, ne-am dus să le asigurăm provizii. Fructe, brânză, legume și chiar carne. N-am cunoscut niciodată foamea”. Alte rude sunt în Cappella Maggiore. Regina, sora cea mai mică, mergea acolo „cu bicicleta pentru lapte”.

Meneghin 2020

7. Educația civilă a muncitorului Francesca

Francesca nu este membră a Acțiunii Catolice și nu poate plăti pentru cardul de membru. Cu toate acestea, tocmai în dieceza din Vittorio Veneto, *“Gioventu Femminile”* (Tineretul feminin) începe să se discute despre solidaritate și despre o societate mai creștină. Întrucât multe femei sunt chemate să înlocuiască muncitorii, apostolatul din rândul muncitorilor ia locul cruciadelor pentru puritate. În fiecare fabrică, un delegat al mișcării face prozelitism. Astfel s-au născut primii *“Raggi d’ambiente”*, la Conegliano, în martie 1943, când marile greve de la Torino au dat prima lovitură fascismului de acum instabil. Ei iau numele de *“Raggi d’ambiente”*, pentru că sarcina Razelor este de a radia lumina lui Hristos în lumea muncii, primul pas către o reconstrucție creștină a

Italiei. În fiecare fabrică a eparhiei există un apostol al muncii, un fel de sindicalist „ante litteram”, atât de mulți încât acest fapt este observat cu suspiciune de fasciștii R.S.I. Tocmai la Vittorio Veneto, în martie 1944, a avut loc primul curs pentru apostoli la care au participat o sută șaptezeci de lucrători, conduși de reprezentantul episcopului, monseniorul Luigi Piovesana.

Totuși, în timp ce frecventa călugărițele „Fiicele Mariei Bambina”, a cunoscut-o pe Dina Orsi (1907-1967), din Conegliano, asistentă la Crucea Roșie în Africa în timpul războiului din Etiopia și conducătoarea Acțiunii Catolice. „Îmi amintesc că a venit să avem întâlniri în mijlocul bălții partizane. Am ținut întâlnirile într-un orfelinat. Împreună cu Orsi, în timpul războiului am început să ne lărgim gândirea.” Cu toate acestea, eram încă supuși unui regim totalitar și a ne exprima liber, era periculos. Cu toate acestea, „cei care ne priveau au trebuit să ne recunoască drept oameni catolici care au dat valori nu doar lumii religioase, ci și celei civile și acestea au fost tocmai datorită *“Raggi d’ambiente”*. Școala lui Orsi era de un nivel bun, „cel puțin pentru cineva ca mine care făcuse doar școala primară”. Grupul său se întâlnea duminică dimineața cu „întâlniri în care au fost explorate în profunzime teme catolice referitoare la cultură și societate cu unele personalități importante”.

Lorenzon, p. 197; Schivetto; Sega, pp. 122-124

Rezistența (1943-1945)

8. Poveștile Elisei Perini

La începutul anului 1944, Quartiere del Piave era încă relativ liniștit. Până atunci nu se formaseră forțe partizane semnificative și nici represiunea fascistă nu se simțise prea mult. După moartea episcopului Beccegato, scaunul de la San Tiziano a rămas vacant până în mai 1944. Scaunul de la San Titiano (Episcopia) apoi a fost deținut de vărul uneia dintre bunicile Francescăi, Monseniorul Domenico Zanette, care fusese atacat de fasciști în 1926. Vicarul i-a invitat pe tineri, pentru a evita recrutarea R.S.I. . Descoperit, este forțat să se ascundă. Așadar, este un mediu catolic și antifascist care o formează pe Francesca, de șaisprezece ani, care continuă să participe la întâlnirile organizate de *“Fiicele Mariei Bambina”*. Ca multe alte fete, îi vede cu durere pe soldații armatei regale care, desființați, se ascund. „Îmi vine în minte imaginea soldaților care cer îmbrăcămintă de schimb pentru a fugi. Tatăl meu avea o grămadă de haine”, compensație pentru munca sa de meșter al familiei Sbrojavacca.

Acest echilibru instabil este rupt atunci când fasciștii încep să vâneze soldații care fug. În casa parohială din Montaner, la nord de Sarmede, se acordă asistență răătăciților, iar armele partizanilor sunt ascunse. Persoana care transportă rechizite și medicamente pe bicicletă este o altă profesoară a Francescăi, Elisa Perini (1907-1962). Spionii îi avertizează pe fasciști. La 27 martie 1944 au fost arestați preotul paroh, Don Giuseppe Faè (1885-1966), sora sa Giovanna (1892-1945), profesoara Elisa Perini, secretarul și medicul orașului. Preotul paroh, sora lui și profesoara sunt supuși la audieri grele. Fasciștii descoperă cine este armata responsabilă pentru aceste operațiuni; este un fost ofițer, Giobatta Bitto care era numit „Pagnoca” (1919-2003) care, pentru a evita surprizele, urcase pe munte *“Col Alt”* cu o zi înainte de arestări. Așa începe Rezistența din Pian Cansiglio.

Ca toată lumea din oraș, Francesca află imediat de raidul lui Montaner:

„Știam povestea cumplită a Monseniorului Faè, a surorii sale Giovanna și a Elisei Perini. Știam că Giovanna fusese urcată într-un camion german”. Elisa Perini a fost o figură importantă în educația Francescăi. Profesoara de școală elementară în San Fior, ea a încurajat evadarea a

zeci de soldați insurgenți, grație ajutorului feroviarilor din gara din Vittorio. Noul episcop, Monseniorul Zaffonato, a fost cel care a obținut arest la domiciliu pentru Don Faè de la fasciști. În schimb, Elisa Perini este condamnată la un an de închisoare. Elisa a rămas gravată în memoria tinerei Francesca care a avut de la ea „multe mărturisiri despre perioada ei dramatică din închisoare”. Așa că din vocea ei a auzit povestea vieții grele a Elisei în închisoare cu Giovanna mai întâi la Pordenone și apoi la Udine. A auzit răspunsul pe care Giovanna l-a dat chinurilor ei în frumosul ei dialect: «*Mi no credee che a darghe da magnar a chi che ha fan se andesse in presòn*» (Nu am crezut că pentru a da de mâncare cuiva caruia îi este foame trebuie să mergi la închisoare). Știe astfel despre durerosul rămas-bun al Giovannei „încărcată într-un camion militar, a făcut cu mâna la revedere către prietena ei, din cauza atâtor lupte și pentru atâta închisoare”. Giovanna nu s-a mai întors, înghițită de barbaria nazistă. Elisa Perini, asistenta de la Crucea Rosie, va fi decorată cu medalia de argint pentru vitejia militară.

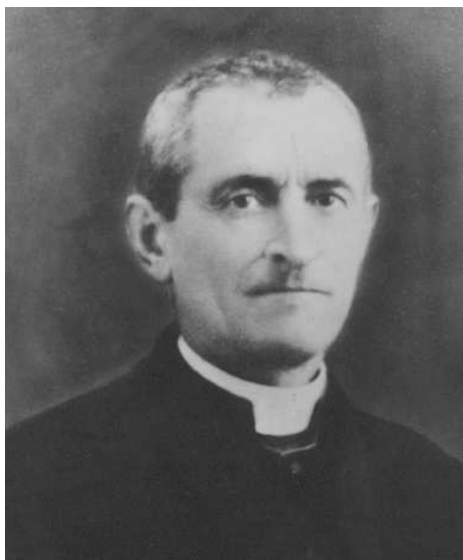
Sega, pp. 138 e 143-148; Ceschin 2006, p. 16; Brunetta 1984, p. 1009; Vendramini, p. 378; Gobbo, p. 183

Elisa Perini, ștafetă partizană, arestată de germani împreună cu Giovanna Faè și eliberată în februarie 1945 (ISREV)

Sora lui Don Giuseppe Faè, Giovanna, deportată de naziști care a murit în lagărul de concentrare de la Dachau (ISREV)

Don Giuseppe Faè, "Don Galera", paroh de Montaner și părinte spiritual al tinerilor care au dat viață Grupului Brigăzi „Vittorio Veneto” (ISREV)

9. Ottavio De Luca, vărul partizan al Francescăi, a fost împușcat

Primii care urcă la Cansiglio și rămân acolo definitiv sunt niște tineri din Montaner, cu vârste cuprinse între 15 și 17 ani. Au fugit după atacul fascist din martie. Grupul a crescut și a devenit batalionul Vittorio Veneto cu sediul la cabina de taxare „Guardia din Dornera”. Sediul care a fost incendiat de fasciști la 6 mai 1944, partizanii s-au dezamorsat la o altitudine mai mică pentru a scăpa de atacul care a durat până pe 16 mai. După 4 iunie, vestea despre Roma eliberată trezește entuziasm și dă iluzia că sfârșitul războiului este aproape. Chiar Francesca își amintește: „Când, în 1944, Roma a fost eliberată, a crescut speranța și apoi și certitudinea că războiul se va termina”. Din acel moment, acțiunile partizanilor s-au intensificat și în zona Vittoriese. Ei colaborează cu brigăzile Garibaldi îndemnați de Togliatti să fie loiali tuturor antifasciștilor. O acțiune senzațională a infamei bande „Min”. Pe 29 iunie au atacat închisorile din Vittorio Veneto, facilitând evadarea prizonierilor politici și a partizanilor.

Din ce în ce mai mulți bărbați își găsesc refugiu în casele de stâncă în Pian Cansiglio; și, de asemenea, câteva femei, precum Sofia Gobbo, de la Cappella Maggiore. Prin urmare, în toamnă s-a format grupul Brigăzii Vittorio Veneto, al cărui comandament avea sediul în Albergo San Marco, fostul sediu antic al procurorilor venețieni din pădurea din Cansiglio. Una dintre aceste brigăzi, *“Garibaldina”*, numită după Nino Nannetti (1906-1937), un comandant bolognez căzut la Guadalajara, a devenit cea mai mare din Rezistența Venețiană; acționând pe mai multe provincii, este complet autonomă de comandamentul provincial al C.L.N.. O altă este brigada „Cairolì”. Acesta operează de la Montaner la Vittorio Veneto și Fadalto. La 11 iulie, un văr de douăzeci de ani cu Francesca, amintit de ea de mai multe ori, și-a pierdut viața: Ottavio De Luca, zidar,

Ottavio De Luca “Ottavio”, născut în 1923, zidar și văr cu Francesca, ucis de fasciști la 11 iulie 1944 la Fregona (ISREV)

originar din Fregona, născut în 1923. În jurnalele Brigăzilor Vittorio Veneto se citește că a fost împușcat singur în fața unei coloane inamice care se apropia de depozitul pe care îl păzea. Mărturia unuia dintre săteni este diferită. Ottavio merge cu alți tineri la Mezzavilla, instruit de partizani să preia lemnele. Nu știm motivul, dar coboară spre Fratte de unde vede o coloană fascistă. Gândindu-se naiv să le oprească înaintarea, îi confruntă înarmat cu un pistol și câteva grenade de mână. Mitraliera îl tunde în timp ce însoțitorii lui reușesc să se ascundă.

Vendramini, pp. 377-378; Diari, pp. 166 e 180; Meneghin 2020; Ceschin 2006, p. 131; Borghi, p. 219; Brescacin

Eugenio Breda, „Neno”, comandantul batalionului „De Luca” al brigăzii „Cairolì” (IVSREC)

10. Un alt văr al Francescăi, Pietro Bottan, a fost împușcat

Biserica venețiană trece de la fascism la antifascism în timpul ocupației germane. Cu toate acestea, deja în 1942, condusă de membrii Acțiunii Catolice, începuseră primele întâlniri pentru a crea o nouă formațiune politică. Episcopul nou numit, Monseniorul Giuseppe Zaffonato, este antifascist. Dă un nou impuls întâlnirilor tinerilor și activității clandestine. Sosirea lui a lovit-o și pe Francesca: „Am văzut o mașină verde traversând orașul și îndreptându-se spre Anzano. Era episcopul Zaffonato, care mergea spre Cansiglio cu ajutoare de toate felurile”. Episcopul a menținut o corespondență cu comanda diviziei „Nannetti”, de puțină importanță politică, dar suficientă pentru a-și demonstra simpatiile față de mișcarea partizană. Nu întâmplător, în iulie 1944, la scurt timp după instalarea sa în scaunul de la San Titian, pe 24, un grup din Vittorio Veneto s-a întâlnit nu departe de Ceneda, în Treme Acque, chemat de Bruno Marton, șeful proaspăt formează DC Trevisana, pentru a fonda secția

locală de partid. Printre participanți s-a numărat vecinul și prietenul de familie al lui Meneghin, partizanul Giacomo Petterle.

Notele tragice marchează din ce în ce mai mult familia Francescăi, ca mulți alții, din păcate. În septembrie 1944, în Cappella Maggiore, un soldat german a fost ucis în timpul unei acțiuni de sabotaj partizan. Pe 8 septembrie au început imediat represaliile, la care a participat și miliția fascistă comandată de Beniamino Botteon. Un grup de civili încearcă să scape de raid, deplasându-se de la Pinidello către pajiștile Col San Martino, traversând râul Meschio, dar este interceptat de fasciști. Printre ei, Pietro Bottan, născut în 1911, fermier din Cappella Maggiore și soț al unuia dintre verișorii Francescăi.

Grupul este aliniat pe malul râului și sunt împușcați. Doi soți se salvează sărind în spatele malului, prefăcându-se ca sunt morți. Pietro și cei doi frați Bortoluzzi sunt uciși.

Brunetta 2006; Brunetta 1984, p. 1009; Toffoli; Meneghin 2020 Brescacin, pp. 116-123

Pietro Bottan (33 de ani) a fost ucis de fasciști la 8 septembrie 1944

Natale Bortoluzzi (21 de ani, la stânga) și Flavio Bortoluzzi (14 ani), uciși în Cappella Maggiore. Frații lui Pietro, Ottavio și Ferruccio, s-au salvat fugind

11. Giuseppe Bottega, vărul al treilea al Francescăi, a fost împușcat

Pentru toată lumea, bicicleta este principalul mijloc de deplasare, viața trebuie să continue, și să asigure nevoile de bază, depășind teama de a fi oprit. Francesca „nu i-a găsit niciodată pe nemți sau pe SS-iști, deși toate drumurile noastre au fost parcurse de ei pentru că zona era partizană”. Datorită bicicletei, familia Meneghin a reușit mereu să găsească mâncare, chiar și la sfârșitul lui august 1944, cel mai întunecat moment pentru zona Vittoriese, când raidurile au început în stil grandios pe Can-siglio. Generalul Kesserling vrea să mențină deschise rutele către Germania. Folosind vehicule blindate și artilerie grea, germanii și milițiile R.S.I. lansează o operațiune militară de amploare care îi prinde pe partizanii nepregătiți. Francesca este îngrijorată de prietenii ei care au urcat la munte. Unii militează în brigada autonomă „Piave” parte a „Nannetti”. Își amintește de doi dintre ei, importanți pentru viitorul său angajament de

sindicalist în curentul creștin al C.G.I.L.. Sunt maestrul Giacomo Petterle, nume de război „Erle”, «vecinul și prietenul meu de familie», membru al C.N.L.; și Giordano Bruno Cannella, nume de război „Farinata” (1920-2015), și el profesor, fost ofițer. Arestat de germani, a reușit să evadeze împreună cu colegii săi soldați pentru a se alătura partizanilor.

În timpul turului, brigada „Piave” a căzut înapoi spre pasul San Boldo, s-a destrămat și a fost împrăștiată în câmpie. „Nannetti” a rezistat până la 9 septembrie 1944. Comandantul „Cairoli” a lăsat să scape mesajul „pentru toți cei care pot”. După ce au ocupat Cansiglio, pe 16 septembrie, germanii s-au mutat la Grappa. Fasciștii preiau controlul asupra munților din Vittorio Veneto, dar deja în octombrie partizanii revin. În acest context, a avut loc masacrul de la Refrontolo, de care Francesca își amintește cu o durere deosebită pentru că cei căzuți erau catolici și foarte tineri. La 13 octombrie, comandantul Brigăzilor Negre, Mario Venezia, a fost victima unui atac partizan. A doua zi, fasciștii staționați la Conegliano încep răfuiala. Informatorii au arătat spre un grajd din lo-

*Giuseppe Bottega (1910-1944), vărul
Francescăi (AM)*

calitatea „Mire”, unde erau ascunși frații Giuseppe și Luigi Agosti, originari din Mareno di Piave, Claudio Dal Bo, Giovanni De Polo și alți doi tineri, toți nesupuși la serviciului militar. Fasciștii au lovit în repetate rânduri grajdul și i-au dat foc. Doi partizani reușesc să se salveze, ceilalți sunt uciși de mitraliere, iar trupurile lor sunt zgâriate fără milă în semn de batjocură.

În acel octombrie tragic, Francesca a pierdut un alt văr, Giuseppe Bottega (1910-1944). Era un soldat insurgent, și se ascundea acasă la Manzana. Maria, sora Francescăi, la care petrece o perioadă de convalescență este un martor al faptului.

Trei dintre nepoții lui Giuseppe se joacă sub privirea atentă a Mariei. Sosesec fasciștii de la Decima Mas și încep să-i bată fără motiv. Copiii speriați strigă - Unchiule, fugi! - Încercând să scape, Giuseppe se trădează, este atins și masacrat de soldați cu împușcături. A murit după nouă zile la spitalul din Conegliano. Francesca merge să-l viziteze împreună cu sora ei Espedita. Doi soldați Mas stau de pază lângă patul lui, prezență tulburătoare chiar și în timpul ceremoniei funerare la care au participat „femei, tinere și bătrâne”.

Ceschin 2006, pp. 33 e 74; Vendramini, pp. 378-381; Piazza; Sega, pp. 121 e 124; Meneghin 2020

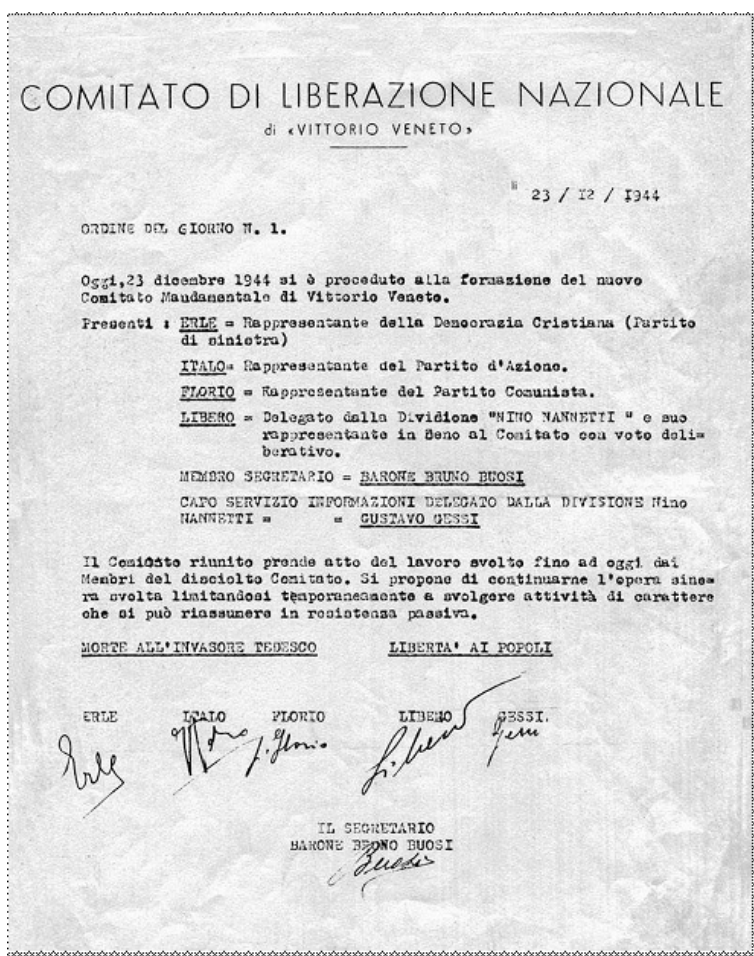
12. Francesca este „om de legătură clandestin” în timpul Rezistenței

Începând din toamna anului 1944 au avut loc primele întâlniri nocturne la care a participat Francesca, în vârstă de șaptesprezece ani, care au avut loc la orfelinatul de fete Luzzatti, la numărul 30 din via Ugo Foscolo, la câțiva pași de casa ei, nu fără niște tremurături, atât de multe încât „tatăl meu m-a însoțit cu privirea până la intrare”. Era necesară prudență maximă pentru a nu fi descoperit. În acele nopți înghețate, „trebuia să intri printr-o poartă care încă mai există” pentru a-i lăsa pe micii oaspeți ai institutului în neștiință, pentru a nu-i compromite. „Frică? Atât de mult pentru că Decima Mas” și batalionul de războinici alpini „Valanga”, comandat de Manlio Maria Morelli, își găsiseră un loc la câteva sute de metri. Întâlnirile sunt ținute de „bărbați trimiși de Biserică” unde se vorbește despre reconstrucție, o lume diferită și mai dreaptă și, de asemenea, despre „viitorul muncitorilor”.

Este un preot, Don Alessandro Bedin, care o cere pe Francesca, în vârstă de șaptesprezece ani, muncitoare, să participe la întâlnirile de la orfelinatul Luzzatti: „*ei îți spun cum decurge războiul și tu duci vestea la prietenii tăi de încredere*”. Un episod a rămas în memoria Francescăi. În timpul unei liturghii duminicale, de la amvon, Don Alessandro îi certa pe bărbații din „Decima Mas” pentru că au intrat în biserică înarmați, invitându-i așadar să iasă. Acele întâlniri clandestine erau ținute de par-

tizianul catolic Giacomo Petterle care își cunoștea bine vecinul, o tânără care își făcuse deja un nume atât în fabrică, cât și în întâlnirile promovate de călugărițele „*Maria Bambina*”. Sarcina Francescăi era să transmită știri despre război oamenilor de încredere. Acest lucru se aplică tuturor celor adunați în camerele întunecate ale orfelinatului Luzzatti. Pe scurt, un „purător de cuvânt” care trebuie să învețe pe de rost informații confidențiale pentru a le împărtăși apoi oamenilor de o anumită credință antifascistă. O sarcină delicată și fără riscuri.

Sega, p. 124; Schivetto, pp. 108 e 112; Meneghin 2020

Procesul-verbal de constituire al CLN din Vittorio Veneto, 23 decembrie 1944
(ISREV)

13. Rezistența și A.C.L.I.

După marile raidurile din octombrie 1944, continuarea războiului s-a făcut cu inevitabila frecvență a fricțiunilor dintre partizani și civili care se opuneau acțiunilor violente care ar putea declanșa represalii. Nu a fost ușor să reparăm relația cu oamenii, așa că, chiar și după război, au rămas amintiri diferite între cei care au participat cu entuziasm la lupta partizană și cei care, în schimb, i s-au alăturat pasiv sau s-au opus ei după desființare. Conduasă de comandantul său Milo, divizia „Nannetti” este reconstituită la Cansiglio cu brigada „Cairolì” care operează în Vittorio Veneto. În oraș au loc acțiuni partizane și represalii în consecință. Pe 22 și 27 decembrie sunt două atacuri sângeroase. Unul are loc chiar în centrul orașului, cu un atac asupra unei patrule al Decima Mas și victime de ambele părți. În ianuarie, partizanii „Cairolì” au ucis un căpitan al Decima Mas, pentru ca apoi să fie răniți grav sau uciși. Casele lor, ca multe altele, sunt incendiate. În martie 1945, lupta partizană a devenit mai intensă, cu acțiuni de sabotaj pe linia de cale ferată, telecabina de pe Muntele Pizzoc și garnizoana fascistă din Fregona. Pe 16, Vittorio Veneto era în stare de alarmă din cauza fricii fasciste de un atac partizan. Pe 20, unități ale detașamentului de comandă au atacat Primăria, distrugând actele de recensământ. În aprilie, un alt atac, de data aceasta asupra garnizoanei fasciste din San Floriano. În noaptea de 4, o explozie de bombă trezește orașul. A doua zi, în Pia di Anzano, a avut loc una dintre cele mai sângeroase confruntări. Pe 18 aprilie, membrii „Cairolì” atacă hotelul Giraffa din centru.

În acest context, denunțările, ciocnirile, arestările, interogatoriile și incendiile sunt frecvente. Francesca le-a experimentat direct.

A văzut casele arse.

Flăcările erau atât de mari încât cerul era complet roșu. Chiar și astăzi, când soarele apune peste valea Soligo, mă întorc în acea seară cu cerul roșu și deseori mă trezesc plângând».

Prima știre despre activitățile A.C.L.I. în Vittorio Veneto datează din 30 martie 1945. Ele sunt fundamentale pentru pregătirea Francescăi. Pentru ea, „școala socială A.C.L.I. a fost un răspuns valid la ideologia comunistă”. Datorită militantismului dintre partizani și sprijinului episco-

pului, A.C.L.I. am găsit „deschideri și în orașul meu care era tradițional socialist”. De fapt, a fost însăși Biserica cea care i-a animat cu toate mijloacele disponibile. Câți bărbați și femei s-au mutat, deși cu prudență, în lumea muncii. Am învățat Rerum Novarum, doctrina socială a Bisericii și ideile lui Sturzo de la preoții din Vittorio Veneto și Treviso. Era nevoie să ne pregătim pe probleme precum unirea, politica, administrarea unui oraș, cei slabi, cei săraci”.

Meneghin 2019; Diari, pp. 192, 193, 199 e 201; Sega, p. 121; Grandi

14. Eliberarea

În acele prime luni ale anului 1945, Francesca și-a câștigat respectul celor care organizau întâlnirile nocturne la orfelinat, care au devenit din ce în ce mai frecvente pe măsură ce se apropia deznodământul final al conflictului. Astfel, la vârsta de optsprezece ani, a devenit o figură importantă în lumea catolică al Vittorio Veneto , interpret al „certitudinii victoriei împotriva nazi-fasciștilor, cu ajutorul englezilor și americanilor pe de o parte și al Rusiei pe de altă parte” . Intră din ce în ce mai mult în A.C.L.I. și se înscrie probabil în D..C după ce a citit pamfletele care sintetizează ideile reconstructive ale lui Alcide De Gasperi pe care Giacomo Petterle, mentorul și partizanul său în brigada reconstituită „Piave”, le deține cu siguranță. Astfel acțiunea de prozelitism continuă. Cu toate acestea, a fost afectată de tragedii din cauza represaliilor fasciste nemiloase. Una a afectat foarte mult lumea catolică, asasinarea lui Don Giovanni Brescacin, paroh al Cappella Maggiore. El a protestat public împotriva acțiunilor brutale ale fasciștilor și germanilor și din acest motiv un foarte tânăr membru al brigadei negre „Cavallin”, Rolando Romano, l-a împușcat pe 14 februarie 1945.

Vittorio Veneto este eliberat de formațiunile partizane. La 28 aprilie, unitățile brigăzii „Cairolî” au pătruns în oraș și în zona Meschio, atacând garnizoana germană care a rezistat mult timp. Compania de Comandă care activează în zona Ceneda intră în oraș și ocupă spitalul militar german după ce a ordonat predarea. Acele zile au consecințe dureroase. Deja la 10 aprilie, comisarul prefectural l-a declarat neguvernabil pe Vittorio

Veneto și și-a dat demisia. În acel moment grav, victorienii l-au văzut pe episcop ca fiind singurul capabil să preia conducerea Municipality. De fapt, la 28 aprilie, Monseniorul Zaffonato a fost prezent la negocierile pentru capitulare din castelul San Martino. Memoria Francescăi este impresionantă. Îl vede pe Episcop urcând spre Cansiglio pentru a-l întâlni pe comandantul diviziei „Nannetti”, Francesco Pesce cunoscut sub numele de „Milo”, mai târziu un sindicalist național pentru lucrătorii feroviari. Zilele imediat următoare eliberării au fost dureroase, eco-ul lor se vede și în amintirile Francescăi: «A fost cineva care, sub pretextul Rezistenței, a remediat niște probleme restante și din acest motiv cineva a făcut critici la adresa partizanilor. Dar clarificând problema am putea spune că în orașul meu toți au luat parte la lupta susținută și de Biserica noastră». În zona Vittoriese, între 25 aprilie și 15 mai are loc o confruntare acerbă. O sută treisprezece fasciști și soldați ai Decima Mas sau Brigăzilor Negre și douăzeci și doi de civili de credință fascistă adevărată sau presupusă au fost uciși.

Poloni; Brescacin; Diari, pp. 234-235; Brunetta 1984, p. 1020; Sega, p. 124

Formarea grupului partizan Brigade Vittorio Veneto (ISREV)

Vittorio Veneto, partizanii grupului de brigadă Vittorio Veneto defilează prin oraș, aprilie 1945 (ISREV)

15. Francesca își amintește de femeile partizane din Vittorio Veneto în fața Președintelui Republicii, Mattarella

«Dacă nu ar fi existat angajamentul femeilor în acea perioadă, Rezistența ar fi fost mai lungă și cu mai multe victime. Acel dus și întors cu bicicleta sau pe jos purtând știri, mâncare, îmbrăcăminte, medicamente, înfruntând oboseala drumurilor impermeabile, a dealurilor și uneori chiar a munților. Partizani, curieri.» Este onoarea pe care, la 25 aprilie 2019, Francesca Meneghin a vrut să o plătească femeilor din Rezistență, pe atunci fete mai mari decât ea, în fața președintelui Republicii Sergio Mattarella, care se afla în vizită la Vittorio Veneto pentru aniversarea Eliberării. În primul rând, și-a amintit de iubitele sale Surori ale Carității, acele Fiice ale Pruncului Maria, „eroinele fără arme” care, printre altele, i-au ascuns pe evrei în casa lor, salvându-i de la exterminare. Cu toate acestea, doi evrei născuți în Vittorio Veneto nu au fost cruțați, Elvira Graziani (1880) care a murit la Auschwitz în 1944; și Ettore Gra-

ziani (1876) care a murit în aprilie 1945 la Bolzano unde a fost reținut. Alte călugărițe, cele ale Mercy, conduceau spitalul unde tratau toți răniții. În spital făcuseră o cameră ascunsă pentru a da refugiu celor două doamne evreiești. Într-o altă cameră mai mică a dat adăpost în timpul stării de acces «băieților din ștafeta partizană», Rina Lorenzon (1923-2018).

Vittorio Veneto, Teatro Da Ponte, președintele Mattarella intervine la ceremonia cu ocazia celei de-a 74-a aniversări a eliberării, 25 aprilie 2019 (ASPR)

Francesca a fost o prietenă foarte bună cu Rina și ea a fost prima care a menționat asta în fața Președintelui Republicii. Rina era din Sarmede și era înscrisă la Acțiunea Catolică. Ea a stat cu Don Faè și sora lui Giovanna, în Montaner, și prin ei a intrat în contact cu partizanii. Francesca își amintește mai presus de toate, de zâmbetul ei. Pe lângă conducerea ștafetei, Rina a dat o mână de ajutor călugărițelor din spital și a asistat răniții. Împreună cu superiorul, ea a inventat o a patra secție a spitalului dedicată bolilor infecțioase, o acoperire folosită pentru a ascunde tinerii eschivitori. Călugărițele i-au livrat medicamente și îmbrăcăminte tricotată noaptea pentru a le duce în munți, pentru partizani. Superioara avea o teamă groaznică că Rinei i se va întâmpla ceva și când a revăzut-o nu a omis să-i mulțumească Domnului Dumnezeu cu ușurare.

Leda Azzalini (1926), nume de război „Mariska”, din Fregona, luptătoare partizană a brigăzii „Cairolî”, nu a ezitat să ia o mitralieră. Cu arma pusă peste umăr poate fi văzută într-o fotografie de pe Cansiglio împreună cu un partizan, în timp ce în alta pozează mândră între comandantul și comisarul politic al „Nanetti”. Întreaga sa familie antifascistă i-a salvat pe numeroșii soldați aflați în dezordine și a ascuns timp de opt luni un aviator englez, un prizonier evadat.

Al treilea partizan, ștafetă, de care și-a amintit Francesca este Sofia Gobbo (1921) de la Cappella Maggiore, numită „Giorgio” de George Sand, un scriitor îndrăgit de un membru al C.L.N. din Cordignano. Ștafeta brigăzii „Cairolî” a menținut legăturile dintre C.L.N. din Vittorio Veneto și câmpie, până la Padova și Treviso. Ea își amintește și de călugărițele Mariei Bambina. Călugărițele au fost cele care au cusut steagul partizan pe Cansiglio, în timp ce călugărițele din claustra din San Giacomo di Veglia au cusut însemnele pentru uniforme.

Lorenzon; “Il Gazzettino”, 2 nov. 2018 e 24 aprilie 2017; Mariska; Gobbo

În mișcarea sindicală creștină a CGIL (1945-1948)

16. Francesca se înscrie în sindicat

După 25 aprilie, țara trebuie reconstruită. Provincia Treviso este una dintre cele mai sărace și mai chinuite, începând cu capitala sa, semi-distrusă de bombardamentele din 7 aprilie 1944. Pentru a restabili o societate „inspirată din izvoarele vii ale Evangheliei”, împreună cu C.S.C. al C.G.I.L., D.C. și A.C.L.I. au făcut primii pași în Vittorio Veneto. Deja la mijlocul lunii iulie, organismul eparhial a invitat „să promoveze înființarea de cluburi”, condus de Secretariatul eparhial pentru activități sociale. În acele luni, C.I.F.-ul s-a născut în oraș și apoi s-a răspândit în toate parohiile eparhiei. Se ocupă de diverse activități sociale, cum ar fi distribuirea de supe, cursuri de tăiere pentru muncitori și lecții pentru obținerea diplomei de școală primară. Francesca nu s-a alăturat C.I.F. de îndată ce războiul s-a încheiat, dar în calitate de militantă creștin-democrată a pus la punct „multe pachete pentru familiile fără muncă și pentru veteranii care nu și-au găsit încă un loc de muncă”. Acum, primii pași ai D.C. din Vittorio Veneto datează din iulie 1944. În timpul clandestinității, partidul și-a văzut membrii crescând semnificativ și chiar mai mult după Eliberare, ajungând la trei sute la sfârșitul anului, chiar dacă socialiștii și comuniștii erau încă majoritari în oraș. Se puteau înscrie chiar și cei foarte tineri. Viitorul primar Aldo de Toffoli, dacă îmi amintesc bine, a primit carnetul de membru D.C. în decembrie 1945, la doar paisprezece ani.

După încheierea războiului, Francesca a lucrat din nou la sericultură Sbrojavacca, până în vara anului 1946. Slujba ocazională nu-i garanta un salariu bun, dar măcar îi lăsa timp să participe la întâlnirile organizate de Giacomo Petterle, care după eliberare a fost numit comisar al districtului Vittorio Veneto. El este cel care răspunde unei cereri din partea secretarului D.C., Bruno Marton. C.L.N.-ul provincial cere ca numele C.L.N.-urilor companiilor să fie stabilite în fabrici cu mai mult de douăzeci de angajați. Le-ar fi încredințat sarcina de a epura fasciștii. În acele luni agitate, a fost greu să distingem C.S.C. de biroul sindical al partidului. Petterle a răspuns la 27 iulie 1945, trimițând la Treviso lista membrilor comisiilor interne aleși în paisprezece companii din districtul său. Dintre acestea, lipsește serologia Sbrojavacca. Cu toate acestea, Giacomo Petterle a fost cel care a făcut primii pași ai C.G.I.L. în Vittorio Veneto. El a invitat-o pe

foarte tânăra Francesca să se alăture „C.G.I.L. pentru mișcarea creștină și federația textilă”.

“L’Azione”, 14 luglio 1945; Vedovato 2009, pp. 51-55 e 70-71; Sega, pp. 117 e 139; Toffoli, p. 151; Schivetto; Carera-Coppola, pp. 154-155

Vicenza, lucrătoarelor de la Sericicultura Sbrojavacca în excursie, în centru Francesca (AM)

17. Francesca o întâlnește pe Tina Anselmi

Înființarea D.C., C.S.C. și A.C.L.I. a avut loc practic împreună, nu fără confuzie între sacru și profan. Este inevitabil ca un nou partid și o mișcare sindicală nou-născută, ambele de inspirație creștină, să se bazeze pe structurile consolidate ale Acțiunii Catolice. După ce a obținut extinderea dreptului de vot la femei, partidul a creat o secție provincială pentru femei. La 9 iunie 1945, Maria Pia Dal Canton (1912-2002) a convocat femeile creștin-democrate la Treviso. Aldo Martinelli, reprezentant D.C. în C.L.N. din Torcitura din Vittorio Veneto, ține discursul introductiv. Începe într-un mod oarecum dogmatic. A convocat partea aleasă a muncitorilor, cei mai buni, adică pe cei care doresc cu adevărat să muncească și să aibă o anumită cultură, pentru a înțelege unde se află binele și răul». Apoi le-a dat inculpaților o lecție rudimentară de educație civică. Democrația este o formă de guvernare în care suveranitatea rezidă în oamenii care o exercită prin oameni desemnați de ei. DC este partidul care împacă îndatoririle credincioșilor în Hristos cu principiile social-democrației. Creștinul este cineva care mărturisește credința lui Hristos, care este și iubire de aproape; este cineva care crede în rodnicia perenă și capacitatea revoluționară a mesajului evanghelic.

Printre femeile prezente la acea întâlnire s-a numărat și Francesca Meneghin, ea își amintește cu precizie de acesta. «În ceea ce privește calitatea mea de membru al D.C., am obținut-o în iunie 1945, când Maria Pia Dal Canton a convocat o întâlnire provincială a femeilor catolice la Treviso». Este prima întâlnire și, evident, fiecare participant s-a prezentat. Printre ei, o tânără cu părul negru din Castelfranco începe prin a spune «că a fost nominalizată în C.G.I.L. pentru curentul creștin și în federația textilă» a orașului ei. Aceasta este ștafeta partizană Gabriella, Tina Anselmi. A fost începutul unei prietenii care avea să dureze toată viața. În septembrie, pe 15, acceptând funcția de secretar al secției pentru femei, Maria Pia Dal Canton le-a scris tuturor militanților, amintindu-le că «patria așteaptă mult de la femei pentru reconstrucția morală a poporului său». Apoi, «trebuie să dăm multă inteligență inimii, de activitate compatibilă cu îndatoririle noastre familiale». Atât Anselmi, cât și Meneghin se numără printre destinatarii acestei circulare care invită să se prezinte

rapoarte despre activitatea desfășurată în mandatele lor respective. Momentul este greu, dar nu trebuia să se lăse descurajați.

«Cu entuziasmul și bunăvoința noastră târâm elementul feminin care ne-a fost încredințat. Dumnezeu să ne ajute și să ne ocrotească».

DC VV, b. 1945, fasc. *Donne*; Meneghin 2016 e 2020

Tina Anselmi cu surorile ei Maria Teresa și Gianna

18. Aderarea la A.C.L.I.

Prin urmare, între 1945 și 1946, Francesca a început să se alăture mișcării creștine a uniunii textile. Acum, F.I.O.T. Treviso a fost înființat pe la jumătatea lui octombrie 1945. Secretarul său provizoriu a fost Silvio Zannol (1920-2002), unul dintre profesorii Francescăi, originar din Feltre și, din mai 1945, a fost numit reprezentant al C.S.C. în Comitetul însărcinat cu gestionarea sindicatelor fasciste dizolvate.

În același ritm merge organizarea Vittoria D.C., al cărui conducător este Francesco Franceschini (1908-1987), profesor la liceul orășenesc „Flaminio”. În prima adunare a tinerilor, doar bărbați, care încă se definesc „conspiratori”, sunt planificate adunări generale lunare și un congres stabilit pentru 19 august 1945; o întâlnire cu noul secretar DC Do-

menico Sartor era programată pentru data de 26, fiind responsabil de urmărirea secțiilor de partid din provincie. Între timp, la Vittorio a fost creată și o secție pentru femei, iar Francesca a participat și ea la aceste prime congrese raionale. Primul are loc pe 23 septembrie, deschis de Franceschini, fiind prezenți Sartor, Marton, Dal Canton pentru femei și Nino Pavan pentru tineri. Ei sunt cei de care Francesca își amintește ca profesori. Nu știm dacă a fost în schimb delegata pentru cel provincial desfășurate la Treviso pe 7 octombrie. Ca și al lui Anselmi, numele lui nu se numără printre cei care au primit voturi. Conducerea partidului din Treviso este deținută de „troica” partizanilor catolici, fără legături cu vechii populari: Sartor, Marton și Pavan, capabili să dea o structură inovatoare D.C. local, născut și trăit cu valori creștine dar gelos pe propriul secularism și autonomie. Căutarea autonomiei față de ierarhia ecleziastică, în special în C.S.C., ar fi provocat conflicte grele în diaceza din Treviso, mai puțin în cea din Vittorio Veneto.

În a doua jumătate a anului 1945, Francesca, în vârstă de optsprezece ani, era foarte ocupată. Chiar dacă ocazional, muncea în sericicultură, asistența săracilor, participă la activitățile sindicatului și ale partidului, în acel moment actul cel mai important pentru formarea ei era apartenența la A.C.L.I.: „Nu-mi amintesc data exactă a înscrierii mele în A.C.L.I., chiar dacă am fost printre primii din parohia mea din Catedrala Ceneda”. Acum, în iulie a avut loc o primă conferință regională la care au fost invitați „toți cei din lumea catolică care se ocupă de probleme de angajare”, inclusiv femei manager. Această întâlnire A.C.L.I.-istă a fost apoi urmată, în septembrie, de prima adunare provincială și apoi de cele municipale și zonale. În Vittorio Veneto, un grup A.C.L.I. era deja operațional în noiembrie 1945. Prin urmare, dacă Francesca a fost una dintre primele care s-au înregistrat, a făcut-o la sfârșitul anului 1945 sau în primele luni ale anului 1946. Mai mult, Giacomo Petterle, vecinul ei, a fost și unul dintre promotorii A.C.L.I. din oraș. Francesca a declarat mai târziu că a fost „primul Congres național A.C.L.I. care mi-a schimbat viața”. Acel Congres a avut loc la Roma în septembrie 1946, încheiat cu binecuvântarea Papei Pius al XII-lea.

19. Muncitoarea Francesca face propagandă pentru D.C.

La sfârșitul anului 1945, Francesca încă lucra la sericicultura Sbrojavacca. În octombrie, liderii D.C. merg la Vittorio Veneto pentru a organiza uniunea textilelor. Se evidențiază „Numărul notabil de industrii de filare” și numărul mare „de angajați, în jur de zece mii”. Prin urmare, trebuia să facem propagandă. Era necesar să existe „membri care urmează școala socială creștină” aleși în comisiile interne ale fiecărui stabiliment. Acesta a fost poate ocazia în care tânăra Francesca a fost abordată pentru a cere să se alăture sindicatului textil în curs de formare. Mai mult, cu o altă circulară, secretarii raionali ai partidului au fost invitați să formeze un grup de creștin-democrați în fiecare fabrică și să „stabilize o relație cu nucleul membrilor A.C.L.I.”. Chiar dacă prin renunțarea la președinția A.C.L.I., Grandi a dorit să sublinieze autonomia acesteia față de partid și sindicat, la nivel raional era imposibil să se separe de cele trei organizații unde, de fapt, militanții erau mereu la fel. Definit de Pius al XII-lea drept „celule ale apostolatului creștin modern”, pentru Grandi, Gronchi, pe atunci reprezentant al sindicaliştilor catolici din Treviso, și, deși cu nuanțe diferite, Pastore, secretar al aceleiași până în aprilie 1946, A.C.L.I. trebuia să „pregătească” să aleagă muncitorii noștri cei mai inteligenți și capabili”, pentru a merge cu ei „spre cele mai îndrăznețe și curajoase reforme democratice”. Ei bine, printre ei se număra și Francesca, în vârstă de optsprezece ani.

În primele luni ale anului 1946 a avut loc campania electorală pentru consultările administrative și apoi pentru referendumul instituțional din 2 iunie care a fost celebrat odată cu alegerea deputaților pentru Adunarea Constituantă. Acestea erau primele alegeri italiene la care au votat și femeile. În provincie, cei 40 de mii de membri ai scutului cruciat sunt în mare parte femei. În martie, în vederea celui de-al treilea congres D.C., mandamentul din Vittorio Veneto reafirmă spiritul reformist al partidului și ne invită să luăm partea pentru Republică, pentru autonomiile regionale și să promovăm „înălțarea tuturor muncitorilor”, tot prin școală.

Încă minoră, Francesca a participat ca militantă la alegerile administrative din 10 martie 1946: „În campania electorală nu m-am cruțat deloc. Cred că am făcut toate fabricile”. Ea împărțea pliante în fața porților

înainte de ora de intrare a colegilor săi. Mergea la muncă. Își termina tura la două după-amiaza și apoi distribuia fluturași în alte fabrici, uneori până la zece noaptea. „Nu am avut probleme să le fac pe femei să voteze. În special femeile erau foarte supărate. În contractele de muncă, salariile lor erau mai mici decât ale colegilor bărbați. Votul a fost un prim pas către egalitate, care fusese întotdeauna așteptată”. Ea ocolește piețele însoțită de Alberto Steccanella, partizan și lider al tinerilor creștin-democrați, care înainte de fiecare miting o prezenta ca o muncitoare D.C..

DC VV, b. 1945, fasc. *Sindacale*; Maraviglia, pp. 116 e 124; Sartor 2006, p. 60; Sega, p. 128

20. Femeile din Treviso erau pentru Republică

Francesca se aruncă cu capul înainte în campania electorală pentru Adunarea Constituantă și pentru referendumul instituțional. Invita femeile să voteze. Sufragiul este „un drept dobândit în cele din urmă”. Simțindu-mă „puternic în faptul că partidul meu și-a dorit acest vot, i-am invitat să voteze D.C.. Nu a fost atât de ușor”, pentru că Vittorio Veneto „A fost impregnata cu vocație socialistă”. În realitate, pentru a păstra unitatea sindicală, Achille Grandi ne invită „să rămânem absolut străini de orice activitate politică în această fază acută a luptei electorale”; dar a fost greu când aceiași oameni activau atât în C.S.C., D.C. și A.C.L.I., precum Francesca. Pentru Referendum, însă, fără îndoială: „Problema instituțională trebuie rezolvată în sens republican”.

Cel de-al treilea congres al D.C. din Treviso s-a pronunțat în favoarea Republicii și pentru o Constituție care recunoaște „credința și religiozitatea națiunii”, „drepturile și libertatea persoanei umane” și ale muncitorului, relațiile pașnice dintre Biserică și Statul și protecția familiei. Pentru Adunarea Constituantă, Francesca îl invita pe concetățeanul său, Francesco Franceschini, care avea sprijinul episcopului Zaffonato, până la punctul de a fi numit „unul dintre oamenii săi”, să dea votul. Îl cunoaște bine. Ei frecventa Catedrala și erau vecini. Alegerea lui Franceschini era un fel de răzbunare după victoria stângii la alegerile locale.

Francesco Franceschini (1908-1987), profesor din Vittorio Veneto, ales în Adunarea Constituantă în 1946 și apoi deputat D.C. pentru patru legislaturi (Archivio storico della Camera dei deputati, Portale Storico)

Francesca spunea că i-a sugerat câteva măsuri în favoarea orfanilor, a văduvelor de război și a pensiilor pe parcursul carierei mai întâi de constituent și apoi de parlamentar timp de patru legislaturi. Desigur, este semnificativ faptul că, în primul dintre cele șase discursuri ale sale la Adunarea Constituantă, onorabilul Franceschini a ridicat un strigăt de alarmă pentru industria mătăsii aflată în dificultate serioasă.

La 5 iulie 1946 a avut loc la Vittorio Veneto congresul districtual pentru a desemna delegații la cel de-al patrulea congres provincial al D.C., care a avut loc în august la Treviso. Francesca era deja indicată drept una dintre liderii mișcării femeilor. Ea nu făcea parte din comitetul provincial al partidului, unde se alătură prietenul ei Alberto Steccanella. Ne-o imaginăm ascultând cu atenție discursul constituentului și fostului deputat Luigi Corazzin care îi pune la curent pe membri cu privire la situația politică națională și internațională.

Sega, p. 128; Vanzo, pp. 243-244; Meneghin 2020; Maraviglia; Sartor 2006, p. 63; DC VV, b. 1946, fasc. *Congressi*.

21. Francesca aleasă în comisia internă a fabricii de lână "Cini"

Afectată de criza din sectorul mătăsii, sericicultură Sbrojavacca își reduce personalul. Francesca își pierde locul de muncă. Face treburi casnice și se pricepe la ace de cusut. Două doamne, fiicele Pretorului, îi încredințează să facă un pulover pe care să-l poarte la o petrecere de nuntă. O văd plângând, o întreabă dacă este bolnavă.

„Nu – răspund eu – am rămas fără muncă. – Și ei – Dacă ne faci un pulover astăzi, îți promitem că vom vorbi cu un prieten de-al nostru». Francesca lucrează și noaptea și reușește. Așa că, datorită acelor două doamne, în 1946, a fost angajată la Lanificio Cini. Înființată în 1871, pe malul râului Meschio, compania produce pături de lână.

Vittorio Veneto, Lanificio Cini, muncitoare Francesca Meneghin și șef al departamentului de țesut (AM)

Pentru Francesca, a fi angajată la Moara Cini a fost cu adevărat „noroasă, pentru că moara înseamnă muncă stabilă și salariu mai mare chiar și în sectorul mecanic”, entuziasta s-a implicat total și nu a economisit bani. Pentru a obține un salariu mai mare lucrează „chiar și patru ore suplimentare, deseori duminică și chiar și noaptea”. Folosind ceea ce a învățat în A.C.L.I., se remarcă și este „imediat abordată de două persoane pe care nu le-a uitat niciodată: Angela Dal Bo”, mama viitorului primar Toffoli, „și Bet Rina, ambele din curentul creștin. al C.G.I.L.». „Fabrica este roșu stacojiu”. La alegerile precedente, din peste două sute de angajați, doar treisprezece au votat C.S.C.. Trebuie să fie aleasă noua Comisie internă și propun ca Francesca să fie cap de listă. „Fii cuminte și te vom ajuta” și ea acceptă. Ea mizează pe apropierea multor muncitori catolici din

propria parohie, cea a Catedralei. „După alegeri, am țipat de bucurie, dar cu mânia altora: votul pentru curentul creștin a fost de 170”. Francesca a fost aleasă în comisia internă împreună cu cele două femei care au nominalizat-o. CSC are astfel trei reprezentanți și un singur curent comunist, al cărui lider, un anume Canal, intră în furie: «Dar preoții sunt la conducere!» Este primul mare succes sindical al Francescăi, obținut datorită militantismului ei în A.C.L.I.. În 1947, muncitorii creștini au organizat întâlniri în aproape toate fabricile din zona Vittoriese, în cadrul cărora asistentul eparhial, Don Giacobbe Nespolo, a povestit despre călătoria sa la Roma și despre audiența pe care a avut-o cu Papei Pio al XII-lea, care l-a încurajat să-și continue opera.

Meneghin 2020; Carera-Coppola, p. 228; “L’Azione”, 1 febbraio 1947

22. Lucratoarea Francesca înregistrată la D.C.. Sora ei emigrează.

Numele Francesca Meneghin apare pe lista din 1947 a membrilor secției D.C. din Vittorio Veneto, care, aseptice, la numărul de ordine 25 raportează:

«Meneghin Francesca, 927, muncitoare». O altă notă de partid încadrează cronologic alegerea sa în comisia internă a fabricii de lână Cini. De fapt, la 16 ianuarie 1947, la Vittorio Veneto, secția sindicală a D.C. a organizat o întâlnire, la ora 18, pentru a explica muncitorilor cum să fie aleși membrii CSC. Se recomandă implicarea bărbaților și femeilor muncitoare care lucrează în filaturi, fabrici, fabrici de țesut și alte unități. Prin urmare, alegerile care au văzut-o pe Francesca, în vârstă de nouăsprezece ani, au avut loc în primele luni ale anului 1947. Aldo Martinelli a răspuns la 24 februarie solicitărilor din Treviso de a face prozelit în districtul dificil Vittorio Veneto. Duminică, 16, convoacă toți muncitorii înscriși la partid să treacă la formarea nucleelor de fabrici. Apoi cere să sosească un lider de la Treviso care să clarifice tuturor tezele pentru Congresul Confederal al C.G.I.L. de la Florența. Numiri la care Francesca nu a fost uitată.

Pe 14 mai, profesoara partizană a Francescăi, Elisa Perini, reprezentanta secției de femei a partidului, a trimis formularele cu numele

liderilor grupului de companii. Nu erau toți înscriși pe liste și acolo unde lipseau ea s-a angajează să găsească persoane „femei” potrivite, „tot de comun acord cu biroul A.C.L.I.”. Perini este precis.

Asta este grila ei:

Intreprin- dere	Adresă	Activitate	Angajații			Înscriși	Liderul
			B	F	total		
Torcitura	Vittorio Veneto	Tessile	70	650	720	25	Biasi Luigia
Cini	Vittorio Veneto	Tessile	30	90	120	3	Bet Rina
Buogo	Vittorio Veneto	Tessile	50	120	170	5	Paludetti Piera
Torres	Vittorio Veneto	Tessile	30	70	100		Frassinelli Lina
Bauli	San Giacomo	Tessile	6	420	426		Fredolo Lina
Costantini	Vittorio Veneto	Filanda	3	230	233		Casagrande
Balestreri	Vittorio Veneto	Filanda	2	130	132		Garboli Cate- rina
Pradel	Savassa	Filanda	3	200	203		Braido Anna
F.lli Paludetti	Vittorio Veneto	Tipografia	6	5	11		
Fruielli	Vittorio Veneto		150	20	170		
Spazzolificio	Vittorio Veneto		45	40	85		
Colussi	Vittorio Veneto			70	70		De Nardi Rina

În Vittorio Veneto, companiile angajează în principal lucrătoare de sex feminin. Există puțină muncă pentru bărbați. Veteranii sunt forțați să emigreze. Francesca i-a văzut pe mulți plecând „în Argentina, iar cei mai norocoși în Germania și Elveția”. Trebuie să emigreze și „multe dintre rudele mele mai apropiate”, printre care sora mea Espedita împreună cu soțul ei Pietro.

DC VV, b. 1947, fasc. *Tesseramento* e fasc. *Movimento femminile*; Sega, pp. 127-128

23. Activist al sindicatului Textilelor

1947 a fost un an de frământări. Pe de o parte s-a celebrat congresul C.G.I.L. unitar, pe de altă parte s-au înregistrat primele fracturi ale unității sindicale, mai ales după moartea secretarului C.S.C., Achille Grandi, înlocuit de Giuseppe Rapelli. Era necesar să se mobilizeze toa-

te forțele creștine, atât ale D.C., cât și ale A.C.L.I., pentru a alege cât mai mulți delegați. La nivel social, trebuie să se confrunte cu drama șomajului și a salariilor mici. Uniunea F.I.O.T. a Francescăi se mișcă imediat. În martie, cele două teme cele mai dragi îi erau deja prezente în moțiunea cu care a deschis campania electorală: «Egalitatea de salarizare a femeilor cu bărbații și un nou contract colectiv pentru lucrătorii în sericicultură».

Începutul Războiului Rece acutizează conflictele din cadrul C.G.I.L..

Francesca Meneghin la douăzece de ani, septembrie 1947 (AM)

Expulzarea grupărilor de stânga de către Guvernul IV De Gasperi nu este nedureroasă. Secția de femei a D.C. le cere tuturor delegaților, deci și Francescăi, să răspândească adevărul lucrurilor, mai ales în fabrici. O imaginăm neobosita în timp ce răspândește propagandă printre colegii săi de muncă și nu numai. Ea din Vittorio Veneto și Tina Anselmi din Castelfranco au participat cu entuziasm la acea campanie electorală, la fiecare fabrică și la fiecare filă. Roadele muncii s-au văzut. Ramura textilă este singura categorie din provincie în care C.S.C. predomină. Angajamentele se succed. Pe 29 iunie, alături de o prietenă de-a ei, pentru a obține permisiunea tatălui ei, a fost și ea la Veneția, când, cu De Gasperi prezent, a avut loc o demonstrație a tânărului D.C. la care, pentru prima dată și de

fete. În luna august este deschis tinerilor un curs de studii la Biadene, unde se discută printre altele despre atitudinea creștină în lumea muncii, cu vorbitorii Franca Falcucci și alegătorii Sartor și Franceschini.

Firenze, Congresul C.G.I.L., Delegația curentului sindical creștin al Camerei Muncii din Treviso. Din stânga: Colla, Zannol, Toppan, Bosello, Gabbin, Bazzacco. iunie 1947 (Archivio Silvio Zannol)

Se naște Comitetul de înțelegere sindicală care reunește toate componentele lumii catolice care se ocupă de muncă. Totuși, acest lucru creează o oarecare confuzie. În Vittorio Veneto, A.C.L.I. a raportat Camerei Muncii nerespectarea clauzelor minime contractuale la fabrica de biscuiți Colussi. Acolo, „preceptul creștin de a oferi muncitorilor un salariu corect” este încălcat. Cu toate acestea, acest lucru dă curentului comunist dreptul de a acuza A.C.L.I. de scindare. Apoi, controversa asupra grevelor împotriva costului ridicat al vieții, considerată de C.S.C. ca fiind politică, agravează și mai mult ciocnirea dintre curențele C.G.I.L. în vederea congresului. Cel comunist este deosebit de agresiv în F.I.O.T., unde C.S.C. are majoritatea. Pentru redeschiderea filătorilor, sindicaliștii creștini au semnat un acord care prevedea pentru muncitori o oră suplimentară de muncă pentru același salariu. Comuniștii îi acuză pe Silvio Zannol și Tina Anselmi că au vândut muncitoare din filatură.

24. Reprezentant districtual al Textilelor

În acele ultime luni ale anului 1947, activitatea tinerei Francesca, muncitoare și sindicalistă, era febrilă. Devine „reprezentant textil pentru C.S.C. la nivel raional”. Are un succes notabil datorită altor activiști din A.C.L.I.: Lanificio Paoletti, Lanificio Cini, filatura Pedeguarda din Follina au fost firmele în care am avut majoritate. Întotdeauna am avut-o la Follina Lanificio Buogo am trecut de la douăzeci și doi la vreo patruzeci de membri”. Datorită intervenției Guvernului, solicitată de parlamentarii din Treviso, fermierilor li se garantează plata la cocon.

Filaturile se pot redeschide astfel, iar 1200 de muncitori revin la lucru numai în Vittorio Veneto. Sectorul mătăsii era încă cel mai important sector industrial din județul Treviso, care era foarte sărac la acea vreme, cu peste zece mii de angajați, majoritatea femei. Efortul de relansare este notabil. Între 1946 și 1948, la Treviso au avut loc trei conferințe naționale de mătase, ultima deschisă de senatorul Giuseppe Caron. Pentru el, Congresul trebuie „să acorde importanța cuvenită producției agricole din Treviso, adică bogăției pământului nostru: mătasea și vinurile din Conegliano și Valdobbiadene”, dar acum mătasea italiană a pierdut cote importante pe piața internațională. Apoi, fermierii cresc din ce în ce mai puțini duzi și, în consecință, sunt crescuți mai puțini viermi de mătase. În plus, contractul național din 1947 nu este pus în aplicare. Acest lucru este ocolit prin înființarea de false cooperative, utile „doar pentru a plăti salarii mici”, acceptate cu reticență de filători pentru a funcționa. Pentru a le proteja, este necesar să se impună un contract industriașilor și să se lege salariul de venituri, stabilind un număr minim garantat de zile lucrătoare, doar cât să permită femeilor concediate să primească indemnizație de șomaj.

Munca sindicală pentru tânăra Francesca era foarte grea dar, din fericire, datorită A.C.L.I., putea conta pe o rețea de activiști creștini. Cu toate acestea, nu poți găsi pe nimeni care să muncească la fel de mult ca ea. Italianca era încă mai presus de toate, soție și mamă: «Nu a fost nimeni care să mă urmeze în angajamentul meu sindical. Da, au fost de acord să fie aleși în comisia internă sau la nivelul secretariatului local de textile. La acea vreme, funcția de lider de sindicat necesita un angajament ex-

trem. Am făcut de toate, eram îndrăgostită de acea muncă iar, oboseala, frigul, somnul și-au făcut apariția dar numai din punct de vedere fizic.

Vedovato 2007, *Intervista*; Pitteri, p. 99; Manesso, p. 162; Cadamuro 1979; Sega, p. 126

25. Întâlnirea cu Lorenzo Cadamuro

Munca neobosită a Francescăi și a prietenilor ei de la A.C.L.I. a dat roade bune. În 1948, au avut loc alegeri pentru reînnoirea birourilor Camerelor de Muncă districtuale și provinciale. În Vittorio Veneto, ele cad în martie, precedate de o serie de Liturghii pe care Monseniorul Zaffonato le-a celebrat în toate unitățile diecezei în timpul Postului Mare, inclusiv în Lanificio Cini unde lucrează Francesca. Astfel, C.S.C. a dublat voturile față de anul precedent, obținând mai exact 1.214.

Pentru Francesca, rezultatul a fost spectaculos și nu este exagerat «dacă te gândești la dificultățile de a întrepătrunde ideile noastre în lagărul muncitoresc poluat în foarte mare măsură de partidele marxiste». Pentru ziarul eparhial, «lucrătorii au deschis ochii și îi deosebesc pe cei care promit fără să se țină de cuvânt; și care îi distrug cu greve politice în scopul intereselor electorale murdare», de către cei care lucrează efectiv pentru ei. Ziarul încheie mulțumind „din suflet liderilor de bază, care au făcut tot posibilul cu o generozitate nemărginită pentru triumful ideii creștine în domeniul social”. Tonurile sunt deja cele ale alegerii câmpului. Alegerile politice din 18 aprilie oferă D.C. o victorie clară. Prea mult, atât de mult încât, după unii, stând pe lauri, partidul și-ar fi pierdut impulsul inovator care l-a distins în prima perioadă a istoriei, bazându-se pe aspecte organizatorice, propagandistice și apologetice.

În aprilie, la Treviso, se celebrează Congresul extraordinar al F.I.O.T. după alegerile de categorie câștigate de C.S.C. care a obținut opt mii de voturi împotriva celor trei mii de oponenți. Acel Congres a marcat și începutul activității sindicale a lui Lorenzo Cadamuro. Cu acea ocazie, el, muncitor în vârstă de șaptesprezece ani, „a cunoscut-o pe Francesca Meneghin” și, de asemenea, „Tina Anselmi, secretarul C.S.C. Textile pentru raionul Castelfranco”. De asemenea, Francesca participă în mod regulat la aceste conferințe. Merge acolo mereu împreună cu secretarul de dis-

trict din Montebelluna, aclista Florio Menegon, și draga lui prietenă Tina. Cadamuro își amintește de o scenă în care este implicat muncitorul comunist Canal din Lanificio Cini. După una dintre intervențiile sale controversate, Lucia Pavan de la Orsago strigă: «Ma buttalo sul canal» Dar aruncă-l pe râu.

“L’Azione”, 20 marzo 1948; Sartor 2006, p. 70; Vedovato 2009, p. 11; Vedovato 2007, *Intervista collettiva*; Cadamuro 2019, pp. 115 e 126

26. Atentat asupra lui Togliatti

Francesca și catolicii din Vittorio Veneto în campania pentru alegerile politice din 18 aprilie 1948, au fost uniți în sprijinul candidatului D.C., profesorul Franceschini. La douăzeci de ani ai săi angajamentul Francescăi și al prietenilor ei le-au adus creștin-democraților o victorie istorică și irepetabilă. Orașul încetează să mai fie o fortăreață roșie. La nivel național, înfrângerea Frontului exacerba conflictele în cadrul C.G.I.L., unde C.S.C. rămâne o minoritate. Totuși, grevele din 15 și 16 iulie, convocate după atacul asupra lui Togliatti cu o zi înainte, au rupt definitiv ceea ce a mai rămas din Pactul de la Roma.

În acea zi, Francesca merge la Vicenza pentru a urma un curs sindical, dar este blocată de conducătorul de tren din Mestre. Întoarce-te. Coboară la stația Soffratta. „Mă duc acasă, îmi iau bicicleta și merg imediat la Lanificio Cini, fabrica mea”. Peste tot sunt revolte, dar la Treviso, pe 16, lucrurile revin la normal, și pentru că, din fericire, secretarul P.C.I. este mai bine, este în afara oricărui pericol. Cu toate acestea, situația este mai dificilă în Castelfranco și Vittorio Veneto, unde un departament al poliției intervine pentru a elimina blocajele rutiere. În afara fabricii de lână Cini, militanții comuniști și socialiști doresc ca muncitorii să părăsească fabrica. Francesca era în fața porților, nu se temea. Ea striga: „Greva este un drept, dar nu o datorie și deci există libertate de alegere”. Acestea sunt momente convulsive. Conducerea nu-i deschide poarta. Se temeau că demonstranții pot intra și ei. Face parte din comisia internă, vorbește cu muncitorii în tura de după-amiază. Ea nu impune nimic, dar îi avertizează: „O grevă generală în această perioadă va face ravagii”. Membrii săi „ascultă și intră”.

De fapt, la Vittorio Veneto are loc o manifestație deosebit de tensionată împotriva guvernului, având în vedere istoria luptei antifasciste și urma de răzbunare pe care a lăsat-o. „A fost un aer de dramă”. Apoi, îndemnat din patul său de spital chiar de secretarul comunist, Di Vittorio pune capăt grevelor. În memoria Francescăi, «Togliatti a cerut calm. El și-a dat seama, oamenii nu au înțeles”.

Vanzo, p. 122; Meneghin 2020; Vedovato 2009, p. 116 nota

Militant al Liberei CGIL (1948-1950)

27. A.C.L.I. și noul sindicat

Francesca are un rol important în A.C.L.I. din Vittorio Veneto. La momentul despărțirii sindicatelor era vicepreședinte al eparhiei împreună cu Franco Raccanelli, contabil care, în anul următor, a devenit președinte G.I.A.C.. Chiar dacă există două eparhii, A.C.L.I. are o structură provincială. Președintele este Abramo Vanin, adjunctul său este Maria Corazza, asistentul spiritual este Don Antonio Marchi. În 1949, în întreaga provincie, membrii A.C.L.I. erau în jur de douăzeci de mii. Cele două eparhii erau însă autonome, iar organizația a luat-o pe drumuri diferite. În Ceneda, președintele eparhial este Gian Paolo Feltrin, secretar de district al D.C. în 1948; apoi cei doi vicepreședinți, dintre care unul este Francesca, iar asistentul este Don Giacobbe Nespolo. În eparhia San Tiziano există șaizeci și cinci de cluburi parohiale și 3.400 de membri, dintre care majoritatea sunt femei. Datorită structurii organizatorice a A.C.L.I., care este mai solidă decât cea a C.S.C., Francesca a reușit, între 1946 și 1948, să devină punctul de referință pentru lucrătoarele catolice din Vittorio Veneto. Din acest motiv, problema secularismului noii uniri nu se pune, nu se simte această nevoia. Problema sindicală va avea o cu totul altă soartă la Treviso, unde directorul săptămânalului diecezan, Monseniorul Pozzobon, este pentru o uniune creștină confesională condusă de ierarhia ecleziastică, găsind în aceasta sprijinul președinției A.C.L.I. provinciale.

Tânăra muncitoare Francesca are o personalitate pragmatică. La fel ca episcopul ei, Monseniorul Zaffonato este mai interesat să apere drepturile muncitorilor și să împiedice răspândirea ideologiei comuniste, în special în rândul femeilor, decât să pună întrebări ideologice. Acesta este motivul pentru care nu și-a dat seama de dificultățile întâmpinate la Treviso de către înființatul sindicat creștin liber, condus de personalități puternice precum Sartor, Marton și Pavan care se aflau pe un curs de coliziune cu episcopul. Mai târziu avea să spună: „Pentru mine totul a fost liniștit, dar abia acum înțeleg că în Treviso oamenii au suferit”. Pentru ea, încă o dată, „episcopul a fost hotărâtor dincolo de organizarea provincială”. Mai mult, dacă A.C.L.I. a avut sarcina de a întări componenta creștină a C.G.I.L., desfășurarea activității pregătitoare pentru militanța sindicală, în anumite privințe tipice unui patronaj, odată ce a luat naștere un sindicat creștin liber și autonom, acestea sunt nevoite să revizuiască propria

missione. Totuși, spre deosebire de Treviso, în Vittorio Veneto femeile și bărbații care militează în cele două organizații creștine sunt practic la fel.

Vanzo, p. 166; Pitteri, p. 115; Vedovato 2007, *Intervista e Intervista collettiva*

28. Surorile Meneghin au fondat Sindicatul Liber

În urma grevelor politice care au urmat atacului asupra lui Togliatti, C.S.C. denunță încălcarea Statutului și convoacă o ședință extraordinară. Unii lideri, printre care Gronchi și Rapelli, sunt încă convinși că o formă confederală unitară poate fi reconstruită de jos; alții, ca Pastore, consideră ruptura de comuniști, ca fiind incurabilă. În Veneto, mulți sindicaliști creștini din Treviso și Padova cer să părăsească Confederația. Consiliul Național A.C.L.I. își exprimă opinia cu privire la scindare. La Treviso, situația s-a înrăutățit pe 27 iulie, când Camera Muncii a amenințat cu decăderea tuturor sindicaliștilor creștini care, până la 12 august, nu s-au distanțat de moțiunea A.C.L.I. Printre ei, cei doi profesori ai Francescăi, Silvio Zannol și Nino Pavan.

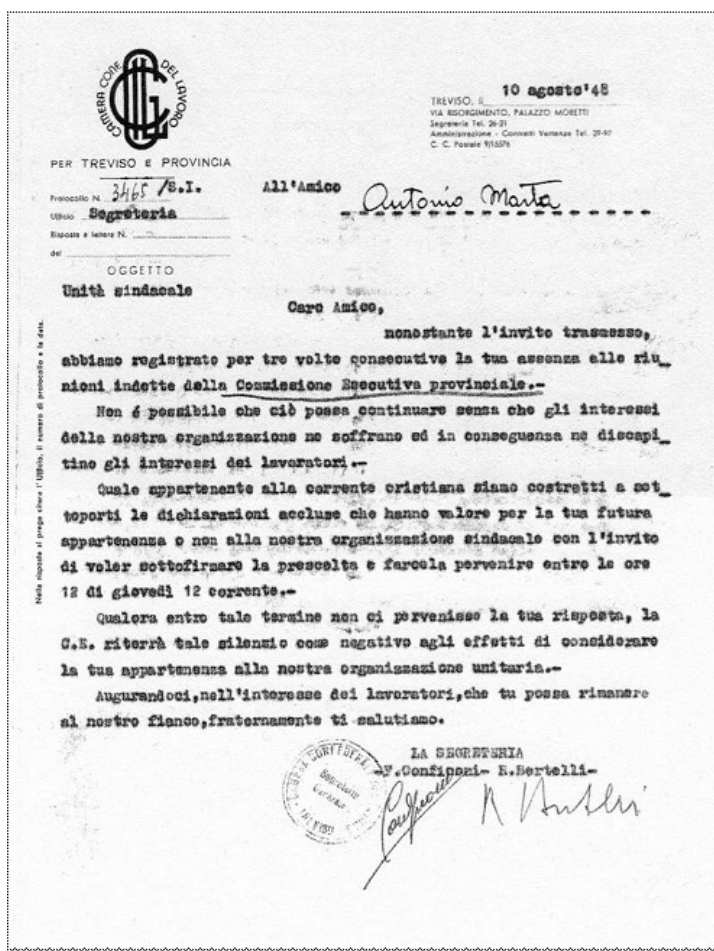
Lorenzo Cadamuro depune mărturie că „în Vittorio Veneto C.S.C. a lucrat efectiv pentru înființarea Sindicatului Liber, în timp ce majoritatea Camerei Districtuale era deținută de comuniști”. Noul Sindicat Liber are cel mai mare număr de membri dintre femeile care lucrează în fabricile de lână și filatură. Datorită unei „prezențe bune și de la fabrica de biscuiți Colussi”, a fost posibilă crearea sindicatului local Libera C.G.I.L.. Întrucât condițiile celei mai sinistre exploatare se întâlnesc la filatorii și la sericiculturi, este logic ca principalele inițiative invocate de sindicatul liber să le privească imediat pe muncitoare împreună cu cele din fabricile de lână. Așadar, rolul femeii este decisiv pentru nașterea liberă C.G.I.L. în districtul Vittorio Veneto

«Surorile Meneghin, Espedita, Maria și Francesca au fost principalii arhitecți ai mărturiei pentru Sindicatul Liber. Fără îndoială, Francesca și-a asumat rolul de reprezentantă eficientă a femeilor din zona Vittorio Veneto”.

Potrivit lui Don Giacobbe Nespolo, în Vittorio Veneto au apărut deja uniuni libere în august 1948. Legătura strânsă dintre A.C.L.I. și nașterea noii uniuni este confirmată de Francesca: «În acel moment trebuia decis.

Giulio Pastore și A.C.L.I. se despart de C.G.I.L.". Puțin înaintea vremurilor, își amintește: «Din acea decizie s-a născut Libera C.G.I.L., care va fi cea mai puternică din sectorul textil. În Treviso, Lorenzo Cadamuro și eu în Vittorio Veneto vom fi promotori." În realitate, drumul a fost mai întortocheat, dar rămâne surprinzător că printre fondatorii sindicatelor libere se numără doi tineri în vârstă de douăzeci de ani.

Vedovato 2009, pp. 117 e 263-264; Vedovato 2007, *Intervista collettiva e Intervista*

Scrisoare-ultimatum trimisă de secretarii Camerei Muncii lui Antonio Marta, membru al Comisiei executive provinciale, 10 august 1948
(Archivio Antonio Marta)

29. Laicitatea sindicatului liber

Alegerea apolitică și aconfesională a noii uniuni nu este împărtășită de toată lumea. La 29 august 1948, reprezentanții sindicali de bază ai C.S.C., care deveniseră autonomi după părăsirea C.G.I.L., s-au întâlnit la Treviso. Managerii săi se confruntă cu mari dificultăți organizatorice, nu își găsesc nici măcar un sediu decent într-un Treviso pe jumătate distrus de bombardamente. Alegerea Comitetului de promovare este încă fluidă, astfel încât să primească lucrători din alte domenii politice. Pentru a face primii pași este necesar să ne bazăm pe structurile organizatorice ale partidului și mai ales ale A.C.L.I., ai cărei reprezentanți se întrunesc pe 12 septembrie pentru a desemna delegații la Congresul extraordinar de la Roma, convocat trei zile mai târziu. Sunt două ramificații ale dilemei: va trebui noua unire să fie confesională ca vechiul C.I.L. al lui Cappellotto și Corazzin și glorioasele ligi albe, sau elibera de Acțiunea Catolică. Poziția majoritară este în favoarea unei uniuni independente de episcopi și partide, deschisă tuturor lucrătorilor și reglementată de un regim democratic. Aceasta este teza lui Giulio Pastore. O minoritate, însă, dorește o uniune creștină și este susținută la Treviso de președintele provincial al A.C.L.I. Vanin, de adjunctul său Corazza, precum și de monseniorul Pozzobon, directorul săptămânalului diecezan. Așa că delegații din Treviso pleacă divizați la Roma. Nu există o astfel de scindare în Vittorio Veneto. În dieceza San Tiziano, A.C.L.I. și noul sindicat liber colaborează fără a pune întrebări ideologice, la fel ca și natura pragmatică a surorilor Meneghin care nu simt o contradicție între militantismul sindical și cel catolic.

Congresul A.C.L.I. de la Roma are ca motto „Unirea în statul democratic”. Moțiunea finală care rezumă deciziile fundamentale ale Congresului a fost aprobată cu o mare majoritate. Ele pot fi rezumate cu invitația către lucrătorii creștini de a se alătura „uniunii libere și democratice, a cărei apariție s-a sperat și la care a fost asigurată calitatea de membru deplin”; și cu definirea rolului A.C.L.I., care să fie înțeleasă ca o mișcare socială a muncitorilor italieni.

30. Sindicatul liber face primii pași în Vittorio Veneto

S-a scris că sindicatele libere din Vittorio Veneto sunt „o ramură a A.C.L.I.”. Primul lor congres a fost celebrat în septembrie 1948 și l-a numit secretar de district pe Ferruccio Sartori, deja delegat sindical pentru D.C.. Să ne imaginăm pe Francesca și sora ei Maria printre protagoniștii acelei întâlniri și deja dornice să îmbunătățească condițiile de muncă ale colegilor lor din industria textilă. Ziarul săptămânal diecezan salută nașterea noii realități:

„Astăzi, ambiția sindicaliştilor creștini este una singură. Organizați-i pe toți lucrătorii fără să vă uitați la apartenență” și îndeamnă muncitorii creștini să se alăture „sindicatelor libere și independente, în care este posibil ca toată lumea să trăiască civil, fără suprapunere și fără abuz”. De fapt, această armonie este confirmată de munca asistentului ecleziastic, Don Giacobbe Nespolo. Cu toate acestea, mijloacele noului sindicat sunt puține și mulți industriași nu fac deduceri la salariile lor; pentru a încasa cotizațiile membrilor, activiștii sunt nevoiți să meargă prin companii în fiecare lună.

Pe 18 octombrie, Don Giacobbe Nespolo participă la întâlnirea tuturor organizațiilor catolice implicate în lucrarea organizată la Treviso de Agostino Pavan. Secretarul Uniunii Sindicatelor Libere denunță o situație financiară dramatică și acuză A.C.L.I. și Acțiunea Catolică de slabă colaborare. Nu sunt bani. Pavan și Silvio Zannol au plătit 35 de mii de lire din propriile buzunare. Secretara plătește postul din banii ei. În ședința condusă de Onorul Sartor, reprezentând partidul, liderii A.C.L.I. Treviso trebuie să se apere de acuzațiile de lipsă de entuziasm. Există și un reproș pentru Don Giacobbe pentru că districtul Conegliano este tăcut. Preotul din Vittorio asigură că nu va exista nici o acțiune de boicot în eparhia sa. Într-adevăr, el însuși, pentru a doua zi, a convocat o ședință de district „în urma căreia Sindicatele Libere vor fi și la Conegliano, așa cum sunt deja în Vittorio de două luni”. Declarația lui este importantă. Datorită unor activiști precum Francesca, Vittorio Veneto este mai bine organizat decât Conegliano. Apoi, certându-se cu președintele provincial al A.C.L.I. Abramo Vanin, Don Giacobbe observă că în eparhia sa „s-au obținut 942 de membri între A.C.L.I., Democrația Creștină și sindicate libere și s-au găsit

întotdeauna de acord în decizii”. Prin urmare, uniunea liberă poate conta deja pe aproximativ o mie de membri în eparhia San Tiziano.

Zambon, p. 122; Vedovato 2009, pp. 101 e 294; “L’Azione”, 25 sett. 1948; DC VV, b. 1948, fasc. *ACLI*

31. S-a născut S.I.L.T., noul sindicat al Francescăi

Întâlnirea de la Treviso din 18 octombrie, deși Acțiunea Catolică a lipsit, s-a încheiat cu o moțiune prin care toți angajații să colaboreze pentru nașterea sindicatelor libere. În octombrie 1948, a avut loc primul congres U.S.P.; Francesca și-a amintit și de rezultatul acestuia. Pavan este confirmat ca co-secretar pentru partea organizatorică și Zannol pentru partea sindicală, în timp ce contabilul care se ocupa de aspectele administrative este asigurat de săptămânalul eparhial, situație încă hibridă care va continua timp de doi ani. Acum, în sfârșit, poate începe apartenența la syndicate libere, ceea ce este mai complex pentru că nu toată lumea este atât de convinsă să părăsească C.G.I.L.. Odată ce F.I.O.T. este dizolvat, Lorenzo Cadamuro se mută înainte de termen. El le cere liderilor A.C.L.I. din Treviso, asistentului lor Don Marchi, Acțiunea Catolică și Silvio Zannol să poată organiza între timp noul sindicat al textilelor, S.I.L.T. „Toată lumea m-a încurajat să continui. Important era să acoperim spațiul.” Sunt săptămânile în care se consolidează prietenia lui cu surorile Meneghin care fac ca el la Vittorio Veneto.

În locul lui Silvio Zannol, secretar al U.S.P., Alfredo Toppan, membru al executivului A.C.L.I., conduce creștini din sectorul textil. Zannol îl lasă pe nou-născutul S.I.L.T. într-o poziție încă nedeterminată. Toppan nu se grăbește să se alăture Libera C.G.I.L.-ului; invitat să clarifice, răspunde vag. Dacă S.I.L.T. nu s-a alăturat încă, „nu înseamnă că acest lucru nu se va face mai târziu”. În acel moment, Textilele erau categoria cea mai puternică și Toppan dorea să-și păstreze autonomia economică. Francesca nu prea știe ce se întâmplă în Treviso, dar cu siguranță, dacă ar fi fost conștientă, nu ar fi împărtășit această linie.

La primul congres S.I.L.T., la care au participat surorile Meneghin, moțiunea finală a fost redactată de însuși Lorenzo Cadamuro. A fost aprobată apartenența la syndicatele libere, chiar dacă ar fi existat o fază

intermediară înainte de unirea definitivă. Problema este din nou economică. S-a rezolvat când U.S.P. și-a găsit în sfârșit un sediu, în via Canova 42, datorită unui ajutor financiar considerabil din partea lui Domenico Sartor care a garantat și plata chiriei cu proprietarii imobilului. Cadamuro își amintește că i-a spus lui Toppan:

„Acum este timpul să mergem cu Unirea”. Dacă amintirile sale sunt corecte, în martie 1949, S.I.L.T. s-a mutat în via Canova unde putea conta pe doi angajați cu normă întreagă.

Vedovato 2009, pp. 121 e 142; Vedovato 2007, *Intervista collettiva*

32. Probleme între sindicatele libere și D.C. din Vittorio Veneto

În noiembrie 1948, a existat o nouă fricțiune între Sindicatele Libere și A.C.L.I.. O scrisoare a secretarului U.S.P., Nino Pavan, pentru a evita orice neînțelegere, îl invită pe președintele Vanin să renunțe la propagandă sindicală, provocând un răspuns tranșant. Căutarea autonomiei față de partid duce și la o oarecare confuzie în rândul lucrătorilor catolici. Chiar dacă amintirile Francescăi și cele afirmate de Don Giacobbe Nespolo o exclud, în realitate a existat o poziție luată de noul secretar de district al D.C., Gian Paolo Feltrin, care i-a succedat recent prietenului Francescăi, Alberto Steccanella. Până la despărțirea de C.G.I.L., lucrurile erau clare. A existat un curent creștin în cadrul uniunii care a avut sprijinul tuturor forțelor catolice, inclusiv al D.C.. Ei bine, pe data de 14, raportând asupra activității desfășurate în raion, Feltrin susține că în Vittorio Veneto crearea C.G.I.L. Liberă «a fost sfătuită de unii» și, continuă el, «de alții căutați cu presupunerea de a asigura „a-politică” sindicală. Oferta de ajutor de la D.C. a fost respinsă de Libera C.G.I.L. „din cauza unei neîncrederi nu pe deplin justificată”. Acest lucru a creat jenă în rândul membrilor D.C. care s-au simțit neglijăți de organele de conducere ale sindicatului. Feltrin nu neagă importanța caracterului apolitic al uniunii, dar i se pare de neconceput că Libera C.G.I.L. „nu găsește din partea partidului o solidaritate mai largă și mai generoasă care trebuie să se traducă în beneficii concrete și înțelegere efectivă și reciprocă”.

Aceste viziuni diferite asupra sindicatului nu reies din amintirile Francescăi, care trebuie să fi participat la întâlnirea muncitorilor creștin-democrați din raion care au denunțat „o anumită nemulțumire și un sentiment de dezorientare”, ci din cauza refuzului sindicatului de a colabora cu partidul. Pentru secretarul D.C. Feltrin, situația este încă „fluidă și incertă”. Pentru el, A.C.L.I., syndicatele libere și partidul trebuia să-și asume fiecare înfățișarea distinctă, dar în același timp propune ca reprezentanții fabricii D.C. să fie asemenea „curentului creștin din cadrul Comisiei interne”. Arată astfel că are încă o viziune veche asupra uniunii, văzută ca subordonată partidului. Tânăra Francesca cu siguranță nu a avut această problemă. În comisia internă a Cini Lanificio și în calitate de delegată a sectorului textil Vittoria, ea acționează după principiile creștine pe care le-a învățat încă din copilărie, fără a-și face griji dacă o face ca membru al partidului, sindicatului sau A.C.L.I.. La urma urmei, neliniștile lui în domeniu sunt foarte diferite, în acele luni începe disputa dureroasă din filatorii.

DC VV, b. 1948, fasc. *Congressi*; Vedovato 2009, pp. 138-140

33. Criza filaturilor

În noiembrie 1948, congresul extraordinar al S.I.L.T. a sancționat apartenența la Sindicatele Libere și l-a desemnat pe Lorenzo Cadamuro secretar al Muncitorilor Lânei, Bumbacului și Mătasei. Noul secretar vizitează toate firmele textile din provincie, inclusiv fabrica de lână Cini unde lucrează Francesca.

Cadamuro are treaba pentru ea pe măsură ce criza din sectorul mătăsii mușcă. Pe hârtie au rămas bunele intenții apărute din campaniile de mătase din 1946 și 1947 și angajamentele asumate de Comisia Națională a Mătăsii în 1948. Nu s-a găsit nicio modalitate de a împăca interesele producătorilor, comercianților și industriașilor, în timp ce noile fibre sintetice revoluționează întregul sector. Deja la începutul anilor 1950, un exemplu în acest sens a fost fabrica de ciorapi Piva din Valdobbiadene, care a început să producă celebrele șosete Sisi folosind nailon importat din SUA. Cei care suferă cel mai mult sunt fermierii care produc coconii,

al căror preț s-a prăbușit și care, fără o compensație adecvată, amenință cu îndepărtarea dudului. Femeile sunt cele care plătesc consecințele. După sărbătorile de Crăciun, au găsit porțile a cinci filaturi blocate. În consecință, S.I.L.T., sindicatul Francescăi, proclamă o stare de neliniște. În ianuarie 1949, s-a închis și filatura Cadel din Vittorio Veneto, lăsând acasă două sute de muncitori pe lângă ceilalți opt sute concediați. În martie, organizată de S.I.L.T., o adunare extraordinară aglomerată cu o mie de muncitoare șomere a trimis o delegație la Prefectura din Treviso pentru a protesta energic. În timp ce filaturile se luptă pentru repunerea în funcțiune a sobelor din industria bobinarii, în luna mai începe și disputa muncitorilor textili pentru reînnoirea contractului care o implică direct pe Francesca, o lucrătoare de la Lanificio Cini.

Acele luni tulburi au cunoscut un moment de puternică mobilizare la 2 iunie 1949, când a fost convocată „ziua liberă a muncitorului” la Conegliano. Este programat discursul final al lui Giulio Pastore. Este lesne de imaginat trepidarea cu care Francesca a așteptat acel moment și dezamăgirea ei și cea a celor cinci mii prezenți în absența secretarului general care a fost ținut la Roma de „probleme sindicale serioase”. În aceea zi, mitingul final a fost susținut de Luigi Morelli.

Berna, p. 695; Cadamuro 2019, p. 167; Vedovato 2009, pp. 141-143

34. Tulburări la Snia Viscosa

Chiar dacă este încă doar un reprezentant al comisiei interne de la Cini Lanificio, în calitate de delegat al sectorului textil, Francesca ar fi avut treabă în timpul revoltelor de la fabrica Snia Torcitura. Este „cea mai mare companie industrială din zonă” care are 1200 de angajați, dintre care o mie în sectorul textil. În timpul mitingului de la 1 mai 1949, deputatul comunist Luciana Viviani (1917-2012) l-a atacat puternic pe Cavalier Marinotti, amintindu-și de trecutul fascist. De fapt, Marinotti a fost supus procesului de epurare și a fost condamnat, dar apoi reabilitat de ministrul socialist Rodolfo Morandi pentru meritele sale industriale, revenind astfel să fie președinte al SNIA și, de asemenea, al Torciturii

din Vittorio Veneto. După atacul din partea onorului. Viviani, Marinotti demisionează. Mulți dintre lucrătorii săi au semnat o scrisoare de solidaritate față de el pe care, la 6 mai, „l'Unità” a denunțat-o ca fiind coercitivă, provocând o ciocnire între Camera Muncii și Sindicatele Libere. Pentru Francesca, „Camera Muncii nu a iertat pentru faptul că a fost un fascist timpuriu, un prieten apropiat al lui Mussolini, pe de altă parte, sindicatele libere priveau atitudinea de atenție față de muncitorii săi, față de toată lumea, fără distincții politice”.

Un alt motiv de conflict este greva politică convocată de Camera Muncii după ciocnirile de la Marghera dintre protestatari și poliție. Evident, Libera C.G.I.L. nu s-a alăturat acelei greve. În schimb, luptele reluate după sărbători, pentru a cere reevaluarea salariilor și restabilirea competențelor comisiilor interne privind concedierile individuale, sunt comune celor două confederații. Prea multe relații de muncă au fost rupte unilateral, fără ca nimeni să știe de ce. În acest moment, Curia eparhială demonstrează încă o sensibilitate socială puternică. De altfel, săptămânalul său invită „să evite nedreptățile”, să nu se uite „doar la profitul imediat și personal” și, avertizează el, „să nu strice cu o lovitură în cap acel început sensibil spre bunăstarea pe care o merită guvernul, muncitorii și industriașii au reușit să realizeze lucruri pentru poporul italian”.

“L'Azione”, 13 maggio e 9 settembre 1949; Meneghin 2021; Vedovato 2009, p. 158

35. Prietenia dintre Lorenzo Cadamuro și Francesca este întărită

«Am cunoscut-o mai bine pe Francesca Meneghin în 1949, când eram încă muncitor, am mers la fabricile de lână din Vittorio Veneto pentru a milita pentru reînnoirea contractului». Așa își amintește Lorenzo Cadamuro. Nu era vorba doar de reînnoirea contractului de textile, ci și de apărarea locurilor de muncă în cele patruzeci și cinci de filaturi încă active în provincie. Pentru a încuraja reluarea bobinării mătășii, la 17 august 1949, U.S.P. a semnat cu industriașii un acord prin care se reduceau salariile filatorilor cu 200 de lire pe zi, prin derogare de la contractul național. C.G.I.L. reacționează acuzând „liberinii” (liberul sindicat) de ne-

loialitate. Pozițiile S.I.L.T. sunt apărate de noul său secretar, Italo Dotti, și el șef al sectorului de îmbrăcăminte. Recunoaște că acordul de salarizare este printre cele mai scăzute din industrie; dar, pe de altă parte, în anumite filaturi, pentru a lucra, femeile acceptă salariile din cauza foamei. El admite nepopularitatea semnăturii puse pe acel acord, dar speră ca Guvernul să intervină cu o subvenție suplimentară extraordinară pentru lucrătoare. Apoi, Dotti vrea să dea un semnal fermierilor; cert este că reducerea costului forței de muncă i-ar fi convins să nu mai dezrădăcineze dudul, așa cum din păcate se întâmpla, fără frunzele cărora nu se pot crește viermii de mătase. Mai mult, speră să prevină nașterea unor false cooperative, precum cele friulene, cu membri falși supuși unor condiții dure apropiate de cea mai sinistă exploatare.

Cu siguranță Cadamuro va discuta despre acele lupte cu Francesca, chiar dacă ea, muncitoare la o moară de lână, este mai norocoasă. Filatorii au acceptat reducerea salariilor cu până la o treime, dar în schimb au obținut „garanții pentru o sută de zile de muncă, astfel încât să obțină ajutor de șomaj, alocații familiale și asistență reciprocă”. În plus, șefii au asigurat respectarea programului de lucru. Era obișnuit ca femeile să meargă la filă cu o oră mai devreme, la șapte dimineața în loc de opt, pentru aceeași plată. Tocmai în 1949, Cadamuro a devenit secretar provincial al muncitorilor din textile, el, fiul unei muncitoare. Acea bătlie, care va continua multă vreme, le-a implicat pe surorile Meneghin, de fapt, Maria lucrează încă în sericicultură. Sectorul mătăsii este fundamental pentru provincia Treviso și o criză prea bruscă ar fi crescut dramatic șomajul, fără a lăsa timpul necesar reconversiei industriale. Departate de planul de muncă nerealist al C.G.I.L., munca pragmatică a Sindicatelor Libere cel puțin a slăbit strânsoarea crizei asupra fabricii de mătase din Treviso, prelungindu-i viața pentru încă câțiva ani.

Cadamuro 2019, p. 126; Vedovato 2009, pp. 152-154

Napoli, Congresul Național A.C.L.I., Francesca Meneghin și Lorenzo Cadamuro, 1953 (AM)

36. Primul Congres al Liberei C.G.I.L. din Treviso

Îndemnat de Nino Pavan, Pastore merge la Vatican și îi cere monseniorului Montini să reducă atât directorul periodicului diecezan, cât și A.C.L.I. din Treviso la sfaturi mai blânde. Presiunea a avut efect și, pe 15 și 16 octombrie 1949, la teatrul Turazza din Treviso, s-a celebrat primul congres al sindicatelor libere fără fricțiuni între creștini. Astfel, cel puțin pentru moment, fractura provocată de alegerea laică a noii uniuni pare să fi fost depășită. În Libera C.G.I.L., Francesca nu deține funcții de pro-

vincie, dar a participat la acea primă întâlnire reprezentând Textilele din raionul Vittorio Veneto, și pentru că al ei este cel mai puternic sindicat din U.S.P., cu 4.400 de legitimații de membru solicitate, urmată la distanță de confecții cu 920 de legitimații, de la constructori cu 650 și de la metalurgi cu 630. În total, sunt douăzeci și nouă de syndicate care aderă la C.I.S.L. și totalul de legitimații solicitate, inclusiv cei 1.600 de șomeri, sunt puțin sub douăsprezece mii. Mai mult, dintre cele treisprezece companii principale din ramura industrială provincială, cu peste 400 de angajați, chesonate de Syndicatele Libere în pregătirea Congresului, opt sunt textile, cea mai mare, fabrica de țesut și filat Monti di Treviso și Montebelluna, Fabrica Lorenzo Cadamuro, care are 1.500 de angajați. Snia Torcitura din Vittorio Veneto este a treia cu șapte sute de muncitori.

Roma, delegația Treviso la I Congres Național al C.G.I.L. Liberă. De la stânga: Marta, Zannol, Dalla Zuanna, Morelli, Pavan, Sbarra, Baretton. noiembrie 1949 (Archivio Antonio Marta)

Regulamentul propus de cei doi secretari, Pavan și Zannol, definește rolul, sarcinile și relațiile dintre U.S.P. și U.S.M., numite „structuri orizontale” în dialectul sindical, syndicatele provinciale și ligile raionale, precum și „structurile verticale”, cei din categorie. Apoi, se stabilesc sar-

cinile organelor deliberative, ale Congresului și ale Consiliului General, ale executivelor, ale Comitetului Director și ale Secretariatului. Un istoric a definit acest model organizațional ca fiind încă centralist, pe linia C.G.I.L., unde U.S.P. este preeminent asupra categoriilor. Luigi Macario (1920-1994), viitor secretar C.I.S.L., a luat cuvântul la Congres în numele Federației Naționale. Apoi, cei doi secretari iau cuvântul și, în final, au urmat discursurile diferiților delegați, „în cadrul cărora s-au confruntat și discutat cele mai importante probleme și s-au pus bazele activității viitoare”. Doi prieteni dragi ai Francescăi, Florio Menegon și Lorenzo Cadamuro, se alătură consiliului de administrație al U.S.P. Armistițiul cu Monseniorul Pozzobon a fost sancționat de articolul dedicat Congresului publicat de săptămânalul eparhial, care invită A.C.L.I., să consolideze din ce în ce mai mult această organizație sindicală liberă” care, fiind deschisă și celor cu concepții politice diferite, să rămână cu adevărat liberă. «trebuie să aibă majoritatea membrilor educați și instruiți din suflarea vitală a Evangheliei”. Pe scurt, Monseniorul Pozzobon nu este resemnat cu o uniune complet laică independentă de Episcopi.

Vedovato 2009, pp. 248-250 e 144-145; “Il Gazzettino”, 11 ottobre 1949;
“La Vita del Popolo”, 13 novembre 1949

37. Francesca este maistru Lanificio Cini

Lucrătoare la moara de lână Cini, Francesca lucrează ca răsucitoare și o face atât de bine încât în 1954 devine șef al departamentului de țesut, preluând locul Ginei Di Chicco. Aceasta i-a înrăutățit și mai mult relațiile cu colegii săi de la C.G.I.L.: «Comuniștii m-au atacat susținând că un comisar intern nu poate juca rolul de șef de departament. Am susținut că nu există nicio incompatibilitate și că de fapt un maistru îi poate înțelege pe muncitori mai bine decât alții”. Ea nu stă niciodată nemișcată; în pauza de prânz, ea discută cu colegii ei de muncă timp de o jumătate de oră, adesea fără mâncare, dar câștigându-le respectul și încrederea.

La începutul anilor '50, munca de propagandă pentru Sindicatele Libere se desfășura nu numai la locul de muncă, ci și în afara fabricilor, cu ședințe duminicale și cu directorii ligii. Întotdeauna, dar mai ales în acea perioadă, a fi activist sindical era o muncă epuizantă, mai ales pen-

tru o femeie. Făceau ture prin orașe și sate mai mici, intrând în piețe, cinematografe și teatre, care erau încă răspândite pe vremea aceea, și seara, în speranța unui aflax mai mare. Principalul mediu audiovizual al acelor ani, cinematograful, a fost exploatat. Datorită ajutorului U.S.I.S. american, S.I.L.T. a achiziționat o rulotă dotată cu ecran mobil pentru a putea difuza filme. Lorenzo Cadamuro se află la volan. După cum „Francesca își va aminti cu siguranță, ne-a marcat prezența în zona Vittorio Veneto, în special în Anzano, Sarmede, Cappella Maggiore, San Giacomo, Fregona, Revine Lago, Cison di Valmarino, Tarzo, Follina, Pedeguarda și în alte sate și orașe. „ Ei bine, în toate aceste sate se proiectează un film documentar care spune povestea grevei muncitorilor americani pentru contract și ocuparea curajoasă a fabricilor, ultima armă de luptă pentru a depăși ostilitatea șefilor. Filmul se numește „Cu aceste mâini ale noastre”. Apoi, grație unui difuzor modern, este posibil să se acorde cuvântul celor prezenți în piață, să comenteze lupta acelor muncitori americani, grevele lor, aspirațiile lor pentru justiție socială și să-i împingă pe muncitorii din Treviso să-i imite, mai ales cei mai tineri.

Sega; Cadamuro 2018; Vedovato 2013, p. 83

Primii ani ai CISL (1951-1955)

38. Se naște C.I.S.L.. Francesca printre fondatori

«Se spune adesea că Francesca este fiica sindicală a lui Pastore. Cred că pot spune da. Pastore a cunoscut ca și mine fabrica și a început să lucreze fiind puțin mai în vârstă decât mine. A urmat școlile profesionale seara, după muncă. Acesta este motivul pentru care era un om care, în ciuda faptului că vorbea din inimă, îi speria pe industriași”. Sindicalista din Liguria a fost imediat un punct de referință pentru Francesca și prietena ei Tina, împreună cu Aldo Moro. Este lesne de înțeles că a muncit din greu în primele luni ale anului 1950 pentru a încuraja nașterea C.I.S.L., atât de mult încât a fost considerată co-fondatoare în orașul ei. În Veneto, primele întâlniri pentru crearea noii uniuni au avut loc la Padova, la începutul lunii februarie. La Treviso, „unificarea forțelor democratice ale muncii” va avea loc pe 14 aprilie. Pe lângă Libera C.G.I.L., noul C.I.S.L. mai include social-democrații și republicanii F.I.L. și unele sindicate independente.

Încă de la început, în lumea rurală noul sindicat a privit către arendași. În Montebelluna, prietenul Francescăi, Floriano Menegon, este cel care denunță dificultățile fermierilor din raionul său, din cauza dimensiunii modeste a parcelelor, a presiunii fiscale excesive și a lipsei mașinilor agricole adecvate. O face într-o conferință organizată de U.S.P., prezidată de Domenico Sartor și cu intervenția celebrului agronom Giuseppe Tassinari. Este începutul unui angajament constant al C.I.S.L. Treviso din acei ani, în apărarea lumii arendașilor și fermierilor și care vizează promovarea emancipării acestora, obiective pe care Coldiretti dimpotrivă, nu le urmărește. Este începutul relației dificile dintre cele două organizații creștine și ciocnirea noii C.I.S.L. cu Coldiretti, fondată de Paolo Bonomi în 1944, devine inevitabilă.

La 1 mai 1950, Pavan și alți sindicaliști din Treviso se aflau la Roma unde, cu o zi înainte, la teatrul Adriano, s-a născut C.I.S.L.. Pastore, ca și Francesca, folosește un cuvânt provocator, „Dragoste”, în discursul său de deschidere. Noua uniune va trebui să urmeze o politică de iubire față de toți. Numai așa poate fi „puternică, liberă și democratică” și poate obține „dreptate” pentru muncitori, o bază solidă „pentru o pace sigură”. Două săptămâni mai târziu, pe 14, a avut loc la Treviso prima conferință a reprezentanților comisiilor interne ale noii uniuni. Printre ei se numă-

ră și Francesca. Cei care intervin sunt în principal managerii sectorului textil, cea mai puternică categorie din provincie ca număr de membri. În aceea zi, Lorenzo Cadamuro „a făcut o pauză pentru a sublinia importanța contactului continuu și răbdător pe care trebuie să îl aibă fiecare membru al Comisiei interne cu lucrătorii la locul lor de muncă”.

Treviso, întâlnirea C.I.S.L. din 1950, vorbește dr. Agostino Pavan, care va fi numit secretar provincial al Treviso în 1952 (AM)

În încheierea lucrării, Domenico Sartor face apel la seriozitate, evitarea grevelor care nu sunt în interesul muncitorilor, referire la cele convocate de C.G.I.L. după noile evenimente de la Marghera și Lentella, unde polițistii, manifestanții și ministrul de Interne, Mario Scelba au folosit din nou o mână grea. Pentru Sartor, însă, este necesar să se concentreze pe demnitatea lucrătorului care, așa cum se întâmplă în străinătate, se va putea maturiza și pe măsură ce se maturizează.

„să fie alături de proprietar în gestionarea companiei în sine”.

Sega, p. 131; Meneghin 2016; Vedovato 2009, pp. 163-165; Lauria, pp. 5-6; Vedovato 2013, p. 37

39. Lupta din filaturi continuă. Francesca se alătură Comitetului provincial pentru textile

Proprietarii filaturilor din Treviso nu au de gând să se împace, dimpotrivă. La întâlnirea din 14 mai a comisarilor interni ai C.I.S.L., domnișoara Della Zuanna a spus că este îngrijorată. Având în vedere sezonul de coconi care vine, ea nu este sigură că totul este bine; de fapt, succesul campaniei de mătase depinde de acest pas, deși este cel în care exploatarea muncitoarelor este cea mai mare. Femeile cele mai bătrâne sunt cele care îngrămădesc coconii, pentru că se termină după apusul soarelui, când este nepotrivit dacă nu periculos să mai fii pe străzi pentru fete. Apoi, trebuie să descurci și să scoți coconul. Prin urmare, acele femei părăsesc familia la șapte dimineața și nu se întorc acasă înainte de zece seara, și sunt plătite doar pentru opt ore. De ei se ocupă și Meneghin, în calitate de membru al Comitetului Provincial pentru Textile. La douăzeci și doi de ani, lucrătorea Cini Lanificio începe să se implice chiar și în afara mandatului său.

În acel An Sfânt, pentru a economisi din cheltuielile de călătorie, dându-se drept pelerin, Lorenzo Cadamuro a mers la Roma, la sediul C.I.S.L., pentru a fi prezentat la Ministerul Muncii. Prietena ei Tina Anselmi, pe atunci deja lider al tinerilor creștin-democrați, i-a dat o mână de ajutor și a prezentat-o fostului subsecretar Giorgio La Pira, prieten cu Sartor încă din vremea Rezistenței și a Adunării Constituante. Această muncă dă roade. Este creată o comisie guvernamentală cu sarcina de a studia problemele sericulturii italiene. În ciuda crizei din cauza factorilor interni, de exemplu, inovația slabă, și a factorilor externi, concurența asiatică, documentul susține că mătasea italiană și în special venețiană trebuie și se poate salva.

Trebuie, pentru că asigură muncă pentru 300.000 de unități agricole și un trai pentru „masele de muncă estimate la 50.000 de suflete”. Se poate, deoarece mătasea produsă este de o calitate excelentă, mai bună decât mătasea japoneză. Se gândește la o intervenție a Statului printr-un organism anume, dar P.L.I. se opune, deoarece o consideră o limitare a libertății de întreprindere.

Ostilitatea filatorilor este originea unui alt sezon de lupte și lovituri. În octombrie 1950, întreg sectorul textil era în frământare. În Vittorio

Veneto, Snia Torcitura concediază mulți muncitori. Acele agitații obțin un rezultat inițial. Pe 4 octombrie, s-au întâlnit președintele filatoarelor din provincie, inginerul Pietro Motta, proprietarul filaturii și secologiei din Campocroce di Mogliano, și sindicatul provincial al lucrătorilor din domeniul textilelor, reprezentat de Lorenzo Cadamuro Secretarul U.S.P. Silvio Zannol. S-a semnat un acord care era valabil până la 31 mai 1951. S-a avut în vedere o majorare de salariu și mai ales garantarea a cel puțin o sută de zile lucrătoare, astfel încât să se asigure pentru femei dreptul la indemnizație de șomaj odată ce au fost concediate. Acum, activiștii trebuie să pună în aplicare contractul în fiecare filă. Trebuia să suportăm și atacul comuniștilor care acuza încă o dată pe sindicaliștii creștini că au vândut muncitorii.

Vedovato 2013, p. 37; Cadamuro 2019, pp. 121-122; Scroccaro; DC VV, b. 1949/50; fasc. *Sindacale*

40. Lupta pentru creșterea indicelui de contingentă

În iunie 1950, a început primul banc de testare provocator pentru noul C.I.S.L. din Treviso, lupta pentru actualizarea indicelui de contingentă care fusese oprită timp de trei ani. Este un fel de scară rulantă, un instrument cu care salariile pot fi ajustate la creșterea prețurilor. Acesta variază în funcție de provincii. Ajustarea este mai mică în cele mai sărace unde costul vieții este considerat mai mic și unul dintre acestea este Treviso. În consecință, pentru aceeași cantitate de muncă, un muncitor din Treviso primește un salariu mai mic decât colegul său din provinciile apropiate Veneția și Padova. Apoi, există și inegalități în cadrul aceleiași provincii, deoarece municipalitatea Vittorio Veneto are o situație și mai mică decât cea din Treviso. Francesca își amintește bine: „În protestele anilor 1950, syndicatele au subliniat necesitatea actualizării contingentei pentru orașul Vittorio Veneto”. Își amintește și acum că în orașul natal, mai ales după „sosirea soldaților Corpului de Armată”, costul vieții nu fusese niciodată scăzut, departe de asta. Lorenzo Cadamuro este responsabil de urmărirea disputei din district și acest lucru îi întărește prietenia cu Francesca.

U.S.P. cere angajatorilor o majorare de 54 de lire pe zi, iar A.C.L.I. îi stă alături. În schimb, industriașii au întrerupt negocierile cu C.I.S.L. și au semnat pe 29 august un acord separat cu C.G.I.L. care prevedea majorarea cu 20 de lire pentru bărbați, și cu atât mai puțin pentru femei și minori. Este o palmă pentru U.S.P. care a proclamat greva generală industrială pentru 1 septembrie 1950, având în vedere amploarea acelei ajustări „ofensivă pentru demnitatea muncitorilor din provincie”. Succesul grevei a fost de așa natură încât i s-au alăturat și muncitorii înscriși la C.G.I.L.. În final, litigiul se soluționează cu angajamentul Prefectului de a formula o hotărâre care să poată ajunge la acordul părților.

În vremuri în care presa și canalele de știri radio dedică puțin spațiu luptelor sindicale, actualizarea muncitorilor este sarcina activiștilor: «Trebuie să mergeți personal la fabrici, să așteptați să plece muncitorii sau să-i așteptați la intrare, să-i informați asupra evoluției disputei, și să-i incitați la solidaritate, să distribuiți pliante sapirografiate la locurile de întâlnire pentru a implica opinia publică”. În timpul conflictului cu C.G.I.L., se întâmplă accidente în orașul Francescăi. Săptămânalul comunist denunță doi activiști Cislini, vinovați că au atacat afișele Camerei Muncii, le-au rupt afișele și au vărsat lipiciul.

În februarie 1951, C.G.I.L. a dat înapoi și a denunțat acordul de conglomerare semnat separat cu industriașii provinciei și, în același timp, a cerut să se întâlnească cu liderii U.S.P. pentru a conveni asupra unor acțiuni comune de luptă. De fapt, deja în dezavantaj, acel acord separat este însă ignorat, în special în filatorii. Pe 8 martie a fost semnat un nou acord cu industriașii care prevede o creștere a neprevăzutului cu încă 16 lire, în plus față de cele 20 deja convenite, plus 800 de lire ocazional. În ciuda acestui fapt, salariul muncitorilor din Treviso rămâne printre cele mai mici din tot nordul Italiei.

Meneghin 2020; Vedovato 2013, pp. 42-43 e 48

41. Conflicte cu C.G.I.L., Industriașii și Coldiretti

C.I.S.L. este o realitate fără precedent în panorama sindicală italiană, deschisă către nou, moștenitor al ligilor catolice, dar cu privirea către modelul anglo-saxon și în continuă confruntare cu socialiștii și comuniștii.

Prin urmare, se naște cu puternice caracteristici conflictuale. Acest lucru este valabil mai ales în Treviso. La 19 noiembrie 1950, după cea cu comisiile interne, U.S.P. a convocat o altă adunare a executivilor, la care Francesca participă în calitate de delegat al Comitetului director al textilelor. Lucrările sunt conduse de Luigi Morelli. După salutul primului secretar C.I.S.L. din Treviso, Domenico Sartor, Silvio Zannol ilustrează situația sindicală din provincie. El denunță salariile mici ale lucrătorilor Marca și îi atacă pe antreprenori pentru nerespectarea contractelor. Apoi se atinge o problemă actuală, unul dintre punctele forte ale Francescăi, protecția lucrătorilor, în special a mamelor. În vară, Parlamentul a adoptat Legea nr. 860 din 26 august 1950, pentru «protecția fizică a mamelor care lucrează». O lege bună care interzice printre altele concedierea femeilor însărcinate, dar ocolită de angajatori care evită să angajeze mirese tinere și obligă fetele căsătorite să semneze scrisori de demisie cu data goală.

În discursul său, Morelli se opune organizării juridice a unirii în cadrul sistemului de stat (art. 39 Constituție), dacă aceasta urmează să fie păstrată „natura liberă a unirii însăși și spontaneitatea acțiunii sale”. Pentru C.I.S.L. al lui Pastore, lucrătorii trebuie să adere liber la sindicat, fără constrângeri legislative. Ei trebuie să învețe ceea ce el numește „principiul autoapărării”, adică capacitatea de a câștiga drepturi prin contracte naționale și corporative, fără a fi nevoie de intervenții externe pentru negocierile dintre părți.

În timpul ciocnirii cu C.G.I.L. pentru contingentă continuă, U.S.P. deschide un alt front cu industriașii care contestă declarațiile lui Zannol privind nerespectarea contractelor. Într-adevăr, pentru ei există calm social, nu există dispute colective și consideră plângerea C.I.S.L. ca o provocare rece. Răspunsul de la U.S.P. este foarte dur. Este un fapt că salariile din provincie sunt „cele mai mici din toată Italia de Nord”. Este fals că nu există dispute în derulare, „în schimb sunt numeroase, atât de natură individuală, cât și colectivă”. Poate că unor industriași nu le place un „sindicat democratic care dorește o apărare validă și tenace a intereselor muncitorilor”, care atunci, iată că „nu au arătat până acum că știu să deosebească dependența la locul de muncă de exploatare”. Poate că, făcând o greșeală în analiza lor, industriașii și notabilii din D.C. se așteptau la un C.I.S.L. apropiat de un sindicat galben și s-au găsit în schimb un sindicat și mai combativ decât C.G.I.L..

După cel cu C.G.I.L. și industriași, o a treia ciocnire a izbucnit în acea toamnă fierbinte a anului 1950 și a fost între U.S.P. și provincialul Coldiretti. De altfel, secretarul Sartor se gândește la reformarea agriculturii, la investiții în utilaje agricole și la formarea fermierilor. În practică, se dorește să depășească arendași, care este apărat în schimb de Coldiretti, susținut încă o dată de organismul eparhial cu un articol care atacă C.I.S.L.. De data aceasta, U.S.P. nu este izolată în lumea catolică, A.C.L.I. este de partea ei, care au schimbat manageri, Gerolamo Lino Moro ca președinte și Vittorino Pavan, fratele sindicalistului Nino, ca vice. Acum, Congresul Provincial al A.C.L.I. și-a indicat ca sarcină „formarea unei conștiințe sociale creștine în rândul maselor de muncitori” pentru a încuraja aderarea acestora la C.I.S.L.. Mai mult, atât Meneghin, Cadamuro cât și mulți alți sindicaliști catolici sunt activi în A.C.L.I.. sau schimbat liderii, Gerolamo Lino Moro în calitate de președinte și Vittorino Pavan, fratele sindicalistului Nino, în calitate de deputat. Acum, Congresul provincial al A.C.L.I. își indica drept sarcină „formarea unei conștiințe sociale creștine în rândul maselor de muncitori”, pentru a încuraja aderarea acestora la C.I.S.L. La urma urmei, Meneghin și Cadamuro și mulți alți sindicaliști catolici militau în A.C.L.I.

Storti, p. 40; Vedovato 2013, pp. 55-61; Carera-Coppola, p. 50; “Il Gazzettino”, 25 ottobre e 22 novembre 1950; “La Vita del Popolo”, 5 novembre 1950

42. Francesca a fost reconfirmată în Comitetul Provincial pentru Textile

După câteva zile de grevă și o demonstrație la Treviso, la 22 decembrie 1950, secretarul provincial Lorenzo Cadamuro a semnat un al doilea contract pentru a proteja muncitorii din filatorii. Îmbunătățirea tratamentului lor economic; de exemplu, spinnerul merge de la 404 la 504 lire pentru opt ore de muncă. Bazele unui contract național sunt apoi puse prin întâlnirea reprezentanților celorlalte provincii. Disputa filatorilor se împletește cu cea a arendașilor care consideră că împărțirea coconilor în jumătate este nedreaptă. Francesca, în vârstă de douăzeci și patru de ani, este implicată ca muncitor și ca lider de sindicat. El mărturisește

acest lucru mulți ani mai târziu: «Viermii de mătase au avut o reducere bruscă. A fost o criză gravă în industria mătăsii. De la sfârșitul războiului s-a realizat că China și-a impus țesăturile, care costau mai puțin, dar erau mai puțin valoroase, pentru că sămânța lor de viermi de mătase era de proastă calitate». Surprinde începutul mării transformări a societății venețiene: „Viața grea a muncitorilor pământului îi împinge să abandoneze agricultura și să privească cu mai mult interes spre industrie”. Exodul din mediul rural a îngrijorat U.S.P. care, la 9 aprilie 1951, a organizat o conferință la care a participat secretarul național al Federtessili, Amleto Barni. Prioritățile C.I.S.L. sunt apărarea puterii de cumpărare a salariilor, stabilitatea monetară, „creșterea producției și împărțirea acolo unde este posibil, mai ales în zonele depressive” ale țării. Barni se concentrează pe reforma agrară promovată de unele legi ale guvernului De Gasperi împotriva latifundiilor deosebit de extinse din Sud. Obiectivul este „includerea treptată a fermierilor în proprietatea asupra pământului”.

Al Doilea Congres Provincial C.I.S.L. Federtessili Treviso, 1955 (AM)

Începând din iunie 1951 au avut loc Congresele diferitelor sindicate. Cea a Textilelor este sărbătorită în octombrie. Munca de prozelitism a activiștilor, cu Francesca în frunte, a dat roade. În raportul introductiv,

un Cadamuro mulțumit susține că creșterea numărului de membri este „mult mai mare decât cea din anii precedenți”; apoi, face propuneri de îmbunătățiri la partea de reglementare a ultimului contract. Francesca a participat cu siguranță la acea întâlnire care a confirmat-o în Comitetul Director al Textilelor împreună cu Lorenzo Cadamuro și Amalia Dalla Zuanna. Câteva zile mai târziu, a fost sărbătorit și congresul zonal al C.I.S.L. din Vittorio Veneto, pentru U.S.P. cu Cadamuro prezent, acum acasă în oraș.

I due contratti delle filande in Squizzato, pp. 129-136; Manesso, pp. 175-176; Vedovato 2013, p. 62

43. Francesca vicepreședinte al primului Congres C.I.S.L. de la Treviso. Se alătură consiliului U.S.P.

Francesca lucrează neobosit de șapte ani încoace, mai întâi pentru C.S.C., apoi pentru Libera C.G.I.L. și acum pentru C.I.S.L., obținând o recunoaștere pe scară largă în rândul muncitorilor din Vittorio Veneto, având mereu ca punct de referință școala socială A.C.L.I.. Aceste merite au fost recunoscute de profesorul și secretarul ei de organizare, Nino Pavan, care a propus-o la președinția Congresului U.S.P. la 21 octombrie 1951, primul din provincie după nașterea C.I.S.L.. În raportul său, secretarul Domenico Sartor reafirmă autonomia C.I.S.L. față de guvern și partide, valoare care nu poate fi pusă la îndoială doar pentru că Pastore este membru al D.C.. El laudă grevele efectuate până acum pentru apărarea drepturilor muncitorilor. Trecând la categorii, el pune accent pe situația gravă a filatoriilor agravată de filatorii care sunt mai mult speculatori decât antreprenori. El laudă acordul ajuns la Treviso, lăudând cu bună intenție pe Cadamuro și Meneghin: «Sindicatul nostru a făcut multe pentru filatorii», dar, fără un plan național clar, nu vede nici o posibilitate de îmbunătățiri ulterioare. Fermierii îl îngrijorează și pe Sartor, nevoit la „un nivel de trai foarte scăzut”, pentru că sunt abandonați la mila stăpânilor. Aceste forțe capitaliste, dacă sunt predominante, constituie un pericol pentru stabilitatea democratică a țării, „dar o nouă credință câștigă teren în rândul păturilor sociale, și anume că democrația poate fi salvată

cu o condiție: ca drepturile muncitorilor să fie recunoscute”. Raportul secretarului aprinde entuziasmul delegaților. Intervine și Cadamuro. Pentru el, este necesar să se facă cunoscut tot ceea ce a făcut S.I.L.T. pentru textile și se insistă „pe necesitatea unui mai mare prozelitism și pregătire sindicală a muncitorilor”. Un alt delegat textil denunță îngrijirea medicală inadecvată oferită de fondurile de asigurări de sănătate, care este de parte de nevoile unei adevărate instituții de sănătate. Cel al partizanului Sartor este un C.I.S.L. de luptă, în deplină armonie cu conducerea sindicatului Textil de care aparține Francesca, care nu intervine în dezbateri pentru că poate rămâne blocată în rolul ei de vicepreședinte al adunării.

Pe 24 octombrie, au fost făcute public voturile celor 155 de congresmeni reprezentând 13.183 de membri din cei 15.197 la 20 august 1951. Francesca intră în comitetul director al U.S.P. cu 4.991 de voturi ale Congresului, al optulea din douăzeci și opt de candidați și prima dintre cele trei femei alese, în timp ce nu face parte din delegația care va merge la congresul confederal, fiind a zecea cu 458 de voturi.

Vedovato 2013, pp. 64-68; CISL TV, b. 115, fasc. *Congressi*

44. Viața grea a sindicalistului la începutul anilor cincizeci

Principala problemă a C.I.S.L. Treviso continuă să fie cea financiară. Francesca nu are de unde să profite la maximum de intrarea ei în Consiliul de Administrație pentru că U.S.P. este pusă sub comisar din cauza datoriilor și, în consecință, Domenico Sartor trebuie să demisioneze din secretariat, împreună cu ceilalți manageri. Această fază de tranziție a durat până la sfârșitul lunii iunie 1952, când conturile au revenit în cele din urmă la ordine. Desigur, cei patru sute de activiști care lucrează pentru consolidarea C.I.S.L. în raioane nu au ajutat, chiar dacă în Vittorio Veneto Francesca poate conta întotdeauna pe A.C.L.I.. Aceștia sunt manageri tineri, motivați, cu abilități incontestabile, așa cum demonstrează faptul că unul dintre ei, Floriano Menegon, este numit de Pastore ca regent al U.S.P. din Ravenna. S-a scris că „pe tot parcursul anilor '50, inițiativa sindicală a rămas simbolică și aproape formală” și de aceea multe propuneri C.I.S.L.

„au rămas doar pe hârtie”. Nu este cazul în Treviso. Inițiativa acestor pionieri sindicali a fost cu siguranță acolo, într-un context sărac, în care apărarea locului de muncă era o prioritate.

La sfârșitul anului 1952, noul secretar al U.S.P. din Treviso era Agostino Pavan, mentorul Francescăi. Lorenzo Cadamuro este confirmat în noul secretariat format din cinci oameni, care menține și responsabilitatea provincială pentru textile și sindicatul zonal din Vittorio Veneto. Această cantitate de muncă provoacă un stres considerabil. Resursele sunt limitate mai ales în industria textilă din cauza salariilor mici ale membrilor, în principal femei. În schimb, sunt multe sarcini de îndeplinit. Intră la locurile de muncă, face propagandă, menține contactul cu A.C.L.I. și lumea catolică. Șefii nu rețin întotdeauna cotizațiile sindicale din salariu, mai trebuie să faci ocol prin fabrici și să ridici cecul cu taxa de asigurări sociale. Nu doar riscați haosul, ci și sănătatea. Începutul unei scrisori de la Cadamuro trimisă lui Silvio Zannol din Como pe 13 iunie este semnificativ. Se află în orașul Como pentru a urmări o dispută cu Textile: «Sănătatea mea este destul de bună, doar că aici te fac hidrofob». Este un simptom al oboselii mari la care sunt supuși cei, precum Francesca, care nu fac eforturi pentru a obține rezultate pozitive pentru muncitori și pentru a crește numărul de membri. De fapt, nu este ușor să-i convingi de bunătatea politicii sindicale Cislina, care nu urmărește o creștere nediscriminatorie a salariilor, așa cum propune C.G.I.L., dar care vrea să răsplătească productivitatea. Adevăratul inamic de învins este inflația care a erodat creșterile salariale realizate în anii 1940, anulându-le; și a slăbit în special pensionarii și șomerii, expuși fără apărare la costul ridicat al vieții. Prin urmare, este necesar să se acționeze asupra prețurilor, de exemplu prin întărirea intervenției organismelor de asistență municipală, și să se ajute familiile prin acordarea de alocații mai mari. În 1952, pensionarii C.I.S.L. din Vittorio Veneto s-au mobilizat pentru a obține acorduri care au redus prețurile vizitelor medicale, medicamentelor și tratamentelor balneare; iar în acea vară, din nou la Vittorio Veneto, G.I.A.C. a organizat o conferință la care a fost invitat secretarul Pavan. Francesca îl însoțește în acea întâlnire care marchează o apropiere între tinerii catolici și C.I.S.L..

45. Criza Snia Torcitura și emigrarea în Brazilia

1952 a fost un an dramatic pentru sute de muncitoare textile din Vittorio Veneto și managerul lor Meneghin. Criza din sector îi obligă pe mulți dintre ei să emigreze. Francesca își amintește cu durere: «În 1952/53, a venit rândul Braziliei. În urma reducerii personalului de la Torcitura Snia, multe familii au ajuns în acea țară». Proprietar al unei vile în Ceneda, dar rezident în Milano, născut în Vittoria, Cavaliere Marinotti a condus Snia Viscosa în epoca fascistă, când compania s-a impus ca cel mai mare exportator italian de fibre artificiale. Reabilitat după un proces de epurare, a reluat conducerea Snia, a extins activitatea corporativă la producția de alte fibre sintetice și a dobândit controlul unor industrii mecanice precum "Nuovo Pignone", făcând și achiziții în sectoarele bum-bac și termoelectric - electric și extinde raza sa de acțiune în străinătate. Evident, vechea producție a fabricii Vittorio Veneto nu mai este considerată strategică.

Astfel, începe expulzarea muncii din Torcitura. În zece ani, de la peste o mie, numărul de angajați s-a redus drastic. Scrisorile de concediere au început să curgă în 1952, când poștașul a livrat dintr-o lovitură două sute cincizeci dintre ele, adresate femeilor fabricii din Vittorio. Multe familii care au obținut principalul sprijin din salariu au fost nevoie să emigreze. În 1954, Marinotti a închis și Snia din Roma la Prenestino. Aceste evenimente au avut o consecință tragică și în Vittorio Veneto, sinuciderea directorului tehnic Amedeo Guggino care nu a suportat să vadă atât de multă suferință.

Mulți din cei din Vittorio Veneto au ales să expatrieze în Sao Caetano do Sul, în statul Sao Paulo din Brazilia, oraș fondat în 1876 de alți emigranți din orașul Francescăi, un fel de reuniune cu o patrie îndepărtată. Fluxul migrator dintre Italia și Brazilia s-a concentrat între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. După Marele Război, nu va mai avea dimensiuni semnificative, cu excepția unor scurte zguduri imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și, într-adevăr, la începutul anilor cincizeci ai secolului trecut. De altfel, în perioada de cinci ani 1948/1952, statisticile indică între cincisprezece și douăzeci de mii de italieni care pleacă în fiecare an spre Americi sau Australia, în

special cele din sud în prima perioadă. În regiunea noastră, emigrația a fost reluată imediat după 1950, când mulți dintre cei 7.848 de venețieni care au debarcat în Brazilia între 1951 și 1975 au traversat Atlanticul.

Sega, p. 128; "Oggi Treviso", 12 ianuarie 2007; Salvador; Birindelli-Bonifazi

46. Prima întâlnire a Francescăi cu Giulio Pastore

La 16 noiembrie 1952, pentru a sărbători ziua activistului, Giulio Pastore a mers la Treviso. Francesca are astfel ocazia să-l cunoască personal. Evenimentul are loc într-un teatru municipal plin, cu mulți muncitori nevoiți să urmeze discursul secretarului general din difuzoarele amplasate afară. Pastore susține rolul important pe care îl asumă sindicatul său liber, C.I.S.L., distanțele care îl despart de cel de la Moscova condus de Di Vittorio și denunță „multele încălcări ale legilor salariale săvârșite și de autoprocamații antreprenori creștini”. Pentru el, sindicatul trebuie să participe activ la dirijarea vieții economice a țării. În același timp, el își reiterează opoziția față de apartenența la sindicat prin lege. Calitatea de membru al lucrătorilor trebuie să rămână libera alegere a tuturor. În acea zi, se distribuie premii de merit pentru activiști care s-au remarcat în campania de aderare, se inaugurează noul sediu sindical, se celebrează o conferință a tuturor membrilor comitetelor de comerț și în final secretarul general, ca un ofician, dă un fel de binecuvântare laică noului steag al Uniunii.

Acea zi este o zi specială pentru Francesca. După vicepreședinția congresului, este al doilea moment în care U.S.P. acordă o recunoaștere oficială importantă muncii sale de muncitoare și sindicalistă în Vittorio Veneto. De fapt, ea este desemnată «secretar al drapelului. Este mult pentru cineva care nu a mers la școală”. Ea este astfel un fel de nașă a acelei sărbători, așa cum se întâmplă la lansarea unei nave. Ea poate fi văzută într-o fotografie în timp ce se plimbă alături de Pastore pe străzile din Treviso. „Știu totul despre ea”, astfel Pastore sparge gheața cu cea tânără, poate puțin uimit. Nino Pavan îi vorbise adesea despre ea în timpul sederii sale frecvente la Roma.

Treviso, Pastore vorbește la Ziua Activistului; la dreapta sa Francesca Meneghin, la stânga Domenico Sartor și Nino Pavan, 16 noiembrie 1952 (AM)

47. Disputa din sectorul textil este din ce în ce mai amară

În iulie 1953, protestând pentru salariile mici primite de muncitorii din provincie, U.S.P. i-a atacat pe industriașii vinovați de nerespectarea contractelor la locul de muncă. În august, secretariatul U.S.P. a regretat tensiunea palpabilă prezentă în multe fabrici și a stigmatizat refuzul Asociației Industriale de a deschide negocierile privind fuziunea, astfel încât să echivaleze contingenta din Treviso cu cea a restului Veneto. Mobilizarea a fost inevitabilă și primele care au ieșit în stradă au fost filaturile. Ca membră a secretariatului Textile, Francesca semnează ordinea de zi care pune imediat întreaga categorie într-o stare de agitație. Se urmărește obținerea respectării contractului național de mătase „chiar și în cooperative și filaturi care nu aparțin Asociației Industriale”, în special în ceea ce privește programul de lucru și grilele de salarizare, care nu se aplică până la atingerea nivelurilor „de exploatare adevărată și proprie”. În cazul în care aceste solicitări nu sunt acceptate, organele periferice sunt instruite să întreprindă orice acțiune în justiție pentru protejarea

lucrătorilor. Cooperativelor și mutualelor care susțin că este ilegal să le impună un contract de muncă, secretariatul Textile le răspunde hotărât: „Lucrătorii, deși sunt membri, sunt supuși unui orar și unei discipline care îi face să ia înfățișarea de angajați”. El reamintește apoi stăpânilor «de înalta lor obligație morală de a plăti muncitorilor suma minimă plătită de alte industrii din același sector”. Este o luptă juridică grea. Pe de o parte, este clar că, pentru a funcționa, filaturile sunt nevoite să devină parteneri, dar este greu de demonstrat acest lucru într-o sală de judecată.

În septembrie, U.S.P. face o primă încercare de a deveni autonomă față de Acțiunea Catolică și A.C.L.I. și în ceea ce privește pregătirea. Organizat de un comitet de conducere prezidat de Domenico Sartor, primul curs de perfecționare sindicală are loc chiar în Vittorio Veneto și durează câteva zile. La ceremonia de închidere intervine secretarul Nino Pavan. În ziua aceea, Francesca era și ea acolo. În vârstă de doar douăzeci și șase de ani, are deja ani de militantism activ în spate.

“Il Gazzettino”, 26 august, 3 e 9 septembrie 1953; Vedovato 2013, p. 90;
Meneghin 2021

48. «Poziția femeii care lucrează este „nefericită»

Prima ieșire publică documentată în care Francesca pretinde egalitatea de remunerare între bărbați și femei, lungă ei bătaie, a avut loc cu ocazia Congresului provincial A.C.L.I., desfășurat la Treviso la 18 octombrie 1953. Ea a fost prima care a vorbit ca și corespondent al eparhiei. Ziarul scrie că discursul său „a scos în evidență poziția nefericită a femeii muncitoare”. Acel Congres i-a dat președintelui provincial, senatorul Lino Moro (1903-1990), mandatul de a interveni la Ministerul Muncii în favoarea muncitorilor Ceramiche Pagnossin, ai căror ucenici erau plătiți cu mult sub minimul contractual. El alege apoi un nou Comitet Provincial care laudă munca depusă de C.I.S.L. pentru a îmbunătăți o lege inadecvată care permite „prea mult abuz și exploatare scandaloasă”. În același timp, invită muncitorii creștini să întărească syndicatele libere, definite drept „instrument de neînlocuit de apărare și justificare” a tuturor nevoilor lor juste. Acum, trei Cislini s-au alăturat acestui comitet director

al A.C.L.I., Lorenzo Cadamuro, Antonio Marta și, într-adevăr, Francesca Meneghin. Ei au fost, fără îndoială, cei care au făcut presiuni pentru o poziție atât de puternică în favoarea muncitorilor și condamnarea șefilor, ceea ce l-a costat pe senatorul Lino Moro o plângere depusă de Asociația Industrială Treviso.

Vittorio Veneto, Parohia Catedrală, Congresul A.C.L.I., 1953 (AM)

Napoli, Meneghin și Cadamuro la congresul național A.C.L.I., 1953 (AM)

Cadamuro și Francesca au fost aleși delegați la cel de-al patrulea congres național al A.C.L.I. care a avut loc la Napoli între 1 și 4 noiembrie 1953. Tema aleasă pentru dezbatere se referă la reformele sociale care urmează să fie implementate urgent pentru a răspunde „așteptărilor clasei muncitoare”. » Francesca își amintește că în acel «congres bărbații de acolo erau stăpâni.

Două intervenții ale femeilor, inclusiv cea a președintelui patronajului Belluno». Până acum, familiarizată cu arta oratoriei, aproape ca o actriță desăvârșită, Francesca cere să vorbească. Conaționalul ei senator Carlo Grava di Revine Lago (1892-1967), unul dintre numeroșii A.C.L.I.-iști aleși pe listele D.C., a convocat toți delegații venețieni să o asculte. „Am vorbit despre prezența femeilor în fabrică, despre pericolele cu care se confruntau, dar și despre nevoia ca lumea productivă să se deschidă către femei”. În pasajul cel mai semnificativ al discursului său, ea susține „necesitatea de salarii egale pentru bărbați și femei. A fost clasică aruncare a pietrei în iaz”. Ea își amintește că concluzia ei a fost întâmpinată de „aplauze insistente”, dar este probabil ca un zumzet larg răspândit într-un public aproape în întregime masculin să fi însoțit unele pasaje din discursul ei curajos. Poate că datorită acelei intervenții, pe 28 noiembrie, Francesca a fost numită femeie delegată a A.C.L.I.. Apoi, va fi și cazul C.I.S.L.-ului provincial.

“L’Azione”, 24 octombrie 1953; Vedovato 2013, pp. 91-92; Meneghin 2020

49. Problema arendașilor exacerbează conflictul dintre C.I.S.L. și Coldiretti

Congresul provincial al A.C.L.I. a avut loc la câteva luni după alegerile politice din 1953 care au dus la înfrângerea lui Alcide De Gasperi, dar și la intrarea în Parlament a multor lideri C.I.S.L. dintre care, poate unici în Italia, doi din U.S.P. din Treviso. Ei sunt Domenico Sartor, reconfirmat, și Nino Pavan la a căror alegere, pe lângă C.I.S.L., A.C.L.I. a contribuit activ. În Cameră, deputații de sindicat Cislini sunt cei mai activi în propunerea de proiecte de lege favorabile fermierilor. De fapt, U.S.P. și-a sporit angajamentul de a răspândi sindicatele libere în mediul rural. O atenție

deosebită se acordă arendașilor. Este vorba de aplicarea realizărilor obținute mai întâi cu Lodo De Gasperi și apoi cu așa-numitul „armistiu arendașilor”, devenit lege la 4 august 1948. Pentru prima dată, o chirie echitabilă depășește criteriul împărțirii produsului în jumătate, atribuind 53% fermierului, și obligă proprietarul să reinvestească 4% din veniturile sale în companie. Aceste măsuri legislative au abolit și moștenirile feudale, cum ar fi onorarea animalelor din curte și munca gratuită. Cu toate acestea, susținuți de P.L.I., proprietarii de terenuri denunță un atac asupra proprietății private și adoptă practici obstructioniste împotriva chiriei echitabile. O altă problemă serioasă se referă la muncitorii ale căror salarii sunt prea mici, la limita subzistenței. Profitând de contingenta care în Treviso este mai mică decât cea a celorlalte provincii venețiene, proprietarii de pământ refuză să acorde «un spor la salariați și culegători», așa cum sa întâmplat în cazul muncitorilor din industrie. În notele lui Sartor, proprietarii de pământ din Treviso sunt definiți ca „negatorii tuturor drepturilor celorlalți”.

Poziția clară luată de C.I.S.L. în apărarea arendașilor accentuează conflictul dintre U.S.P. și Coldiretti susținut de cercurile catolice. Spre deosebire de secretariatul U.S.P., care se concentrează pe dezvoltarea industriei, D.C. vede în îmbunătățirea condițiilor de viață ale fermierilor o modalitate de a scoate provincia din sărăcie. Coldiretti acuză C.I.S.L. că și-a furat membrii folosind metode incorecte și chiar denigratoare. C.I.S.L. acuză Coldiretti de practici paternaliste care nu implică investiții majore, împiedică modernizarea tehnicilor agricole și împiedică răspândirea utilajelor moderne pe câmpurile cultivate.

La acel congres A.C.L.I. din octombrie, denotând o jenă evidentă, liderii săi s-au plasat într-o situație „echidistantă” între C.I.S.L. și Coldiretti. Din scurta relatare a intervenției Francescăi, reiese că și ea, lucrătoare la Cini Lanificio, s-a exprimat cu prudență asupra problemei arendașilor. Delegații și-au exprimat însă sentimentul că „autoritățile nu cunosc cu exactitate situația fermierilor din provincia noastră”.

Giorgetti, pp. 509-512; Vedovato 2013, p. 91; „L’Azione”, 24 octombrie 1953

50. Negocierile contractuale o găsesc favorabil pe Meneghin

În februarie 1953, reunit la Ladispoli, Consiliul General al C.I.S.L. a propus pentru prima dată negocieri între companii care legau creșterea salariilor de productivitate. Chiar și după câteva luni, ecourile acelei dezbateri pot fi auzite și la Treviso. Francesca este martoră. Pentru ea, contractul trebuie „să satisfacă cerințele corecte ale lucrătorilor, ținând totodată cont de piață”. Prin urmare, „nu se puteau cere salarii mai bune într-un moment în care un sector trecea printr-o criză profundă”. Fabrica de bumbac achiziționată de soții Bassetti în 1938 trece printr-o perioadă de criză și 257 dintre cei 450 de muncitori ai săi riscă să fie concediați. Disputa care contestă U.S.P. este urmată cu reținere de Francesca, o muncitoare la o fabrică de lână. După epuizarea negocierilor, s-a ajuns la un acord privind eșalonarea disponibilizărilor și stimularea demisiilor voluntare.

Cavazzo (UD), Excursie la lac, în centru secretarul provincial C.I.S.L., Agostino Pavan, 1 mai 1954 (AM)

În ianuarie 1954, U.S.P. s-a angajat în diferitele zonele al județului să promoveze întâlniri pentru a explica activiștilor inițiativele sindicatelor libere pe diverse probleme precum obligativitatea contractelor de muncă, protecția uceniciei, angajarea publică și, în final, deosebit de important în Treviso, pactele agrare. Cel din Vittorio Veneto la care participă Francesca se intitulează: „Legile prezentate de C.I.S.L. în favoarea lucrătorilor”.

În 1954, ciocnirea dintre C.I.S.L. și Coldiretti s-a reluat, dar de data aceasta A.C.L.I. s-a alăturat deschis sindicatului liber, înlăturând-o astfel pe Francesca de un obstacol. Mai mult, ea, împreună cu Cadamuro și Marta, face parte din Comitetul Director al A.C.L.I. care, la 11 iulie, a denunțat „poziția evidentă de dependență a arendașilor”, cerând „garanții sigure” și o evoluție treptată către forme de chirie în favoarea lui și proprietatea la scară mică. Aceasta este tendința națională a luptelor țărănești, cea a reformei agrare. „Această inferioritate economică și socială a arendașilor nu poate fi considerată conformă cu doctrina socială a Bisericii”, sentință care pare aproape dictată de Francesca. Ați susținut întotdeauna că doctrina socială a Bisericii trebuie să „găsească spațiu în unire”. Între timp, parlamentarii C.I.S.L. lucrează în favoarea arendașilor. Deja pe 11 mai, Pastore a prezentat Camerei un proiect de lege privind repartizarea echitabilă a îmbunătățirii stocurilor vii, semnat de parlamentarii Treviso Sartor și Pavan. În cele din urmă, Domenico Sartor promovează un curs de mecanică agricolă și cursuri serale la Castelfranco pentru a crește gradul de conștientizare a fermierilor cu privire la noile dezvoltări ale agriculturii moderne. Aceste cursuri sunt văzute de Coldiretti ca o provocare.

Storti, pp. 61-62; Lama, pp. 32-33; Vedovato 2013, pp. 92-93;

“Il Gazzettino”

27 ianuarie e 20 septembrie 1954; Giorgetti, p. 517; Camera.it;

Marangon-Possagnolo, p. 29

51. Un prim acord privind conglomerarea. Tinerii din Treviso emigrează în Canada

În 1954, C.I.S.L. și U.I.L. au semnat acordul național privind consolidarea indemnizației pentru costul vieții a salariului de bază, adică a neprevăzutului, încheindu-se astfel disputa începută cu doi ani mai devreme. C.G.I.L. nu semnează întrucât consideră că sporurile sunt insuficiente. Împărțirea dintre confederații are repercusiuni în provincie. În iunie 1954, C.I.S.L. și U.I.L. au semnat un acord cu Asociația Industrială din Treviso pentru reorganizarea contingentului, în timp ce C.G.I.L. s-a distanțat, definindu-l drept un acord de escrocherie, pentru ca apoi să adere la conținutul său în negocierile de sector.

Domenico Sartor, 1954

Lucrătorii din Treviso obțin astfel o creștere salarială de 5%. Acordul este supus aprobării diferitelor adunări districtuale, inclusiv Vittorio Veneto. Pentru Francesca este nedrept și penalizator ca Treviso să fie încadrat printre grupurile cu venituri mai mici, cu emigrarea în consecință a multor muncitori în provinciile învecinate, unde contingența este mai mare. Diferențele salariale pot fi depășite însă prin bonusul companiei și ea amintește că „C.I.S.L.-ul a fost cel care a pus problema în centrul intereselor muncitorilor”. De altfel, „bonusul de producție este un factor pozitiv, pentru că se angajează în veniturile companiei individuale”. Se evită astfel închiderea întreprinderilor mici și mijlocii, care nu ar putea suporta costurile prevăzute de contractele sectoriale naționale.

La începutul anilor cincizeci, în provincia Treviso, numărul șomerilor era încă dramatic de mare. Prin urmare, în vara anului 1954, A.C.L.I. a organizat o călătorie cu avionul în Canada pentru aproximativ două mii de tineri venețieni, muncitori specializați. Ei pleacă sperând să li se alăture familiile respective. Primul grup era alcătuit în mare parte din emigranți din provincia Treviso, printre care Francesca își amintește că exista unii din orașul ei. Un jurnalist tânăr și promițător, Gustavo Selva, îi însoțește. Între timp, angajamentul Francescăi față de A.C.L.I. continuă asiduu. La 17 octombrie, al doilea congres provincial al femeilor alege noua Comisie, formată din unsprezece femei, inclusiv ea.

Lama, p. 41; Storti, p. 62; Meneghin 2020; „L'Azione”, 7 august e 30 octombrie 1954;

Vedovato 2013, p. 98

52. Exploatarea inacceptabilă a muncitorilor filaturii

În 1954, în regia lui Agostino Pavan, s-a născut o publicație lunară „Azione sindacale”, organul oficial al U.S.P.. Ziarul ia numele săptămânalului diecezan al lui Vittorio Veneto, „L'Azione”. În primul număr, Lorenzo Cadamuro incită la apărarea muncitoarelor din filatorii, luptă care implică întreaga Federtessili al cărei manager, Francesca este de neprețuit. În filatorii munca este atât de obositoare și salariile sunt atât de mici încât mulți muncitori cu experiență preferă acum să demisioneze și să intre în serviciu. Ele alimentează astfel involuntar clișeul chelneriței venețiene,

toposul cinematografic al comediei italiene, începând cu Nicoletta, Carla Gravina, din *I soliti ignoti*. Toate acestea au dus la o penurie a forței de muncă calificate și utilizarea muncii copiilor, cu angajarea a puțin mai mult decât fete fără experiență, cu prejudicii grave „atât pentru produs, cât și pentru sănătatea fizică a celor în cauză”. În plus, multe bazine rămân inactive, ducând astfel la o creștere a costurilor de producție. Apoi, Cadamuro denunță dezinteresul industriașilor care nu au preluat cere-urile sindicatelor de a investi în tehnologie și denunță încă o dată coope-rativele false, o practică imorală de exploatare adoptată de proprietarii filatoarelor.

În ciuda agitației filatoarelor și a unei greve care a durat cincispre-zece zile în toamna anului 1954, situația nu s-a rezolvat de la sine. Se-cretariatul provincial este nevoit să solicite de mai multe ori intervenția Ministerului Muncii. Solicităm o declarație clară din partea ministrului, social-democratul Ezio Vigorelli, cu privire la criza din sectorul mătăsii. Filătorii plătesc salarii mai mici decât cele prevăzute de contract, indife-rent de plecarea muncitorilor. Dacă în campania de mătase din 1953/54, în provincie, erau încă treizeci și patru de filaturi active, în următoarea au fost mai puțin de douăzeci care au reaprins arzătoarele bazinelor. Toate apelurile adresate industriașilor și autorităților publice nu obțin rezultatul dorit. În ciuda angajamentului sindicaliștilor Cislini, sectorul mătăsii se îndreaptă către un declin de neoprit. O situație care trebuie să fi luat somnul tinerei sindicaliste, fosta muncitoare într-o “sericicultura” a devenit apoi „secretar al ligii textile din Vittorio Veneto”, oraș în care ponderea tradiției industriei mătăsii este foarte mare, și puternică. Fran-cesca și-a amintit din nou de acest lucru recent, când, în pomenirea pri-etenei ei Tina Anselmi, i-a avertizat pe sindicaliștii prezenți în sală să nu se lase descurajați de eforturile de reconvertire a unui sector industrial. Ea a asistat la situația dificilă a sutelor de filatori concediați și i-a ajutat să învețe o nouă meserie.

“Azione Sindacale”, 7 iunie 1954; Vedovato 2013, pp. 101-102;
Cadamuro 2019, pp. 124 e 126; Meneghin 2017

Vittorio Veneto, un pahar cu Giulio Pastore, 31 octombrie 1954 (AM)

Vittorio Veneto, Giulio Pastore și Francesca Meneghin, 31 octombrie 1954 (AM)

*Vittorio Veneto, Piazza del Popolo, miting lui Giulio Pastore,
31 octombrie 1954 (AM)*

*Vittorio Veneto, Piazza del Popolo, miting lui Giulio Pastore, 31 octombrie
1954 (AM)*

*Roma, Congresso nazionale C.I.S.L., 23-27 aprile 1955,
în rândul al șaselea din stânga Francesca Meneghin, delegat F.I.L.T. (AM)*

53. Meneghin speră într-un angajament mai mare din partea A.C.L.I. în favoarea femeilor

La unsprezece ani de la înființare, o schimbare se conturează în interiorul D.C., care este din ce în ce mai împărțit în curenți. Este condusă de Mario Ferrari Aggradi (1916-1997), un director I.R.I., trimis în regiunea Marche de către DC națională. Apoi, curentul sindicalist al lui Sartor, Pavan și Marton care are majoritatea; în sfârșit al treilea, numită „de tineri”. Problema decisivă, nu numai sindicală, ci și politică, devine nașterea sindicatului arendașilor împotriva lui Coldiretti (Confederația Națională a Fermierilor) cu sprijinul episcopului de Treviso. Pe poziții mai apropiate de C.I.S.L. se află A.C.L.I. și episcopul de Vittorio Veneto. La 25 iunie 1955, la Pieve di Soligo, în ședința lor pregătitoare pentru congresul provincial, „prima care a luat cuvântul a fost domnișoara Meneghin din Vittorio Veneto, care s-a pronunțat pentru participarea activă a A.C.L.I. în cadrul partidului”. Prin urmare, ea nu pierde ocazia de a spera în angajamentul A.C.L.I. „pentru o mai mare sensibilitate politică și sindicală a femeilor ca lucrătoare și ca cetățeni”. În 1955, D.C. Treviso condusă de secretarul Bruno Marton a fost pusă în mișcare de grupurile de tineret, pe atunci exclusiv masculine, critice față de formula centristă care guverna țara și înclinată spre o deschidere inițială de stânga.

Trei vorbitori au denunțat greutățile grave ale multor tineri din Treviso care au rămas subangajați sau forțați să emigreze; ei condamnă lumea burgheză, vinovată de asemenea nedreptăți, cer o mai mare autonomie față de autoritățile bisericești și în final speră la o mai mare intervenție a Statului în economie și, pentru a o obține, nu exclud o oarecare colaborare cu stânga. Tina Anselmi a fost invitată la acea conferință în calitate de delegată a tinerilor creștin-democrați, poate prima dată când o femeie a participat la o adunare a tinerilor catolici. Tezele scandaloase ale grupurilor de tineret au provocat intervenția episcopului de Treviso, Monseniorul Carraro, solicitată se pare de Mariano Rumor, pe atunci adjunct al secretarului lui Amintore Fanfani. În acel moment, Cadamuro propune o agendă care reamintește disciplina de partid, dar exprimă și nevoia unei libere circulații a ideilor în jurul opțiunilor politice cele mai potrivite. Aceste controverse au afectat-o cu siguranță și pe Francesca,

deși fără să o implice prea mult, din moment ce este mai presus de toate o tânără muncitoare A.C.L.I.-istă și C.I.S.L.-istă.

L'Azione, 25 iunie 1955; Marton, pp. 53-55; Sartor 2006, p.

54. Problema arendașilor

În toate cele trei organizații în care activează Francesca, C.I.S.L., A.C.L.I. și D.C., dar și în Coldiretti și în clerul inferior cel mai apropiat de fermieri, există entuziasm în legătură cu legile cu privire la arendași care se discută în Parlament. Solicităm să fie introdus conceptul de cauză justă pentru anularea contractului de închiriere, în practică, transformând contractul de arendă dintr-unul de trei ani într-unul stabil. Cu siguranță, Francesca s-a poziționat și pentru așa-numita „cauză justă perpetuă”, așa cum se poate observa din denunțarea ei anterioară a ignoranței cu privire la adevărata situație țărănească din partea organelor guvernamentale centrale. Propunerea s-a întâlnit însă cu ostracismul din partea P.L.I., apărătorul proprietății private, și din partea social-democraților, care au favorizat o reformă agrară mai largă. La 23 mai 1955, comitetele provinciale ale D.C. Treviso și Veneția au organizat o conferință la Mestre la care au participat toate organizațiile creștine venețiene și întreaga stângă națională creștin-democrată, președinții A.C.L.I. și liderii C.I.S.L.. Președintele conferinței este senatorul Grava, un prieten al Francescăi. O scrisoare de susținere vine de la Antonio Segni, al cărui proiect de depășire a duratei scurte a pactelor agricole a fost modificat, înlocuind „principiul despăgubirii cu cel al cauzei juste permanente”. În ciuda opoziției lui Fanfani și Rumor, acea conferință a votat o agendă care a respins medierea lui Scelba, provocând, potrivit unora, chiar căderea guvernului său, care a fost înlocuit la 16 iulie de primul guvern Segni. Între timp se organizează, deși cu greu, sindicatul arendașilor C.I.S.L. Trevisana, ceea ce provoacă o scindare în D.C. local.

O agendă a secretarului D.C. Marton speră că „arendașii din Treviso își vor găsi unitatea într-o uniune puternică și democratică, ca un instrument valid pentru rezolvarea problemelor care se profilează în lumea arendașilor”. A fost aprobat cu abținerea de drept a partidului care îl susține pe Coldiretti. Nici Episcopul Mantiero nu este pe deplin convins.

În timp ce denunță anomalii și nedreptăți în relațiile dintre concedent și arendaș, el îl susține pe Coldiretti. Pavan explică în curie că, dacă nu sunt organizați de C.I.S.L., mătasii industriale vor fi pradă ușoară a propagandei comuniste. Lucrătoare la moara de lână Cini, Francesca nu simte importanța chestiunii arendașilor, poate doar puțin. Cu toate acestea, nu se află în centrul luptei sale sindicale. De altfel, într-un interviu din 2007, ea ținea să sublinieze că, după război, „Sinistra Piave nu era doar a arendașilor”, de parcă preponderența dezbatelor acelor ani asupra lumii rurale i-ar fi rămas în memorie.

Marton, pp. 93-96; Vedovato 2007, *Interviul colectiv*

Treviso, Piazza Borsa, Toni Neri, intervine la o demonstrație a arendașilor 1957
(Arhiva Ferruccio Paro)

55. Francesca candidat pe listele DC la alegerile locale

În ianuarie 1956 a avut loc la Conegliano al XI-lea congres provincial al D.C.. Este un congres extraordinar. Moțiunea grupărilor de tineret, în favoarea unei deschideri către forțele de stânga, este blocată de un adevărat baraj al clerului. Episcopul Francescăi, Monseniorul Zaffonato, intervine cu o scrisoare adresată unuia dintre acei tineri. El cere retragerea proiectului de moțiune „pentru că afirmațiile referitoare la așa-zisa densiune, convergența forțelor de stânga etc., trebuie condamnate în cea mai explicită și absolută formă” de către cei care aderă la doctrina socială a Bisericii, căreia tinerii s-au rugat să rămână credincioși. La scurt timp după aceea, episcopul va fi transferat la Udine. Francesca își amintește că, salutând credincioșii din catedrală, Monseniorul Zaffonato a spus: «Le las ca mărturie muncitorilor creștini să se alăture unei organizații care, deși nu creștină, este valabilă», făcând aluzie la C.I.S.L.; „direct fermierii să se alăture uniunii lor”.

Francesca le-a spus întotdeauna biografilor săi că a vorbit la conferințe din D.C. Ei sunt cei obligatorii. Totuși, ea s-a numărat și printre cei patru sute de delegați la congresul de la Conegliano, tot eparhia ei. Primează moțiunea „Pentru o politică populară responsabilă”, legată de lista deschisă de secretarul provincial Bruno Marton, susținut de acliști și cislini, Cadamuro, Marta și Zannol, de Acțiunea Catolică și de Mișcarea Femeilor, reprezentată de o profesoară. a lui Francescăi, Dina Orsi. Atât dreptul de partid, opus oricărei organizații sindicale a mătăsarilor, cât și tinerii, considerați de secretară „prea intelectuali și îndepărtați de adevăratele probleme populare”, sunt înfrânți. Confirmarea lui Marton și a grupului său îi permite Francescăi să-și înceapă cariera politică în D.C. Vittoriese. Ea intră astfel pe lista prezentată de partid pentru alegerile locale din 27 mai, candidând cu simplul titlu de „muncitor”. A obținut 7.600 de preferințe, confirmându-și rădăcinile adânci în realitatea orașului, cu siguranță votată de multe femei muncitoare. Ea este prima dintre nealeși de pe lista ei; datorită acestui rezultat arendarilor, ea intră mai târziu în Consiliul Local, în locul unui consilier decedat în 1960. Ea va putea astfel să stea pe un scaun, poate cel de lângă femeia care îi povestise despre evenimentele din Rezistență, Elisa Perini, asistenta de la Crucea Roșie Catolică.

Marton, p. 107; Vedovato 2007, Interviu; Sartor, pp. 85-86; Sega, p. 129; Meneghin 2021

Școala din Florența și experiența la Brescia (1956-1957)

56. Pavan o propune pe Francesca lui Pastore pentru cursul de la Florența

Anul 1956 a fost un an al unor mari lupte de arendași în toată Italia și mai ales în Treviso. Spre deosebire de stânga D.C., care urmărește o soluție legislativă la problema țărănească, onorabilii sindicaliști urmăresc în schimb negocierea companiei. Pentru ei, legea susține dar nu înlocuiește sindicatul care trebuie să rămână actorul principal. Tocmai în sectorul funciar, U.S.P. își joacă cea mai grea bătălie, cu prețul creării de fricțiuni cu categoriile din industrie, încredințate în 1956 lui Lorenzo Cadamuro. În acel an, pe 15 aprilie, Giulio Pastore se întoarce la Treviso. El a vorbit în Piazza dei Signori, în fața a mii de arendași și muncitori adunați din toată regiunea Veneto. Secretarul național acuză "Confagricultura" de egoism și o invită să deschidă negocieri. În cele din urmă, fermierii își doresc doar „o casă sănătoasă și decentă și un nivel de viață mai puțin mizerabil”. Apoi, dacă invită Parlamentul să legifereze astfel încât să se stabilească și pensii de invaliditate și limită de vârstă pentru arendași, încă o dată Pastore spune că preferă „maturitatea sindicală plină de viață a muncitorilor” constrângerii legislative și apără autonomia C.I.S.L. față de interferență de partid.

*Treviso, Piazza dei Signori, mitingul lui Pastore, 15 aprilie 1956
(Archivio Ferruccio Paro)*

*Treviso, Piazza dei Signori, mitingul lui Pastore, 15 aprilie 1956
(Archivio Ferruccio Paro)*

Francesca face parte din Comitetul Director al U.S.P. și, ca atare, a fost prezentă în acea zi în Piazza dei Signori. Poate chiar cu acea ocazie, Nino Pavan l-ar fi întrebat pe Pastore despre posibilitatea de a o selecta pentru primul curs feminin pentru lideri sindicali, organizat de Centrul de Studii din Florența. Desigur, nu au lipsit oportunitățile de întâlniri între cei doi sindicaliști la Montecitorio. Însuși Pavan lucrează la o modificare a legii pactelor agrare prin care se desființează arendarea săracă, lucru pe care fermierii din Treviso sunt nevoiți să o facă din lipsă de muncă, transformându-le în contracte de închiriere. Totuși, jucând acasă, la Treviso, secretarul USP poate exercita o presiune mai mare asupra lui Pastore, întrucât Francesca este penalizată doar pentru că nu avea o diplomă de școală primară.

Judecând ca „arogant” discursul lui Pastore de la Treviso, președintele Uniunii Fermierilor, contele Annibale Brandolini d’Adda, acuză C.I.S.L. „că a depășit limitele marxiste”. Ciocnirea dintre Confagricoltura și muncitorii pământului devine puternică. O grevă națională a tuturor categoriilor agricole este convocată pentru 14 și 15 iunie. Sunt prevăzute toate formele de protest și rezistență: boicoturi, mitinguri,

adunări și parade. A.C.L.I. și majoritatea D.C. susțin luptele fermierilor din Marche. Dimpotrivă, Coldiretti consideră arendașii ca fiind co-antreprenori și nu angajați și, prin urmare, consideră nedrepte acele agitații promovate de sindicatul lor provincial condus de Toni Neri. Greva este convocată pe termen nelimitat. În cinci ferme mari din Oderzo, combi-nele se opresc pentru prima dată. Pe 30 septembrie, din nou la Oderzo, manifestații au ars în piață caietul de sarcini al arendărilor, la fel ca țărani francezi în 1789, în timpul revoluției.

Vedovato 2013, pp. 126, 136-138, 141; Sega, p. 135; Giorgetti, pp. 523-526

57. Francesca câștigă bursa pentru Florența

În toamna anului 1956, încurajată de prietenii ei, Francesca a luat parte la concursul pentru o bursă. De pus în joc era posibilitatea de a te muta la Florența pentru a urma un curs la Centrul de Studii C.I.S.L. Nino Pavan a încurajat-o să facă acel pas, care i-a fost greu, și a vorbit despre asta cu Giulio Pastore. Ea a fost câștigătoare și s-a înscris astfel la primul curs rezidențial feminin organizat de Centrul de Studii. În Florența, dar de fapt în San Domenico di Fiesole, directorii sindicali sunt formați printr-o perioadă intensă de studii cu normă întreagă care durează aproximativ zece săptămâni. După ce se promovează examenul final, ești trimis într-o locație din afara provinciei dvs. pentru a efectua un fel de stagiu. Bursa era finanțată de firma americana AFL-CIO care a colaborat activ cu C.I.S.L. în acei ani. În aceeași toamnă a început cel de-al șaselea curs anual, cel din 1956/57, celebrul „curs lung”, de nouă luni, cu douăzeci și șase de participanți, niciunul din Veneto, inclusiv viitorii secretari generali Pierre Carniti, Mario Colombo, Eraldo Crea și Franco Marini. Tocmai în acel an a condus și Centrul de Studii Vincenzo Saba. Școala de manageri este susținută puternic de Pastore și Mario Romani, profesor la Cattolica, ca și mulți alți profesori ai cursului respectiv, convinși că pregătirea este pentru C.I.S.L. „ceva necesar, indispensabil, pozitiv, chiar dacă nu în totalitate ușor și confortabil. „De fapt, în acei ani, Italia și întreaga lume se îndreptau către schimbări formidabile care aveau nevoie de o clasă sindicală cu „un morman de clarviziune și luciditate”. Fiesole vrea să fie

un fel de universitate pentru sindicalişti, care trebuie să „contribuie la creşterea culturală a lumii muncii”, formând manageri capabili să „opereze” pentru sindicat şi pentru întreaga ţară în numele justiţiei sociale”.

Vincenzo Saba a oferit o descriere a studenţilor cursurilor acelor ani care coincide perfect cu biografia Francescăi. Sunt tineri dintr-o anumită generaţie «pentru că în primul rând proveneau din păturile populare ale ţării şi suferiseră de foame ca toţi ceilalţi. Erau copii ai muncitorilor şi erau înclinaţi să studieze”. Din nou, îşi aminteşte Saba, „toţi au participat cu un angajament extraordinar”. Pentru profesorul sardinian, «între toamna lui 1955 şi vara anului 1959, la Florenţa, s-a format o generaţie de tineri care au contribuit la naşterea Noului Sindicat, susţinut ferm de Pastore, adesea greşit înţeles şi uneori chiar împiedicat în întreprindere curajoasă de a forma noi manageri”. Printre acestea şi-a găsit un loc Francesca noastră.

Carera, p. 8; Ferretti, p. 19

58. Şcoala din Florenţa, în Strada Alfieri nr. 6

După ce a câştigat bursa, după aproximativ unsprezece ani de muncă, Francesca renunţă la “Cini”. „Am părăsit compania cu amărăciunea prietenilor şi a adversarilor, dar cu un cadou de la muncitori, un ceas de aur”, după cum îşi aminteşte ea emoţionată. Cursul este doar pentru femei. „A fost foarte greu”. Primul impact pentru muncitoarea de la Vittorio Veneto este unul de mare disconfort. Cei şaisprezece colegi de clasă ai ei sunt toţi, cu excepţia unuia, diplomaţi sau absolvenţi. Cel mai în vârstă are 37 de ani, cel mai tânăr douăzeci şi unu. Ea, în vârstă de treizeci de ani, este singura din regiunea Veneto. Cinci sunt din Lombardia, patru din Florenţa, doi din Calabria. Ceilalţi au sosit din Torino, La Spezia, Reggio Emilia, Roma şi Salerno. Jumătate provin din sectorul textil şi îmbrăcăminte, trei de la „servicii”, doi din agricultură şi, în final, câte unul de la chimişti, graficieni şi profesori de şcoală elementară. Pentru a evita promiscuitatea cu viitorii secretari generali C.I.S.L., Centrul de Studii a închiriat sediul pensiunii Losanna Fanny, din Oltrarno, o clădire austeră în stil renaşcentist, cu o uşă mare de intrare. Cursul începe pe 8 ianuarie şi se termină pe 14 aprilie 1957.

Programul este asemanator cu cel al cursului lung, evident redus. Lecțiile sunt despre statistică, economie politică, istorie politică, istoria mișcării sindicale, economie de afaceri și agricultură, dreptul muncii, precum și lecții despre subiecte sindicale precum negocierea companiei, politica salarială și, mai ales, rolul femeilor din sindicat.

Padova, septembrie 1956 (AM)

Printre profesori: profesori universitari, membri ai Centrului de Studii și Biroului de Studii C.I.S.L. și directorul Centrului, Vincenzo Saba; singura profesoară, Alessandra Codazzi de la biroul organizatoric de la Roma.

Franco Bentivogli a participat la cursul din 1958. Își amintește că printre profesori au fost experți în dreptul muncii, precum Gino Giugni, economiști, experți în organizarea muncii și judecătorul Tribunalului pentru Minori din Florența, Gian Paolo Meucci, foarte apropiat de La Pira și Don. Milani. Meucci i-a predat și dreptul Francesei. De altfel, schimbând metoda predecesorului său, pe baza muncii în grup, Saba urmează calea tradițională, de tip universitar, lecții la clasă și studiu individual în sală sau bibliotecă. Modelul este Colegiul Anglo-Saxon, cu multe verificări și respectarea punctuală a orarelor și livrărilor. Subiecte dificile de

studiat pentru Francesca, a cărei unică școală, după școala primară, era fabrica. Ea este descurajată, dar „o vizită a lui Pastore și atenția lui m-au mângâiat”. Implorându-și biograful să nu zâmbească, ea mărturisește că școala din Florența a învățat-o să citească un ziar. A studiat deci economia, „cu analize aprofundate demne de nivel universitar”. Unul dintre cei douăzeci și șase de studenți ai cursului lung confirmă acest lucru. „Mecanismele economiei au fost primele rudimente pe care ni le-a oferit cursul”, autorul Keynes, și apoi, orele de clasă nesfârșite pentru lecții despre dreptul muncii și analiza Constituției și a tratatelor europene și a unor complexe similare, cum ar fi mecanismele, analiza, proceselor de producție din companie, a metodelor de măsurare și negociere a salariilor după metodologii americane. Din fericire, peisajul dulce al lui Beato Angelico le dă o oarecare ușurare celor douăzeci și șase de studenți; iar plimbările de seară de-a lungul râului Arno erau relaxante cu siguranță și pentru fetele prezente la primul lor curs feminin.

Meneghin 2020; Sega, p. 135; Annuario; Bentivogli, p. 6;
Ferretti, pp. 20 e 24

59. Francesca refuză un loc de muncă la sindicatul textilelor din New York

Pentru Pierre Carniti “Cursul lung a fost, de asemenea, fundamental”. În acele săli de clasă s-a născut o prietenie cu «Marini, Crea, Colombo și alții care erau puțin mai veseli». Seara, trec peste poartă pentru a păși în centrul Florenței. Ziua, ea studia sindicalismul american și „gândirea și acțiunea social-catolicilor francezi”.

Ea mai spune că „nu erau femei la curs, aceia erau ani de pedeapsă”. Totuși, în același timp, primul curs pentru femei are loc în Oltrarno. Este posibil să nu fi existat niciun contact între acei tineri cu vârste cuprinse între douăzeci și treizeci de ani?

Pe parcursul lunilor de curs, Francesca își amintește de prezența unor tineri americani care au venit să studieze sindicatul liber italian la Florența. Doamna secretar american al Textilelor care conduce delegația o vede și o ascultă.

Și rămâne impresionată.

Firenze, Francesca Meneghin cu colegii de clasă la Centro Studi C.I.S.L., 1957 (AM)

Firenze, Francesca Meneghin, 1957 (AM)

Secretarul îi oferă un post la New York în secretariatul Textile. Ea refuză, îi spune că are doi părinți în vârstă, că tatăl său Vittorio are 68 de ani, iar mama ei Santa are 59 de ani; apoi dezvăluie unul dintre motivele adevărate, dar de nespus, spune că „nu poate vorbi engleza”, urăște limbile străine.

Mai în chef de confidențe cu biografii ei, care au întrebat-o cu delicatețe despre viața ei amoroasă, Francesca mărturisește: «Nu m-am căsătorit din diferite motive. Unul dintre acestea este convingerea că cele două lucruri, dacă sunt făcute bine, nu numai că necesită un angajament mai mare, dar duc la absența din familie. Apoi a fost posibila mea misiune la secretariatul textil din New York. Eram pe cale să mă logodesc cu o persoană care ajunsese deja în America în același scop. Stabilirea în America nu mi s-a potrivit deloc. Acasă aveam doi părinți în vârstă. În plus, episcopul Zaffonato, odată ce am terminat școala, mi-a cerut să mă întorc la Vittorio Veneto. Așa că tocmai ne-am despărțit.”

«Deși transferat în dieceza de Udine, dar după ce mi-am urmat angajamentul față de A.C.L.I. și uniune, episcopul Giuseppe Zaffonato a vrut să mă întorc la Vittorio Veneto. Să spun adevărul, m-am logodit de vreo doi ani, dar cazul avea nevoie de un răspuns. Familie și unire, era posibil pe vremea aceea? Am pus o întrebare unui prieten: „Crezi că e posibil să mergi într-o duminică după-amiază la o întâlnire cu pensionari în locul iubitului sau soțului tău?” El a răspuns: „Nu, nu cred”. Dar a trebuit să dau un răspuns definitiv. Un răspuns extins pentru lucrători, angajamentul de a îmbunătăți lumea muncii. Alegerea i-a venit secretarului Giulio Pastore care m-a sunat. În câteva cuvinte a spus: „Francesca, te admir, dar nu te aprob”. Alegerea a costat și familia mea. Telefonul la orice oră, lipsa mea de angajament față de mama, așteptările pentru prânz și cină. Sora cea mai mică, Regina, era ocupată acasă, dar în munca ei independentă ca croitoareasă, nu și-a putut ajuta mama.». (F. M.)

Francesca a explicat astfel un detaliu de interes adăugat ulterior poveștii sale. Giulio Pastore dorea această căsătorie cu un sindicalist din Vicenza. Poate că secretarul general se gândea la „acele femei sărace care își suportă soții manageri care stau plecați până la miezul nopții sau pleacă la trei dimineața”, fără sărbători sau concedii, este „o viață grea” și, poate, o femeie, care știa ce înseamnă acea muncă ar fi înțeles și tolerat

mai bine acea viață. La treizeci de ani, Francesca a ales definitiv să se implice în sindicat: «Nu mi-a lipsit o familie și o relație cu un bărbat pentru că în primul rând aveam o familie care îmi împărtășise mereu alegerea. Apoi am fost atât de ocupată cu angajamentul meu, încât bărbații au trecut pe lângă mine, am călătorit cu ei la orice oră din zi».».

Feltrin, pp. 23-24; Vedovato 2007, *Interviu*; Meneghin 2020; Sega, p. 134

Firenze, secretarul american al Textilelor și Francesca la cursul de la Centrul de Studii C.I.S.L., 1957 (AM)

60. Experiența „fericită” în Brescia

La sfârșitul cursului, Francesca are interviul final cu Pastore, Storti și Macario. Pastore începe: Meneghin s-a descurcat bine, dar din câte știu despre Menghin, s-ar fi putut descurca mai bine. – Secretar – răspunde Francesca – dar știi că până și un profesor tremură în timpul unui concurs? În acel moment, Pastore a informat-o despre destinația sa din Brescia, timp de opt luni. La finalul experienței de formare la Centrul de Studii este planificat un stagiu într-o structură de sindicat provincial. Pastorul însuși este cel care decide locația. Vasco Ferretti depune mărturie: «După ce a părăsit cele nouă luni ale cursului de pregătire, Pastore mi-a propus ca loc de serviciu Sanremo, Imperia». Deși provine din agricultură, Carniți este destinat la Milano, la Metalurgi; acceptă, tot pentru că „cei plecați de la Fiesole erau plătiți direct de Confederație pentru un an și jumătate sau doi: 105.000 de lire pe lună”. Bentivogli trebuie să ajungă la Ancona. După o scurtă întoarcere la familia ei, în aprilie 1957, Francesca a plecat la Brescia. Nu a fost plătită corespunzător. Ani mai târziu, își amintea că a slăbit „17 kilograme din cauza săritului peste mese” în acea perioadă.

Economia la Brescia din anii 1950 compensează întârzierile cauzate de război, dar încă suferă de un surplus de forță de muncă care gravitează spre Milano. Recensământul din 1951 arată 98.963 de muncitori industriali, dintr-o populație de aproximativ 843.000 de locuitori. Sectorul care oferă cele mai multe locuri de muncă este sectorul textil, care suferă totuși de aceeași criză care afectează Veneto, în special în sectorul mătăsii. Dacă, în 1948, treizeci și șase de fabrici de filatură au angajat 3.500 de femei, în prezent rămân deschise doar o duzină, care angajează în jur de o mie de filatoare. Morile de lână și sectorul bumbacului merg mai bine. În schimb, în special în Val Camonica, industria siderurgică este în creștere, sectoarele de feroaliaje, fontă, oțel și laminate datorită unei noi fabrici mari deja productive în 1953. În anul următor, I.R.I. a achiziționat o importantă turnătorie, Togni. Familia dezvoltă industria mecanică în Val Trompia și Val Sabbia, în timp ce, deja în 1952, Ghisleri deschisese prima fabrică mecanizată pentru pregătirea pământului, toate activitățile care completează industria tradițională a armelor. Brescia este așadar o realitate în fermentare.

Chiar dacă Francesca nu știe încă, USP din Brescia se ocupă de pregătirea unei femei care va trebui să se ocupe de toate sectoarele de muncă ca secretară de raion. Încep prin a o pune să viziteze fabricile de textile și să-i încredințeze sectorul. În cea a familiei Marzotto, a fost precedată de faima ei de sindicalistă pentru că managerul a primit-o cu toate onorurile.

La Marzotto a încheiat un acord „foarte frumos” și a face asta la Marzotto înseamnă a anticipa ceea ce se va face apoi în toate industriile textile italiene. În cele din urmă, Francesca amintește că „secretarul Metalurgilor m-a dus să vizitez centralele electrice și multe fabrici, inclusiv cele producătoare de arme”. Pe scurt, o experiență completă, desfășurată cu pasiune, atât de mult încât, de mult timp, brescianii i-au scris exprimând „amintiri frumoase” pe care le au despre ea. Pentru Francesca, Brescia a fost. «o perioadă fericită».

Meneghin 2020; Ferretti, p. 25; AM; Feltrin, pp. 24-25; Giarratana, pp. 11, 16, 42, 56, 86 e 99

61. Întoarcerea la Vittorio Veneto

Odată terminat stagiul la Brescia, «Am ascultat de telegrama lui Pastore care mă desemna în orașul meu, solicitată de episcopul Zaffonato» care se dusesese personal la Florența pentru a-i cere lui Pastore să o dea pe Francesca în orașul ei natal. Îi auziseră pe secretară și pe Monse-nior vorbind, unii dintre colegii lor de clasă care le-au raportat prompt acest lucru. Mai mult decât atât, însuși Pastore îi scrisese episcopului la 28 februarie 1957, asigurând „Excele-nța Sa că vom aranja pentru folosirea domnișoarei în provincia Treviso” și dorind să-l informeze că „doamna urmează cursul cu răbdare, interes și în mod profitabil, demonstrând că îmbină experiența sindicală cu bunele atitudini umane.”

La 1 octombrie 1957, Francesca și-a asumat oficial rolul de secretar de district angajat de U.S.P.. Îl înlocuiește pe Lino Bianchessi, un om „bun”, cineva care a ascultat, un manager potrivit pentru birou, să nu meargă la fabrici să se lupte cu C.G.I.L.. El „știa că surorile Pizzol sunt în Cappella Maggiore, știa că Luigi Piai este la Follina, știa că în industriile mecanice

era Luigi De Nardi, știa că Meneghin este la Cini". A contat pe o rețea de activiști „care au mers la el, nu invers”. A lucrat în jurul mesei și, mai mult, „atunci s-a întocmit doar contractul național și Confindustria a respins rigid orice ipoteză de negociere de firmă sau provincială”. Cu câteva săptămâni înainte de numire, Francesca s-a alăturat Comitetului Executiv al U.S.P. din Treviso. La 12 septembrie, Consiliul de Administrație s-a întrunit pentru a alege cei șapte membri ai executivului care să se alăture celor patru din secretariat care fac parte de drept din acesta. Sunt douăzeci și patru de prezenți. Meneghin, singura femeie, este a cincea cu nouă voturi și îl precede pe Antonio Neri care are șase.

Brescia, Francesca cu colegii pe durata stagiului, 1957 (AM)

«Mă angajez imediat să consolidez organizația». De fapt, în Vittorio Veneto C.G.I.L. este încă puternică, dar în câțiva ani lucrurile se schimbă radical. Faptul de a fi „muncitor îmi permite să câștig cu ușurință încrederea muncitorilor». Spre deosebire de predecesorul ei, Francesca călătorește prin industriile din raion, mergând „săptămânal la Follina, o firmă de textile cu 280 de angajați, la Miane, la Revine Lago». Duminica merge «la Farra di Soligo unde era o filatură și tesatul Frezza di Pedeguarda, și în alte municipii pentru a ajuta pensionarii, care erau deja destul

de numeroși atunci». Apoi, preia sectorul public, „unde erau manageri de un anumit nivel, mai ales în autoritățile locale”. Ea face din pensionari, locuri de muncă publice, comerț și textile „punctele sale forte”. În scurt timp, a înscris în CISL o sută douăzeci din cei o sută șaizeci de angajați ai Primăriei. Fabricile sunt situate în orașe departe de capitala districtului, iar transportul public era limitat. Francesca li se alătură cu bicicleta ei.

AM, Pastore a mons. Zaffonato, 28 febbraio 1957; Vedovato 2013, pp. 66 e 68; Meneghin 2020; Sega, p. 135; CISL TV, b. 115, fasc. *Congressi*; Vedovato 2007, *Interviu Meneghin* 2021

62. Disputa arendașilor se intensifică

La La întoarcere, Francesca găsește și lumea rurală în fibrilație determinată de activismul noului sindicalist al arendașilor, Toni Neri, un bărbat cu un caracter puternic și hotărât cu care mai târziu va avea mai mult decât ceva de spus. Realizările obținute de Neri sunt cu siguranță mai mari decât cele realizate de colegii săi din sectorul industrial, datorită noilor metode de luptă corporativă. Ultima Duminică din martie 1957, când Francesca era încă la Florența, U.S.P. a chemat muncitori și fermieri la Treviso. Piazza Fiumicelli este plină. Din scenă, secretarul Pavan actualizează careul cu privire la litigiile deschise, neprevăzutul și acordurile de arendași. U.S.P. cere proprietarilor de pământ patru lucruri obligatorii: o repartizare mai echitabilă a producerii de coconi, împărțirea la jumătate a produsului de plop, plata orelor suplimentare, în special în podgorii, și o contribuție din partea proprietarului la costurile combustibilului și amortizarea mijloacelor mecanice. Pe acea scenă a vorbit și Toni Neri și a invitat muncitorii și fermierii la unitate. Pastore ocupat în Parlament, Bruno Storti închide ziua, polemic față de cei care au încă o concepție paternalistă a relațiilor de muncă și care încă nu au înțeles că în regimurile democratice „muncitorii vor să se reprezinte”, polemică evidentă cu Coldiretti.

Chiar dacă munca în mediul rural se schimbă structural, tema pac-telor agricole continuă să ocupe Parlamentul pe tot parcursul celei de-a doua legislaturi. Pavan însuși este primul vorbitor al unei măsuri care

cere împărțirea seminței în jumătate. Secretarul U.S.P. este și purtătorul de cuvânt al parlamentarilor implicați în proiectul de lege care atribuie pensii arendașilor, aprobat la 26 octombrie următor. Așadar, C.I.S.L. se poate lăuda cu o credibilitate puternică, spre deosebire de C.G.I.L. care se opune prevederilor legislative și este în schimb înclinată spre agitația permanentă, pentru a menține tensiunea ridicată în perspectiva următoarelor alegeri politice.

Treviso, Piazza Vittoria, întâlnirea arendașilor, 1957 (Archivio Ferruccio Paro)

Peisajul rural din Treviso s-a încălzit și mai mult după 25 mai, ziua în care Coldiretti a semnat un acord separat cu Confagricoltura. Acest pact este puternic criticat de ligile sindicatelor libere. Coldiretti este acuzat în continuare de paternalism. Apoi, presupusele concesiuni sunt mici, privesc doar animalele de curte și viermi de mătase. Conduși de Toni Neri, în iulie, o lună crucială pentru recoltă, două sute de arendași din Sinistra Piave au decis să acționeze, prezentându-și revendicările proprietarilor respectivi. Prima acțiune în forță vizează două companii agricole și servește drept exemplu celorlalți arendași, în timp ce Neri îi amenință pe fermierii nestăpâniți să se împace. Lupta s-ar putea extinde la întreaga provincie dacă nu vor fi acceptate revendicările corecte ale muncitorilor,

„calea luptei – notează el – pe care o știm când începe, dar nu știm când se termină”. Reverberațiile acestor tulburări ar fi ajuns, cu siguranță, și la Francesca în timpul stagiului ei la Brescia.

Vedovato 2013, pp. 147 e 149-151; Craveri, p. 276

**Secretar de district în Vittorio
Veneto (1958-1963)**

63. Primii pași ai secretarului de district la Vittorio Veneto

În Veneto, dar poate în Italia, Francesca este prima femeie din C.I.S.L. care are responsabilitatea pentru un mandat. Până la urmă, în sindicat, femeile în funcții de conducere sunt „puține, puține, puține”. Jucând acasă, are un avantaj pentru că „cunoașterea zonei și a oamenilor a fost un punct forte extraordinar”. Apoi, fiind o fostă muncitoare, este temută și respectată de antreprenori. „Una dintre ele, doamna Carnielli, proprietara cunoscutei fabrici de biciclete, a declarat-o explicit. Promovarea patronatului, I.N.A.S., este unul dintre primele lucruri de care se ocupă la sosire. Ea dedică câteva ore pe săptămână patronului său, deseori duminica. În schimb, «primul antrenament pe care l-am desfășurat în Vittorio Veneto a avut loc în azilul de bătrâni Cesana Malanotti, unde unii angajați lucrau la spălătorie cu apă până la glezne», în timp ce primul contract pe care l-am semnat a fost cel al personalului școlar pentru copii gestionat de către Primărie.

Francesca amintește de realitatea industrială a lui Vittorio Veneto de la sfârșitul anilor cincizeci: „Fără îndoială, textilele reprezentau cea mai semnificativă realitate economică”. Sunt cinci mori de lână în funcțiune, cea în care a lucrat ea, Cini, cu două sute de angajați, apoi Torres și Cerruti, menționați în timp să prevaleze asupra celorlalți, când ajunge la opt sute de angajați, apoi Buogo și Bottoli. La Follina, firma Paoletti produce țesături din lână încă din secolul al XVIII-lea, angajând până la trei sute de unități. Apoi, cele șase bacologii, un segment fundamental al economiei victoriene, o fabrică de ciment care angajează în jur de două sute de muncitori; două fabrici de mobilă de înaltă calitate și una mai mică, Tonon, care construiește mobilier pentru familii. Fabrica de biciclete, Carnielli, cu peste două sute de angajați, a fost destinată să aibă faimă națională atunci când a brevetat bicicleta Graziella. Apoi, două companii importante de transport rutier de mărfuri au sediul în oraș: Piccin este cea mai mare, care circulă în toată Europa, plus altele „care au angajat puțini oameni”. În construcții „au fost două firme cele mai importante, companiile Antoniazzi și Balbinot”. În sectorul cofetăriei funcționează două fabrici de biscuiți. Compania Bassetto, «care a trebuit să închidă și mulți dintre angajații săi au fost angajați de Colussi» și, mai exact, fabrica de biscuiți Colussi cu opt sute de muncitori, în special fe-

mei, și care timp de multe decenii a inundat străzile adiacente cu parfum de biscuiți proaspăt copti. Tocmai în 1957, Colussi a cerut plata unui bonus de producție, care a fost refuzat pentru că compania susținea că nu a avut o creștere adecvată a profiturilor.

Meneghin 2020; Vedovato 2007, Intervista; CISL TV, b. 10, fasc. Organizzazione;
Meneghin 2021

Vittorio Veneto, prima zi ca Segretariul mandamental, 1° octombrie 1957 (AM)

Vittorio Veneto, biroul al Segretar mandamental. Primi trei din stânga: Maria Meneghin, Maria Josè Felletti e Ettore Da Dalt. 1° octombrie 1957 (AM)

64. Criza serică devine ireversibilă

Primele luni ale noului rol al Francescăi coincid cu criza definitivă a industriei mătăsii, atât de importantă în oraș. Afacerea de bacologie la care a lucrat în copilărie este și ea în dificultate. A fost atât de impresionată de asta încât își amintește cu durere încă mulți ani mai târziu de acea reconversie care a fost atât de dramatică pentru mulți muncitori. În 1957, situația era compromisă. Secretarul Cadamuro denunță închiderea multor filaturi din cauza lipsei de forță de muncă. Condițiile filarelor sunt atât de dure și salariile sunt atât de mici încât mulți dintre ei au renunțat, căutând un loc de muncă în altă parte. Prin urmare, în filă sunt doar 1.840 de femei angajate. Totuși, încă nu renunțăm. Onorabilul Franceschini lucrează în Cameră pentru aprobarea Legii 94 în sprijinul sericulturii. Sperăm la o recuperare. De altfel, în San Giacomo di Veglia, «cu ajutorul unor tehnicieni japonezi celebri, centrul de viermi de mătase a realizat selecții de rase foarte apreciate. Mai degrabă decât reconversie, ar trebui să vorbim despre revoluție». De altfel, în 1956, de-a lungul Meschio, „producția italiană de semințe de filugello începuse spre semințe polihibride cu cocon alb, abandonând astfel pe cea de semințe pure cu cocon galben”

Salariile filatorilor nu puteau fi îmbunătățite decât în câteva companii și doar pentru sarcina filatorului de testare, mărite la 800 de lire pe zi. Deși recunosc că plătesc salarii de foamete, proprietarii morii susțin că o majorare poate fi acordată doar după semnarea unui contract național. Când, „după trei ani de lipsă absolută”, la 26 septembrie 1957, a fost în cele din urmă semnat, din cele douăzeci și șase de mii de filaturi cu zece ani mai devreme, mai puțin de jumătate au mai rămas.

Pe lângă concurența fibrelor artificiale și a mătăsii asiatice, sectorul a fost pus în criză și de lipsa investițiilor din partea filătoriilor, incapabile să se doteze cu mijloace tehnice și echipamente științifice adecvate. În 1958, secretarul Pavan a denunțat-o încă o dată în fața consiliului economic provincial. Prea mulți consideră coconul „ca un produs al speculației”, agravând astfel conflictele dintre diferitele categorii interesate de ciclul mătăsii. S-au închis și cooperativele, încurajate de filatorii, demonstrând astfel că era doar un motiv de reducere a salariilor femeilor. În realitate,

societatea din Treviso se schimbă, mai ales în mediul rural, iar forța de muncă se îndreaptă către alte oportunități de angajare.

“Azione Sindacale”, 15 martie e 20 octombrie 1957;
“L’Azione”, 13 octombrie 1957; Toffoli, p. 27; Vedovato 2013, pp. 156-157

65. Francesca, un punct de referință pentru lucrătoarele din Vittorio

În Vittorio Veneto, Francesca este un punct de referință din ce în ce mai important pentru lucrători și în special pentru femeile lucrătoare. De fapt, ei îi încredințează săptămânalul eparhial răspunsul la întrebarea unei doamne care vrea să știe ce drepturi și-a dobândit după ce a slujit ca menajeră pentru o familie timp de mai bine de un an. Francesca își începe răspunsul făcând apel la toate femeile și nu doar la doamna în cauză. De fapt, prea mulți dintre ei s-au adresat organizațiilor care au furnizat informații inexacte sau „de natură să creeze iluzii inutile și dăunătoare”, în timp ce aceste chestiuni necesită competență și seriozitate profesională. După ce a precizat că sunt pe masă propunerile Guvernului de reglementare, continuă prin a afirma că, deocamdată, din păcate, munca casnică este protejată doar de unele articole din Codul civil pe care le enumeră. Femeile care intră în serviciu au dreptul la opt zile de concediu după un an de muncă cu o diurnă de 200 de lire; la o zi de odihnă săptămânală, eventual duminică; salariul din a treisprezecea lună sau o parte din acesta proporțională cu lunile de muncă efectivă; la o plată de concediere de opt zile care se ridică la cincisprezece dacă ați lucrat mai mult de doi ani. Demiterea poate interveni pentru motiv just, în timp ce demisia poate interveni imediat și fără preaviz. Servitoarele au, de asemenea, dreptul la toate asigurările sociale, de boală, invaliditate, bătrânețe și tuberculoză.

Invitând femeile să contacteze birourile și patronatul sindicatului ei fără ezitare, Francesca se semnează ca reprezentant feminin a C.I.S.L.. Poate că datorită ei, noua secretară de raion, săptămânalul eparhial acordă mai mult spațiu inițiativelor sindicale libere și se arată a fi foarte sensibil și susținător față de femeile care lucrează din sectorul textil care trece printr-o criză deosebit de dureroasă. Astfel, C.I.S.L. raional profi-

tă de ocazie pentru a-și comunica pozițiile prin acele pagini precum, de exemplu, cea privind criza Snia Torcitura, sau pentru a face public un curs de studii la nivel provincial despre tehnici de remunerare. Există semne clare că în Vittorio Veneto colaborarea dintre C.I.S.L., A.C.L.I. și eparhie este fructuoasă. De fapt, noul episcop,, Monsignor Carraro are cuvinte de încurajare pentru A.C.L.I. care pentru el afirmă și promovează adevărata unitate în lumea muncii ».

“L’Azione”, 13 octombrie 1957 e 25 ianuarie 195

66. Din nou pentru femei și un curs pentru angajați

Organismul U.S.P. raportează despre activitățile Francescăi, care acum semnează „Secretarul U.S.M.”. Printre altele, numărul din februarie 1958 a publicat unul dintre articolele ei pregătitoare pentru un curs de formare pentru activiști. Pentru ea, femeile trebuie să fie protagoniste în dezvoltarea economică și socială a țării. De fapt, cererea de forță de muncă este în creștere în sectoarele care angajează în mod tradițional femei, unde totuși sunt adoptate practici care lezează demnitatea. De exemplu, în industria de îmbrăcăminte înființată de Comunellos din Caerano San Marco, care va deveni în curând Confezioni SanRemo, pentru a se asigura că fetele nu lipsesc, proprietarii încuie bicicletele cu lanțuri, păstrând cheile până la schimbului. Acum, însă, femeile sunt angajate și în alte sectoare în care tehnologia a redus oboseala fizică. În plus, creșterea sectorului terțiar crește posibilitatea de angajare a femeilor. Pentru toate acestea Francesca prezintă sindicatului noi probleme și prima și cea mai evidentă este cea legată de mediul de lucru care trebuie să fie potrivit prezenței femeilor, mai ales dacă acestea sunt mame. Cu toate acestea, femeile nu au devenit încă conștiente de importanța lor strategică în lumea muncii. Ea se simte adesea „mamă și gospodină” mai degrabă decât muncitoare și din acest motiv nu participă la viața sindicală și, „subestimându-și propria capacitate”, delegă această sarcină bărbaților, acceptând uneori „condiții care o mortifică”. Ea invită, așadar, femeile să se pregătească și în domeniul sindical, participând la „bătăliile C.I.S.L.”. Condițiile sociale

și economice ale femeilor nu se pot îmbunătăți „fără contribuția noastră inteligentă, fără să existe și un sacrificiu din partea noastră”.

Pentru Francesca, unele probleme necesită o contribuție feminină directă. Doar femeile se pot angaja cu normă întreagă în două bătălii cărora le dedică o mare parte a vieții sale sindicale, protecția mamelor care lucrează și egalitatea de remunerare între bărbați și femei. Încheie acel articol cu un îndemn adresat cititorilor: „Să ne trezim și vom găsi în C.I.S.L. singura organizație sindicală care, respectând democrația, știe concret să protejeze și să apere interesele noastre particulare de muncitori”. Ceva se mișcă, chiar dacă doar puțin.

În octombrie, organismul național C.I.S.L. publică un articol despre egalitatea de remunerare în sectorul textil.

Secretarul U.S.M. nu neglijează angajații, categorie încă virgină din punct de vedere sindical. În martie, el a trimis U.S.P. lista cu unsprezece angajați din industrie înscriși la o conferință de studiu. Două sunt femei. Prima lucrează într-o fabrică de perii, celălalt la bacologia Sbrojavacca împreună cu un al doilea coleg. Din nou, trei sunt angajați la moara lui de lână Cini, apoi ceilalți, câte unul, sunt la fabrica de biscuiți Colussi, la morile de lână Cerruti și Torres, la Italcementi și la o firmă de construcții.

Meneghin 1958; Valentini 1958; Piovesan 2012, p. 28; CISL TV, b. 10, fasc. *Organizzazione*

67. Dispută la fabrica de biscuiți Colussi

Noul secretar U.S.M. este pus imediat la încercare de litigiul deschis la fabrica de biscuiți Colussi. Din 1936, inventatorul faimoasei paine scurte Gran Turchese (1955), venețianul Giacomo Colussi (1914-1999), conduce fabrica de biscuiți Vittorio Veneto achiziționată de tatăl său. Datorită celor trei schimburi de producție, fabrica a reușit să producă 24 de chintale de biscuiți pe zi. În 1950, compania și-a reluat activitatea după întreruperea războiului, și-a extins sediile, a achiziționat un alt cuptor, a angajat o sută cincizeci de muncitori, majoritatea femei, și și-a extins piața în întregul nord al Italiei. Întărit de aceste succese, Giacomo Colussi începe o nouă afacere în Perugia, lăsând conducerea fabricii de biscuiți Vittorio Veneto în seama fraților Alberto și Sandro, împreună cu o altă fa-

brică din Voghera și schimbând numele mărcii în „Colussi Milano”. Timp de doi ani, ladyfingers, amaretti și napolitane sunt turnate în oraș și expediate la Perugia și de aici în piețele sudice. Brusc, conducerea a luat decizia de a concedia tot personalul de la uzina Vittorio Veneto. Ei pot face asta, susțin Colussi, pentru că un articol din contractul de muncă le permite acest lucru. O lovitură pentru orașul deja afectat de criza mătăsii.

Vă puteți imagina starea de spirit a Francescăi la acea știre. Ea a inspirat cu siguranță articolele organismului USP care definesc interpretarea acelui articol din contract ca fiind piperat și, în orice caz, decizia de a concedia este o decizie inacceptabilă atât din punct de vedere moral, cât și din punct de vedere sindical. „Prin această operațiune credem că putem scăpa de o parte din forța de muncă, acea forță de muncă care a contribuit la a oferi companiei ceea ce are astăzi”. Colussi sunt acuzați că nu cunosc regulile fundamentale ale vieții sociale și de nerespectare a drepturilor lucrătorilor sacrificați „în conflict cu interesele angajatorului sau pentru că proprietarului îi place mai mult”. Lucrătorii fabricii de biscuiți sunt așadar invitați să se mobilizeze și să fie gata să acționeze în cazul în care convocarea urgentă a părților la Oficiul Provincial de Muncă nu va avea rezultatele dorite. Disputa a avut apoi rezultate pozitive, deoarece Colussi a continuat să producă biscuiții tipici venețieni, baicoli, în fabrica din via Rizzera, până la încetarea definitivă a activităților în 2007.

Caruso; “Azione Sindacale”, 15 iunie 1958; “Oggi Treviso”, 12 noembrie 2007

68. O muncitoare la Colussi

O muncitoare Colussi este Maria Felletti, care a intrat în fabrică la vârsta de paisprezece ani, în 1954, „cu o rochie din bumbac floral proaspăt spălată, legată în talie cu o curea din aceeași țesătură”. Primul impact cu fabrica a fost negativ dacă nu traumatizant. Ingratitudine, supunere „voinței stăpânului” și șefilor „care au determinat vremea rea și bună din interiorul fabricii”. Însotitori slab educați, insensibili la respectarea propriei demnități și a celorlalți. Maria a trăit primii doi ani în fabrica de biscuiți „în neliniște constantă și cu o mie de gânduri”, între vârsta de șaisprezece ani și dorința, sau mai bine zis, visul de altceva și nevoia aspră de a ajuta familia fără resurse.

„Munca a fost înjositoare și repetitivă”, maiștrii departamentului au cerut o „subordonare militară” și „concepția de a face mai mult a prevalat asupra a face mai bine”. Mai mult decât oboseala, presiunea psihologică, suspiciunea, rivalitatea dintre coechipieri, cu atitudini aproape informatoare la unii dintre ei, cântăresc mai mult. Mai mult decât perfidie, este „teama de a încălca voința șefului în vreun fel” și de a fi concediat. Acel climat sufocant împiedică orice „gândire inovatoare”, favorizând individualismul „în detrimentul binelui comun”.

Vittorio Veneto, Maria José Felletti, muncitoare la Colussi și activistă C.I.S.L., 1957 (AM).

Lucrurile se schimbă când Maria o întâlnește pe Francesca, pe care o definește drept „profesor și pionier al C.I.S.L.”. Împreună cu Meneghin a făcut cunoștință și cu syndicatele libere, din fericire pentru ea și nu numai pentru ea. Maria José simte că în C.I.S.L. a găsit pe cineva care poate să o interpreteze, să o apere și să o protejeze cel mai bine. Pentru prima dată se regăsește „fericită și plină de speranță”, în concordanță cu „educația pe care a primit-o în familia ei care a pus pe primul loc valorile creștine și respectul pentru cei care nu au crezut așa”. Devine unul dintre cei mai buni activiști recrutați de Francesca. Muncitoarea fabricii de biscuiți își amintește „de bătaia de cap de a-mi înregistra colegii de clasă”, explicându-le im-

portanța acționării împreună «pentru a schimba prezentul. Viitorul s-ar schimba în consecință. Nu a fost ușor, dar încetul cu încetul s-au văzut roadele în participarea din ce în ce mai mare și m-am bucurat de asta.”

Felletti

68. O nedreptate care trebuie remediată

În două luni, organismul Uniunii a publicat un alt articol al Francescăi despre diferențele salariale dintre bărbați și femei, o adevărată nedreptate care trebuia remediată cât mai curând. Ea abordează subiectul cu tonuri mai hotărâte ca niciodată:

„Munca trebuie plătită nu în funcție de sex, ci pentru cât valorează.”

Diferența de tratament între bărbați și femei are consecințe pe parcursul vieții unei persoane. De fapt, are repercusiuni asupra pensiei care nu asigură femeilor o bătrânețe liniștită. „Care va fi pensia mea?” este întrebarea pe care mulți muncitori, inclusiv tineri, o pun din suflet secretarului U.S.M.. E aproape ca și cum ai vedea acea cârțiță, atât de prețioasă chiar dacă „de dimensiuni mici, care rezumă întreaga viață profesională a unei persoane”, păzită cu zel de către ei. În timp ce parcurge tabelul rezumativ al unui muncitor și examinează de mai multe ori datele, aproape neîncrezătoare, gândindu-se la o greșeală, se întreabă: „Care a fost criteriul adoptat de legiuitor” când a stabilit regulile de calcul ale pensiei? „De ce s-a repetat și aici o nedreptate față de sexul frumos?”. O femeie pragmatică, Francesca dă un exemplu concret și deprimant. Ei bine, pentru aceeași plată de contribuții utile pentru fondul de pensii, femeii i se plătește cu zece la sută mai puțin bărbatului, ceea ce este mai presus de toate, nedrept moral. Pentru a beneficia de aceeași pensie ca un bărbat, o femeie trebuie să muncească mai mulți ani. Este inacceptabil. Să intervină Parlamentul Republicii pentru a remedia această vulnerabilitate înainte de sfârșitul iminent al legislaturii.

Poziția Francescăi este foarte puternică. Este greu de subminat preconcepția că o femeie este mai slabă și, prin urmare, are performanțe mai puține decât un bărbat și, prin urmare, merită un salariu mai mic. Sau se invocă scuza că, având același salariu, femeile nu ar fi angajate și, prin urmare, un salariu mai mic este în interesul lor. Ea știe bine acest lucru și un avertisment este tocmai finalul piesei, mai mult decât ironic, aproape sarcastic: «Și nu mă învinovați dacă am îndrăznit atât de mult».

Meneghin 1958

70. Primul curs județean pentru tineri activiști

Experiența fundamentală a cursului de la Florența l-a convins pe secretarul U.S.M. din Vittorio Veneto de necesitatea formării tinerilor muncitori. Asemenea ei, aceștia trebuie să depășească handicapul puținei educații pe care au primit-o, de obicei doar diploma de școală elementară, cu un singur gimnaziu de urmat și școlarizarea obligatorie ridicată la paisprezece ani. Lucrătorul Felletti simte și el nevoia. Mai târziu, când ucenicia include obligația de a merge la școală patru ore pe săptămână, ea va fi fericită. Pentru ea, tocmai această „stropire de cultură generală a încurajat participanții”. Muncitoarea Colussi își privește tinerii colegi cu un strop de invidie și îi urmărește cu privirea până când părăsesc departamentul, când pentru ei era ziua de clasă. „Și eu am vrut să studiez, dar era multă muncă și puțin timp, așa că mă mulțumeam să citesc din când în când câteva cărți”.

Primul curs pentru activiști din provincia Treviso a avut loc „în cadrul elegant” din Conegliano, între 31 mai și 2 iunie 1958. Mai presus de toate, Francesca a fost cea care l-a dorit. Ziarul U.S.P. spune că este „întotdeauna foarte sensibilă la problemele care afectează lumea muncii, în special partea feminină”. Cele douăzeci și cinci de tinere înscrise, provin din marile fabrici din provincie în care ocupă funcții sindicale sau fac parte din societatea SAS sau aparțin conducerii raionale a sindicatului. Directorul cursului este Silvio Zannol, încă pentru scurt timp membru al secretariatului Uniunii, poate una dintre ultimele sale funcții oficiale. Lecțiile sunt susținute de viitorul secretar al sindicatului provincial al textilelor din Bergamo și consilier național al C.I.S.L., Maria Belotti. Francesca are un mare respect pentru el. Probabil că a cunoscut-o mai bine în timpul experienței sale în U.S.P. din Brescia. Au în comun lupta pentru demnitatea femeilor care lucrează. Pentru Maria, negocierea descentralizată a oferit sindicaliștilor un instrument puternic de răscumpărare, „o adevărată explozie a rolului feminin”, dar, notează ea cu amărăciune, „cei care au muncit, au luptat și s-au organizat erau femeile, apoi bărbații erau la conducere”.

Titlul cursului este același cu titlul articolului publicat de Francesca care într-un anumit sens l-a introdus: Femeile în unire. Cursul este un

succes, femeile participante sunt atât de entuziasmate de el încât scriu către USP nu doar pentru a le mulțumi, dar mai ales sperând că cursuri de acest gen vor fi din nou organizate în județ.

Felletti; "Azione Sindacale", 15 iunie 1958; Vedovato 2013, p. 172;

Baglioni-Corbari, p. 19

Roma, 3a Adunare Nazională Organizativa C.I.S.L., 1958 (AM)

71. Francesca confirmată ca secretar provincial adjunct al textilelor

1959 este un an al conferințelor. Astfel, pe 25 ianuarie, în rolul ei de șefă a mișcării femeilor, Francesca îi aduce salutările provinciale ale sindicatului arendașilor. O fotografie o arată vorbind din galerie, unde este expus portretul lui Giuseppe Fanin, sindicalistul C.S.C. care a murit la vârsta de douăzeci și patru de ani la San Giovanni în Persiceto în 1948, când a fost atacat de trei militanți comuniști care „au vrut să-i dea o lecție”. Printre alții, Nino Pavan și Toni Neri o ascultă.

În februarie, este rândul congresului Federtessili, definit drept „cel mai puternic sindicat din industrie” ca număr de membri și consens primit la alegerile comisiilor interne. Cu siguranță nu pentru resurse financiare, având în vedere salariile mici ale lucrătoarelor. Raportul introductiv este încredințat lui Lorenzo Cadamuro. Scăderea membrilor este comună întregului USP care pierde patru mii într-un an, coborând la aproximativ cincisprezece mii de membri, dar este mai accentuată la Textile. De altfel, numai în sectorul mătăsii, cinci mii de locuri de muncă au fost pierdute față de 1950, o dramă care a afectat în special filaturile. În industria bumbacului, în patru ani s-au pierdut aproximativ cinci sute de locuri de muncă. Cea mai recentă companie care a intrat în criză a fost Fabrica de Bumbac Isetta din Biadene di Montebelluna. O fotografie de grup înfățișează lucrătoarele predominant femei care au decis să ocupe fabrica după trei luni de negocieri zadarnice. Ca să nu mai vorbim de fabrica de cânepă Crocetta del Montello, redusă la o cincime din forța de muncă. Construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu un sat alăturat pentru a găzdui femeile sosite din afară, a dat de lucru sutelor de muncitori. Concurența dintre nailon și plastic este din ce în ce mai nesustenabilă. În 1968, fabrica de cânepă Crocetta s-a închis.

Cadamuro încheie partea de unire a raportului său cu o observație amară. Strigătul de alarmă pe care l-a lansat la acea vreme „nu a avut nici o urmărire și cei mai responsabili de viața economică a provinciei au preferat să rămână în umbră”.

Francesca denunță apoi nedreptățile din sectorul îmbrăcăminte, unde munca la domiciliu neprotejată este încă prea răspândită, mai ales în sectorul încălțăminte.

Apoi, ucenicile nu sunt reglementate și sunt multe concedieri în industria ciorapilor. Raportul conferinței nu enumeră discursurile care au urmat raportului secretarului, dar Francesca ar fi vorbit cu siguranță.

Apoi procedăm la alegerea membrilor consiliului de administrație. Printre ei se numără și Francesca. Lorenzo Cadamuro este confirmat ca secretar, iar Meneghin este din nou printre adjuncții săi.

72. «Gata cu vorbele», avem nevoie de fapte pentru salarizarea egală

Pe 14 și 15 februarie 1959, la cinematograful Hesperia din Treviso a avut loc al treilea congres U.S.P. În raportul său, secretarul Pavan susține succesul obținut de mătașii care s-au organizat la scară locală și corporativă. Nu același lucru se poate face pentru sectorul industrial. Printre cauzele eșecului, el indică dezbinarea dintre muncitori, datorată «copiilor arendașilor care se mută în masă în industrie», dispuși să accepte salarii mai mici, pentru a se elibera de munca împovărătoare de la câmp. De fapt, provincia are încă o economie stagnantă, „dacă nu chiar mai rău”, din moment ce, față de patru ani mai devreme, a mai scăzut două locuri, ocupând locul 53 în clasamentul provinciilor italiene după veniturile individuale. Iată de ce șomerii cresc, emigrația rămâne mare, șase mii de plecări în 1958, iar puterea de cumpărare a salariilor este în scădere. Pentru Pavan este necesară dezvoltarea industriei, modernizarea agriculturii, investiția în pregătire profesională. Pentru a crește numărul de membri ai industriei, trebuie să facem ceea ce a făcut Neri cu arendașii, să mergem printre muncitori, fără să așteptăm să vină ei la birourile sindicatelor. Într-un pasaj din raportul său, secretarul care iese, critică cantitatea mare de economii depuse în bănci, capitalul luat din investiții și producerea de locuri de muncă.

Intervenția Francescăi integrează această ultimă declarație a secretarei. Pentru ea, „economii nu sunt doar pentru antreprenor”, ci și pentru muncitorii care „încearcă să economisească și deci consumă puțin pentru că nu sunt siguri de ziua de mâine”. Nu i-a plăcut controversa față de copiii arendașilor folosiți de proprietari pentru a controla salariile.

Pentru ea, însă, este necesar «ca cele două sectoare cele mai importante, cele industriale și cele agricole, se mișcă mână în mână pentru a se sprijini reciproc”. Revine apoi la bătălia sa principală, adică „nevoia ca salariile femeilor și bărbaților să fie în sfârșit ajustate, dar să trecem la partea practică și să renunțăm la toate discuțiile care s-au făcut până acum pe această temă.,,

În moțiunea finală, pentru prima dată se face referire explicită la necesitatea eliminării „ingerinței politice” în cadrul sindicatului prin toate

mijloacele, pas dorit de Neri, în concordanță cu autonomia față de partidul profesat de C.I.S.L. națională și care trebuie să fi creat o oarecare jenă onorabilului. Pavan. Trecem la vot și se înființează sindicatul arendașilor, alegând patru dintre reprezentanții săi în consiliul de administrație al U.S.P. pe lângă Neri, membru de drept. Încă o dată, Francesca, singura femeie, pe locul unsprezece cu 7.984 de voturi în Congres, se înscrie și ea în consiliu. Zannol, secretarul ales, primește un nivel de sprijin mai scăzut decât se aștepta. Dominația textilelor este pe cale să scadă, la fel ca și modul în care lucrează sindicatele. Delegații sunt, de asemenea, aleși pentru Congresul Confederal de la Roma, programat pentru sfârșitul lunii martie. De data aceasta Francesca este aleasă lider de sindicat al lui Vittorio Veneto, al treia cu 887 de voturi.

Vedovato 2013, pp. 182 e 187; "Azione Sindacale", 15 martie 1959; CISL TV, b. 115, fasc. *Congressi*

III Congres județian al Sindicat Arendatorilor, 25 ianuarie 1959 (AM)

73. La Congresul Național al Textilelor, Francesca cere salarizare egală

La Bergamo, în februarie 1959, a avut loc Congresul Național al Textilelor și printre delegații pentru provincia din Treviso au fost Francesca Meneghin și Lorenzo Cadamuro. Susținută loial de prietenul ei secretar, Francesca ridică cu forță problema egalității de remunerare la acea întâlnire. Pentru colegii bărbați este încă un subiect „discutat și discutabil”. Se teme că egalitatea ar putea duce la concedierea multor femei, înlocuite cu muncitori bărbați care, pentru șefi, au „avantajul de a nu avea perioada de absență din cauza maternității”. Pe scurt, într-o Italie în care femeile sunt încă mai des mame, acestea sunt obligate să plătească cu salariile lor, mai mici pentru că se abțin de la muncă pentru a duce o sarcină la termen. Francesca răspunde vehement acelor critici: «Încearcă să vezi un om în fața unei urzeli, înnodând pentru lucrul cu războaiele; dar îmi poți spune cât durează?”. Aceasta nu este așadar o apărare abstractă

Bergamo, Congres nazional Federtessili, intervenția la pariatea salarială, 1959 (AM)

de gen, ci o revendicare datorată certitudinii concrete că în sectorul textil femeile produc la egalitate cu bărbații, dacă nu mai mult. La razboaie, aveți nevoie de mâini rapide. Lupta pentru egalitate începe evident într-un sector în care lucrătoarele sunt în marea majoritate, ajungând până la 85% dintre cei angajați în anumite fabrici. „De prea mult timp, de secole”, a remarcat cu amar Francesca, această nedreptate persistă, agravată de fascismul care dorea femeile retrogradate în familie. „Dar nici măcar atacurile de violență în echipă împotriva muncitorilor, pentru a-i forța să-și părăsească locurile de muncă, nu au reușit să-i con-

vingă să renunțe”. Aceasta este o poziție avansată pentru o catolică a acelor ani, comună prietenei ei Tina Anselmi. Femeile au dreptul de a alege între muncă și familie, să nu fie forțate la una de foame sau la cealaltă de prejudecăți sociale.

Bergamo, Congres nazional Federtessili, 1959 (AM)

„Mă văd într-o fotografie a aceluia Congres. Zâmbesc. Asta a fost prima mea victorie. Ei au văzut egalitatea ca pe o frică de concediere, iar eu am văzut-o ca pe un drept”. În realitate, în acel congres din 1959, egalitatea salarială a fost respinsă, frica de concedieri a predominat într-un sector care trecea printr-o criză profundă.

«Dacă în acel congres de textile din 1959 am fost învinsă împreună cu noul secretar provincial Lorenzo Cadamuro, aplauzele împărtășite ale reprezentanților Uniunii Textile Suedeze care mi-au dat ecusonul lor împreună cu zece felicitări pe care încă le dețin și cu invitația de a participa la congresul lor care avea să aibă loc în anul următor, 1960; dar se știe că cele mai înalte niveluri intervin în conferințele străine». (F. M.)

Cu toate acestea, doi ani mai târziu, în 1961, Francesca s-a răzbu-nat. Se reînnoiește contractul național de textile și se aprobă teza privind egalitatea de remunerare.

74. Marile greve din 1959

În primăvara anului 1959, conflictul sindical s-a agravat în Italia. Începutul este dat de Metalurgii care se ciocnesc în piață cu o poliție încă pătrunsă de fascism. Pentru prefecți nu sunt doar probleme de salariu. Ei privesc cu suspiciune unitatea de acțiune a C.I.S.L. și C.G.I.L. și intrarea în lupta și a Textilelor care cer reînnoirea contractului național. În calitate de secretar al U.S.M., Francesca este pe deplin implicată în asta. În oraș, participarea lucrătorilor din domeniul textilelor la greve, este masivă. La fabricile de lână Torres și Cerruti, nouă din zece muncitori se abțin de la muncă. Francesca este alături de ei. Moara de lână Cerruti este activă din 1946, când Pietro Cerruti din Biella și-a adus modelele și producția sa fină pe malurile Meschiului, care au avut mare succes și în străinătate. Fabrica sa avea câteva sute de angajați și a lucrat până la începutul anilor 2000. După ce a acuzat teza C.I.S.L. de a lega salariul de productivitatea companiei de moderație, acum, în schimb, C.G.I.L. îi recunoaște valoarea extrem de inovatoare, „pentru că dă și o valoare morală revendicărilor salariale”.

Pe 2 iunie a acelui an, Meneghin se afla la Treviso, cel mai important discurs al ei a avut loc la conferința provincială a filatoarelor care așteptau de prea mult timp să le fie reînnoit contractul. Cu siguranță i-a incitat și încurajat, fără a ascunde criza gravă a industriei mătăsii din Treviso.

De când a avut loc în districtul ei, la Fadalto, Francesca a colaborat cu siguranță la succesul partidului cadrelor U.S.P., unde s-au adunat în jur de o sută cincizeci de activiști, inclusiv membri ai S.A.S. și comisii interne. După Liturghia oficiată în biserica satului, cuvântarea lui Pavan, dezbaterile și concluziile lui Zannol, a luat cuvântul Carlo Ceruți, secretarul național al arendașilor. Cu „un discurs vibrant” a ilustrat rezultatele obținute de diferitele categorii pentru reînnoirea contractelor lor. Atmosfera se schimbă, primele semne ale dezvoltării economice italiene implică și provincia Treviso. Acest lucru accentuează conflictul din cadrul C.I.S.L. provincial. De altfel, deja pusă sub semnul întrebării de către arendași, dominația Textilelor este subminată și de creșterea Metalurgiilor și aceasta nu poate să nu aibă repercusiuni în managementul U.S.P. provenind în mare parte din sectorul textil.

Crainz, pp. 192-193; Centro Studi Biellesi; “Oggi Treviso”, 1 iulie 2009; “Azione Sindacale”, august 1959

75. Pentru Francesca, sindicatul trebuie să-și facă auzită vocea oriunde este posibil

La 8 noiembrie 1959, introdusă de secretarul Pavan, a avut loc o ședință importantă a Consiliului General al U.S.P. Se face un rezumat al activităților din acel an și se discută programul pentru anul următor. Periodica USP relatează o fotografie a acelei întâlniri în care Francesca apare în public, stând în primul rând, deși puțin la distanță. Pavan se încapățânează și relansează disputa privind fuziunea pentru ca „inegalitățile salariale între zonele învecinate” să dispară în sfârșit. El solicită în continuare o conferință publică cu privire la situația economică a provinciei adresându-se mai ales Camerei de Comerț. El lansează apoi un apel care este într-un fel ambiguu în ceea ce privește problema autonomiei sindicatului față de părți. De altfel, menționând că majoritatea s-a schimbat în D.C. Trevisan, condus acum de Mario Ferrari Aggradi și susținut de Coldiretti, îi invită pe cei prezenți să-și facă auzită vocea și în cadrul partidului și să consolideze relația privilegiată cu A.C.L.I. care tocmai în anul acesta dă semne de intoleranță față de D.C.. Apoi, secretarul ne invită să facem un efort suplimentar în sectorul industrial, unde „absenteismul sindical” este mai mare, încă controversat cu noii foști muncitori țărâniști care nu simt nevoia să intre în C.I.S.L.

În acea dezbatere intervine și Francesca. Este întotdeauna printre primii care vorbesc și este de acord cu raportul secretarului. Din galerie ea îndeamnă „sindicatul să-și facă auzită vocea oriunde este posibil pentru a vedea perspectivele muncitorilor realizate”. Ea speră la un angajament mai mare din partea tuturor „toți cei care se dedică lumii muncii” pentru a ajunge la o înțelegere cu toate organizațiile democratice și mai ales cu A.C.L.I.. Răspunde apoi celor care critică funcționarea organelor interne ale sindicatului observând că „nu are bărbați din belșug și este important ca toți bărbații disponibili să fie angajați”, o aluzie nu atât de voalată la persoana care a fost pusă deoparte, vechiul ei maestru Zannol. Și salariul angajaților U.S.P., sindicaliști cu normă întreagă ca tine trebuie garantat „tratament minim demn pentru toți”. După Francesca, alți vorbitori se perindă, inclusiv Toni Neri. Sindicatul arendașilor se întreabă dacă actualul secretariat este capabil să se ocupe de problemele propuse

de raportul lui Pavan. Acesta propune ca fiecare membru al secretariatului să-și asume reprezentarea unui sector, urmărind atât aspectele organizatorice, cât și cele sindicale. Pavan încheie dezbaterile amânând discuția asupra constatărilor mai puțin conciliante ale lui Neri către un alt Consiliu General.

Vedovato 2013, pp. 199-201 e 2007, *Interviu*; "Azione Sindacale", decembrie 1959; CISL TV b. 16, fasc. *Consiglio generale*

76. Francesca relatează despre prezența lucrătoarelor în sindicat

Decembrie 1959 a fost o lună deosebit de încărcată pentru Francesca. În ziua Imaculatei Concepții, ea se află în Treviso la o conferință pentru femei, condusă de ea, la care participă douăzeci și cinci de lucrători din S.A.S. și comisii interne. A susținut una dintre cele două discuții pe tema prezenței femeilor lucrătoare în sindicat. O vedem într-o fotografie din ziar, stând în picioare, vorbind de la masă relatorilor. Al doilea relator este în continuare secretarul textilelor din Bergamo, Maria Bellotti. Apoi, organizează adunarea anuală a activiștilor Cislini din mandatul său. Ea este cea care deschide dezbaterile ilustrând rezultatele organizatorice și sindicale obținute în ultimul an, cu Pavan și Neri prezenți. Însuși Toni Neri intervine după ea, lăudându-i munca și reiterând autonomia necesară a sindicatului față de partide. În cele din urmă, Pavan încheie lucrările, plângându-se din nou de numărul mare de muncitori care nu au încredere în sindicat. În fine, în duminica dinaintea Crăciunului, se află la Treviso, la Consiliul General al U.S.P.

Secretariatul U.S.P. demisionează la acel Consiliu. În prezența lui Macario, două viziuni diferite ale sindicalismului se ciocnesc, cea a lui Zannol și a lui Neri. Zannol spune că a fost dat deoparte, că sindicatul nu poate „plăti pe cineva să nu facă nimic”, făcând aluzie la sine. Neri, în schimb, susține că nu a existat deschidere față de tineri. Lupta trebuie să fi fost dură. Un fragment din ea se vede într-un interviu acordat de Meneghin în 2007: «Acum îmi amintesc că Neri era supărat pe Zannol pentru că după el a lucrat puțin și a ajuns la birou la nouă dimineața. Din acest motiv l-a atacat frontal în timpul unui Consiliu General». Francesca

își apără vechiul profesor, care „într-o oră ar putea face o treabă de mare importanță, ocupându-se poate de probleme care altfel ar fi de nerezolvat”. Adevăratul motiv al conflictului poate fi urmărit din problema autonomiei față de partid, cel puțin pentru Francesca: „După părerea mea, Zannol era pe o poziție prea moderată. Chiar și la nivel politic a făcut parte din dreapta D.C.. Nu aş putea spune mai multe.”

Acel Consiliu General trebuie să-l fi deranjat foarte mult pe sindicalistul din Vittorio Veneto, îndepărtat de jocurile de putere, așa cum ea însăși le-a reiterat în repetate rânduri celor care i-au intervievat: «Eram departe de Treviso și practic autonoma, m-am descurcat cu totul». Consiliul se încheie cu demisia lui Pavan, respins, și alegerea noului secretariat care îl vede pe Toni Neri ca secretar general adjunct. Se deschide astfel o nouă și tumultuoasă fază în istoria C.I.S.L. din Treviso, marcată de creșterea categoriilor de industrie și de impulsul consecvent către „verticalizare” care va perturba echilibrul său intern și nu numai.

“Azione Sindacale”, decembrie 1959; “L’Azione”, 19 decembrie 1959; Vedovato 2013, pp. 203-205; Vedovato 2007, *Interviu*

Ortisei, Bruno Storti, secretar general C.I.S.L., al Campo-scuola, 1961 (AM)

Transformarea CISL din Treviso în anii 1960

77. CISL Sindicatul de luptă

În februarie 1960, la sediul C.I.S.L. din Vittorio Veneto, s-a întâlnit comitetul de conducere al districtului, fiind prezenți Pavan, Neri și Cadamuro. Cu ei, Francesca ar fi discutat cu siguranță despre noua strategie sindicală extinsă de Neri și în industrie. De altfel, potrivit unui alt tânăr sindicalist la acea vreme, încă muncitor la Dolomite, Alfredo Bedin, în Vittorio Veneto „noi eram obișnuiți cu medierea, dar nu existau negocieri în companie”. În schimb, fără a căuta unitatea de acțiune cu C.G.I.L., Neri a declanșat o dispută dură cu compania de transport rutier de marfă din Treviso, S.I.A.M.I.C., care i-a concediat prompt pe doi membri ai comisiei interne, ca răzbunare, probabil Cislini. Pentru cei doi concediați se găsește o soluție datorită primarului și președintelui Provinciei, o metodă veche, dar eficientă, folosind cunoștințe politice și instituționale; apoi Neri încalcă o înțelegere cu firma privind sporul de hărnicie care urmează să fie plătit de Paște și muncitorilor care au intrat în grevă, determinând C.G.I.L.-ul să accepte că este un acord separat. Neri aplică în sectorul industrial metodele de luptă corporativă care au avut atâta succes în rândul arendașilor. Ea interpretează pe deplin C.I.S.L. înțeles ca o uniune de luptă și, în anumite privințe, bazată pe clasă. Ea exprimă acest lucru clar într-un articol din periodicul U.S.P.. Colaborarea cu cealaltă parte nu poate fi realizată decât după o fază de luptă și negocieri, astfel încât să se evite orice risc paternalist, indiferent dacă a stârnit astfel reacții critice din partea catolicilor moderati. Pentru prima dată folosește formula „luptă democratică de clasă”, inspirându-se din ligile albe ale lui Corazzin din anii 1920. Acestea sunt reflecții departe de cele ale primilor sindicaliști creștini.

„Exces de stânga, îmi vine să spun. Se rupe totul!”, a spus Meneghin despre Neri, mult mai târziu. În schimb, în acea ședință de raion, în timp ce susține unele succese în reînnoirea contractului în multe companii textile, Cadamuro insistă în continuare asupra necesității de a obține egalizarea salariilor pentru lucrătorii din industria Treviso, dispută neplăcută de cei precum Neri, care sunt convinși că contractul de companie este instrumentul cel mai eficient pentru obținerea creșterilor salariale dorite. Dezbaterea a înregistrat numeroase intervenții, inclusiv cea a se-

cretarului U.S.M. al lui Vittorio Veneto, care a insistat cu siguranță asupra drepturilor femeilor care lucrează. Este semnificativ faptul că periodicul diecezan a raportat întâlnirea de la Vittorio. Trecută sub conducerea lui Neri, cea a U.S.P. nu pune prea mult accent inițiativele raionului, până la ignorarea lor totală.

Vedovato 2013, pp. 198 e 205-206; Vedovato 2007, *Intervista*; Bedin, p. 22; "L'Azione", 5 martie 1960

Vittorio Veneto, Giuseppe Mazzotti la Conferința menajerelor, 1960 (AM)

78. Francesca și Episcopul

La 11 ianuarie 1959, Albino Luciani a intrat în posesia scaunului de la San Titian. Fiu al emigranților, atent la problemele muncii, a convocat imediat o ședință de studii pe problemele economice și sociale ale eparhiei sale care trăia un moment crucial de tranziție, criza industriei textile din Vittorio Veneto și, dimpotrivă, dezvoltarea notabilă din Conegliano, în special cele de prelucrare a metalelor Zoppas, și sectorul lemnului, fabrica de mobilă Dal Vera. Cu siguranță, uneori însoțit de Francesca, în primul său an pastoral, noul episcop vizitează toate companiile aflate în

grija sa pentru a înțelege personal condițiile muncitorilor. De la moara Bottoli din Italcementi, de la Paoletta în Follina la Zoppas, morile de lână Cerruti, Torres, Cini, morile de răsucire Carnielli și Marinotti. Sunt lunile în care Ioan al XXIII-lea lucrează la enciclica *Mater et Magistra*, publicată în 1961, în care, la punctul 87, mișcările sindicale de inspirație creștină care în întreaga lume sunt încurajate să continue în efortul lor pentru justiție socială. A lucrat „pentru urmărirea efectivă a intereselor claselor muncitoare și pentru înălțarea lor materială și morală”. Era inevitabil ca noul episcop să apeleze la A.C.L.I. și C.I.S.L., iar în ambele organizații Francesca joacă un rol principal. Monseniorul Luciani este umil, dar ferm în convingerile sale, mai ales în ceea ce privește relațiile cu lumea comunistă cu care este necesar să se evite amestecurile periculoase.

Nu au lipsit discuțiile sincere între episcop și Francesca. Ea îi amintește primului ei biograf: „Mi-am susținut teza convinsă și de episcopul de atunci de Vittorio Veneto”, de fapt, Monseniorul Luciani. Când, ani mai târziu, deja patriarh al Veneției, se întoarce pentru a-și vizita vechea eparhie, Francesca îl găsește pe IPS mult schimbat, în bine. După un discurs al său pe care ea îl găsește splendid, îi spune: «Eminența Voastră, dar eu am susținut aceste lucruri în urmă cu douăzeci de ani și eram considerat cel puțin un utopică. În această seară îmi spui că nu ești nici utopic, nici altceva.” Francesca amintește textual răspunsul viitorului Papă Ioan Paul I: „Domnișoară Meneghin, câtă apă a trecut pe sub pod de la Sinodul Ecumenic Vatican II”. Pentru Francesca, „ascultarea se datorează Evangheliei, dar uneori este necesar să vorbim clar chiar și celor de deasupra noastră, când atitudinile și acțiunile ies în afara legii evanghelice”.

Donazzon, p. 31; Sega, p. 126

79. Francesca organizează un curs de economie casnică

În acea situație dificilă caracterizată prin grevele din iulie 1960 împotriva guvernului Tambroni, printr-o demonstrație masivă la Mestre pe 8 iulie, Francesca și-a continuat activitatea la mandatul din Vittorio în sprijinul femeilor. În toamnă, promovează o conferință provincială privind egalitatea de remunerație. În acea ședință sunt repropuse tezele

deja aprobate de sindicatul textilelor unde predomină munca feminină. La sfârșitul lunii, la sediul C.I.S.L. din Vittorio Veneto, a organizat o primă întâlnire cu câțiva muncitori pentru a conveni asupra programului unui curs de Economie internă, în prezența domnișoarei Margherita Dotta, o „cunoscută italo-elvețiană, profesoară”. Francesca este entuziasmată de asta. Ea spune că este optimistă în ceea ce privește rezultatul cursului, sigură că tinerele din orașul ei s-ar fi alăturat inițiativei pentru că, după cum a declarat la finalul întâlnirii, „femeile din lumea muncii au demonstrat abilități din ce în ce mai mari, dar ele vor trebui să se îmbunătățească din ce în ce mai mult pentru că de asta depinde problema familiei.

Margherita Dotta a sosit în Veneto din Elveția în 1958 și a rămas acolo până în 1966 cu sarcina încredințată de C.E.C.A.T. din Castelfranco de a organiza cursuri de economie domestică pentru tinerii fermieri. Sartor este convins că nu poate exista o îmbunătățire a vieții pe câmp fără o pregătire adecvată a muncitorilor pământului, într-o școală calificată. În lipsa unui institut profesional pentru agricultură, pe care l-ar fi fondat totuși la Castelfranco câțiva ani mai târziu, a încredințat cooperative-ilor sarcina de a umple golurile culturale și profesionale ale fermierilor. Francesca demonstrează astfel că este foarte atentă la acel experiment. Însăși profesoara Dotta explică cum se desfășoară cursul de două luni. În primul rând, o oră introductivă, apoi lecții de gătit, cu elevii împărțiți în două grupe, pentru a învăța cum se pot obține mese excelente fără a cheltui mult. Deci, cusut, reparat, horticultură, conservarea alimentelor, abilități prețioase în lipsa frigiderelor. În sfârșit, lecții practice de diverse tipuri: îngrijirea bolnavilor la domiciliu, noțiuni de medicină preventivă, îngrijirea copiilor, educație premaritală și ale vieții de cuplu.

L'Azione, 29 octombrie 1960; Marangon-Possagnolo, pp. 158-160.

80. Lunga dispută la Zoppas

În timp ce disputa privind contractul de electromecanică escalada, la 19 noiembrie 1960, la Zoppas, o delegație muncitorească unită a decis să facă grevă pe perioadă nedeterminată pentru a obține sporul de producție, cantina și realegerea comisiei interne protejate de represalii.

Greva este susținută de confederațiile sindicale, dar mai presus de toate este C.I.S.L. care dorește abținerea pe termen nedeterminat de la muncă, în timp ce C.G.I.L. este în favoarea unei greve intermitente. Se organizează pichete, dar se caută și solidaritatea cetățenilor. Muncitorii au strâns simpatia surprinzătoare a comercianților, fermierilor, primarilor și chiar a episcopului Monseniorul Luciani. La 10 decembrie, C.I.S.L. și C.G.I.L. declanșează o grevă generală în solidaritate cu lucrătorii Zoppas. Calitatea de membru este masivă, mai ales în zona Sinistra Piave.

Doar o șesime din cei două mii de lucrători Zoppas sunt sindicalizați din cauza ostracismului angajatorului. Acum, după ani de luptă împotriva sindicatului, la Zoppas nu se poate plânge de formele dure de luptă și nici nu se poate acuza sindicatul că nu le-a reglementat. Disputa s-a încheiat după treizeci și nouă de zile de grevă continuă și cu „victoria muncitorilor” pe care Neri a înregistrat-o în numele C.I.S.L.. În realitate, este victoria copiilor fermierilor, deloc apatici, care, dimpotrivă, au fost „cei mai activi susținători ai luptei, cei prezenți mereu la marșuri și adunări”, copiii acelor arendași organizați de el în anii anteriori. Această reacție revoluționară, în anumite privințe, îi îngrijorează nu numai pe moderatii D.C. din Treviso, dar și pe un oficial P.C.I. care nu înțelege acel fenomen. Pentru el există „o luptă dură în special cu niște tineri din C.I.S.L.” împotriva cărora trebuie să se pregătească rapid „să-i izoleze pe acești lideri revoluționari”. Liderii P.C.I. din Treviso i-au încurajat pe „tovarăși să intervină în adunările foarte aglomerate, să-i cheme pe ceilalți muncitori la rațiune, dar niciunul dintre ai noștri nu a avut curaj”. Această grevă marchează un punct de cotitură în relațiile de muncă din provincie. Nu întâmplător este amintit cu accent de protagoniștii vremii, precum Toni Giandon.

În Consiliul General din 27 noiembrie, Francesca își arată toată solidaritatea față de muncitorii aflați în luptă. Ea propune „să extindă abonamentul pentru muncitorii Zoppas în întreaga provincie și nu doar în zona Conegliano”. Apoi trece la chestiuni interne, plângându-se de „regulile de membru” greoaie și de încasarea contribuțiilor. Ei bine, pentru ea «sunt prea grele. Procurorul pierde prea mult timp cu statisticile administrativ-organizaționale, îndepărtându-se de organizația propriu-zisă”. Trebuie să „simplificam sistemul administrativ”. Apoi ea abordează un aspect spinos și delicat, veniturile în plus ale sindicaliştilor in-

dividuali de la conducerea U.S.P. care după părerea ei ar trebui „să fie adunate toate la un loc și împărțite între toți funcționarii” fricțiuni care exacerbează relațiile personale. Notele consemnează concluzia peremptorie a discursului Francescăi. Ea este dispusă să renunțe la compensația I.A.L. doar atunci când toți liderii de sindicat sunt „dispuși să renunțe la compensația lor suplimentară”.

Pe 18 noiembrie, Comitetul Director al U.S.P., al cărui membru, în vederea alegerilor administrative din anul următor, dacă consideră adecvată prezența unor reprezentanți calificați ai C.I.S.L. în consiliile municipale, consideră în schimb incompatibil acest rol, pentru membrii secretariatului și executivului. Tocmai în decembrie 1960, Francesca, care face parte din executiv, preia consiliul orașului Vittorio Veneto în urma decesului unui consilier. Desigur, rezoluția U.S.P. nu interzice, dar o consideră nepotrivită, iar apoi se aplică la următoarele alegeri, dar este clar că acest lucru îi creează dificultăți față de cei care sunt susținători tenace ai autonomiei față de partide.

Donazzon, p. 33; Feltrin-Miolli, pp. 38-40; Crainz, p. 197 e nota 34; “Azione Sindacale”, martie 1961; CISL TV, b. 10, fasc. *Consiglio generale*

81. Francesca conduce disputa de la fabrica de biscuiți Colussi

Pentru districtul Vittorio Veneto, 1961 a fost un an de intense bătălii sindicale. Cel de la fabrica de biscuiți Colussi implică în jur de șapte sute de muncitori, majoritatea femei. Nefiind înregistrată la Asociația Industrială, firma refuză să aplice contractul național pentru sectorul alimentar. Contabilul. Colussi este unul dintre acei „maestri, stăpâni, care fac contractul, nu voi intra niciodată în asociația industrială pentru că am nevoie de contractul meu”. Provocator, într-o fază aprinsă a negocierilor, în timp ce se producea panettone, și-a salutat angajații într-o manieră arogantă: „Ne vedem de Paște”, evocând astfel amenințarea unui lock-out. La o astfel de atitudine, răspunsul nu poate fi decât o lovitură totală. Francesca își amintește: „Eram mereu prezentă la două dimineața pentru a împiedica intrarea muncitorilor care pregătesc aluatul”. În iarna aceea, erau la porți chiar și la zece seara să aștepte pe ture.

„Ei bine, îmi amintesc că și cu zăpada pe pământ am stat acolo până am leșinat”. Francesca conduce grevele cu o atitudine militară. «A fost o poruncă: nu suna soneria bicicletei, nu suna clopoțelul casei. Să mergem cu toții împreună, uniți, serios, punct.” Apoi, «nu am forțat pe nimeni, nu am oprit bicicletele pentru a convinge muncitorii să facă grevă». Un pichet ușor dar totuși un pichet cu presiune, chiar dacă doar psihologic, asupra celor care vor să intre în fabrică.

Spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat la Zoppas în Conegliano, în Vittorio Veneto nu există o unitate de acțiune cu C.G.I.L.. Într-adevăr, sindicatul roșu semnează un acord separat, „un eveniment fără precedent în situația Colussi”. Procedând astfel, managerii fabricii de biscuiți sunt criticați de către industriașii provinciei. Nu se semnează contracte cu comuniștii excluzând uniunea creștină. Pe de altă parte, Francesca propune „o grevă generală a întregului oraș pentru că aplicarea contractelor de muncă, fiind o lege de stat, trebuia respectată”. În retrospectivă, ea nu ascunde îngrijorările și temerile pe care le presupune o grevă generală „chiar și pentru noi, sindicalişti”. În sprijinul muncitorilor fabricii de biscuiți, se convoacă o adunare cetățenească și se aprobă de către secretarul Pavan. În a douăsprezecea zi de brațe încrucișate, împreună cu mai mulți membri ai comisiei interne, Francesca s-a dus „la sediul Carabinierilor și am fost primiți de locotenentul Ferretti”. Francesca își exprimă îngrijorarea ofițerului de armată. Dacă greva continuă, există riscul unor probleme serioase de ordine publică. Este nevoie de intervenție imediată. Acea expediție la sediul Carabinierilor a avut efectul așteptat.

După alte trei zile de grevă, Contabilul. Colussi trebuie să accepte în mod substanțial cererile sindicale. Succesul obținut de Francesca este confirmat indirect de Toni Neri. Prezentând lucrarea la Congresul Foodistilor, celebrat câteva luni mai târziu, a susținut importantul acord de firma stipulat la fabrica de biscuiți din Vittorio Veneto.

82. Comisarii de fabrică ai Francescăi

Francesca le laudă pe femeile care au luptat cu ea pentru a-și revendica drepturile. „Comisarii noștri de fabrică au fost buni și capabili să susțină argumente valabile față de angajatori”. Ea citează cazul fabricii de biscuiți Colussi.

„A fost o grevă șocantă. Muncitori care, în ciuda faptului că au intrat în grevă, au sprijinit alți muncitori în condiții de nevoie și deci prădă ușoară. A fost o luptă care nu trebuie uitată niciodată. Orașul era în frământare. Ei bine, comisarii C.I.S.L. au fost cei care au dus mai departe bătălia formată din ore și ore de discuții”. Una dintre acestea este Maria Felletti. La fel ca Francesca, și ea își amintește de acele pichete din zori „în timpul iernilor aspre, îmbrăcată doar în paltoane grele, dar nu foarte calde”. Revenind la acei ani de muncă intensă, în interiorul și în afara fabricii, «ani de lupte pentru orarul unic, pentru a desființa tura de noapte, pentru a ne face să primim o jumătate de oră de pauză, pentru a obține concedii mai lungi și pentru a avea noile contracte de muncă, aprobate și aplicate”.

Cele pentru a obține respectarea contractelor sunt cele mai sincere bătălii. Aroganța angajatorilor care refuză să le aplice este insuportabilă. Din acest motiv „am pichetat în afara porții fabricii, animați doar de dorința de schimbare, dacă nu pentru noi înșine atunci pentru viitorul copiilor noștri”. Nu a fost ușor, nu doar pentru comisarul intern al lui Colussi, ci și pentru femei în general. „Am suferit și am plâns pentru indiferența celor care, pe lângă faptul că nu ne-au înțeles, ne-au jignit demnitatea și iubirea de sine, numindu-ne făcători de probleme și înfrânți”. Apoi, îndelungata dispută continuă pentru obținerea egalității de salariu între femei și bărbați. Scopul, își amintește Felletti, a fost atins până la urmă, „cu marea satisfacție a tuturor angajaților”, dar „atâta anxietate și trepidare în timpul acelor lupte”. Metodele folosite de contabilul Colussi sunt cele folosite de patronul aspru din metalurgie. „Intransigența devenise steagul lui. Toată lumea îl cunoștea pentru acest fel de a fi și mulți se temeau de el; Nu uit modul lui coercitiv și autoritar, din care a venit oboseala și frica în relația cu el”. Prin urmare, amenzi, deduceri din salariu, suspendări din motive banale, cum ar fi pauzele pentru a schimba câteva cuvinte cu un coleg de muncă, represalii la simplul indiciu de „practici sindicaliste”, recompense pentru nesolidari sau informatori, semănare

extinsă de discordie între muncitori pentru scopul de a provoca lupte. Încetul cu încetul, însă, lucrurile se schimbă, aroganța lasă loc dialogului, chiar și la fabrica de biscuiți Colussi, „în timp ce legile și statutele au demonstrat calea parcursă de CISL în favoarea clasei muncitoare”.

Meneghin 2020; Felletti

Vittorio Veneto, Adunarea salariaților în timpul grevei de la Colussi pentru aplicarea contractului național de muncă, 1961 (AM)

83. Greva de la Italcementi

În 1961, în Vittorio Veneto, concomitent cu cea a fabricii de biscuiți Colussi, a izbucnit o altă dispută amară pe tema Italcementi. Società Italiana Calci Idrauliche a fost fondată la sfârșitul secolului al XIX-lea de către unul dintre părinții industriei Vittoria, Ottavio Croze. În 1942, a fost răscumpărat de Italcementi a lui Carlo și Antonio Pesenti. Ei bine, odată ce contractul a expirat, firma din Bergamo nu intenționează să-l reînnoiască, contrar solicitărilor sindicatului de reducere a programului de lucru pentru același salariu. După ce încercările de mediere au eșuat, syndicatele au declarat în comun o grevă care a durat treizeci și șase de

zile, la finalul căreia compania a reacționat cu un blocaj de trei zile. Spre deosebire de Colussi, la Italcementi se realizează unitatea sindicală. Pentru Francesca, muncitorii „nu erau doar roșii, ci înfuriați de aroganța domnului Pesenti”. Uimiți de hotărârea ei, membrii C.G.I.L. o întreabă: «Dar de ce nu ești creștina? – și ea răspunde – De ce creștinii trebuie să ingenucheze în fața stăpânului? – adăugând

– În Evanghelie nu am găsit niciodată că nu poți intra în grevă, dimpotrivă.” Apoi, împreună cu versetele evanghelice de condamnare a bogaților, citează doctrina socială a Bisericii. Când muncitorul muncea «trebuia să i se dea salariul potrivit. Erau valorile creștine ale Rerum Novarum.” Ea poate fi văzută într-o fotografie din 18 mai 1961 alături de muncitori în marșul de protest împotriva blocajului.

Pentru a depăși conflictul dintre companie și sindicate, este convenită o întâlnire la Roma, la Ministerul Muncii și C.I.S.L. din Treviso o delegă pe Francesca să o reprezinte. Este înfățișată într-o fotografie, în timpul unei întâlniri în biroul unei săli de clasă, singura femeie dintre mulți bărbați și singură luând notițe cu sârguință, într-o bluză albă strâmtă. La Roma, sindicatele semnează noul acord cu Italcementi și, la întoarcerea ei acasă, Meneghin este primită cu entuziasm.

Ani mai târziu a mărturisit că 1961 „a fost cel mai greu an din punct de vedere sindical, dar și cel mai important”, deși „cu mișcări constante între Italcementi și fabrica de biscuiți Colussi”. Erau greve «fără tulburări, fără clopote, fără strigăte dar cu mare grijă. A fost o lecție și pentru sindicate. Unitatea tuturor a servit la rezolvarea unei situații cu adevărat dramatice”. Chiar dacă nu au lipsit dezacordurile între ea și muncitorii comuniști. Când i se aruncă în față un caz grav de infracțiune în care este implicat un preot catolic, ea trece la contraatac:

„Mai bine să tac despre ce știu despre tine și să nu mă duc să spun nevestelor, că altfel iadul se va întâmpla”, obținând liniște imediată.

“La Tribuna di Treviso”, 1 martie 2008; www.lombardiabeniculturali.it; Sega, p. 132 e foto;

Meneghin 2020; Vedovato 2007, *Interviu colectiv*

Vittorio Veneto, Italcementi, dispută pentru reînnoirea contractului național, 39 de zile de grevă și blocaj, 1961 (AM)

Vittorio Veneto, Piazza del Popolo, demonstrație Italcementi, 1961 (AM)

84. Francesca organizează angajații de la “Opere Pie”

În prima jumătate a anului 1961, deși era ocupată cu disputele oboșitoare de la Colussi și Italcementi, secretarul U.S.M. a trebuit să se ocupe și de alte lucruri.

Pe 22 martie reunește angajații Operei din oraș pentru a le examina situația sindicală. Acolo s-a discutat despre contractul național, școlile de asistență medicală, extinderea forței de muncă, securitate socială și asistență.

Apoi, organizează o a doua conferință dedicată lucrătorilor de birou ai companiilor industriale, teritoriu încă virgin din punct de vedere sindical. Întâlnirea are loc de fapt pe 14 mai, la sediul C.I.S.L. din Vittorio Veneto, fiind prezenți Cadamuro și Angelo Fantoni, manager confederal. Regizat acum de Neri, periodicul U.S.P. recunoaște că conferința „a demonstrat angajamentul domnișoarei Meneghin Francesca ca lider constructiv, atât pentru succesul său, cât și pentru participarea activă a participanților la discuție”.

Toni Neri vrea să extindă numărul de membri ai sindicatului la noi forțe.

De altfel, același număr al ziarului care relatează conferința angajaților de la Vittorio dedică coloane triumfale demonstrației de succes de la 1 mai de la Conegliano, care a coincis și cu sărbătorile centenarului Unirii Italiei.

Mandatarul Conegliano este cel care în iunie ar fi închis triumfător disputa Zoppas în a cărei Comisie internă au fost egalate scorurile cu C.G.I.L., patru locuri la patru, după ani de absență totală a C.I.S.L. Articolul principal este scris de noul secretar de district care tocmai a sosit de la Ancona, Franco Bentivogli. Tânărul sindicalist își încheie piesa avertizând împotriva falselor lingușiri, date atât de «mirajurile absurde», cele ale camarazilor C.G.I.L., cât și de către „paternalismul de stăpân și de stat”, deja la debut atingând nu numai sensibilitățile creștin-democraților. Discursul lui Pavan de la Conegliano este încă axat în întregime pe egalizarea salariilor, o bătălie din ariergarda care este pe cale să fie depășită prin contractele companiei. Apoi, revista lunară dedică o pagină plus cu o rubrică dedicată polemicii împotriva sindicatului fermierilor din provincie,

vinovată de împiedicarea modernizării zonei rurale și de continuarea exploatarei arendașilor. Doar două coloane sunt destinate bietelor filaturi de la Cadamuro, din ce în ce mai puține, din ce în ce mai multe în criză și mereu în așteptarea contractului. În aceeași problemă importantă, se raportează că cav. Sbarra este numit președinte provincial al I.N.A.S..

“Azione Sindacale”, martie e mai 1961; “L’Azione”, 22 mai 1961

85. Francesca organizează producătorii de brânză din Vittorio Veneto

1961 a fost un an care a pus la încercare rezistența fizică a Francescăi, deoarece era supraîncărcată cu angajamente. În februarie, pe 22, U.S.P. a proclamat încă o grevă generală pentru reorganizarea zonală a salariilor, obținând redeschiderea negocierilor cu industriașii. În perioada martie-iunie, Confagricoltura și Coldiretti au semnat un pact „clandestin și separat” cu privire la industria mătăsii. Reacția U.S.P. este furioasă. Peste tot promovează disputele companiei și colectează sute de anulări de la arendașii individuali. Neri folosește tonuri de foc în presă. Armele sunt ascuțite pentru ciocnirea definitivă dintre Coldiretti și C.I.S.L. care ar fi lărgit fracturile dintre catolicii din Treviso.

Între timp, Francesca este atentă la lumea pășunilor montane de pe Cansiglio. În iulie, se întâlnește cu brânzarii din raion „pentru a studia situația lor sindicală și organizatorică”. Săptămânalul eparhial dă vestea. Ea este cea care dă „un scurt și aprins raport” inculpaților. Urmează o dezbatere animată și participativă. Trebuie să fi folosit tonuri și cuvinte convingătoare pentru că, odată încheiată întâlnirea, brânzarii s-au înscris cu toții în sindicatul liber „fără deosebire”. Imediat după aceea, în perioada 18-27 iulie, s-a aflat în tabăra școlară din Ortisei, unde a relatat despre problemele sindicale recente, în prezența secretarului general al C.I.S.L., Bruno Storti, eveniment imortalizat prin două fotografii. Cu toate acestea, în acea vară, secretarul său Pavan a suferit o înfrângere definitivă în chestiunea fuziunii care a plasat Treviso în a șaptea zonă de salarizare. Ei bine, în acordul interconfederal, provincia Treviso este din nou plasată cu un pas mai jos decât celelalte provincii venețiene. Deza-

măgirea lui Pavan a fost de așa mare încât și-a dat demisia din Executivul Național și din Consiliul General Confederal în semn de protest. În același timp, unitatea de scop între U.S.P. și experimentul cooperativelor de fermieri pe care Sartor le-a promovat la Castelfranco slăbește. Cei doi foști partizani merg pe drumuri diferite. Ei bine, tocmai prezența C.E.C.A.T. este unul dintre motivele care l-au împins pe Bentivogli să-și accepte misiunea la Conegliano în februarie 1961. Chiar și atunci când se afla la Ancona a devenit conștient de ceea ce consideră „o experiență rară”, dacă nu revoluționară, care aduce în față principii susținute „de minorități în pericol de dispariție” reprezentate pentru el de Dossetti și Don Primo Mazzolari. Francesca însăși a folosit un profesor C.E.C.A.T. pentru primul său curs de economie casnică.

Vedovato 2013, pp. 231 e 225; “L’Azione”, 15 iulie 1961; Marangon-Possagnolo, p. 136; Bentivogli, p. 16

86. Femeile implicate în uniune sindicală se întâlnesc la Treviso

În acel 1961, de parcă nu era deja suprasolicitată, Francesca și-a găsit puterea de a candida pe lista DC la alegerile locale din Vittorio Veneto, sărbătorite în octombrie. Spre deosebire de acum cinci ani, de data aceasta a fost aleasă, plasându-se pe locul cinci pe lista creștin-democrată, obținând 8.073 de voturi preferențiale. În Consiliu își găsește vechea profesoară, Elisa Perini. Ea stă lângă ea puțin, prea puțin. Elisa moare anul următor. Francesca a fost apoi aleasă în repetate rânduri consilier municipal la alegerile ulterioare, până în 1990.

Cu siguranță, campania ei electorală este strâns legată de bătăliile sindicale din acel an, de activitatea ei ca secretar de district al C.I.S.L. și de angajamentul ei față de A.C.L.I.. Faptul că este foarte apreciată în oraș este demonstrat de acele multe mii de voturi preferențiale primite față de alegerile locale anterioare. Nu prea bine pentru secretarul Pavan care a fost învins la Valdobbiadene de o alianță între curente D.C. opuse lui și dreapta, semn de tensiuni puternice în cadrul partidului.

Pavan și Meneghin se întâlnesc din nou la Treviso, pe 12 noiembrie, pentru „o importantă întâlnire a muncitorilor” veniți din întreaga provincie „reprezentând categoriile de Textile, Confecții, Alimentație, Tipografii, Spitalieri și altele”. De asemenea, participă toți managerii de district, inclusiv Bentivogli. Secretarul adjunct Neri deschide lucrările, în timp ce Francesca prezintă raportul introductiv în calitatea ei de femeie delegată provincială. Atinge toate problemele sindicale și sociale care afectează femeile care lucrează, „de la egalitatea de salariu la reducerea timpului de muncă”. Part-time este un punct fix în revendicările Francescăi, convinsă că într-o țară civilizată femeile ar trebui să aibă timp atât pentru muncă, cât și pentru familie. Apoi, se arată a fi deosebit de atentă la problemele sociale, „de la asistența familiei până la cele care se produc în fabrici”. În cele din urmă, adresează cuvinte de laudă pentru acele femei curajoase care se implică cu forță în comisiile interne și în S.A.S..

Sega, p. 129; “Azione Sindacale”, noiembrie 1961; Meneghin 2020

87. Francesca aplaudată la Congresul Pensionarilor

La 12 februarie 1962, în timpul lucrărilor Consiliului General al U.S.P., Francesca a luat cuvântul „pentru a recomanda ca problema incompatibilității” între pozițiile sindicale și politice să nu se pună la Congres. Evident, vrea să evite un subiect spinos și dezbinător. Apoi explică problemele cu care se confruntă categoria pensionarilor. O face pentru că a fost instruită de la secretariat să se intereseze de sectorul pe care, printre altele, îl urmărește deja în zilele în care își dedică timpul patronajului I.N.A.S.. De altfel, șase zile mai târziu, pe 18, în numele secretarului ieșit, a dat raportul introductiv Congresului Pensionarilor C.I.S.L. care, nu întâmplător, s-a celebrat în orașul ei, fiind prezenți atât Pavan cât și Neri. Orga U.S.P. are o relatare amplă despre aceasta, subliniind cum Francesca „cu un ton pasional, a trecut în revistă toate problemele economice ale categoriei, făcând referire la situația tristă de dinainte de 1958”.

Francesca le ilustrează pensionarilor din sală îmbunătățirile realizate datorită acțiunii sindicatului. Creșterea indemnizației, asistență reciprocă, „dreptul la prestații farmaceutice în măsura în care se bucură și

muncitorii industriali”. Cu toate acestea, rămân multe de făcut. De altfel, își continuă discursul denunțând „condițiile grele în care se află categoria pensionarilor I.N.P.S., care „sunt, fără îndoială, singurii care au văzut scăzând înfricoșător posibilitatea de cumpărare”. De altfel, creșterile salariale obținute în urma reînnoirii contractelor au provocat inflație și, prin urmare, au erodat puterea de cumpărare a pensiilor. De la indicele negativ din 1959, creșterea prețurilor a crescut cu aproximativ cinci puncte în 1962 și șapte puncte și jumătate în anul următor. Apoi, Francesca continuă să denunțe dezechilibrul existent între diferitele categorii de muncitori.

Conferința provincială a femeilor C.I.S.L., 12 noembrie 1961 (AM)

Acei I.N.P.S. sunt „Cenușăreasa casei noastre se pare, iar asta ne doare”. De altfel, ea să întreabă: «De ce lucrătorii asigurați la I.N.P.S. nu au același tratament ca și ceilalți lucrători? De ce alocațiile familiale au rămas aceleași pentru părinți, în timp ce au crescut pentru copii și soții? De ce nu se mărește cota stabilită în prezent pentru a ne bucura de atât de puțin pentru a răspunde nevoilor momentului?» Atenția ei pentru femei nu stă niciodată.

Francesca nu le uită pe văduvele de război și revendică și pentru ele dreptul de „a se bucura de asistență medicală”. Pe fondul aplauzelor publicului, Francesca încheie invitând pensionarii să se apere de nedreptate prin aderarea la sindicat. Secretarul ieșit Pavan încheie dezbaterile asigurând sprijinul C.I.S.L. și al „deputaților sindicali” pentru „obținerea rezultatelor pe care fiecare dintre noi le speră”. Cu toate acestea, tocmai a fi atât sindicaliști, cât și parlamentari sunt chestionați de tinerii lideri apropiați lui Neri.

CISL TV, b. 16, fasc. *Consiglio generale*; www.rivaluta.it; “Azione Sindacale”, martie 1962

88. Miracolul economic

La Congresul Pensionarilor, celebrat la Vittorio Veneto în 1962, într-un pasaj din raportul său, Francesca îi laudă pe acei vechi muncitori, în mare parte foști fermieri, care «cu prețul sacrificiilor au pus bazele miracolului economiei italiene pe care toți dintre noi o putem vedea astăzi și care nu are precedent în istoria economică a țării noastre”. Prin urmare, folosește și tu categoria „miracolului” pentru a explica tranziția bruscă a Italiei de la o țară săracă cu agricultura încă înapoiată la o țară mult mai puțin săracă, care devine din ce în ce mai industrializată. Chiar dacă astăzi istoricii preferă să-l numească boom, categoria miracolului surprinde surpriza și mândria multor italieni care, spre deosebire de părinții lor, le pot garanta copiilor mese regulate și consistente. O explicație pentru această evoluție s-a căutat în creșterea exporturilor, favorizată de intrarea Italiei pe Piața Comună Europeană, o mare intuiție a lui Alcide De Gasperi. Pentru unii economiști, tendința de creștere a ritmului exporturilor care s-a manifestat pe parcursul deceniului „reprezintă un factor decisiv în alocarea resurselor realizate în acei ani, alimentând un proces selectiv de creștere” care a favorizat companiile mai inovatoare și mai capabile să intre în piața internațională. Tocmai perioada de cinci ani cuprinsă între 1958 și 1963 este punctul culminant al procesului de dezvoltare industrială accelerată a țării care a început la începutul anilor '50. Rata anuală de variație a P.I.B. a trecut de la 5,1 în anii 1951-58 la 5,7 în perioada 1958-64, mulțumită mai ales industriei mecanice care

a marcat începutul vocației industriale din Veneto și Friuli, așa cum au demonstrat cazurile companiile Zoppas și Zanussi. Între 1950 și 1962, angajările în Italia au crescut cu trei milioane de unități, cu o reducere a ratei șomajului de la 10 la 3 la sută.

Cei angajați în agricultură au scăzut de la 6,8 milioane la 5,8 în timp ce cei din industrie au crescut de la 5,4 milioane la 7,8 și în activități terțiare de la 4,5 la 6,3 milioane.

Vittorio Veneto, Congresul Provincial al Pensionarilor, 1962 (AM)

De altfel, când vorbește despre sacrificiile bătrânilor, Francesca surprinde un element structural. Munca neplătită, mai ales în sectorul primar, a permis acumularea capitalului necesar investițiilor în industrie, datorită căruia s-a produs o dublare a venitului național în deceniul 1953-1962, cu creșteri procentuale mai mici decât cele înregistrate în Japonia și Germania. . Potrivit altor economiști, dezvoltarea Italiei se datorează unei creșteri rapide a consumului privat, trecerii abrupte de la autoconsum la societatea bunăstării care își are totemul în noul televizor american. Aceasta a fost definită drept adevărata „revoluție tăcută” care a avut loc în a doua jumătate a secolului XX în toată Europa mediteraneană.

“Azione Sindacale”, martie 1962; Bruno, pp. 367 e 377; Sapelli, pp. 103-104

89. Sosirea lui Bentivogli

Ocupată cu numeroasele ei sarcini în Vittorio Veneto, Francesca urmărește puțin evenimentele C.I.S.L. din Treviso. Cu toate acestea, retrospectiv, ea însăși recunoaște că a observat „o schimbare clară odată cu venirea lui Franco Bentivogli”. Viitorul lider al F.I.M. a acceptat să vină în Veneto la începutul anului 1961, atras și de prezența C.E.C.A.T. din Castelfranco, experiență care l-a fascinat pentru că a fost inspirat de personalismul lui Mounier. A fost numit imediat secretar de district al Conegliano, apropiat de Francesca, chiar dacă numai din motive geografice și diecezane. Realitatea pe care o găsește este încă aceea a unui sindicat de mecanici în curs de dezvoltare, cu puțini membri și resurse economice limitate. Secretarii de categorie sunt încă muncitori la serviciu, tocmai „secretari în producție” precum Bepi Busato care l-a dorit la F.I.M., o federație încă la început și pe jumătate cunoscută, atât de mult încât primele semne improbabile cu un scris mare F.I.M. au fost extrase manual de la Bentivogli însuși și prietenii săi în mai 1961. Coleg de clasă din Florența Isaia Beldi i s-a alăturat la Conegliano: «Eram doi sindicaliști total lipsiți de mijloace. Fără mașină de sapirograf, fără mijloace de transport, fără bani.» Terenul lor de testare este Zoppas. Când au ajuns, FIM avea doar câteva zeci de membri în acea companie. Datorită unei prezențe neobosite la porți, în doar un an s-au ridicat la nouă sute.

La fel ca mulți tineri sindicaliști din C.I.S.L., Bentivogli urmează să consolideze categoriile în respect la U.S.P. și este împotriva angajamentului politic al sindicaliștilor, pe scurt, este pentru „incompatibilitate”.

Cu toate acestea, de la sosirea lui și până la sfârșitul anului 1963, nu au existat fricțiuni cu secretariatul provincial, dimpotrivă. Bentivogli își amintește că a găsit „stimă și respect în Uniune”. După ceva timp are cuvinte de laudă pentru grupul de conducere din Treviso, demn să fi ajutat atâtea tineri sindicaliști să crească independent, „lucru care nu era frecvent în alte situații”. U.S.P.-ul îl îmbunătățește imediat. L-a instruit să vorbească la multe conferințe și să țină întâlniri de studiu despre economia venețiană. Totuși, indirect, Bentivogli confirmă impresiile Francescăi: «Sosirea subsemnatului și a lui Beldi a fost tulburătoare, nu a fost o piatră în iaz, ci o avalanșă». De fapt, cei doi tineri sindicaliști activează în

Conegliano cu transparență, „dar și cu o autonomie considerabilă care de altfel este indispensabilă”. Dinamismul lor în cadrul U.S.P. „a fost și o practică nouă”. Acest lucru este confirmat de un alt tânăr sindicalist, proaspăt și el de la cursul din Florența, Alfredo Bedin: «Văzute acum, anumite comportamente par foarte radicale, pline de violență, dar trebuie spus că altfel n-ar fi ieșire».

Vedovato 2007, *Interviu*; Marangon-Possagnolo, p. 136; Bentivogli, pp. 10-11; Bedin, pp. 27 e 36

90. Francesca apără femeile și pensionarii la cel de-al patrulea congres U.S.P.

Desigur, după obiceiul ei, Francesca se numără printre cei douăzeci și șase care vorbesc în timpul dezbaterii din Congres. În ceea ce privește autonomia mai mare revendicată de unele categorii, „se declară în favoarea accentuării organizării verticale”, dar observă că este nevoie de timp și de „disponibilitate de mijloace și oameni”, ceea ce le lipsește categoriilor mai mici. Apoi apără zonele și raioanele, cele mai potrivite „pentru a aduce sindicatul în contact cu muncitorul”. A ei este o încercare de conciliere. Apoi, ca și secretarul său, se plânge de lipsa reorganizării de egalizare a provinciei. Ea continuă argumentând că nașterea unui guvern de centru-stânga „nu trebuie să stingă în noi, chiar dacă trebuie să adoptăm atitudini diferite, distincția clară între abordările noastre și cele ale C.G.I.L.”. Francescăi îi este greu să se gândească la unitatea de acțiune cu tovarășii lui Ceneda cu care a avut numeroase ciocniri și nu doar ideologice. Apoi susține că comisiile interne trebuie să-și tragă autoritate nu din lege, ci din „măsura în care au în spate o uniune puternică a companiei”.

Francesca s-a ocupat de categoria Pensionari. Vorbind, ea pune accent pe problemele organizatorice, pe importanța „pe care acest grup de muncitori o are în lumea muncii” și pe necesitatea unificării „instituțiilor de asigurări sociale” pentru a „reduce inegalitățile notabile existente în tratarea pensiilor de diferite categorii”. Nu putea lipsi un pasaj despre protecția femeilor. Ea revine la tema dragă a orelor de lucru. Necesitatea „de a putea concilia o ocupație cu cea a unei familii și a unui cămin”

este din ce în ce mai resimțită. Pe scurt, femeile „trebuie să poată alege dacă să se dedice familiei sau chiar să muncească”; iar dacă lucrează are dreptul la concediu de maternitate. După cum confirmă ceea ce se face în Franța, instrumentul cel mai potrivit în acest scop este part-time, cu o alocație de stat substanțială pentru mamele care lucrează care compensează salariul redus, dar Francesca găsește puțină atenție asupra acestui lucru.

Pe tema fierbinte a incompatibilității dintre funcțiile sindicale și cele politice, se alătură secretarului său și, mai mult, ea însăși este consilier municipal, aleasă pe listele D.C.. Ea este împotriva unei separări clare între politică și sindicate, deoarece consideră că „mandatul parlamentar este un instrument de care sindicatul nu se poate lipsi”. Ea speră apoi la plata unei „contribuții obligatorii pentru finanțarea uniunii”. Probabil că se referă la obligația angajatorului de a reține din salariu cotizația de sindicat. Dificultățile economice ale U.S.P. depind și de eșecul prea multor companii de a-l păstra. Discursul său a fost rezumat astfel: „da verticalizării treptate, nu incompatibilității”. Francesca este încă aleasă în Consiliul General, dar părăsește Comitetul Executiv la care se alătură Bentivogli și devine și redactor al periodicului U.S.P. regizat de Neri.

“Azione Sindacale”, marzo e aprile 1962; Vedovato 2013, p. 240; Meneghin 2020

91. Francesca delegată textilă la al IV-lea congres confederal C.I.S.L.

Anul 1962 vede încă activitatea febrilă a secretarului de district al Vittorio Veneto, ocupată și ea cu acele întâlniri de duminică cu pensionarii pe care, în mod ironic, le-ar fi definit ulterior drept incompatibile cu un iubit, chiar dacă, a mărturisit ea abia în ultimul interviu, că tocmai a fost iubitul ei să o conducă la acele întâlniri. Tocmai în momentul în care criza din fabrica de mătase este de neoprit, sindicatul textilelor semnează contractul național pentru sectoarele de răsucire și mătase și obține o creștere a salariilor cu 18% și o reducere a timpului de lucru săptămânal cu două ore. Chiar și în filatorii, negocierile purtate de Federtessili sunt destul de reușite. În provincie, Cadamuro i-a condus din nou, susținut de

Meneghin care este încă manager al categoriei și este delegat la Congresul Confederal al CISL în calitate de reprezentant al Textilelor. Filatorii rămași, acum puțini, primesc o creștere cu o cincime din salariu, aplicarea baremului variabil, încă o creștere de 10% începând cu 1 ianuarie 1963 și o creștere suplimentară de 10% revine muncitorilor din bazin. În fine, după ani de imobilitate salarială, o recunoaștere justă, deși tardivă, practic în afara timpului.

Prin urmare, în mai 1962, Francesca s-a dus la Roma în calitate de delegată pentru Textile la cel de-al IV-lea Congres Confederal al C.I.S.L. care a avut loc între 10 și 13, cu ceilalți opt delegați de la Treviso. Cine știe dacă călătoresc împreună, ea, Bentivogli, Neri și ceilalți cu mult timp de discutat în compartimente înguste de clasa a doua, când de la Treviso la Roma Termini durează mai mult de nouă ore cu trenul. Congresul are un titlu oarecum redundant: Inițiativa de reînnoire a C.I.S.L. într-o societate în schimbare pentru promovarea lucrătorilor italieni. În raportul său, secretarul general Bruno Storti tratează problemele autonomiei sindicatului față de partide, diferențele care rămân la C.G.I.L., revizuirea art. 39 din Constituție Pe această ultimă temă este clară poziția U.S.P.-ului Trevisan. Sindicatul trebuie să rămână o asociație privată care poate fi legitimată doar prin apartenența liberă a lucrătorilor și, prin urmare, trebuie evitată recunoașterea legală atât a sindicatului, cât și a comisiilor interne. În schimb, la nivel legislativ trebuie aprobată o regulă care să facă valabilă erga omnes primirea contractelor naționale colective private. Congresul îl confirmă pe Macario printre secretarii care, în noiembrie, se vor întoarce la Treviso pentru a sprijini protestul arendașilor împotriva pactului separat dintre Coldiretti și Confagricoltura. Confederația este singura care sprijină USP. Până și „prietenul său fratern”, Mariano Rumor, ministrul Agriculturii, se distanțează de onorabilul, secretar Nino Pavan.

“Azione Sindacale”, aprilie 1962; CISL TV, b. 16, fasc. *Consiglio provinciale*;
Vedovato 2013, pp.256,245

Roma IV Congres Național C.I.S.L., mai 1962 (AM)

Roma IV Congres Național C.I.S.L., mai 1962 (AM)

92. Meneghin are ajutorul lui Bentivogli

În 1962, într-o duminică de la sfârșitul lunii iunie, a avut loc la Treviso conferința provincială a membrilor comisiilor interne și ai S.A.S.. Secretariatul U.S.P. evidențiază succesul C.I.S.L. la ultimele alegeri care au obținut circa zece mii de voturi și 225 de locuri, în timp ce C.G.I.L. s-a oprit la mai puțin de jumătate din voturi și 82 de locuri. Dominanța în sectorul textil este clară, 78 de locuri la 22. Raportul privind rolul S.A.S. este încredințat lui Bentivogli. Pentru secretarul U.S.M. din Conegliano, S.A.S.-urile sunt o celulă a sindicatului și o școală a democrației care conferă un caracter distinctiv persoanei lucrătorului din companie. Legătura cu S.A.S. este sarcina sindicatului care planifică acțiunea contractuală, organizează și formează muncitorii.

În acea întâlnire intervine și Francesca. Este încă o oportunitate de confruntare cu vecinul său. Este suprasolicitată și are nevoie de ajutor. În retrospectivă, Bentivogli însuși confirmă acest lucru când spune că a fost „dotat cu un Topolino” cu care să urmărească firmele de prelucrare a metalelor din Vittorio Veneto. „Francesca Meneghin m-a informat într-o zi că F.I.O.M. a făcut o cerere pentru un bonus de companie de 8% la Sicca”. Sicca este un atelier de caroserie glorios fondat de Vittorio Armellini în 1945; produce vehicule de transport și apoi șasiu.

A avut până la 360 de angajați și în 2007 a devenit Iveco Spa. Prin urmare, după ce a adunat cei câțiva membri F.I.M., Bentivogli face o cerere similară, dar pentru un bonus mai mare, egal cu 10%. Apoi, cu Topolino, face deseori navete între Conegliano și Vittorio Veneto pentru a conduce negocieri la Sicca și alte companii, cu siguranță împreună sau în contact strâns cu Meneghin. Și ea îi vede și îi liniștește pe cei două sute de muncitori care așteaptă la porțile atelierului de caroserie rezultatul strângerii finale. Așadar, ați avut ocazia să-l cunoașteți bine, pe viitorul secretar național F.I.M. de care vă amintiți ca de un tânăr „ambitios și radical” dar nu „arogant sau fără scrupule”.

Vedovato 2013, p. 245 nota e 2007 *Interviu*; „Azione Sindacale”, iunie 1962; Bentivogli, p. 39;

„La Tribuna di Treviso”, 1 septembrie 2013

93. Realizare importantă la fabrica de lână Cerruti

Francesca își continuă munca în numele femeilor. Pentru zilele de 30 iunie și 1 iulie 1962, ea a organizat „un curs de formare feminină” pentru treisprezece muncitoare. Pe lângă femeile care lucrează în fabricile de lână Cini, Cerruti, Paoletti, Torres, Buogo și Bottoli, la Torcitura, la fabrica Filati și la fabrica de biscuiți Colussi, sunt în premieră doi reprezentanți ai „cauciucului” și unul dintre lucrătorii spitalului. La mijlocul lunii iulie se află la Treviso, la Consiliul General unde ridică o întrebare cu privire la artizani și reînnoirea contractului acestora, apoi invită „să se țină seama că sunt și pensionari” și face referire în acest sens la casa de bătrâni. Chiar și în rezumatul unei transcripții rapide se aude ecoul preocupării ei pentru pensionarii în vârstă, categorie din care fac parte tatăl ei Vittorio și a doua ei mamă, care locuiesc cu ea, chiar dacă din casa de pe Via They vezi o mare parte din Foscolo.

La sfârșitul lunii iulie, comisia internă a fabricii de lână Cerruti din Vittorio Veneto a ajuns la un acord important cu conducerea. În ciuda crizei textile, industria lânii înființată la Biella de Policarpo Cerruti este în continuare cea mai importantă din raion până când a ajuns, în 1966, la peste cinci sute de muncitori, pentru a înceta activitatea în 2007. Compensația pentru munca la bucată, stabilită la 4% prin acordul încheiat cu doi ani mai devreme, iar pentru muncitorii care nu fac lucru la bucată se majorează cu opt puncte procentuale. Potrivit periodicului U.S.P., aceasta este o „realizare foarte importantă” obținută mai ales de membrii C.I.S.L. ai Comisiei interne. Poate că și cele două muncitoare, Francesca Dal Cin și Ida Della Colletta, înscrise la cursul de pregătire de două zile, fac parte din acesta. Se speră ca această creștere să poată fi extinsă și la celelalte „fabrici de lână la care cererea a fost deja înaintată”. Lorenzo Cadamuro lucrează din greu în acest sens în calitate de „director provincial” care s-a întâlnit cu membrii diferitelor S.A.S. și comisii interne „pentru a activa ceea ce s-a realizat deja de muncitorii lăniței Cerruti”. Periodica U.S.P. nu o menționează, dar este posibil ca Francesca să nu fi fost o parte activă în această afacere, ea care este directorul Textile și care a pregătit aproape toți lucrătorii comisiilor interne din raionul ei..

94. CISL este mai rău decât CGIL

În octombrie 1962, la Farra di Soligo a avut loc un curs de formare pentru treizeci și cinci de muncitoare din douăzeci și cinci de noi fabrici din provincia Treviso, care devenea din ce în ce mai orientată spre producție. Pavan prezintă, în timp ce Neri relatează despre originile, funcțiile și perspectivele uniunii. Ei bine, înainte de începerea lucrărilor, „a fost trimisă o telegramă de urări de bine către femeia delegată provincială Meneghin care nu a putut interveni”. Oboseala începe să se simtă pentru Francesca care este prezentă, pe 25 noiembrie, la o importantă conferință provincială de textile la care participă toți membrii secretariatului, diferitelor comisii interne și S.A.S.. În timpul întâlnirii nu a ratat nici un discurs, dar periodicul U.S.P. nu o raportează.

În acele două luni, tensiunea din Conegliano s-a încălzit și mai mult. Deja antipatizată în cele mai conservatoare cercuri catolice pentru atacurile asupra Coldiretti și D.C., acum C.I.S.L. este acuzată pentru formele de luptă practicate la Zoppas, judecată de mulți ca fiind extremistă dacă nu de-a dreptul violentă. Au fost deja douăzeci și trei de zile de grevă pentru contractul național în care, pentru prima dată, s-au alăturat angajații. Cu toate acestea, doi dintre ei au fost concediați. F.I.M. răspunde proclamând o zi de grevă pentru 8 octombrie. Sunt organizate blocaje și pichete pentru a împiedica intrarea în birouri. După un miting al negrilor, muncitorii „au insultat tinerele angajate cu cuvinte abuzive și imorale”. Aceste acuzații sunt raportate de protopopul de Conegliano într-o scrisoare către Pavan în care, printre altele, C.I.S.L. este acuzat că ar fi „incitat” muncitorii. Protopopul relatează apoi ceea ce i-au spus unii preoți, și anume că «comportamentul și sistemul C.I.S.L. sunt mai proaste decât cele ale C.G.I.L.». Pe scurt, pentru clerul Conegliano, ei sunt în oraș de prea mult timp „masele muncitoare sunt agitate și liniștea publică este tulburată”. Ele sunt cu siguranță roadele noilor metode ale lui Neri, Bentivogli și Beldi, care totuși reacționează la practicile opresive ale lui Zoppas, cum ar fi căutarea muncitorilor la porțile de ieșire. Cu toate acestea, acuzația la adresa C.I.S.L. din Treviso de a fi mai de stânga decât C.G.I.L. nu este nouă și Francesca a trebuit să o audă, definită de unii manageri de companii drept „o catolică, povara comunistilor”. «una catolicassa, peso dei comunisti».

“Azione Sindacale”, octombrie și decembrie 1962; Vedovato 2013, pp. 249-252 e 2007, *Interviu*; Bentivogli, p. 31

Criza primului C.I.S.L. și a fondatorilor săi (1963-1965)

95. Francesca este obosită, dar participă oricum la conferința de la Ladispoli

În 1963, la Consiliul General al U.S.P. din 25 februarie, Francesca și-a mărturisit oboseala. Cine ia notițe pentru procesul-verbal își rezumă discursul după cum urmează: "sănătate precară". Ea cere să poată angaja o fată care să o ajute cu actele de la birou. Beldi a răspuns propunând consolidarea I.N.A.S. Vittorio prin a angaja „un tânăr de birou”. Bedin pare să se îndrepte spre ea:

«Un tânăr pentru experimentare în Vittorio Veneto», dar Beldi își reia intervenția nerăbdătoare: «Criza sistemului orizontal; negocieri din fabrică; autonomie contractuală”. Chiar și în rezumatul extrem al procesului verbal este surprinsă întreaga controversă, ușor atenuată de o intervenție a lui Daniel, noul manager al zonei Monastier: «Datoria unei categorii de a informa secretariatul». De fapt, s-a decis consolidarea cartierului Vittoria cu ajutorul F.I.L.C.A. și al F.I.M. din Conegliano.

În martie, Francesca participă la conferința internațională a sindicatelor libere a femeilor, organizată pe litoralul roman, la Ladispoli. Storti a desemnat-o împreună cu alte patru pentru a reprezenta C.I.S.L.. În diferite zile, președinția este preluată pe rând de o delegație, iar când vine rândul Italiei, prezidează Francesca. Președintelui Internaționalei Socialiste, Albert Carty, care în discurs s-a referit la valorile „socialismului, pâinea săracilor”, ea i-a răspuns: „Nu cunoașteți Evanghelia, deoarece probabil nu ați citit-o niciodată. ”,

«În jurul orei 18.00 Radio Vatican transmite răspunsul curajoasei tinere președinte a zilei Meneghin Francesca, un sindicalist venețian. Au venit felicitări și din partea sindicatelor din Belgia și Franța, care erau încă catolice la acea vreme ». (F. M.)

O intervenție exagerată pentru cineva care prezidează o întâlnire, cu siguranță datorită caracterului său dar poate și oboselii acumulate. La Ladispoli, împreună cu delegații francezi și belgieni, este abordată tema relației dintre catolici și socialiști. Ea își amintește intervenția ca fiind „foarte grea și dureroasă”. Ea oferă o mică istorie a C.I.S.L. care pentru ea este „o expresie a mișcării catolice”. Dintre socialiști, dacă poate împărtăși lupta pentru muncă, nu poate face același lucru pentru doctrina lor. Cu toate acestea, discursul său a fost foarte popular și a fost

difuzat de Radio Vaticano și tradus în multe limbi. Acea emisiune radio „a fost victoria mea ca creștin angajat în lumea muncii”. Abilitatea sa de a implica publicul în intervențiile sale este remarcabilă. Cu siguranță și cu acea ocazie a apărut drepturile femeilor care lucrează.

Ladispoli, seminarul internațional de femei al Sindicatelor Libere din exil, 18-30 martie 1963 (AM)

Ladispoli, seminarul internațional al Sindicatelor Libere din exil, 18-30 marzo 1963 (AM)

Când termină de vorbit, o delegată africană se ridică, își scoate colierul și îl atârnă de gâtul Francescăi.

CISL TV, b. 16, fasc. *Consiglio generale*; Sega, p. 120; Meneghin 2021

96. Alegerile politice din 1963. Pavan nu este reales

Nino Pavan candidează pentru a treia oară la Camera într-un context dificil pentru el. Controversa deschisă dintre C.I.S.L. și restul lumii catolice din Treviso are de suferit. Apoi, și experiența Centrului Stânga, examinată de alegători și opusă celor mai moderați, dă roade. Pe 3 martie, în fiecare district, inclusiv în cel al lui Vittorio Veneto, va avea loc o conferință pentru a examina situația politică și organizațională și pentru a face un bilanț al angajamentelor electorale ulterioare pe care muncitorii vor trebui să le asume. Francesca își ajută profesorul Pavan în campania electorală. Rezultatele din municipalitatea Vittorio Veneto demonstrează, de asemenea, acest lucru; D.C. a scăzut de la 7.205 voturi în 1958 la 7.192. În mod substanțial a ținut, în ciuda unei pierderi de consens comun întregii provincii și datorită acelor alegători care nu au apreciat deschiderea spre stânga. De fapt, el a participat la adunarea activiștilor și le sugerase muncitorilor din Victoria să voteze pentru secretarul U.S.P.. Periodica sindicală publică un manifest în sprijinul lui Agostino Pavan, n. 15 pe lista D.C., cu invitația de a-i acorda votul preferențial pentru că „cel mai potrivit pentru a apăra interesele muncitorilor din Parlament”. Nu este greu de imaginat că cei tineri din F.I.M., sunt împotriva sindicaliştilor, chiar și a politicienilor, se simt stânjeniți. Într-o mișcare tipică unei anumite „spetențe creștin-democrate”, de a-l pune în dificultate pe Pavan, Neri, fără știrea acestuia, este nominalizat de secretariatul provincial al D.C.. Acesta este poate unul dintre episoadele care o determină pe Francesca să-și exprime o judecată negativă asupra lui Neri în retrospectivă, deși îi apreciază abilitățile de comunicator: “Toni Neri a reușit să țină oamenii în piață mai bine decât oricine altcineva, a fost un om care a fermecat oamenii vorbind ” „El a exercitat o mare fascinație asupra oamenilor”.

Neri își retrace candidatura. Într-un interviu ulterior, el a confirmat acordul tacit care îl prevedea pe Pavan ca nou deputat și pe el ca secretar C.I.S.L. al Treviso. Totuși, lăsând câteva îndoieli, el susține că nu cunoștea

manevra creștin-democrată. D.C. plătește, deși ușor, pentru deschiderea sa spre stânga. La nivel național a pierdut treisprezece locuri în Camera și patru puncte procentuale față de alegerile precedente. În provincia Treviso, partidul menține de departe majoritatea absolută cu 57% din voturi, în total 210.480 de voturi, tot cu cinci mii mai puțin și cu patru puncte mai puțin decât în turul din 1958. Agostino Pavan este primul dintre nealeși. Acest lucru provoacă o ruptură cu Sartor, care este reparată doar în timp. Ciocnirea cu catolicii din Treviso și angajamentul timid al așa-zișilor „incompatibiliști” au plătit prețul, care în mandatul lui Castelfranco și Montebelluna, cel al lui Alfredo Bedin, a luat forma, dacă nu a unui boicot, cu siguranță la blocarea preferințelor în detrimentul lui și în favoarea lui Domenico Sartor. Acestea sunt indiciile a ceea ce va fi „marea bătălie pentru verticalizare și incompatibilitate” la sfârșitul anului.

Vedovato 2013, pp. 262-263 e 2007, *Interviu*; Follini, p. 118; Marangon-Possagnolo, pp. 194-200; Bedin, p. 27; Trinca, p. 260

97. Spre marginalizarea grupului istoric U.S.P.

Deja exacerbate de ciocnirea dintre sindicatul arendașilor și Col-diretti, diviziunile din cadrul lumii catolice din Treviso sunt accentuate, chiar și în cartierul Francescăi care trebuie să fi suferit foarte mult din cauza rupturii dintre cei doi profesori ai săi, Sartor și Pavan, după eșecul alegerii secretarului USP la Cameră. Isaia Beldi, retrospectiv, recunoaște că „cei care au crezut în autonomia sindicatului nu l-au votat și nu au făcut campanie pentru el”. De altfel, în Castelfranco și Montebelluna, cartierul Bedin, votul preferențial i-a revenit doar lui Domenico Sartor. Acest lucru este demonstrat de cele șapte mii de voturi pe care le-a primit mai multe decât la alegerile precedente. Chiar și pentru Bentivogli, adevăratele fricțiuni în cadrul USP au început după alegerile din 1963. Cu toate acestea, el trece peste lipsa de angajament a lui și a prietenilor „incompatibiliști” și dă vina pentru eșecul lui Pavan pe factori externi și neconvingător, competiția unui candidat al Coldiretti, pierderea unui loc la Treviso în favoarea Venetiei și mutarea electoratului către candidații

conservatori. Totuși, își amintește Bentivogli de tensiunea mare, a existat „o căutare negeneroasă a trădătorilor interni”.

Clima din interiorul USP este aproape irespirabilă. Amintirile contradictorii ale protagoniștilor confirmă acest lucru. Pavan susține că angajamentul de a lăsa secretariatul lui Neri chiar și în cazul eșecului, de a fi reales, a fost doar verbal, pronunțat în marja unei conferințe. Dimpotrivă, Bentivogli spune chiar că acestea au fost adevărate „acorduri pre-electorale”. Este ușor de înțeles disconfortul Francescăi în acest context care îi este străin. Tocmai în Vittorio Veneto a avut loc ruptura dintre grupările de stânga D.C., Base, Rinnovamento și grupul Sartor. Pavan îl acuză pe Ferrari Aggradi că a investit sume mari în favoarea candidaților curentului său în detrimentul său. O întâlnire cu episcopul, Monseniorul Luciani, a fost dezamăgitoare. Francesca a acționat ca intermediar? Celor care îi cer să găsească o înțelegere în stânga D.C., Pavan le răspunde că pentru el energia ar trebui cheltuită doar pe muncitori. Prietena Francescăi, Tina Anselmi, care se află la Roma ca lider al mișcării femeilor creștin-democrate, se află și ea în dificultate profundă. O soluție ar putea fi numirea lui Sartor în funcția de ministru al Agriculturii care în acest caz și-ar fi eliberat locul în Cameră în favoarea lui Pavan. Însăși Anselmi a făcut tot posibilul să facă acest lucru față de președintele responsabil, Aldo Moro, dar operațiunea a eșuat. În realitate, răsturnările cauzate de dezvoltarea industrială a țării și schimbarea profundă a relației dintre economie și politică își are unul dintre epicentrele naționale tocmai în cadrul CISL Treviso.

Bentivogli, p. 15; Vedovato 2013, pp. 264-265; Bedin, p. 105

98. Francesca revendică victoria C.I.S.L. la Colussi

În vara anului 1963, ciocnirile din cadrul U.S.P. sunt încă secrete și acest lucru îi permite Francescăi să-și facă un spațiu pentru ea însăși. De altfel, organul sindical o citează printre managerii care au participat la Consiliul General din 8 iunie. În acea zi, secretarul Pavan, iritat și dezamăgit, a început prin a susține că ultimele alegeri au văzut înfrângerea

„adevăraților reprezentanți ai clasei muncitoare”, tocmai în momentul în care se produc „transformări sociale rapide” și în provincia Treviso.

Francesca pretinde un succes. În aceleași zile ale lunii iunie, am votat pentru reînnoirea comisiilor interne la fabrica de biscuiți Colussi din Vittorio Veneto. Rezultatele marchează depășirea C.I.S.L. pe C.G.I.L.. Acum, în fabrica de biscuiți, sindicatul liber are consensul a aproximativ două sute de muncitoare și în jur de treizeci de lucrătoare de birou, față de aproximativ o sută șaptezeci de voturi obținute de roșii. Ea o consideră o victorie personală, rezultatul anilor de lupte în fața porților companiei împreună cu delegații ei. Comentând victoria de la Colussi, într-un articol publicat de organismul sindical, Francesca consideră că succesul este „rodul unei maturări lente” începută odată cu luptele din anii precedenți. În articol ea repovestește povestea. La Vittorio Veneto, dominația stângii a cântărit foarte mult.

Pentru mulți, în special vârstnici, C.G.I.L. a reprezentat „singurul organism capabil să ghideze soarta muncitorilor”. Își amintește o perioadă în care la Colussi, dar nu numai, „apartenența la Sindicatul Liber putea părea aproape o dezonoare”. Își amintește cum, în 1954, C.I.S.L. a obținut acordul doar a unui sfert dintre muncitori și că, trei ani mai târziu, nici măcar nu a reușit să prezinte o listă.

„Acei ani de putere excesivă a oamenilor din C.G.I.L. au fost cei mai puțin fericiți pentru muncitori, ani în care oamenii au intrat în grevă doar din cauza apartenenței la partid politic și, din păcate, cu consecințe amare”. Schimbarea de ritm s-a produs în 1961, când delegații C.I.S.L. au propus o grevă pentru a obține bonusul de producție „pe care în opinia noastră Colussi îl putea da”, dar, recunoaște el, „atunci eram slabi și greva sindicală nu s-a făcut. „Astfel a început o lucrare aprofundată a delegaților săi, care au dat dovadă de „seriozitate și abilitate”. În realitate, acea muncă începuse chiar mai devreme, în 1957, când lui Colussi i s-a cerut pentru prima dată un bonus de producție, care a fost refuzat de companie. Punctul de cotitură a venit odată cu greva din decembrie 1962, „condusă de noi la respectarea contractului național”. Ei bine, «pentru prima dată, după o săptămână de luptă, Conducerea a fost nevoită să recunoască că a greșit». De atunci, continuă articolul său, «muncitorii colussi au început să înțeleagă că miturile sau ideologiile politice nu sunt valabile, dar că în domeniul sindical sunt valabili bărbații care demonstrează ferm și serios

angajatorilor că au dreptate». Aceasta este cea mai recentă contribuție a Francescăi publicată de organul U.S.P.

“Azione Sindacale”, iunie 1963; Vedovato 2013, p. 265; CISL TV, b. 10, fasc. *Organizzazione*

99. Începutul „momentelor teribile”

Rezultatul alegerilor politice șterge definitiv ceea ce a mai rămas din relația de încredere dintre Pavan și Neri. Privind retrospectiv, Francesca dă o judecată negeneroasă asupra sindicalistului modenез, marele comunicator, totuși dotat cu „ambție și aroganță excesivă”. Pentru ea, Toni Neri „poate că venise la Treviso să facă o rapidă curățare, să facă o rupere netă în relația lui cu politica”.

La școala din Florența, Neri a dat dovadă de o mare abilitate și Pavan i-a spus:

„Un om bun vine să ne ajute”, sperând astfel să fi găsit o mână dreaptă valabilă. Dar pentru Francesca „Neri nu a știut să-și aștepte rândul și a încercat să împingă timpul și s-a ocupat nu numai printre arendași, ci și printre mecanici”. Declarații poate prea clare, așa cum este natura ei dar care scot la iveală ciocnirea între două viziuni diferite ale unirii, cea de pionierat, a unei uniuni încă slabe, reprezentative pentru o provincie încă săracă și agricolă și care are nevoie de Acțiunea Catolică, A.C.L.I. și partid pentru a apărea; și cea a unui sindicat care funcționează într-o provincie în plină dezvoltare, care se simte puternic în lumea agriculturii, bine înrădăcinat în industrie și care se crede capabil să influențeze evenimentele sociale în mod autonom, fără a mai avea nevoie de colateralism.

Fratele lui Pavan, Vittorino, președintele A.C.L.I. provincial, face tot posibilul pentru a vindeca ruptura dintre catolici. Această inițiativă este considerată de Neri ca fiind o ingerință nejustificată în treburile interne ale C.I.S.L. și profită de ocazie să demisioneze și să ceară convocarea unui Consiliu General. Arendașii atacă instrumental cu o și mai dură severitate pactul semnat de Coldiretti pentru a sabota încercarea de pace a lui Vittorino Pavan. A.C.L.I. răspund cu nasul tare provocării. Consiliul General al

U.S.P. a fost convocat pentru 17 noiembrie, iar Bentivogli, Beldi și Rasera și-au dat demisia. Este ușor de înțeles starea de spirit a sindicaliștilor precum Cadamuro și Meneghin care au crescut într-o situație foarte diferită în care conflictul a fost, cu comuniștii și nu între creștini. Din nou într-o manieră impetuoasă, care nu se mai potrivește vremurilor, Pavan pune față în față Consiliul cu un fie/sau: fie cu el, democratic și tolerant, fie cu Neri, care folosește „metode și comportamente care sunt progenitorii sectarismului. „. O amintire a Francescăi: «Consiliul General al U.S.P. i-a spus lui Neri: - Nu ești făcut pentru noi și de aceea trebuie să pleci». Cu majoritate, Consiliul se alătură lui Pavan și acceptă demisia lui Neri și a celorlalți. În urma acestei rezoluții, U.S.P. îl concediază pe Neri, care rămâne totuși membru al Consiliului și secretar adjunct al arendașilor. Este începutul a ceea ce, într-o întâlnire ulterioară, Francesca va defini „momentele teribile ale tragediei noastre”.

Vedovato 2007, *Interviu* e 2013, pp. 267-269; CISL TV, b. 37, fasc. *Varie*

100. Scrisoare de la Francesca din Charleroi. Fluturași anonimi o defăimează

În 1964, conflictul intern din cadrul U.S.P. a devenit și mai aprins. Pe 16 martie, Confederația îl trimite pe Vito Scalia la Treviso, care se întâlnește individual cu toți membrii Consiliului General. Apoi, invită pe toată lumea să depășească conflictele, să pună în aplicare autonomia federațiilor de categorie, „chiar dacă treptat”, să recupereze încrederea reciprocă și încheie prin a deplânge „confuzia dintre secretarii de raion și secretarii de categorie”. Rezultatul votului a fost de douăzeci de voturi pentru raportul Scalia și opt abțineri. Francesca nu este prezentă, se afla de câteva zile la Charleroi, Belgia, oaspete a surorii ei Espedita. I-a scris lui Pavan o scrisoare păstrată în Arhivele USP.

Eg. On. Pavan,

Charleroi, 12 martie 1964

azi am primit o scrisoare de la Cadamuro cu privire la reuniunea Consiliului General prezidiată de On Scalia. Dumnezeu știe cât de rău îmi pare să fiu aici. Știind însă că această întâlnire trebuia să aibă loc în aprilie, am profitat acum. Cadamuro mă întreabă dacă pot fi

prezentă. Cum pot face? Ar trebui să plec mâine sau vineri și îmi fac griji să fac călătoria, deoarece sănătatea mea nu este bună. Intrând, am avut o excursie înghețată și încă mă recuperez.

Desigur, am rămas fără liniște, am fugit ca să nu înnebunesc și acum devin scrupuloasă. Dar de ce ai anticipat? Mă așteptam să fiu acolo la sfârșitul săptămânii viitoare. O călătorie de această amploare nu se poate face în doar opt zile. Mai mult, sora mea care mi-a plătit călătoria deja țipă, nu poate înțelege importanța unui vot.

Aș zice așa. Dacă, făcând calcule exacte, votul meu este indispensabil, trimiteți imediat o telegramă. Voi încerca să fac călătoria. Dacă reușiți, deși îmi pare foarte rău că nu sunt prezentă, voi veni la sfârșitul săptămânii viitoare.

Totuși, telegrama ar trebui să ajungă la mine până sâmbătă dimineața pentru a fi acolo abia duminică la ora 14 și nu înainte, deoarece în acest caz ar trebui să plec vineri la ora 17 și nu voi ajunge la timp.

Dacă pot să rămân, nu telegrama, caz în care vă asigur că mă voi ruga ca lucrurile să meargă bine..

În mod distinct

Francesca Meneghin

În loc să adoarmă, conflictul crește în intensitate. La Oderzo, șefii li-gii arendașilor ocupă sediul local și îi dau un fel de ultimatum lui Pavan și acesta este doar unul dintre episoadele bătăliei în desfășurare. În aprilie este rândul scrierilor anonime. Un prim mimeograf adresat „lucrătorilor din Marca” și semnat „reprezentanți ai tuturor categoriilor din Valdobbiadene și Montebelluna”, cere lămuriri cu privire la concedierile lui Neri și Busnello și de ce reprezentantul lor de district „care se căsătorește în curând, a primit drept un cadou o scrisoare de transfer”. Acesta este, evident, Alfredo Bedin care s-a căsătorit în 1964 și pliantul îi critică pe predecesorii săi cu aceleași motive pe care le-a invocat ulterior în memoriile sale: „După o perioadă de inactivitate sindicală în zona noastră, și care a durat câțiva ani, acum că lucrurile s-au schimbat, multumesc managerului nostru din zonă, ce vrei să faci? Vrei să te întorci din nou la vremurile vechi?” Evident, Pavan respinge aceste metode: «Legea pieței nu poate găsi cetățenia într-un organism democratic» și, prin urmare, se

pune la dispoziție pentru a oferi clarificările solicitate, dar numai după ce semnatarii fluturașilor s-au dezvăluit.

Un al doilea mimeograf, dar cu aceeași dată și aceeași mână ca primul, începe astfel: «Muncitori din textile, îi cunoașteți pe Cadamuro Renzo, Meneghin Francesca și Romanello Antonio di Maserada? Ei sunt cei trei care l-au scutit pe Busnello de la categoria C.I.S.L. Textiles.” Gianni Busnello, proaspăt de la cursul din Florența, descris drept „orfan de tată cu o mamă și șase frați aflați în întreținere”, în realitate, a refuzat un transfer la Treviso și a fost ulterior angajat de Municipalitatea din Treviso și a devenit secretar al Federației Societăților Locale. Fluturașul anonim îl acuză pe Cadamuro că i-a cerut lui Pavan înlăturarea lui Busnello pentru a-și apăra salariul lunar de 175.000 de lire, în comun cu Antonio Romanello, directorul lucrătorilor spitalului. Ce legătură are Francesca cu această poveste nu este clar, dar fluturașul o acuză și pe ea. „Ține min-te aceste nume, sunt mai rele decât șefii tăi, pentru că șefii nu concediază muncitorii care nu gândesc ca ei”. Pentru a-și atinge scopurile, tinerii nu acordă nicio atenție mijloacelor, prefăcându-se că uită că în acei ani șefii într-adevăr au concediat oameni.

Bentivogli reconstituie și acele ciocniri din punctul său de vedere. Pentru el, demiterea operatorului Busnello, un „foarte bun sindicalist”, s-a produs pentru că a susținut schimbarea. „În timpul crizei U.S.P., eu și Alfredo a trebuit să fim eliminați, pentru că numai fără noi ar putea supraviețui vechiul grup de conducere U.S.P.”. Prin urmare, vina Francescăi este că a făcut parte din vechiul grup de conducere. Curios cum, la acea vreme, la doar 36 de ani unul era deja considerat bătrân. Ea însă, cu un calm neobișnuit, susține că nu a avut niciodată „confruntări deosebite cu Bentivogli, pe care l-a respectat și pentru că era un mare organizator”. Povestea lui Neri s-a încheiat în iunie cu expulzarea lui. Cu toate acestea, criza USP nu s-a încheiat.,

Vedovato 2013, pp. 276 e 278; CISL TV, b. 114, fasc. *Arendași Filtă*; b. 115, fasc. *Consilio general*;

Bentivogli, pp. 15-16; Bedin, pp. 26-27; Bentivogli in Bedin, p. 105

101. Demisia lui Pavan. Discurs pasional al Francescăi

La 29 septembrie 1964, în cadrul ședinței Consiliului General, Pavan și-a dat demisia. Cea a celor noi este o unire diferită de cea pe care a ajutat să o întemeieze și care pentru el ascunde virusul sectar în esența sa. Este necesară restabilirea suveranității Uniunii asupra categoriilor pe care „tinerii prieteni conduși de Bentivogli le-au rupt”, dacă nu vrem să subminăm valorile de solidaritate care stau la baza C.I.S.L.. Evenimentele de la Treviso îi îngrijorează pe secretarii U.S.P.-urilor din zona Triveneto care, potrivit lui Bentivogli, au defectul de a fi aproape toți parlamentari. Își amintește: „Una dintre primele mele bătălii a fost pentru verticalizare” care „a întărit categoriile și a fundamentat democrația în unire”. El confirmă, de asemenea, intervenția grea a F.I.M. națională în evenimentele de la Treviso: «În cele din urmă, ne-am impus datorită sprijinului secretariatului național al F.I.M.», întărită de vizita la Conegliano a lui Macario, care de la Consiliul General de la Ladispoli a fost în favoarea autonomiei imediate a categoriilor, în special a lui. Pe scurt, dacă nu chiar o lovitură de stat împotriva celor vechi, suntem aproape. Cu aceste premise, ședința Consiliului General convocată pe 30 octombrie pentru a discuta despre demisia secretarului și prezidată de Scalia, capătă din nou tonuri dramatice. Pavan citește un raport lung, dar un pasaj trebuie să le fi înghețat pe Francesca și Cadamuro. Dacă reforma va fi forțată la Treviso, așa cum s-a făcut la Milano, singurul exemplu din Italia, U.S.M. va fi desființat cu demiterea în consecință a directorilor de district.

În acea dezbatere, Francesca a vorbit de trei ori. În primul rând, deplânge atitudinea lui Neri „care ne-a ținut suspendați timp de un an”. Apoi, întreabă Confederația, „care a trăit momentele teribile ale tragediei noastre, ce părere aveți”. Află cu durere că membrii Consiliului au participat la întâlniri secrete cu arendașii chiar și după hotărârea arbitrilor nefavorabilă lui Neri. „Din păcate suntem împărțiți”, afirmă ea, denunțând unele încercări de scindare și „voința de spargere a C.I.S.L. făcută la Treviso de cei mai înalți exponenți ai unui mare partid”. În turul doi, ea amintește cum în ultimul Executiv, când s-a discutat despre autonomia categoriilor, „două treimi dintre noi nu am fost de acord cu această direcție de îngrijorare profundă, reală”. Pentru ea, Confederația nu a respectat „gradualismul planificat” și, peremptoriu, afirmă:

„Dacă verticalizarea trebuie să sărăcească organizația, eu sunt împotriva ei. Doar trei categorii ar supraviețui, celelalte ar cădea”; de fapt, pentru ea, atunci când lucrătorul se înscrie, aderă înainte de toate la valorile C.I.S.L.. Își încheie al doilea discurs condamnând ideea sărăcirii mandatelor în fața unei C.G.I.L. care este în schimb bine înrădăcinată în teritoriu. „Acesta ar fi sfârșitul”. În al treilea discurs, ea deplânge practica proastă de a face publice informațiile confidențiale.

„Acest lucru doare și subliniază lipsa de seriozitate”. Împreună cu ea, doar alți patru membri ai Consiliului iau cuvântul. Trecem la voturi. Demisia lui Pavan a fost acceptată cu douăzeci și nouă de voturi pentru, unul împotriva și cinci abțineri.

Vedovato 2013, pp. 281-282; Bentivogli, p. 15; Storti, p. 61; CISL TV, b. 37, fasc. *Preventivi e varie*

102. Pentru Francesca mai este nevoie de parlamentarii sindicaliști

Bentivogli confirmă amarul conflictului pentru autonomia C.I.S.L. față de D.C..

Pentru el, „incompatibilitatea cu toate funcțiile politice, la toate nivelurile, era o trecere obligatorie către o autonomie cu adevărat riguroasă”.

De asemenea, este o premisă necesară pentru construirea de drumuri unitare cu alte organizații sindicale, unul dintre obiectivele strategice ale F.I.M.. Potrivit acestuia, mulți din “C.I.S.L.”, deși sunt creștin-democrați convinși, sunt în favoarea incompatibilității, deoarece „partidul nu este totul, iar autonomia uniunii este o piatră de temelie a sistemului democratic”.

Alți creștin-democrați, însă, cred că „partidul este totul și uniunea este doar o forță gregară”. În Veneto, Bentivogli vede „împietiri complicate între syndicate, parlamentari, administratori locali și curente creștin-democrate” care influențează grupurile de conducere. Pentru el, deputații de sindicat sunt tentați „de ferma închisă”; și chiar și o parte a sindicaliștilor nedeputați, prinși în logica „birocratică și ereditară”,

sunt ostili „un obicei deschis spre nou, spre cercetare, spre comparație, tinerilor neînmbalsamați”. Cea dusă de cei noi este „o bătălie politică și culturală victorioasă, dar foarte dură, departe de a fi nedureroasă”. Este poziția lui Macario, șef al unei minorități care pretinde că pune în aplicare radical autonomia, propunând imediat incompatibilitatea cu funcțiile politice și administrative, în timp ce Storti apără „necesitatea ca C.I.S.L. să aibă o patrulă de sindicalişti parlamentari pentru a avansa reformele”.

Gândindu-ne la acele luni din 1964, Francesca folosește tonuri mai puțin emfatice decât Bentivogli: „Se poate că au avut un motiv”, dar cum putem nega necesitatea intervențiilor legislative pentru a proteja grupurile cele mai slabe. El admite: „Poate că am avut dreptate amândoi”. Nu poate exista un compromis între cele două părți și câștigă „cererea de separare absolută a planurilor”. Totuși, întreabă el, „cum am putea să ne opunem C.G.I.L. fără a menține o relație cu partidele democratice și fără prezența noastră în Parlament?”. Atunci, pentru Francesca, este necesar un curent sindical în DC „pentru a contrabalansa prezența industriașilor și a altor categorii sau chiar a fasciștilor infiltrați”.

De fapt, în grupul lui Moro industriașii Bortoletti din Vittorio Veneto sunt activi și ea, fostă lucrătoare, este înregistrată la D.C. ca „Dr Marson, proprietar în industria viermelor de mătase”.

Ciocnirea asupra incompatibilității este formată și din lovituri joase.

La următoarele alegeri administrative, Cadamuro și Meneghin vor candida pe listele DC, primele din provincie, ea pentru Municipiul Vittorio Veneto.

O circulară confederală stabilește că este necesară autorizarea categoriilor respective înainte de a aplica.

Ei bine, cu siguranță nu e vina serviciului poștal, că circulara le-a ajuns cu o zi înainte de prezentarea listelor, punându-i în mare dificultate

Bentivogli, p. 17; Storti, pp. 79 e 98; Vedovato 2007, *Intervista*; CISL TV, b. 114, fasc. *Preventivi e varie*

Anii INAS (1965-1980)

103. Meneghin la INAS

După demisia lui Pavan, U.S.P. din Treviso a fost pus sub comisar și încredințat lui Lino Bracchi. Bentivogli amintește: „Pentru a încheia chestiunea, Scalia a vrut să vorbească doar cu mine, acceptând cererile noastre: autonomie a categoriilor, rambursarea către F.I.M. a prejudiciilor economice cauzate de întârzierea acordării autonomiei administrative, sosirea unui nou secretar general al U.S.P., din afară.” Pentru ea, la nivel național, Treviso „a fost una dintre cele mai semnificative bătălii pentru dezvoltarea autonomiei”. Bracchi deschide „o nouă fază de creștere și de mare unitate internă”, adică marginalizarea așa-zisului vechi. Prin urmare, intențiile comisarului de a „dori să reconstruiască unitatea morală și să conducă la unitate” sunt doar superficiale. Prin urmare, Francesca nu greșește susținând că „Bentivogli, Beldi și apoi Bracchi încep să spună că Francesca este prea creștin-democrată pentru a fi secretar de district al C.I.S.L.”. Deci este concediată. Cu o reflecție aproape de istoric, înțelege că cei trei conducători Cislini „au deschis calea către 1968-69”, adică punctul final al marii transformări venețiane și al luptelor muncitorești care au atins apogeul odată cu sezonul cald de toamnă. Pavan a fost numit comisar la Trieste și apoi a revenit la Treviso în primăvara lui 1965, cu rolul mai mult onorific decât politic de coordonator al C.I.S.L. din Veneto. În primăvară, își dă seama că a fost cumva jucat. Este clar că Bracchi se alătură „cu partea condusă de Bentivogli”. Răbdare, dar nu tolerează „acuzările calomnioase” de la F.I.M. și de care se plânge lui Storti în decembrie. Cel mai mult îl ustură acuzația „de a fi părăsit Uniunea într-o situație financiară foarte precară”, de care se apără trimițând membrilor Consiliului Regeților raportul privind situația financiară a Uniunii la 31 octombrie 1964. Storti și-a luat apărarea într-o circulară din februarie 1965. Dacă le-a citit, acele lucrări nu l-au convins pe Bentivogli care, mulți ani mai târziu, a declarat că „singurul rezultat sigur obținut de secretariat a fost prăbușirea financiară a U.S.P.”.

În scrisoarea pe care Pavan a trimis-o lui Storti în aprilie 1965, acesta a afirmat că „asistați fără să spuneți nimic la tratamente ca cele pe care Bracchi le rezervă lui Cadamuro și Meneghin, amândoi, după cum știți bine, și-au stricat sănătatea pentru că s-au dedicat fără măsură

Organizației”. Precizează că a fost contestată la Cadamuro „posibilitatea de a fi în conducerea spitaliștilor, după doisprezece ani de muncă pentru ei” iar Meneghin a primit reproșul „că a acceptat funcția de vicesecretar de categoria ei, la Textile, în ciuda faptului că s-a mutat la I.N.A.S.”. După ce și-a revenit, Cadamuro a fost angajat de municipalitatea din Treviso și apoi s-a implicat în federația autorităților locale.. Prin scrisoarea din 24 februarie, Francesca a fost angajată de I.N.A.S. cu contract pe durată determinată începând de la 1 februarie 1965 până la 31 ianuarie 1966, cu atribuții de arhivar și cu un salariu lunar de 55.000 de lire; dar trebuia să sufere. Răzbunare furioasă, regentul Bracchi i-a plătit o sumă mult mai mică decât ceea ce îi promisese verbal, „înainte să mă hotăresc chiar să merg la INAS”. Angajarea este pe perioada determinată deoarece Francesca nu are diplomă de bacalaureat necesară pentru a fi angajată de patronat, are doar diplomă de școală primară. Așa că, la treizeci și opt de ani, a trebuit să ia lecții și să dea examene după ce s-a înscris în ultimul an al ceea ce era încă a treia școală industrială. Ura ei față de limbi străine riscă să o coste scump, testul de franceză este un dezastru, profesorul vrea să o elimine. Intervine președintele comisiei, adresându-se colegii sale cu cuvinte care încă o emoționează pe Francesca ani mai târziu: «Doamna are multe să-i învețe pe toți» și astfel încât patru la franceză să devină șase.

Bentivogli, p. 17; Vedovato 2013, p. 287; Vedovato 2007, *Interviu*; AM, lettere 11 e 24 februarie 1965; Meneghin 2021

104. „Salveaz-o pe Meneghin!”

„În 1965, am avut un atac de cord care a fost cu siguranță atribuit ciocnirilor interne ale C.I.S.L., așa cum sa întâmplat la Cadamuro”. Potrivit acestuia, dacă a rămas dependentă de C.I.S.L., deși pe partea I.N.A.S., s-a datorat intervenției lui Giulio Pastore, ministrul pentru Sud în primele două guverne de centru-stânga conduse de Moro. Ministrul i-a contactat personal pe Macario și Storti și le-a ordonat: «Salvați-o pe Meneghin. Amintiți-vă că am luat-o dintr-o fabrică.” Pastore «a crezut că este absurd să pierzi o resursă ca mine. Nu spun asta din ambiție, ci pur și simplu din respect pentru adevăr.”

Bilanțul anilor Francescăi ca secretar de district al lui Vittorio Veneto este măgulitor. Moara de lână Cini este tot C.I.S.L., C.G.I.L. a depășit fabrica de biscuiți Colussi, a inversat lucrurile la Italcementi după greva de treizeci și nouă de zile și „aducând acasă contractul”. Oboseală și suferință, într-un cartier în care C.G.I.L. era puternică. Aproape ca o premoniție, s-a concentrat imediat pe activități de mecenat pentru a crește numărul de membri ai sindicatului liber. Pentru a încuraja calitatea de membru I.N.A.S., ea a mers săptămânal la Follina, Revine Lago și miane. Kilometri pe o bicicletă, înlocuită ulterior cu o Vespa, pe care și-a achiziționat-o când oboseala a început să-și facă apariția. Desigur, deja a fost celebra sărbătoare a castanelor la Combai, dar mai mult decât orice scoți în evidență sărăcia locurilor. Duminică dimineața, îi reunește pe pensionari, așa că merge la filatura din Farra di Soligo și apoi se mută la Pedeguarda di Follina, la Tessitura serica trevigiana, fondată în 1870, deținută de familia Frezza și activă și astăzi sub Marca Serica 1870 a organizat pensionarii, deja numeroși pe atunci, brânzarii. A preluat conducerea sectorului public, obținând rezultate importante datorită unor manageri excelenți. Cei mai mulți membri sunt printre pensionari, sectorul public, comerț și textile. Pentru metalurgi, a cerut ajutorul lui Benti-vogli. Din nou, cu un oarecare farmec, spune despre sine „că cunoștințele lui despre zonă și despre oameni au fost un punct forte extraordinar”. Așadar, deja în calitate de secretar de raion făcuse procedurile pentru emigranți, asistență pentru femei și pensionari și a făcut-o foarte bine. Dovada este „când am fost nevoit să trec la patronat, în 1965, am părăsit C.I.S.L. complet îmbunătățit”. Din nou: «Până și cei de la C.G.I.L. au venit să ia actele de la mine, inclusiv șefii, ca dovadă a stimei de care mă bucuram». Că Francesca a fost sufletul C.I.S.L. din Vittorio Veneto este demonstrat în retrospectivă prin scăderea calității de membru care a avut loc după trecerea ei la patronat..

Meneghin 2020; Vedovato 2007, *Interviu*; Sega, p. 132; Meneghin 2021

105. «Sindicatul protestului peren»

În mai 1965, A.C.L.I., la care Francesca continuă să fie lider eparhial, a publicat un document despre situația sindicală din provincie. Ei sunt îngrijorați de dezbaterile aprinse din cadrul C.I.S.L., „uneori, din păcate, ducând la controverse personale grele” într-un context care în schimb trebuie să fie unitar. De altfel, este necesar să se abordeze „maturarea noilor obiceiuri și a noilor mentalități în zone și medii umane care până de curând erau preponderent agricole”; este necesar să se țină seama de „evoluția în curs de desfășurare în structurile economice subiacente ale provinciei”. Invitându-ne să luăm în considerare interesele tuturor categoriilor în mod egal, fără excepție, și să evităm pericolul „aristocrațiilor zonale sau sectoriale”. Documentul nu este de acord cu accelerarea puternică către autonomia politică și sindicală dată U.S.P. de către comisarul Bracchi.,

În urma documentului A.C.L.I., în septembrie, Pavan a scris o scrisoare celor doi episcopi ai provinciei și a făcut-o tot în numele „altor prieteni sindicaliști de origine A.C.L.I.”. El spune că este îngrijorat „de orientarea ideologică, acțiunea sindicală și relațiile umane” ale C.I.S.L. din Treviso dominate de cei noi care au „o viziune aproape mesianică” asupra sindicalismului și un dispreț absolut față de DC și față de cei care militează în interiorul ei. Îi judecă „naivi și exaltați”, fundamentaliști. Aceștia i-au convins pe tinerii muncitori „că mai presus de toate merită protestul continuu și greva”, provocând o ruptură de „cei mai în vârstă cu responsabilități familiale și cu teamă să nu-și piardă locul de muncă”. Pe scurt, cel al celor noi este „uniunea protestului peren”.

Metodele F.I.M. sunt disruptive, o luptă acerbă împotriva paternalismului. Bentivogli își amintește cum a reușit să elimine practica plicului cadou de sfârșit de an în rândul angajaților Zoppas, o donație amabilă și discreționară din partea managerilor, datorită acțiunii, printre alții, a lui Toni Giandon și Nando Checchin, pe care i-a definit drept „legendari”. Pentru el, marginalizarea districtelor și zonelor a unificat provincia. Astfel, noua idee de sindicat a permis C.I.S.L.-ului să obțină o majoritate în comisiile interne ale principalelor fabrici. Într-adevăr, mirosul fundamentalismului tineresc poate fi încă simțit în Bentivogli mulți ani mai târziu:

„F.I.M. crescuse, era o uniune puternică susținută de un înalt simț al eticii și un simț clar al dreptății” și pentru el „a deschis goluri și contradicții în orașele în general mici burgheze și conservatoare”, adică toate orașele din Marche cu excepția, după părerea lui, Castelfranco, deoarece Domenico Sartor lucrează aici. Pe scurt, de la „o uniune tăcută și invizibilă, adesea bătută”, datorită F.I.M.-ului său am trecut la „o uniune vizibilă, comunicativă, plină de energie, puternică în membri”. Bedin nu gândește altfel în privința textilelor.

Vittorio Veneto, Congres județean al Pensionarilor, 28 februarie 1965 (AM)

Două viziuni complet diferite ale sindicalismului, cele ale lui Pavan și, prin urmare, ale Francescăi, pe de o parte, și ale lui Bentivogli, Bracchi, Bedin și Beldi, pe de altă parte. Având în vedere aceste premise, atacurile dure chiar și personale sunt de înțeles. Celor doi episcopi, Pavan le dezvăluie soarta celor care nu au aderat la aceste noi metode și îi citează încă o dată pe Cadamuro și Meneghin, vorbind de „o adevărată persecuție politică împotriva lor, de o continuă campanie de calomnie și denigrare”.

Le ACLI trevigiane e la situazione sindacale, 15 mai 1965 in CISL TV, b. 10;
Vedovato 2013, pp. 291-292; Bentivogli, pp. 17 e 32-33

106. Francesca între INAS și sindicatul textilelor

În 1965, în aprilie, la congresul de la Florența, Federtessili și F.U.I.L.A. au fuzionat, dând viață F.I.L.T.A.. În provincie, datorită muncii lui Bedin și crizei concomitente a mătăsii, sectorul de îmbrăcăminte are acum dublul numărului de membri a sectorului textil. Secretarul noii federații este, așadar, Bedin și secretarul adjunct Gino Pavan, care la acea vreme îl înlocuise pe Cadamuro la Federtessili. Francesca, care este încă secretar adjunct al categoriei, se află într-o situație complicată pentru că ajunge să depindă de Bedin care este împotriva angajamentului său față de politică și își găsește rolul din noua F.I.L.T.A. incompatibil cu rolul ei la I.N.A.S.. În septembrie, la Vittorio Veneto, conducerea Textile s-a întâlnit pentru ultima dată înainte de fuziune. La finalul întâlnirii, care a fost slab frecventată, Francesca a avut o întâlnire privată cu secretarul Gino Pavan căruia i-a exprimat îngrijorările și poate și amărăciunea pentru atacurile pe care le suferise. Câteva zile mai târziu, neputând să o contacteze telefonic, Gino Pavan i-a scris o scrisoare pentru a o liniști. El îi spune că lucrurile se vor îmbunătăți pentru că Bentivogli va merge la Florența pentru a urma un curs de pregătire. Drept urmare, prietenii săi vor pierde „singurul și valid consilier”. Bentivogli însuși dă socoteală despre această ultimă manevră de contracarare a celor noi: «Se gândiseră la înlăturarea/promovarea mea»; de acord cu Storti, «pentru a putea apoi să-l expulzeze liber pe Bedin din F.I.L.T.A.», ei «pregăteau o invitație pentru a merge la un curs de conducere sindicală superioară și apoi să mă încadreze în altă provincie».

Scrisoarea lui Gino Pavan confirmă tensiunea mare dintre cele două suflete cislino. El îi recomandă Francescăi să abordeze toți prietenii consiliului de administrație care au lipsit de la întâlnirea din acea duminică „din motive cunoscute”. Liniștești-i, celălalt Pavan, fostul parlamentar, este alături de ei. Sunt acțiuni de ariergarda, acum C.I.S.L. din Treviso condus de comisarul Lino Bracchi a luat-o pe noua cale fără ezitare. De fapt, la doar două luni după ce i-a scris Francescăi, Gino Pavan, împreună cu câteva sute de membri, s-au mutat la U.I.L., contribuind semnificativ la consolidarea celei de-a treia uniuni confederale din provincie. Pentru el, creștin-democrat, era imposibil să acționeze liber în F.I.L.T.A., contaminată de „radicalismul răzbunător” chiar mai mult decât C.G.I.L.. Bedin a

primit și o invitație pentru a urma un curs la Florența pentru conducerea superioară, dar refuză pentru că trebuie să repare ruptura cauzată de plecarea lui Gino Pavan și a echipei sale.

Vittorio Veneto, Congres județean Federtessili, 21 februarie 1965 (AM)

De altfel, în anii următori revendicările aduse de F.I.L.T.A. și F.I.M. sunt numeroase. Bentivogli însuși face bilanțul acestui lucru într-un articol scris în 1968. În opt ani, a realizat 278 de acorduri în Veneto și Friuli care au implicat peste 61 de mii de muncitori, în special în companiile mici și mijlocii. „Negocierea de companie” a devenit astfel larg răspândită acolo unde sunt mai puțin de două sute de angajați și acolo unde nu există „blocare stabilită prin contractul național” care „împiedecă orice negociere integratoare”. În ciuda restricțiilor introduse de contractul din 1966, negocierile de firmă nu s-au oprit și „numai în perioada de doi ani 1968/69 s-au ajuns la 177 de acorduri, cu o îmbogățire notabilă a conținutului”. Pentru tânărul Bentivogli și, de asemenea, pentru Bedin, „negocierea integrativă a companiei trebuia să aibă prioritate absolută față de cea națională”.

Bentivogli, pp. 17 e 20; Vedovato 2013, pp. 292-294; Bedin, p. 32; CISL TV, b. 10, fasc. Neri;

“Dibattito Sindacale”, n. 6/1968

107. Francesca lucrează la INAS cu normă întreagă

Al cincilea congres U.S.P. de la Treviso a fost amânat cu un an și a avut loc în mai 1966. Ciocnirea dintre vechi și nou a avut repercusiuni în lumea catolică. Condușă de fratele lui Pavan, Vittorino, A.C.L.I. s-a alăturat celor vechi, în timp ce Acțiunea Catolică a fost generoasă în primirea de creditare față de noii sindicaliști. Pentru A.C.L.I., lucrătorii creștini nu pot avea „o adevărată unitate organică de acțiune cu C.G.I.L.". Apoi, „procesul de verticalizare în curs trebuie atent monitorizat și armonizat într-o viziune globală”, altfel există riscul de a privilegia doar unele categorii, este nevoie de loialitate. Documentul de la A.C.L.I. pictează un portret al sindicalistului anilor 1950 care pare a fi cel al lui Meneghin. Cu „munca lor dezinteresată de când s-a înființat uniunea”, ei au fost arhitecții prestigiului dobândit de C.I.S.L., „fii fideli ai locuitorilor din Treviso”, de inspirație creștină, „mereu generoși în angajamentul și sacrificiul lor”. Nici măcar critici voalate la adresa celor care au venit din afară și pretind că conduc U.S.P. fără să fi înțeles pe deplin spiritul poporului din Treviso.

Raportul introductiv al lui Bracchi nu lasă loc de îndoială. Este pentru autonomia față de părți, autonomia categoriilor față de Uniune și unitate de acțiune cu C.G.I.L.. Aceasta este o schimbare totală de strategie față de secretariatul anterior despre care a spus că este „prea politizat”. El invită noile organe de conducere să nu autorizeze „candidați de natură administrativă locală la toate nivelurile”. Acum nu mai este loc pentru grupul de „prietenii ai lui Pavan”, listă condusă de Cadamuro iar pentru a nu fi excluși complet din Consiliul General trebuie să se retragă și să se alătore celor două liste de așa-numiți „inovatori”. Pentru prima dată de când există U.S.P. din Treviso, Francesca nu se alătură Consiliului de Administrație. Pentru așa-numiții „conservatori” rămân numai trei locuri. Acesta este actul final al militantismul de lungă durată al Francescăi ca sindicalistă, mai întâi în Textile și apoi în districtul ei.

La 9 februarie 1966, Francesca a fost angajată la I.N.A.S. cu contract pe perioadă nedeterminată începând de la 1 aceleiași luni cu calificarea de arhivar, clasa a IV-a, cu siguranță mult sub abilitățile sale manageriale, salariu 59.500 lire; va trebui să aștepte doi ani, până la 1 august 1968, pentru a fi promovată în gradul superior. Angajamentul este oneros pen-

tru că trebuie să acopere nu numai mandatul lui Vittorio Veneto, ci și pe cel al lui Conegliano, dar care îi permite totuși să continue să stea în consiliul municipal al orașului ei, ales pe listele D.C..

Vedovato 2013, pp. 294 -297; AM, scrisoare 9 februarie 1966 e 28 luglio 1968

108. Provincia Treviso iese din sărăcie

Un raport privind dezvoltarea economică a provinciei Treviso a fost distribuit delegaților Congresului U.S.P. din 1966. Documentul începe prin a afirma că, la fel ca tot Veneto, și Treviso „este o provincie a transformării” care „schimbă comportamente și mentalități”. În cele din urmă depășim viziunea idilică a «Marca gioiosa et amorosa», un Eden etern și iluzoriu al păcii. Tendința demografică este încă deficitară. Între cele două recensăminte din 1951 și 1961 provincia a pierdut rezidenți care au scăzut, de la mii de unitați, de la aproximativ 613 la 607. Fenomenul migrator este încă notabil, douăzeci de mii mai pleacă în fiecare an, dar, din 1962, imigranții sunt mai mulți decât emigranți, un semn că mulți se întorc. De fapt, în 1964, în mii, 19,3 au plecat, dar s-au întors 21,3. Tineri de ambele sexe pleacă. Un alt fenomen demografic interesant este urbanizarea, creșterea capitală provincială, care între cele două recensăminte și-a crescut locuitorii cu aproape o cincime, în timp ce populația totală a provinciei a scăzut cu un punct procentual.

Între 1951 și 1964, sectorul agricol și-a redus la jumătate angajații, în timp ce cei din industrie au crescut cu o treime și cei din sectorul terțiar cu o cincime. Față de un număr mai mare de absolvenți cu diplomă, mai sunt aproape patru sute de mii cei care au doar diplomă de școală primară și în jur de o sută de mii fără calificare, dintre care optsprezece mii analfabeți. La fel ca muncitorii săi, contribuția agriculturii la formarea venitului pe cap de locuitor s-a redus la jumătate. Prea mulți fermieri îmbătrânesc și lucrează la ferme mici fără mijloace mecanice. Cu toate acestea, „la veniturile fermei s-au adăugat veniturile unor membri ai familiei angajați în industrie”. O notă de peisaj. Fermele au toate o vechime de peste o sută de ani, cu excepția celor reconstruite după primul război mondial de-a lungul Piavei. Peisajul agricol este, pentru o

scurtă perioadă de timp, același ca în secolele precedente. De fapt, între 1959 și 1960, Veneto a avut și primul său boom economic „cu volume de producție și venituri de natură să permită dezvoltarea industrială industrială, susținută de cererea în creștere”. De fapt, numărul muncitorilor din industrie s-a dublat în zece ani. De ea a beneficiat și provincia Treviso, deși cu dezechilibre profunde între zonele mai avansate și insule de depresiune, exod necontrolat, lipsă de forță de muncă calificată și probleme de infrastructură. În acele luni s-au resimțit efectele primei situații economice nefavorabile: concedieri, suspendări și reduceri de timp de lucru. Districtele Vittorio Veneto și Conegliano sunt printre cele în care expansiunea industrială este cea mai mare. Aceasta este noua realitate în care funcționează INAS-ul Francescăi.

ACSP, Fondo Cadamuro

109. Francesca manager INAS

Prin urmare, în ciuda calificării sale scăzute, Francesca este de fapt șefa patronajului I.N.A.S. al lui Vittorio Veneto și Conegliano. I.N.A.S. a fost fondată în 1949 de Giovanni Canini, primul său președinte și sindicalist social-democrat, fondator al F.I.L. împreună cu Ferruccio Parri. F.I.L. a fuzionat apoi cu C.I.S.L. care, în 1951, a făcut ca I.N.A.S. să fie patronat. În anii în care muncitorii au cel mult diplomă de studii primare, sprijinul patronatului în sustragerea oricărui tip de procedură este fundamental și din acest motiv I.N.A.S. a fost definit drept „avocatul săracilor”. În Treviso, I.N.A.S. provincial a fost înființat în 1956, condus mai întâi de un regent, Antonio Canavese și apoi de un prieten de multă vreme al Francescei, Luigi Sbarra, acum directorul acesteia.

Francesca se aruncă trup și suflet în noul ei rol: «A trebuit să mă reinventez» pentru „a intra și cu mare dificultate”. De fapt, el trebuie să însușească instrumentele tehnice indispensabile, să studieze legislația italiană, în special în ceea ce privește pensiile, dar și pe cea a altor țări europene, pentru a aprofunda diferențele și afinitățile, între diferitele sisteme de asigurări sociale. Acestea sunt acele țări de emigrație tradițională victoriană: Elveția și Belgia mai ales, dar și Luxemburg și Franța, vecina

Austria și, în mod curios, și Iugoslavia comunistă de atunci. Apoi, firesc, trebuie să ne ocupăm și de țările în care mulți venețieni călătoresc peste ocean: Argentina, Brazilia și Statele Unite. De fapt, în biroul lui vin mulți muncitori emigranți care s-au întors acasă pentru o scurtă vacanță sau pentru nevoi familiale. Aproape toată lumea vine la patronat și întreabă despre pensia lor, asigurările lor de sănătate, sistemele de securitate socială din țările în care lucrează și cât din ceea ce au plătit în străinătate poate fi recunoscut în Italia. Așadar, Francesca se trezește gestionând practicile celor care au emigrat imediat după război și câștigă pensie sau celor care au contractat boli profesionale sau au suferit accidente care i-au făcut inapți pentru muncă. Probleme complexe cu care Francesca se confruntă practic ca autodidactă. Întrucât este o muncitoare neobosită și este și bună, rezolvă imediat pozitiv unele cazuri care îi dau prestigiu și cresc numărul celor care apelează la I.N.A.S., atât de mult încât trebuie să deschidă un nou birou în Conegliano și să-l încredințeze unuia din colaboratorilor ei. În retrospectivă, cu un pic de cochetărie, își amintește că până și șefii C.G.I.L. au venit la ea pentru a-și completa actele.

În 1969, Francesca a trimis un raport către directorul ei Sbarra în care a făcut bilanțul a peste patru ani de activitate la I.N.A.S.: la 30 august a acelui an, ea finalizase un total de 7.660 de proceduri I.N.P.S., Inail și Inam în Vittorio și șase mii în Conegliano. Dintre acestea sunt „zeci și zeci de practici C.E.E. care iau ore și ore de muncă”. Ea încheie acel raport astfel: «Nu mă consider un angajat de rangul trei. Sunt și voi rămâne un lider de sindicat care a trebuit să-și schimbe cursul doar din motive de forță majoră”.

Agnoletto; Vedovato 2007, *Interviu*; Meneghin 2020; AM, scrisoare 21 septembrie 1969

110. Muncitori veneti în Belgia. Francesca își plânge cumnatul Pietro

Francesca își amintește: „Guvernul De Gasperi a oferit muncitori italieni pentru minele de cărbune din străinătate, în Belgia și Franța”. De fapt, în martie 1946, omul de stat din Trentino a semnat un protocol cu guvernul belgian care a devenit cunoscut sub numele de „acordul mi-

neri-cărbune". Autoritățile italiene ar fi favorizat emigrarea în Belgia a 50 de mii de muncitori în schimbul unei livrări gratuite de cărbune. Din punct de vedere economic, tratamentul minerilor italieni este același cu cel al colegilor lor nali, în timp ce deficiențe grave se constată „în domeniul securității fizice și sociale”. Este, din păcate, cunoscută tragedia de la Marcinelle din august 1956, unde, printre alții, și-au pierdut viața și patru mineri venețieni, dar accidente, deși din fericire mai puțin grave, sunt totuși frecvente. Și mai este și problema pneumoconiozei (silicozei) care nu afectează doar minerii, ci și familiile lor forțate să intre în case mici, prost ventilate, în apropierea minelor. Mulți din Treviso au plecat la Milano de unde, în fiecare săptămână, un tren duce până la două mii de muncitori în Belgia. Cel puțin 17.371 de venețieni au emigrat după acordul din 1946, iar provincia care a furnizat cei mai mulți muncitori a fost cea din Treviso cu 4.216 muncitori care s-au stabilit cu familiile lor, în special la Bruxelles și Charleroi.

Espedita Meneghin și soțul ei Pietro Feletto au emigrat la Charleroi. Francesca a mers să-și viziteze sora și cumnatul în martie 1964, după ce a ajuns în Belgia „după o călătorie înghețată”. Ea a trăit astfel direct dramele și durerile acelei emigrări. Are o amintire tragică despre asta:

„Sora mea s-a căsătorit cu un miner și, din păcate, în 1965, i-am adus soțul înapoi într-un sicriu”. Pietro a murit într-un spital belgian după ce a contractat o boală pulmonară. Salma s-a repatriat cu «alte trei sicrie, toți au murit de silicoză. Mașina cu două steaguri italiene și belgiene. Tristețe și plâns fără recunoaștere.” Este ușor de imaginat cu ce entuziasm s-a dedicat apoi să-i ajute pe acești lucrători. Tocmai presiunea sindicatelor și asociațiilor italiene a determinat Belgia să recunoască silicoza ca boală profesională cu un decret regal în prima zi a anului 1964, una dintre primele și mai importante prevederi legislative studiate de Francesca. Acest proces legislativ a fost urmat de un deputat veronez, Ferdinando Storchi (1910-1993), subsecretar pentru afaceri externe cu responsabilitate pentru emigrare în primul guvern Moro și fost președinte al A.C.L.I din 1945 până în 1954. Francesca va colabora apoi cu Asociația Italiană a Foștilor Minerii și pentru o anumită perioadă ar fi fost și membru al consiliului de administrație al acesteia. În 1961, Asociația a fost înființată la Fratta di Caneva de către un miner întors din Belgia, Arduino Martinuzzo, pentru a-și ajuta colegii care au contractat silicoză și care s-au întors

în Italia și nu și-au găsit de lucru. Vittorio Veneto și Sacile sunt cele două districte care au avut cel mai mare număr de expatriți din Belgia.

Seghetto, pp. 25 e 40; CISL TV, b. 115, fasc. *Consigli generali*; Meneghin 2020

111. Bătălia Francescăi pentru mineri

Ea însăși confirmă că lupta pentru a obține recunoașterea corectă a minerilor care s-au întors bolnavi din Belgia se numără printre cei care au angajat-o cel mai mult pe Francesca, directorul districtual al INAS. Poimenind-o pe prietena sa Tina Anselmi, care s-a stins de curând, ea se întreabă: „La cine mergeam când a izbucnit povestea minerilor?”. Acei muncitori „au ajuns acasă bolnavi la vârsta de patruzeci de ani și imediat au murit”. Prietenul lui Castelfranco „mi-a scris, a venit, a stat aici, pe acest scaun”. El a ținut-o la curent cu evoluția proceselor legislative. Pentru ei a fost un act de dreptate să recunoască silicoza și azbestoza „prin lege ca accidente de muncă” și de aceea dreptul la pensie pentru minerii bolnavi sau pentru familiile acestora era sacrosant

«A fost cea mai mare bătălie. Nu voi putea uita niciodată angajamentul ca sindicalist C.I.S.L. împărtășit cu Michele Cais, pe atunci președinte al patronajului A.C.L.I. din Vittorio Veneto în favoarea minerilor din districtul nostru afectați de silicoză. Câte duminică au fost dedicate întâlnirilor la casa președintelui asociației minerilor Arduino Martinuzzo (eroul minei Marcinelle). Casa lui din Fratta di Caneva era sediul nostru. Ne-a legat aceeași problemă: recunoașterea silicozei și a azbestozei ca boli accidentale! Au fost ani de cereri cu un Parlament tăcut. În 1968, Tina Anselmi, care era deja prezentă la Fratta, și-a continuat angajamentul alături de subsecretarul friulan al Muncii Mario Toros (1922-2018). Am aflat cât de importantă era legea când am trecut de la C.I.S.L. la patronat. ». (F. M.)

Când Francesca s-a mutat la I.N.A.S., problema era reglementată printr-o lege din 1965, textul consolidat nr. 1124. Cu toate acestea, este învechit și depășit din punct de vedere științific. Deja la începutul celei de-a cincea legislaturi republicane, prim-deputat al Tinei Anselmi, unii parlamentari au pus întrebări Guvernului cu privire la întârzierile cu care

au fost plătite pensiile cuvenite lucrătorilor afectați de silicoză din Belgia. Din pacate, între timp, ei trebuie să primească tratament fără să fie acoperiți de vreo asigurare. Chiar și membrii de familie supraviețuitori ai lucrătorilor care au murit din cauza silicozei suferă prejudicii grave din cauza lipsei prestațiilor sociale, din cauza diferențelor legislative dintre cele două țări. În cele din urmă, în 1968, a luat contur proiectul de lege pentru modificarea regulilor textului consolidat nr. 1124, care extinde asigurarea obligatorie pentru boli profesionale și la silicoză și azbestoză. Proiectul de lege a fost reînviat în 1972. Definește științific cele două boli spre deosebire de vechea lege consolidată, acum depășită pentru că era mai restrictivă „comparativ cu realitatea biologică”. Cu toate acestea, noua regulă are un proces legislativ foarte lung. Devine Legea nr. 780 abia la 27 decembrie 1975, când reprezentanta Guvernului era Tina Anselmi, subsecretar al Ministerului Muncii, care și-a exprimat satisfacția Camerei „pentru această măsură mult așteptată de sindicate și mai ales de toate părțile interesate”. Nefiind încă digerată alegerea C.I.S.L. din cauza incompatibilității, însăși armonia cu adjunctul ei prieten, ani mai târziu, o face totuși să spună că, în chestiuni generale, precum asigurările sociale, a avea adjuncți sindicaliști este fundamental.

CISL Veneto; *Atti Parlamentari*, 10 iulie e 18 dec. 1968, 19 febr. 1969, 12 iun. 1972; Pitteri, p. 136

112. Procedurile de la I.N.A.S. sunt din ce în ce mai împovărătoare

De altfel, marea muncă depusă de I.N.A.S. pentru a ajuta lucrătorii care se întorc din străinătate este confirmată de studiile privind dezvoltarea economică a zonei Treviso în acei ani. Între 1965 și 1967, în celălalt cartier în care își desfășoară activitatea Francesca, Conegliano, centrele de producție au crescut de la 138 la 190 și numărul de angajați de la 9.231 la 12.129, cu creșterea în consecință a numărului de locuitori ai orașului Cima de la 21 în 1967 la 28 de mii. Cererea de forță de muncă special specializată permite întoarcerea emigranților. Printre aceștia, este emblematic cazul unui muncitor din Padovan, dintr-o companie li-

der în producția de unelte și utilaje pentru vinificație, Gian Pietro Gava, născut în 1941, Născut în Franța, s-a întors din Belgia în 1963. Nefiind asociații totuși dintre trevisanii din străinătate, născuți în anii șaptezeci, tot ce trebuie să facă pentru a obține ajutor era să se adreseze Patronato. Cele mai stringente solicitări care vin pe masa Francescăi privesc viitorul muncitorilor și mai ales „problemele de rezolvat pentru a primi pensia”. De multe ori are de „a face cu manageri străini, care nu cunoșteau legislația italiană și, prin urmare, a devenit obositor să rezolve multe situații disperate”. Cu Patronato vă angajați, așadar, nu doar „în rezolvarea cazurilor personale”, ci mai presus de toate „să cunoașteți cum să folosiți legile”, inclusiv pe cele referitoare la accidente de muncă și boli profesionale.

Munca de asistență a Patronato este extinsă și pentru că condițiile de muncă în medii încă nesănătoase și periculoase sunt dure. La Conegliano, sindicaliștii FIM sunt printre primii care au ridicat problema sănătății în fabrică. În 1971, un fluturaș mimeografiat distribuit lui Padoan țipa: „Fabrica ne îmbolnăvește și prea mulți medici nu știu asta sau o știu și nu o spun pentru că sunt de partea proprietarului”. Cu o comparație tipică acelor ani în care conflictul dintre S.U.A. și U.R.S.S. a avut loc în spațiu, acei muncitori afirmă: „Dacă se găsesc mijloacele tehnice pentru a merge pe Lună, cu siguranță este posibil să lucrezi și să trăiești mai bine pe Pământ.» Trebuie să protejăm sănătatea și siguranța, avem nevoie de o reformă a sănătății care, deloc surprinzător, va vedea lumina câțiva ani mai târziu cu Tina Anselmi în funcția de ministru.

Din 1967 s-a cerut o adevărată revizuire, nu ne mulțumim cu o simplă ajustare a indemnizațiilor minime. Grevele pentru pensii sunt cele mai populare. F.I.L.T.A., F.I.M. și F.I.L.C.A. fac grevă împreună cu C.G.I.L. pentru a obține trecerea de la sistemul contributiv la cel de salarizare, obținându-l cu Legea nr. 153 din 30 aprilie 1969, o reformă care anunță consecințe dezastruoase pentru bugetul de stat. Marele efort al Francescăi este să urmeze toate aceste căi dificile, toate aceste sisteme diferite de asigurări și pensii, nu numai italiene, ci și ale diferitelor țări în care muncitorii venețieni au produs bogăție. Efort remarcabil și este singură.

Abano Terme, Conferința regională Patronatul I.N.A.S., 1968 (AM)

Treviso, Conferința regională Patronatul I.N.A.S., 1968 (AM)

113. Timp de 30 de ani Francesca a stat în consiliul municipal

Francesca a participat întotdeauna activ la viața Vittoria D.C.. Reînnoindu-se cardul de membru pentru comunitatea Ceneda în fiecare an. În 1964, ea, tatăl ei Vittorio, pensionar, a doua mamă, fratele ei Giuseppe, angajat, sora ei Maria, muncitor, și cumnatul ei, Pietro Sperandio, de asemenea muncitor, au fost înregistrați la D.C.. În 1966, a participat la adunarea secțională pentru a alege delegații la congresul provincial al D.C. unde a candidat și a fost aleasă cu optzeci de voturi. Anul următor era încă la secție și a semnat o listă pentru alte candidaturi. La alegerile politice din mai 1968, ea a semnat un apel către alegătorii creștin-democrați din circumscripția sa pentru a-și acorda votul preferențial lui Franceschini din Vittoria și acest lucru era evident; apoi, însă, lui Giuseppe Marton, Dino De Poli și Vincenzo Gagliardi. Toți bărbați. Totuși, acestea sunt alegerile la care prietena ei Tina Anselmi candidează pentru prima dată. Cu siguranță, având în vedere angajamentul său față de candidații de sex feminin, ea a semnat acel apel de disciplină de partid, dar trebuie să fi făcut campanie pe sub masă pentru prietena ei Tina. De fapt, în Vittorio Veneto Anselmi obține 643 de voturi de preferință, mai puțin decât Franceschini, desigur, dar cu mult mai mult decât le-au sugerat alegătorilor ceilalți trei candidați. În provincia Treviso, Anselmi a obținut preferințe mai mari de la actualul lider Ferrari Aggradi dar și de la fostul ei profesor Domenico Sartor.

În ciuda faptului că a militat în curente minoritare, mai întâi „Rinnovamento” și apoi „New Forces”, Francesca a fost mereu realeză ca consilier municipal, până în 1990, semn al stimei pe care concetățenii ei o au pentru ea. Cel mai mare sprijin vine din lumea A.C.L.I. pe care nu a încetat să o frecventeze. În 1975, a fost și candidată la funcția de primar. Acele alegeri s-au desfășurat diferit de celelalte, fără liste. S-au prezentat patruzeci de candidați din toate partidele, inclusiv dumneavoastră. Ei bine, a primit mai multe voturi. Susțineți că atunci ați demisionat din funcție pentru că volumul de muncă de la I.N.A.S. era incompatibil cu rolul de primar și ați demisionat la prima ședință a Consiliului Local, luând totuși rolul de consilier principal. În realitate, o scrisoare adresată lui Nino Pa-

van pune în lumină și alte motive care au determinat-o să renunțe. Ei bine, în dimineața zilei de 26 iunie a avut o întâlnire lungă cu secretarul U.S.P. Giandon. I-a spus textual că în calitate de consilier orășenesc își poate continua activitatea în patronat, dar nu ca primar.

În politică, chiar mai mult decât în sindicat, este foarte greu ca femeile să apară, chiar și la nivel local. „Vina a fost întotdeauna a bărbaților din orice partid ar fi fost ei. Femeia a servit ca ștafetă, era bine la alergat, dar la regie... ». Cu toate acestea, Francesca pune o parte din responsabilitate pe femeile înseși.

„Dacă lipsește angajamentul femeii, este dificil ca o candidatură feminină să reușească”. Ea luptă pentru ca în Consiliul Local să fie aleși și alți candidați, chiar dacă nu sunt D.C.: «A fost o treabă considerabilă. Îmi doream cu încăpățănare să demonstrez că muncind poți reuși. Teritoriul a fost împărțit și s-au împărțit și voturile. Rezultat excelent.” Cu toate acestea, succesiunea alegerilor administrative a dus la un număr maxim de cinci femei D.C. să stea în consiliu „dar apoi în scădere”.

DC VV, b. 1961-1967 e b. 1968-1969; Meneghin 2021; AM, scrisoare din 26 iunie 1975; Sega, p. 126

Vittorio Veneto, Consiliu Comunal, sala Ceneda acum Museo della battaglia, 1966 (AM)

Vittorio Veneto, Consiliu Comunal, 1975 (AM)

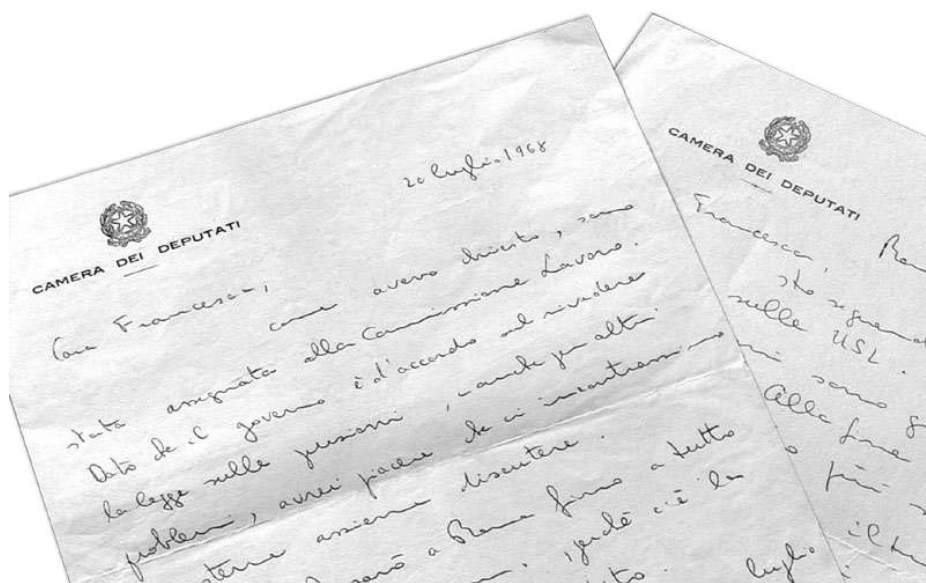
114. Corespondența Anselmi-Meneghin

Francesca a păstrat, din păcate doar parțial, corespondența cu prietena ei Tina Anselmi, dovadă a unei profunde prietenii și a muncii în comun în apărarea celor slabi. Una este din 13 martie 1970, prima legislatură a Tinei, lunile următoare masacrului din Piazza Fontana. Francesca raportase o eroare într-un proiect de lege despre care Tina asigură că va fi modificat, „în speranța că nu se destramă totul și că Camerele își pot relua activitatea”. Este o referire la criza celui de-al doilea guvern Rumor și riscul unei dizolvări traumatizante a Camerelor. Apoi, Rumor se succede el însuși, dar este unul dintre cele mai scurte guverne din Republică, care durează câteva luni. Conflictele perpetue dintre PSI și PSDI sunt fatale; cele două forțe politice par să ajungă la un acord doar pentru a pune DC în minoritate. Pe 15 iulie, Tina îi scrie Francescăi de la Ministerul Muncii. Se lucrează la o lege delegată a asigurărilor sociale pentru recuperarea perioadelor de concediu de maternitate și pentru protecția femeilor de serviciu de care Anselmi speră să o atașeze și pentru femeile aflate în slujba preoților parohi și care, deseori fiind surorile lor, nu sunt recu-

noscute ca muncitori. Apărarea drepturilor femeilor este întotdeauna în centrul preocupărilor lor.

Într-o scrisoare din 15 iulie, Francesca îi pune Tinei o întrebare despre starea Autoferrotranvierilor care beneficiază de un fond special și recunoaște că a gestionat bine problema: „Deocamdată situația este așa cum o descrieți”. Apoi îi cere părerea despre situația politică. Al treilea guvern Rumor va cădea și el în august. Tina mărturisește că vede „planul fundamentalist al lui Fanfani și Piccoli” avansând din nou. Ea îi spune un secret important care dă tonul acelor luni în care anchetele asupra masacrului au fost ocolite de serviciile secrete deviante și perfide... Sperăm că moderatul, dar democraticul Andreotti reușește, altfel suntem în pragul unei crize instituționale”.

Andreotti încă aderă la curentul majoritar, cel “Doroteo”, la fel ca și Tina și Moro pe atunci. Tocmai atunci am aflat de o tentativă de lovitură de stat care avusese loc în decembrie 1970. Ani mai târziu, Andreotti a recunoscut că serviciile secrete erau convinse că sunt „angajate într-un război sfânt, investite cu o misiune sacră. Și că tot ceea ce putea trece ca anticomunism era meritoriu”. Tina a simțit pericolul și îl încredințează prietenei de o viață; își ia rămas bun de la ea, mulțumindu-i „pentru invitația la cină pe care spera să o primească în curând”.

Scrisoare lui Tina Anselmi la Francesca Meneghin, 22 iulie 1968 (AM)

Vittorio Veneto, Festa dell'amicizia, Meneghin, Anselmi e Villanova, segretario cittadino della D.C., 1978 (AM)

O a treia scrisoare a Tinei este datată 12 august 1970. Guvernul de centru-stânga din Colombo care a urmat Rumor III este în funcție de două zile. O anunță pe Francesca că s-a ocupat de acte, cea a Autoferro-tranvierilor, înainte de a pleca în vacanța de doar opt zile și îi pare rău de artroza care „întotdeauna îi dă atât de multă boală și durere” prietenei ei. De altfel, printre hârtiile din arhiva privată a Francescăi se numără multe cereri de concediu medical, atât de mult încât s-au temut că aceasta ar putea pierde funcționalitatea unui membru. Tina ar dori să ne revedem la sfârșitul lunii august pentru a avea „o lungă discuție despre DC național și provincial”. Acesta îi conferă că „azi Andreotti a rostit un discurs foarte clar în cameră, la o majoritate, care habar nu are, nu este prezentă, nu guvernează țara” și comentează: „Până la urmă aceasta este problema, tot cu referire la anumite provinciale discursuri”. Înainte de a pleca și după ce i-a cerut să-și ia rămas bun de la familie, deputatul de la Castelfranco i-a spus: „Mă gândesc mult la tine pentru toate poverile pe care ți le dă viața și pentru cei pe care îi asumi”.

115. Francesca lucrează din greu la INAS

«Trecerea la patronatul I.N.A.S. era o meserie pe care o cunoșteam deja pentru că, dacă îmi amintesc bine, directorul venea din Treviso de două ori pe lună și așa am putut să urmez cu pasiune acordurile și legile pentru problemele de pensii, dar angajamentul cu responsabilitatea pt. întreaga zonă Vittoriese nu era o treabă ușoară. La sindicat, când se reînnoiește un contract de muncă sau o grevă, nu decide o singură persoană. La Patronato, fiecare persoană vine să-și trateze problema și nu poți greși. Conducerea îmi oferă sprijinul Carlei Piancă, în vârstă de paisprezece ani, o fată devotată. A rămas cu mine câțiva ani și a fost transferată în provincia Padova. Rămân singură și legile și acordurile nu ne susțin întotdeauna. O doamnă mă întreabă de cazul ei. Are un fiu invalid și vrea să-l urmeze acasă. Nu va putea munci și deci nu va primi pensie. Nu există lege așa că îl sun pe ministrul Anselmi. Eu îi pun problema, mă asigură că va aduce problema care nu este singura. Parlamentul votează legea. Membrul de familie care urmează persoana cu handicap, la cerere, poate fi asigurat de familia persoanei cu handicap, în aceleasi condiții I.N.P.S. ca și cota prevăzută pentru menajeră. Totuși, munca mi-a cerut un angajament mare și creștea zilnic și nu se pune problema să umplem golul lăsat de Pianca. Într-o zi, doamna Gabriella Zanardo, consilier pentru asistență al Municipiului Vittorio Veneto, vine la birou și propune ca voluntar o persoană care are nevoie de ajutor. Propun cazul directorului meu provincial Luigi Sbarra. Să spun adevărul, am primit ceva ajutor, dar oferta mea de muncă a fost respinsă de Roma. Sbarra țipă cu Roma și, în cele din urmă, mi-au atribuit pe tânărul Loris Bragaggia la 1 iunie 1973". (F. M.)

Loris Bragaggia îi oferă în sfârșit un ajutor valid. În ciuda stărilor de sănătate, Francesca continuă să dobândească competențe cu prețul unui efort considerabil și cu mult peste calificarea cu care a fost angajată. La I.N.A.S. „a lucrat mereu ca nebuna, inclusiv duminica, fără să se aștepte la nimic”. Într-adevăr, voluntarul de la Vittoria a compensat-o din propriul buzunar. Acestea sunt condițiile care, retrospectiv, îi permit Francescăi să îndepărteze mai mult de câteva pietricele din pantofi. Ne aflăm

la sfârșitul anilor șaptezeci când recesiunea se face simțită. Unul dintre primii angajați Zoppas care s-a alăturat F.I.M. și apoi secretarul general al U.S.P. din 1973, Toni Giandon, se întâlnește cu Meneghin pentru a-i spune dacă poate să-l contacteze pe Anselmi și să o roage să facă ceva în privința fabricilor care se închid. Francesca se supune. «Așa că o sun pe Tina» și apoi mă descarc: «Dar dacă tu ai spus că nu ar trebui să vorbim cu politicienii. Așa se întâmplă din 1963, din păcate». După atât de mult timp, rănilor cauzate de ciocnirea din cauza incompatibilității încă mai ard.

Meneghin 2021 Vedovato 2007, *Interviu*; AM

116. Francesca rezolvă problemele

«Anul 1974. Cer sărbătorile restante din 1973 și plec în America pentru că am fost invitată de verii mei în California. Vizitez birourile de asigurări sociale și birourile de angajare împreună cu rudele mele. Din California am mers în Connecticut la Stafford Springs unde, pe lângă Meneghin, am găsit mulți alți victoriani, mulți plecați după al Doilea Război Mondial și vecini în Ceneda mea. Ne-am adunat și am discutat despre ce să facem înainte de evenimentul de pensionare. A fost o călătorie interesantă nu numai pentru mine, ci și pentru ei. Și încep cererile de pensie cu SUA ». (F. M.)

Prin urmare, Francesca nu este doar o turistă. În Connecticut, se întâlnește cu o veche prietenă a ei, Gloria Tonon, care o întreabă despre pensia ei. Ea o liniștește. La împlinirea vârstei de 55 de ani, are dreptul la pensie italiană, ca toți cei care au fost nevoiți să emigreze. Când vine momentul, în 1975, practica are succes. La fel se întâmplă și cu emigranții în țările europene. Nu a fost descurajată nici măcar de scrisorile abuzive trimise de oficiali germani în care o acuzau de incompetență. Face numeroase apeluri, le câștigă, toate sunt acceptate. Prestigiul dobândit este de așa natură, încât prin biroul ei trec mulți muncitori. Aceiași consuli italieni din străinătate îi îndrumă pe cei care întâmpină dificultăți în obținerea unei pensii.

«Patronajul mă angajează și mă ține ocupat din ce în ce mai mult. Elveției i se alătură practicile cu Germania, Austria, Franța, Belgia,

Spania, Suedia, Marea Britanie, Brazilia, Argentina, Canada, Venezuela, Statele Unite și pentru că nu sunt suficiente, adăugarea Africii cu care nu există acorduri. ». (F. M.)

Ar fi nevoie de cursuri de formare pentru a studia legislația străină, dar Roma nu este interesată. INAS nu-și permite să le finanțeze și mai mult, directorul Ravizza o cheamă la ordine pe Francesca, nu este treaba lui și mai presus de toate nu trebuie să multiplice practicile ci să se țină doar de legislația italiană. Normal că nu se supune, dimpotrivă, îi scrie supărată Romei că dacă un muncitor a lucrat în mai multe state străine și s-a întors acum în Italia, așa cum se întâmplă adesea, practicile se înmulțesc neapărat. Potrivit acesteia, unii se gândesc mai mult la punctele de dobândit la INPS decât la binele muncitorilor. Din autodidactă, a devenit atât de expertă încât a fost invitată de sediul INAS din Geneva să participe la un curs de o săptămână. Merge acolo cu permisiunea directorului său Sbarra.

Din întâmplare, îl întâlnește pe Ravizza care, uimit, îi cere să dea socoteală de prezența ei:

Îi cer directorului meu permisiunea de a participa la un curs de șapte zile. Merg la școală. La curs este și directorul național INAS Stelvio Ravizza și o întreabă „Francesca, ce cauți aici?”. Răspunsul a fost dur: „să înveți să aplici cerere de bătrânețe în multe state(Țarii)”. (F. M.)

Anselmi este în Comisia Muncii. În guvernul Rumor, a fost subsecretar al Ministerului Muncii. Tocmai în această perioadă, tot din motive profesionale, relația Francescăi cu Tina devine mai intensă. Își amintește că Tina vine „la mine acasă însoțită de un verișor polițist”. În timp ce soldatul de escortă așteaptă ore în șir în fața ușii, cele două femei redactează împreună „paragrafele propunerilor legislative” care urmăresc să dea „demnitate femeilor, soțiilor, mamelor”. Este vorba despre garantarea celor mai slabi „acelor recunoașteri care le-ar permite să trăiască în mod civilizat”. Din când în când, Francesca întrerupe munca pentru a aduce „o ceașcă de cafea polițistului care o escorta pe Tina”. El stătea în fața ușii. Vremurile nu-i permit soldatului vreo distragere, nici măcar pe timpul unei cafele. Cu siguranță, în acea sală cele două au examinat de mai multe ori prevederile legii pe care Tina le-a prezentat Camerei la 21 ianuarie 1977, intitulată „Egalitatea de tratament între bărbați și femei în materie de muncă” și care a devenit lege la 9 decembrie a aceluiași an,

cu un număr care a devenit drag tuturor lucrătoarelor, 903. Este punctul culminant al unei bătălii pentru egalitate de salarii pe care Francesca a dus-o încă de la începuturi. La asta te gândeai când ai criticat pozițiile lui Bentivogli. Sindicaliștii sunt necesari în Parlament pentru că sunt mai sensibili și competenți decât alții în materie de muncă, pensii și securitate socială. Francesca ar fi putut deveni consilier cu responsabilitate pentru asistență, dar a fost nevoită să renunțe pentru că „pe atunci liderilor de sindicat li se interzicea să dețină roluri duble”.

Meneghin 2020; AM, fasc. *Inas*; Pitteri, pp. 14-15

117. «Îndrăgostită de patronaj». Contraste cu U.S.P.

Francesca mărturisește că s-a îndrăgostit de patronaj. A ținut în arhivă caiete pline cu numele muncitorilor pe care i-a ajutat, inclusiv mulți care au emigrat în străinătate. Treaba este complexă. Dificultatea constă în calculele diferite ale pensiilor și criteriile diferite de invaliditate între țările care au legislații disparate. Pentru rezolvarea problemei, în acei ani, au fost semnate o serie de acorduri bilaterale cu diverse state, inclusiv neeuropene. Datorită ei și a consultanței oferite parlamentarilor creștin-democrați ai colegiului, au fost aprobate legi care permit emigranților să combine contribuțiile plătite în Italia cu cele ale țării în care au lucrat; și invers, pentru cei care încă locuiesc în străinătate și au ani de contribuții plătiți în Italia. Totuși, relațiile cu U.S.P. și mai ales cu F.I.M. continuă să fie tensionate. Întrucât ea le-a spus sincer unor metalurgi că zilele de grevă nu sunt luate în calcul pentru pensii, este acuzată că a boicotat luptele sindicale de către F.I.M. care nu o iartă pentru militantismul ei în D.C.. În 1976, secretarul F.L.A.E.I a intervenit pentru a o apăra de atacurile metalurgilor. În 1978, a fost victima unui episod jenant. Acuzând-o de folosirea privată a telefonului, secretara U.S.P. dispune ca „telefonul situat în biroul I.N.A.S. să fie închis cu lacăt, făcând posibilă recepția, dar nu transmisia”. Răspunsul Francescăi este dur, subliniind că biroul C.I.S.L. este adesea închis deoarece acei manageri sunt rar întâlniți în Vittorio Veneto, reamintește că, la 5 mai 1978, acesta a finalizat deja 1.080 de proceduri, dintre care o cincime în străinătate. Dacă a suna acasă pentru

a spune că trebuie să sari peste cină pentru că ești suprasolicitat este o utilizare privată a telefonului, atunci U.S.P. are dreptate. Îi amintește apoi secretarului U.S.P. de vremurile în care «C.I.S.L. ne obișnuia cu toate constrângerile. De la nevoia de a cumpăra un Olivetti pentru a scrie, o motocicletă Vespa pentru a alerga, de la renunțarea la vacanțe, pentru că C.I.S.L.-ul nu ne plătea. Chiar crezi că mă pierd cu prețul unui apel telefonic?»

La începutul anului 1980, pentru a aprofunda toate subiectele abordate de Institut, Francesca a fost chemată la Roma pentru a urma un curs „rezervat viitorilor directori de patronat”. Prin urmare, se așteaptă să obțină funcția de director provincial al unui patronat. Cu toate acestea, își amintește cu amărăciune, „numele meu a fost ignorat când a apărut necesitatea înlocuirii directorului provincial în Belluno, Pordenone și, de asemenea, în Treviso”.

«În vara anului 1980, am fost invitați la Padova de către directorul I.N.A.S. din Veneto Bodini. Ne dă de veste că directorul de la Belluno își va părăsi locul de muncă din cauza pensionării, iar postul va fi ocupat de Gianni Lusa, managerul Feltre. Acest pas a fost normal. Știam că directorul meu pleacă din Treviso pentru a se pensiona la sfârșitul anului. În așteptare, un fior m-a străbătut din cap până în picioare. După câteva minute: – Dacă – adaugă Bodini – și Sbarra pleacă din Treviso, locul lui va fi ocupat de Moro Antonio, secretar C.I.S.L. pentru lucrătorii din alimentație care a suferit un infarct. — Nici un cuvânt mai mult. Îl văd pe directorul meu palid. Într-o tăcere moartă, m-am ridicat și am spus „Anunțul meu este de astăzi”. Când m-am întors acasă mi-am prezentat demisia care a devenit publică». (F. M.)

După demisia ei, volumul de muncă început a fost preluat cu folos de cine a înlocuit-o la I.N.A.S.. Colegii patronatei își amintesc marele angajament în special pentru recunoașterea drepturilor celor care au contractat boli profesionale și dintre acestea, mai ales, silicoza, considerată în sfârșit ca un accident de muncă. În această chestiune, cea a lui Vittorio Veneto și Conegliano a devenit și punctul de referință pentru celelalte patronate.

AM, fasc. *Inas*, scrisoarele 15 martie 1976, 17 aprilie e 5 mai 1978; “Oggi Treviso”, 7 noiembrie 2016; Sega, p. 130; Tardivo; Vedovato 2007, *Interviu*

118. Sfârșitul traumatizant al experienței I.N.A.S.

În 1980, C.I.S.L. a sărbătorit primii treizeci de ani. Pe 16 octombrie, la Treviso, Lino Bracchi, secretar U.S.R. din 1973, deschide sărbătorile. Ei bine, în discursul său el critică centralizarea excesivă a categoriilor de industrie. Astfel, teritoriile și lumea rurală s-au pierdut din vedere și problemele ce țin de „marginați, vârstnici, tineri, sănătate” nu au fost abordate corespunzător, pe scurt, tot ceea ce privește solidaritatea, valoarea fondatoare a C.I.S.L.. În realitate, Bracchi și-a reiterat ulterior judecata negativă asupra lui Pavan și a primilor din C.I.S.L., care pentru el erau prea legați de o viziune paternalistă a unirii. În acea sală festivă pentru cea de-a 30-a aniversare, se afla Francesca, unul dintre fondatorii C.I.S.L. din Treviso, unul dintre primii și cei mai importanți sindicaliști italieni? Poate nu. Nu și-a retras demisia și, două săptămâni mai târziu, a părăsit definitiv patronatul.

Era de nesuportat să fi fost lăsat deoparte chiar și în provincia ei Treviso

«31 octombrie 1980. Mai am o fotografie. Scriu o întrebare în timp ce sunt mai mulți oameni care așteaptă la birou. Pentru a mă saluta, după-amiaza, sunt membrii Flaei din Treviso, Belluno și Udine și secretarul C.I.S.L. din Veneția cu un cadou. O mașină de scris cu bilețel: – Mai sunt multe de scris – și era adevărat, mai am acea mașină de scris». (F. M.)

În interviurile acordate cu câțiva ani în urmă, Francesca a reconstituit și o întâlnire ulterioară cu secretarul U.S.R. Bracchi, cu Sbarra prezent, care a fost dramatică. Ea se înfurie: «De ce, mă trimiți în Elveția să reprezint C.I.S.L., mă trimiți la Roma, mă dovedesc a fi cel mai bun dintre toți și nu pot fi director la Treviso?». Își amintește de disconfortul lui Sbarra; în mare dificultate, directorul său se retrage într-o tăcere stânjenită. Ne imaginăm pe Bracchi ca fiind rece și ferm în decizia sa, care cu siguranță nu are motivații profesionale, ci politice. «Așa că am părăsit C.I.S.L. cu mare amărăciune, la 30 noiembrie 1980», după terminarea termenului de preaviz. De fapt, mulți ani mai târziu, rămâne un singur motiv pentru eșecul său de a fi numit director provincial al I.N.A.S.: «Am considerat-o pe Francesca un pic de modă veche». În ciuda timpului care a trecut, rănilor nu s-au vindecat complet; tot în 2007, vă plângeți de lipsa

recunoașterii indemnizației de concediere, spre deosebire de ceea ce s-a făcut pentru alți membri ai grupului așa-zişilor inovatori. Mai presus de toate, Francesca este supărată pe Isaia Beldi care, la rândul său, nu și-a ascuns niciodată aversiunea pentru ea, pe care o consideră de dreapta. „Mi-au spus că trebuie să fac o cerere explicită prin intermediul avocatului și așa am decis să renunț. Sbarra însuși a recunoscut că am fost maltratată”.

Pe 30 noiembrie, săptămânalul eparhial a relatat sfârșitul experienței lui Meneghin la I.N.A.S. cu un articol intitulat “Francesca la pensionare”. O viață în întregime pentru alții. Publicistul relatează o declarație foarte dură a ei, iese la pensie „nu pentru că a venit vremea pensionării mele, ci pentru că C.I.S.L. nu mă mai merită”. Reprezentantul Pensionarilor declară că cei la care a asistat „sunt ceremonii care mă întristează pentru că ne pun în fața unei persoane care i-a furat 35 de ani din viață pentru a le oferi comunității”.

Vedovato 2013, p. 316; Bracchi, pp. 76-99; Tardivo; Merotto; Vedovato 2007, *Interviu*; “L’Azione”, 30 noembrie. 1980

Vittorio Veneto, ultima zi de lucru la I.N.A.S., 31 octombrie 1980 (AM)

Vittorio Veneto, ultima zi de lucru la I.N.A.S., 31 octombrie 1980 (AM)

**De la ULSS 12 Sinistra Piave
ca președinte al azilului de bătrâni
(1981-1999)**

119. Francesca își începe angajamentul în U.L.S.S. 12 Sinistra Piave

În august 1979, președintele consiliului regional a numit-o pe Francesca ca membru al Consiliului de cenzori al Spitalului General Provincial Conegliano, reprezentând regiunea Veneto. A început acest nou rol în ianuarie 1980, când încă lucra la I.N.A.S. în ultimele luni. Acestea sunt primele măsuri de implementare ale reformei în domeniul sănătății lansate pe vremea când Tina Anselmi era șefa ministerului, în decembrie 1978. Prin lege se creează Serviciul Național de Sănătate și Autoritatea Locală de Sănătate. Pentru prima dată nu vorbim doar despre tratament și reabilitare, ci mai ales despre prevenire. U.L.S.S. are filiale în fiecare municipiu. Legea încredințează controlul acestora consiliilor municipale, astfel încât cele mai importante roluri administrative, inclusiv președinții, sunt împărțite între părți. Vechiul și coruptul sistem mutual este depășit, chiar dacă folosirea uneori necorespunzătoare a fondurilor rămâne, așa cum a raportat Curtea de Conturi deja în 1985. Legea 883 rămâne în vigoare până în 1992, când, în plină criză dramatică, Amato. Guvernul reorganizează sistemul, ale cărui cheltuieli sunt scăpate de sub control, limitând cheltuielile în sine și încredințând Regiunilor responsabilitatea de gestionare.

În cadrul acestor noi structuri operaționale, prevăzute de Reforma Sănătății, D.C. a nominalizat-o pe Meneghin care a fost aleasă în consiliul de administrație al U.L.S.S. 12 Sinistra Piave ca reprezentant al personalului. Francesca trebuie să-l fi întâlnit în ultimele luni pe Maurizio Cecchetto (1952-2020), tehnician de întreținere la spitalul Conegliano, delegat C.I.S.L., operator și manager care, prin promovarea publicației pe care o citiți, a dorit să aducă un omagiu celui care i-a fost profesor.

Trecutul ei de sindicalist a jucat cu siguranță și un rol în alegerea Francescăi de către partid. În acest context își demonstrează încă o dată abilitățile și mai presus de toate caracterul care nu este înclinat spre compromis. Îi dăduseră deja epetete precum „pantera”, „rebelul alb” sau „pasionaria”, dar când a mers la Veneția pentru a pleda cauza personalului U.L.S.S., acei foști oficiali i-au adresat „avalanșa” care vine din nord”. Chiar și în această nouă înfățișare ea dă totul; este „un angajament greu”,

trebuie să garanteze relații corecte cu organizarea a aproximativ o mie cinci sute de angajați. Sarcina ei este să găsească punctul de mediere între solicitările personalului și posturile Regiunii. Negocierea se concentrează mai ales pe consistența bonusului de producție, acum o practică consolidată chiar și în rândul bugetarilor.

Nu este ușor să-l adaptezi tuturor tipurilor de lucrători care lucrează într-un U.L.S.S., o zonă foarte largă care merge de la medici șefi la medici și apoi atinge tehnicieni, funcționari, asistente și muncitori.

Decreto n. 1828/79; Sega, pp. 130 e 135; Ginsborg, pp. 528-529; Lanaro, p. 418; Meneghin 2020

120. Prima călătorie a Francescăi în Bulgaria. Apoi zborul spre Brazilia

Poate, pentru a trece peste dezamăgirea lipsei ei de post de conducere la I.N.A.S., Francesca se aruncă într-o altă aventură. „În 1981, cu colegi din D.C. am plecat în Bulgaria”. Sunt anii în care au început crăpăturile din blocul comunist, ultimul al vechiului secretar al P.C.U.S., Brejnev. În Polonia, cu un an înainte, la Danzica (Gdansk), s-a născut uniunea Solidarność și de trei ani s-a urcat pe tronul lui Petru un papă polonez Ioan Paul al II-lea. În acea călătorie, ei au fost „loviți de sărăcia răspândită peste tot”. Revenită în Italia, Francesca le-a propus „la prieteni, să planifice o intervenție în favoarea aceluia popor sărac, ei sunt Marilena Perin și Vittoria Moras împreună cu Romano Bonacchi și cu nepotul ei Roberto Sperandio”. Bulgaria este cea mai închisă dintre țările blocului sovietic. Apoi, 1981 este un an crucial. Președintele Filipov începe persecuția împotriva minorității turce. Mai mult, relațiile dintre Italia și statul balcanic se înrăutățesc în urma așa-numitei „pista bulgara”, anchetată de italieni după atacul asupra lui Ioan Paul al II-lea din 13 mai în Piața Sf. Petru. Ei bine, acesta este contextul călătoriei Francescăi, într-o țară în care socialismul real a sărăcit populația mai mult decât oriunde altundeva și a reprimat orice formă de disidență. Așa că „am început să strângem medicamente și haine, pe care le-am trimis prin diverse căi ferate și cu unele firme de transport”. A fost folosită Caritas, chiar dacă cele mai importan-

te călătorii au fost întreprinse probabil mai târziu, între și după căderea Zidului Berlinului.

În 1985, când municipalitatea Vittorio Veneto s-a înfrățit cu San Gaetano do Sul, din Brazilia, în statul San Paolo, o destinație în principal pentru emigranții din zona Vittorio Veneto, Francesca face parte din delegația municipalității care pleacă în Brazilia. În San Gaetano întâlnește multe femei care, după război, văzuse puțin mai mult decât fete în afara fabricilor de textile și filaturilor, când, de mică, începuse activitatea sindicală. „Am plâns”, mărturisește când am văzut din nou toate acele fețe familiare. În acel an, Brazilia a ieșit din perioada întunecată a dictaturilor militare pentru a-și începe democrația dificilă. Primele guverne au adoptat o politică economică neoliberală care încă provoca suferință celor mai nevoiași.

Meneghin 2020; Segă, p. 128

121. Francesca se opune închiderii spitalului Vittorio Veneto

Crearea Serviciului Național de Sănătate a fost punctul culminant al reformismului anilor șaptezeci. Meritul său este creșterea speranței de viață a italienilor datorită creșterii serviciilor pentru populație. Cele aproape șapte sute de U.L.S.S. sunt încredințate foștilor lideri sau tineri oficiali de partid și bugetele acestora au fost afectate, de mult timp fără un control serios. Când deficitul devine nesustenabil, începe politica dureroasă de tăieri pentru reducerea costurilor. Tot în ULSS 12 Sinistra Piave. „Consiliul de administrație a fost chemat să rezolve o problemă foarte serioasă”, își amintește Francesca, „a fost necesar să se decidă dacă se mențin cele două spitale istorice Vittorio Veneto și Conegliano”, sau se desemnează doar unul pentru întreaga zonă Sinistra Piave. Lino Innocenti (1928-2002), deputat și senator creștin-democrat, fost director al G.I.A.C. mai întâi și apoi al F.U.C.I., este în favoarea unei structuri spitalicești unice. La fel ca Francesca în Vittorio Veneto, este consilier municipal în Conegliano, loc pe care îl lasă pentru președinția provinciei Treviso. În 1967, a fost președinte al spitalului Conegliano și, prin urmare, este ușor de înțeles ce structură ar trebui să fie închisă pentru el.

La alegerea unui singur spital, Innocenti găsește o opoziție fermă din partea Francescăi. Ea apără energic „întreținerea celor două spitale”. Mai mult, pentru a înlocui vechiul și gloriosul Spital Civil, noul spital din Vittorio Veneto a văzut așezarea primei pietre în 1968, de către Dino De Bastiani care și-a dorit cu tărie ca administrator al Opere Pie a orașului și pe care l-a regizat timp de mulți ani. Un indiciu al acelei controversă se vede în discursul ținut de prof. Toffoli, în 2012, când a fost plasată o placă în cinstea lui De Bastiani în sala de ședințe a spitalului însuși: nu trebuie să pierdem din vedere scopul unei instituții de sănătate, adică „să servească cel mai bine nevoile comunității, dincolo și deasupra oricărei viziuni anume”.

Francesca ne amintește că «trebuie ținut cont de faptul că dr. De Bastiani terminase noul spital cu o reședință splendidă, aproape de Fregona, Cappella Maggiore, Sarmede și o parte din vale”. Prin urmare, este necesar să se garanteze un serviciu eficient tuturor, chiar și celor care, locuind pe rampele Fadalto, s-ar fi chinuit destul de mult să ajungă la Conegliano în caz de urgență, mai ales iarna. Așa că autostrada pe care Francesca și-a dorit-o cu tărie nu ajunge încă la Pian di Vedoia, tronson care va fi deschis abia în 1995. Francesca câștigă, „spitalul rămâne în Vittorio Veneto și este noul spital”. În retrospectivă, lupta ei alături de concetățenii săi a fost orientată spre viitor.

Chiar și în perioada de la U.L.S.S. nu au lipsit angajamentele pentru Francesca. În 1985, un episod în care o implică a ajuns pe prima pagină a ziarelor. Când a mers în vizită la fiul său care emigrase în Ohio, un pensionar din Vittorio a avut ghinionul de a suferi un infarct. Taxa prezentată de spitalul american este de o sută de milioane, în timp ce U.L.S.S. rambursează doar o sută de mii de lire pe zi iar Ministerul Sănătății nu poate interveni pentru că Curtea de Conturi consideră că cheltuiala se încadrează în afara decretului nr. 618/80. Este de la sine înțeles că, în calitate de membru al comitetului de conducere al U.L.S.S., Francesca ia chestiunea în serios și nu intenționează să cedeze: «Mă întreb cum este posibil ca Curtea de Conturi să poată merge împotriva unui decret asupra căruia, dacă este ceva, Curtea Constituțională» intervine iar la Roma este prietena ei Tina, care prezintă o întrebare parlamentară pe această temă. Ulterior, Italia și SUA semnează un acord. Dacă un cetățean italian se îmbolnăvește în SUA, costurile vor fi suportate de Statele Unite și, in-

vers, dacă i se întâmplă ceva unui cetățean american în timpul șederii în Italia, costurile vor fi suportate de Serviciul Național de Sănătate. „Nu a fost un acord subestimat”.

Amato-Graziosi, p. 130; Meneghin 2021; Marton, pp. 162-164; Vanzo, pp. 83, 98 e 278; Toffoli, pp. 21 e 131; Sartor 2006, pp. 41 e 121, *Il Gazzettino*, 19 iulie 1985.

122. Președinte al Sanatoriului Cesana Malanotti

În ianuarie 1989, Opere Pie a lui Vittorio Veneto, Istituto Casa di Ricovero din Vittorio Veneto, moștenirea Malanotti și pensionarul Isidoro De Mori au fuzionat, pentru a crea un nou I.P.A.B. numit Institutul Cesana Malanotti.

Este nevoie de o personalitate importantă pentru a conduce noul institut și, în anul următor, primarul Mario Botteon s-a gândit la Francesca. „Când mi s-a comunicat propunerea, am fost foarte entuziasmată”. Chiar dacă cererea a fost deja oficializată de primar, care nu are îndoieli cu privire la rezultatele votului, este totuși necesară ratificarea de către consiliul orășenesc. În timpul ședinței de deliberare, „Cu greu mi-am putut reține lacrimile când a trebuit să-mi comunic acceptul și mi-am dat acordul pentru azilul de bătrâni”. Este, de asemenea, o întoarcere la una dintre primele ei bătălii ca secretară U.S.M., în favoarea femeilor de serviciu care servesc la unul dintre institutele acum comasate. „Acestea sunt gândurile mele. Eram destinată unui loc unde, în general, cineva mergea să moară”. În Consiliu „Am răspuns cu un da, susținut de lungi aplauze”.

Funcția de președinte al Institutului Cesana Malanotti este incompatibilă cu cea de consilier municipal și de aceea, după treizeci de ani neîntreruși de permanență în camera de consiliu, Francesca trebuie să renunțe la acel scaun care în C.I.S.L. Treviso a atras atât de multe critici din partea susținătorilor incompatibilității. 1990 este anul în care Francesca nu își reînnoiește calitatea de membru în C.I.S.L.. Are o nepoată care lucrează la azilul de bătrâni. Ei bine ea spune:

«Un tânăr din C.I.S.L. cheamă staff-ul la o întâlnire la care, nepoata mea șef de departament, este prezentă, așa cum se întâmplă de ani de zile. Acest lucru îl îngrijorează pe tânăr. Există o discuție plină

de viață. Dar cum? Șeful de departament este sau nu muncitor? iar prezența lui este un lucru bun pentru întreg departamentul, pentru că este purtătorul de cuvânt în conducerea institutului pentru multe neajunsuri ». (F. M.)

Acesta a fost picătura care a umplut paharul după atâta amărăciune: „Destul, nici măcar nu mai meriți legitimația mea”. La fel ca și persoana ei, Francesca se scufundă imediat în noul rol. Locuind la câțiva pași de Institut, cunoaște bine condițiile clădirii. Restructurarea acestuia este prima dintre problemele pe care trebuie să le înfrunte și să le rezolve. „Dacă am dat C.I.S.L.-ului, I.N.A.S.-ului, U.L.S.S.-ului, mi-am dat sufletul și Cesanei Malanotti”. Ea datorează acest lucru consecvenței cu învățăturile primite în tinerețe, când a urmat școala Fiicele Mariei Bambina.

Meneghin 2021; Vedovato 2007, *Intervista*

123. Oferă cazare demnă oaspeților de la Cesana Malanotti

Prima problemă cu care se confruntă președintele Meneghin este de natură constructivă și deci financiară. Trebuie să găsim resursele necesare pentru a continua cu restructurarea Cesana Malanotti. În plus, I.P.A.B. Vittorio a absorbit divizia de psihiatrie care a fost în cele din urmă închisă în urma reformei Basaglia. Legea 180 este o alta dintre reformele importante implementate pe vremea când Tina Anselmi era ministru al Sănătății. A restabili demnitatea persoanelor care suferă de tulburări mintale este unul dintre cele mai mari merite ale acelui sezon politic. Acum trebuie să urmărim acțiunile concrete la liniile de principiu, în primul rând construcția. Din secolul al XIX-lea, în Serravalle, există un cămin pentru bolnavi mintal, nebunii, cum se spunea, legat de Sant'Artemio din Treviso. Cu toate acestea, la sfârșitul anilor 1980, „nu se realizase încă nimic” pentru a închide spitalul de psihiatrie. Mai trebuie înființate unități și servicii teritoriale de psihiatrie precum „centre de zi, comunități terapeutice și apartamente protejate”, răspunsuri pe care legea Basaglia le dă pentru a evita ca sarcina îngrijirii bolnavilor să revină în întregime familiilor și care, din păcate, a fost de multă vreme nesocotită. Acest lucru a provo-

cat o nostalgie nefericită pentru spitalul de boli psihice, „un microcosmos al închisorii care permite oamenilor sănătoși să-și îndepărteze privirea de la fântâna înfiorătoare a bolilor mintale”. Oferirea de cazare decentă pentru toată lumea, dar mai ales pentru persoanele care suferă de tulburări mintale, trebuie să fi fost o îngrijorare care lipsește somnul. Când și-a asumat președinția, descurajată de vederea unor cămine care găzduiau până la optsprezece paturi, ea a promis că va construi o „nouă casă de bătrâni, un vis de ani de zile”. Acea stare de lucruri nu mai este sustenabilă și schimbarea ei „a fost punctul meu fix, așa că nu a putut continua”.

«Francesca prezidează Consiliul de Administrație reprezentând șase părți cu care, de-a lungul a zece ani, a existat întotdeauna un acord cu privire la fiecare problemă. Printre primele lucruri urgente se numără și reducerea căminelor cu optsprezece paturi cu gips-carton low-cost, pentru că în promisiunile către oraș era „noul cămin de bătrâni” și chiar cu alte modificări și mai ales cu creșterea personalului, proporțional cu numărul de 316 invitați, inclusiv porțiunea din departamentul de boli mintale. După două inspecții, directorul regional decretă:

Institutul Cesana Malanotti ca „instituție de clasa 1/A” din 30 iunie 1998.».

«Nu era o chestiune banală. Am iubit oaspeții la fel de mult ca și angajații. Contesa Cesana, însă, în via Cosmo din Ceneda era proprietara unei clădiri dărăpănate, folosită cândva ca grânar, hambar și pivniță care, dacă ar fi renovată, s-ar preta mini-apartamentelor. Am propus cazul Consiliului care a găsit acord. Am trecut la contract, un proiect de trei miliarde. A câștigat o firmă din Vittoria care a intrat în faliment după șase luni. Mi-am propus să contactez A.T.E.R. din Treviso care, după ce a văzut clădirea, a preluat-o în proprietate. Toate cu voința Cesanei Eugenia, lăsând Institutului cinci mini-apartamente renovate. A fost realizarea unui vis urmărit în cei treizeci de ani de consiliu municipal, în deplin acord cu consiliul însuși. Președinția de la Cesana Malanotti mi-a umplut multe amărăciuni, chiar dacă au fost unele critici». (F. M.)

Sub președinția sa, în 1995, a început prima fază a lucrărilor, finanțată cu 8,2 miliarde de lire și finalizată în 1998. «Îmi închid cele două mandate părăsind prima fază a noii case de bătrâni, zece aparta-

mente din Cesana Malanotti și optsprezece A.T.E.R. reglementate prin testamentul contesei Cesana”. La finalul lucrărilor, „în fiecare cameră erau doar patru paturi” și fiecare avea câte o fereastră de unde cei „peste trei sute de oaspeți, dacă îmi amintesc bine 317” vedeau cerul albastru.

«Dacă mi-am dat viața la C.I.S.L. și I.N.A.S. din iunie 1945 până în 1980, mi-am dat sufletul căminului de bătrâni, împreună cu consilierii, mereu de acord. A fost o declarație în anul 2020 a unui angajat în rândul bătrânilor și în fața tinerilor care m-au emoționat până la lacrimi: „Fericiți vremurile pe care le-ați poruncit cu inima”, o expresie pentru întregul Consiliu și pentru directorul Albino. Carrer». (F. M.)

Romano, p. 115; Lanaro, p. 417; “La Tribuna di Treviso”, 3 septembrie 2003

124. Din nou pentru a proteja mamele care lucrează

Protecția femeilor care lucrează a fost întotdeauna una dintre preocupările principale ale Francescăi, încă de pe vremea activității sale sindicale în favoarea lucrătoarelor din textile. Problema revine la ea la fel de spinoasă ca președinția la Cesana Malanotti. De fapt, trebuie să împace două opuse. Dreptul femeilor la concediu de maternitate și deficitul financiar al căminului de bătrâni. Institutul pe care îl prezidează are personal preponderent feminin, dar nu are mijloace pentru a plăti înlocuitori pentru mamele care lucrează. Este nevoie de o soluție.

În 1993, președintele Meneghin a trimis propunerea ei Comisiei Naționale pentru egalitatea de șanse între bărbați și femei. Dacă există o legislație care apără drepturile femeii, plecând de la celebra lege 903, capodopera parlamentară a Tinei Anselmi, lipsește implementarea ei concretă. Legile care protejează mamele care lucrează stabilesc că în timpul sarcinii și până la șapte luni de la naștere, femeile nu pot fi supuse unor munci periculoase și obositoare iar printre acestea se numără și îngrijirea personală a persoanelor în vârstă. Dacă nu este posibilă transferarea acestora la alte sarcini, lucrătoria trebuie plasată în concediu obligatoriu. Aplicarea legii actuale implică angajamente semnificative de cheltuieli pentru casele de bătrâni care trebuie să se lipsească de personal feminin din primele luni de sarcină până la înțârcare și să asigure

înlocuirea acestora. Ei bine, Francesca propune Comisiei să înființeze un serviciu de asigurări sociale finanțat printr-o contribuție modestă plătită de angajați. Acest lucru ar permite crearea unui fond care să acopere cheltuielile de maternitate atât ale lucrătorului, cât și ale organizației. După ce a examinat practica, Oficiul Legislativ pentru Afaceri Sociale al Președinției Consiliului nu numai că dă un aviz favorabil, dar laudă inițiativa care „ar reprezenta fără îndoială un răspuns concret la problemele ridicate de casele de bătrâni” și, în același timp, ar garanta „o mai mare protecție a femeilor care lucrează”, în concordanță cu noile nevoi ale ordinii juridice și sociale și în implementarea prevederilor art. 37 din Constituție. Nu știm dacă și propunerea a avut un rezultat favorabil, însă Francesca a păstrat în arhiva personală scrisoarea din 4 noiembrie 1993 cu avizul favorabil pe care Procuratura Statului l-a transmis Comisiei pentru Egalitatea de Șanse.

AM, scrisoare 4 noiembrie 1993

125. Lupta pentru munca cu fracțiune de normă (part-time)

Pentru femeile catolice care au început lupta pentru șanse egale în anii 1950, precum Tina și Francesca, egalitatea de gen nu înseamnă neapărat angajarea femeilor în locuri de muncă plătite. Pentru ele, munca este și muncă fără plată făcută în cadrul familiei. Ceea ce contează cu adevărat este că femeile pot alege și nu sunt forțate să muncească din necesitate economică sau să stea acasă din cauza discriminării. Una dintre soluțiile pe care Francesca le-a propus mereu este cea a muncii cu fracțiune de normă, o bătălie „pe care a dus-o de multă vreme”, în ciuda conflictelor întâlnite chiar și în cadrul C.I.S.L.-ului propriu-zis. Mulți sunt împotriva reducerii programului de lucru pentru că li se pare că fracțiunea de normă stabilește „minoritatea femeilor la locul de muncă”. Pe această temă are „confruntări foarte dure cu cei care m-au înlocuit în Consiliul General al Uniunii”, așa-zișii inovatori, în timp ce susține că este necesar să se ajute femeile să reconcilieze angajamentele profesionale cu cele familiale. „Femeile nu trebuie să lucreze toată ziua. Dacă vor să se dedice familiei lor, trebuie să poată face acest lucru”.

În mod constant, Francesca duce mai departe acest principiu și în calitate de președinte al Cesanei Malanotti. A încercat în toate modurile să încurajeze munca cu fracțiune de normă, care, printre altele, ar fi crescut numărul de angajați, dar fără rezultat. „Cele șase persoane disponibile să lucreze cu fracțiune de normă 24 de ore pe zi nu au fost găsite” și astfel „însăși C.I.S.L. a proclamat o grevă împotriva mea”. Chiar și primului său biograf i-a declarat că munca cu fracțiune de normă este printre lucrurile în care crede cel mai mult. Acum există un cadru legislativ care permite acest lucru, dar găsește puțin sprijin atât din partea companiilor, cât și din partea lucrătorilor.

Acest lucru, observă Francesca, nu se întâmplă în Franța pentru că statul intervine cu sprijin pentru femeile care aleg să își reducă programul de lucru pentru a-și îngriji copiii. Ei bine, acest lucru lipsește în Italia și explică succesul limitat al muncii cu normă redusă. Pentru a ajuta maternitatea, Francesca a susținut întotdeauna necesitatea „o alocație familială consistentă pentru femei, care să îi permită să facă o alegere liberă”. Ea încheie interviul cu primul ei biograf cu o notă amară: „Am îmbunătățit condițiile economice ale femeilor la locul de muncă, dar ne pierdem familiile”.

Vedovato 2007, *Interviu*; Sega, p. 134; Meneghin 2020

**Revenirea la C.I.S.L. (2001-2019)
și
Ajutor Umanitar din 1981**

126. În Bulgaria și România cu Comitetul pro România Bulgaria

În anii de președinție a Institutului Cesana Malanotti, Francesca a început o serie de călătorii umanitare în Bulgaria și România, „să-i ajute pe cei nevoiași” și a continuat și după aceea. Călătorii, precizează ea, „făcute cu camionul și duba, nu cu avionul, cu neplăceri de nedescris înainte de Revoluția Română până la războiul din Kosovo”, chiar și în zilele noastre. În realitate, mai mult decât războiul din Kosovo, izbucnit în 1998, peninsula Balcanică, în urma dizolvării Iugoslaviei, a fost scena conflictelor, de la revoluția din România din 1989, până la ciocnirile sângeroase dintre croați și sârbi începând din 1991, iar apoi, în 1993, în Bosnia Herțegovina.

Însoțit de nepotul său, Roberto Sperandio, coautor al acestei cărți, fiul surorii sale Maria, numit ulterior Consul Onorific al Italiei la Arad, oraș situat nu departe de Timișoara și granița cu Ungaria în 2008 numit Cavaler al Ordinului de Merit al Republicii Italiene și în 2018, primind crucea Centenarului României, în semn de recunoaștere din partea autorităților române, Consulul Onorific Sperandio a declarat că activează de treizeci și patru de ani. A fost consultant pentru multe companii italiene și în special din regiunea Veneto, pentru care a creat aproximativ o cincime din cele peste treizeci de mii de locuri de muncă create în acei ani în România. Avea așadar mai puțin de treizeci de ani când a început să călătorească în Balcani împreună cu mătușa sa.

«Prima noastră călătorie cu ajutor umanitar aproape de revoluția română cu produse alimentare și medicamente, a doua apoi cu ajutor semnificativ și în bani în jur de 3.400.000 de lire a fost destinată parohiei San Giuseppe din Sofia condusă de părintele Luigi Borduski. Expulzat de comuniști, își găsisse refugiu în Italia printre părinții capucini din Trento. În ianuarie 1993 a apărut o problemă serioasă la vama bulgară. Ajutorul Bulgariei trebuie canalizat prin Crucea Roșie. Tăcere și frică. Poliția vamală deschide corespondența și se aude un strigăt de bucurie: „Borduski!” repetate de mai multe ori și ne lasă să plecăm. Suntem oaspeții Dr. Lielj Semergieva pe care îl cunoaștem din 1981. Știrea războiului se dă la televizor. Ne întoarcem fără probleme». (F. M.)

Între timp, în Vittorio Veneto, micul comitet fondat de Francesca și nepotul ei Roberto Sperandio împreună cu Marilena Perin și Vittoria Moras se extinde. Intră și Adelmo Bonacchi, cunoscând bine România fiind căsătorit cu o româncă, și care va conduce multe dintre mijloace de transport de marfă. Acuma liberă de orice angajament de muncă, Francesca are mai mult timp să se dedice strângerii de ajutoare pentru țările balcanice cu acel comitet despre care „nu mi-am imaginat niciodată că ar putea deveni un instrument de bine, foarte apreciat în acele țări”. Pentru Bulgaria, trimiterea produselor de primă necesitate s-a încheiat în 2015, în urma decesului persoanei de contact de la Sofia. Continuă însă spre România, prin „Fundatia Creștină Anbion Arad” al cărei președinte este Roberto Sperandio, nepotul Francescăi.

Francesca își amintește de acele „călătorii care au fost în unele privințe nesăbuite, indiferent de conflicte, ale războiului din Kosovo, care au făcut întreaga operațiune periculoasă” și conducând unul dintre vehicule, camionul regretatului Sergio Breda. Acestea sunt inițiative, toate realizate datorită rețelei de susținători pe care a reușit să o țese, «persoane individuale, familii, asociații, companii locale, Municipiul Vittorio Veneto, Fundația Casa Maria din Treviso, școlile primare ale orașului și parohiile diecezane din Sernaglia și Rotary din Conegliano și Vittorio Veneto», oferind astfel o dovadă suplimentară a abilităților sale organizatorice notabile. Multe călătorii cu probleme notabile cu unele ocazii, ca să menționăm, în 1998, intervenția Ambasadei Italiei la București și apoi Ambasadei Italiei la Sofia și Belgrad acestea au fost necesare pentru a trece granițele României, Bulgariei și a fostei Iugoslavii.

Nemulțumită cu desfășurarea tuturor acestor activități, în 1994 a început să coordoneze „un eveniment caritabil având titlu de:

”PESCA DI BENEFICENZA” în favoarea Patronato-ului biserici din Duomo Vittorio Veneto, care a ajuns la cea de-a 29-a ediție

Sega, p. 127; Radioromania.it, și Radio Romania Actualități 7 octombrie 2018; “Il Gazzettino”, 18 mai 2014; Meneghin 2021

Vittorio Veneto, Francesca organizator de "Pesca" eveniment caritabil la "Patronat Costantini" în Parohia Duomo din Vittorio Veneto

127. Francesca își arată din nou ghearele

În 2003 Francesca a trebuit să-și etaleze din nou ghearele. Pe zidurile orașului ei, un afiș al Ligii Nordului o înfățișează ca pe un vampir cu o ramură de măslin în gură, pentru a critica conducerea Institutului Cesana Malanotti. Este acuzat că a crescut tarifele oaspeților cu 7,5%, ceea ce este adevărat. Totuși, se omite să se spună că, cu acești bani „a fost garantat un serviciu care a adus Regiunii un clasament 1/A, cel mai bun rating”; și a plătit pentru o asistentă de noapte. De asemenea, se insinuează în compensația de birou, pe care, în 1998, Regiunea a stabilit-o la 3,2 milioane de lire vechi. Ei bine, lunar, ea a transferat mereu un milion din acea indemnizație, în tăcere, fără fanfară, la casa de bătrâni. Contra-atac. Acesta îi acuză pe noii administratori că au angajat cu proceduri opace.

«Indemnizația președintelui era de 622.635 de lire pe lună. Decretul de încadrare în 1/A prevedea despăgubiri începând cu 1 iulie 1998,

3.200.000 de lire pe lună. După o discuție inevitabilă, președintele renunță la un milion pe lună. În administrarea unui azil de bătrâni I.P.A.B., președintele este însă personal responsabil pentru toate erorile angajatului. Vezi un caz. Pentru nerespectarea unui termen, președintele Meneghin, nu muncitorul, a primit un proces și cinci zile de închisoare. Astăzi lucrurile s-au schimbat, trebuie să răspundă maistrul. Nu am cerut niciodată rambursări de cheltuieli cu benzina pentru călătoriile de la Ceneda la Villa delle Rose și nu a fost puțin lucru, nici pentru masă, nici pentru o cafea». (F. M.)

Francesca este încă forțată să se întoarcă în trecutul ei de președinte al Cesanei Malanotti. Împreună cu alți doi foști președinți ai Institutului, protestează împotriva deciziei actualilor manageri de a vrea să vândă zece apartamente ocupate de bătrâni. Într-o scrisoare către oraș, ea explică că acel serviciu a fost conceput pentru a răspunde nevoii de locuințe pentru bătrâni la un cost redus. Acum, dacă acele locuințe sunt scoase pe piață, neavând contract de închiriere, acei chiriași ar putea fi evacuați de către cumpărător. Mai mult, se pune sub semnul întrebării dacă vânzarea respectă dorințele testamentare ale binefăcătoarei Eugenia Cesana. Răspunsul președintelui de atunci a fost stârnit, nefiind surprinsă de acestea, pentru ea, „bătălii din ariergarda”. Pentru noul Președinte ar trebui preferată îngrijirea bătrânilor din familie și de aceea mini-locuința este inutilă și depășită, nereușind să explice soarta celor care nu au familie. Apoi, îi dă un jab Francescăi: „Doamna Meneghin a dat apartamente A.T.E.R. care deserveșc doar nouăsprezece bătrâni privilegiați”. Mai mult, îi reproșează fostului său coleg că a blocat un activ al Institutului care ar fi putut fi folosit pentru noile nevoi ale cetățenilor. Într-un crescendo de controverse în presa locală, Francesca nu îi spune. Președintele pro tempore i-a definit pe oamenii săraci drept privilegiați, o expresie care este „nerespectuoasă și poate chiar jignitoare”, cu excepția cazului în care a fi sărac este înțeles ca un privilegiu. Atunci, cele optsprezece apartamente vândute către A.T.E.R. erau în realitate „construcții dărăpănate cu risc de prăbușire”. Chiar și în această situație, timpul îi va face dreptate. De altfel, deja în decembrie 2014, într-o ședință a Consiliului Local al orașului Vittorio Veneto, niciunul dintre cei prezenți nu a contestat această afirmație: „Ultimul Consiliu de Administrație în care întregul oraș a fost cu adevărat reprezentat în acea

instituție nobilă este cel care a încetat. În 1999 și a avut-o președinte pe Francesca Meneghin”.

“La Tribuna di Treviso”, 3 settembre 2003; “Oggi Treviso”, 29 marzo e 11 aprile 2012; Consiglio Comunale di Vittorio Veneto, *Verbale*, seduta del 23 dicembre 2014, p. 57

128. Francesca se întoarce la C.I.S.L.

În 2004, Institutele pentru Istoria Rezistenței de la Veneția și Treviso au publicat un volum despre femeile catolice din Rezistența Venețiană cu contribuția departamentelor respective de Egalitate de șanse. Prefața este scrisă de Tina Anselmi și începe cu o frază pe care ștafeta partizană Gabriella îi plăcea să o repete: „Fără prezența femeilor, Rezistența nu ar fi fost posibilă”. Probabil Anselmi a fost cel care a sugerat numele Francescăi Meneghin celor doi savanți care au editat volumul. Inițiativa a început cu mult timp înainte, deoarece istoricul Maria Teresa Segă a intervievat-o pe Francesca în două zile îndepărtate, 29 septembrie 2001 și 19 aprilie 2002. Într-un interviu ulterior, acordat istoricului Giuseppe Vedovato, la 22 octombrie 2007, Francesca îi conferă că „din moment ce anul trecut m-am reînscris la C.I.S.L. pentru că liderii Uniunii m-au căutat după lansarea volumului despre femeile din Rezistență. Acum sunt invitată peste tot”.

Prin urmare, Francesca s-a alăturat din nou la C.I.S.L., în F.N.P., în 2006. Într-adevăr, publicarea cărții despre femeile venețiene în Rezistență a conferit prestigiu și a redat memorie vieții sindicale a Francescăi. Trec însă doi ani între apariția cărții și noul ei card C.I.S.L. Cele două fapte nu sunt legate printr-o legătură cauzală. Aceasta este doar o coincidență. Între 2005 și 2006, noul secretar al F.N.P. din Treviso și fost secretar al F.I.M., Ferdinando Checchin, a contactat-o pe „focoasa” Francesca. Una dintre primele sale preocupări în calitate de manager de pensionari a fost să-i caute pe toți cei care au contribuit la istoria C.I.S.L. Trevisan și printre aceștia, fără îndoială, Francesca are un loc importantă. Din acest motiv a căutat-o, obținându-i din nou sprijinul. Francesca se bazează prea mult pe înclinația de a citi a italienilor. Nu numai că Checchin nu a citit cartea despre femeile din Rezistență, dar nici nu știa că există până când autorul acestor note nu l-a contactat. Totuși, câteva scurte fragmente din interviul ei, referindu-se mai ales la activitatea ei sindicală, au fost

publicate de „Il Sindacato della Marca” în 2006. Este adevărat că atunci a fost invitată la numeroase demonstrații. Mai ales în cele, dureroase pentru ea, dedicate Tinei Anselmi după trecerea ei în neființă în noiembrie 2016. Ca, de exemplu, cea din 24 februarie 2017, când C.I.S.L. Veneto a inaugurat noua sală de conferințe din sediul său din Mestre numindu-o după Tina Anselmi, cu Prezența Francescăi, care apare și în videoclipul produs pentru ocazie, în care vorbește despre legătura ei cu prietena ei parlamentar din Castelfranco. În acel videoclip, Lorenzo Cadamuro (1930-2020), tovarășul său în multe lupte pentru tineret, care s-a stins din viață în momentul în care scriem aceste rânduri

Bellina-Sega, p. 7; Checchin; Archivio privato Merotto; Meneghin 2016; Cisl Veneto

129. Președintele Republicii Italiei îi mulțumește Francescăi Meneghin

„O femeie minunată. Sindicalist, dar și înainte de asta muncitor, partizan, luptător”. Astfel, în 2017, premierul Matteo Renzi a sărbătorit, numind-o, cea de-a nouăzecea aniversare a Francescăi, pentru el un simbol al istoriei republicane. O luptătoare, desigur, ea care este și astăzi vicepreședinte provincial al Asociației Voluntarii Libertății. În această calitate, așa cum a făcut prietena ei Tina Anselmi, merge la școli pentru a vorbi tinerilor despre binele prețios al libertății. Luptător chiar și în infamul 2020; fără teama de pandemie, merge în piață la sărbătorile de 25 aprilie, cântând Bella Ciao. Cu toate acestea, înainte de cartea despre femeile catolice din Rezistență, au existat puține satisfacții pentru Francesca: o medalie de aur de la textilele C.I.S.L. din Treviso și o insignă de aur de la textile naționale. Fără știrea ei, în 1994, tocmai prietena ei Tina Anselmi i-a cerut subsecretarului Antonio Maccanico „investigația pentru acordarea onoarei”.

Cu toate acestea, deși cu întârziere, nu a lipsit recunoașterea figurii sale. Cea mai înaltă și mai emoționantă i-a fost plătită de Președintele Republicii, Sergio Mattarella, la Vittorio Veneto, pe 25 aprilie 2019, cu ocazia sărbătorilor pentru cea de-a 74-a aniversare a Eliberării. Discursul Francescăi de pe scena teatrului Da Ponte din Serravalle l-a impresionat vizibil pe șeful statului. Ea a exaltat din nou rolul femeii. Fără an-

gajamentul lor, „Rezistența ar fi fost mai lungă și cu victime mai multe”. Și-a reluat prima tinerețe amintindu-și de alte femei din Vittorio Veneto, luptătoare neînarmate pentru libertate: Giovanna Faè, Elisa Perini, Rina Lorenzon, Sor Pasqua, Leda Azzalini, Sofia Gobbo. La sfârșitul cuvintelor sale, cel mai puternic gând s-a îndreptat către copii de la școală. Pentru acești băieți să știe, ea face o pledoarie sinceră din inimă: «Domnule președinte, a vorbi puțin sau deloc despre acest război în școli a fost o greșală. Să o facem acum cu angajament, altfel va fi târziu”. Aplauzele corale și sincere adresate Francescăi sunt cel mai mare semn al cât de recunoscător îi este Vittorio Veneto, dar nu numai, pentru toate bătăliile pe care le-a întreprins și uneori câștiga.

Președintele Mattarella însuși i-a mulțumit „pentru mărturia ei, pentru intervenția sa care i-a implicat pe toți” și cu atât mai mult „pentru curajul dat în acei ani cumpliți ai războiului partizan”. Multe lucruri au călăuzit-o pe Francesca, credința ei, învățăturile primite de la familia ei și de la mulți profesori pe care i-a întâlnit pe parcurs și dragostea pentru pământul ei, Vittorio Veneto.

Totuși, citând cuvintele episcopului Magarotto, acesta precizează, da, în Serravalle există artă, dar tocmai în Ceneda „e un colț de Paradis”.

“Oggi Treviso”, 5 august 2017; “La Tribuna di Treviso”, 26 aprilie 2020; Meneghin 2019; “La Tenda TV”, *Intervista*, ianuarie 2020; Meneghin 2021

130. Epilogul

Această reconstituire istorică este rezultatul vieții Francescăi, o Eterna Fată, care și-a dedicat viața tuturor muncitorilor de toate categoriile, de la muncitori din sectorul textile la fermieri, de la metalurgii la mineri, la toți oamenii din sectorul artizanal, industrial și sanitar. Dedicarea vieții celorlalți, ajutând mereu pe cei mai slabi, nevoiași, pensionari și pe toți cei care i-au cerut intervenția și ajutor, este un semn de iubire adevărată față de ceilalți. S-au scris multe despre Francesca, această Eternă Fată și se pot scrie multe altele. Angajamentul său, viața sa dedicată sindicatelor, politicii, problemelor sociale, voluntariatului a marcat o lungă perioadă istorică care începe din 1927 până astăzi. Nici dificultățile și nici măcar schimbările istorice nu au reușit să o eradice pe această Eternă

Fată care a ajuns la 97 de ani. Cultura ei învățată direct din viață, plină de provocări, de la tinerețea timpurie câștigată prin lupta partizană care i-a marcat profund viața, ani groaznici, unde Francesca a trăit în mod direct, moartea fratelui și a mamei ei, monstruozitatea războiului, fratricid care a marcat-o cu moartea rudelor, cu toate astea i-a permis să fie actorul principal în luptele duse la victorii pentru binele celorlalți. O viață plină de entuziasm generos, de disponibilitate mare și dezinteresată, de împărtășire pasionată, de seriozitate. O persoană care este mereu aproape de ceilalți, până în punctul în care nu ne dăm seama cât de mare și importantă este cu adevărat și pentru care calitățile ei par ceva normal.

Cei care au cunoscut-o pe această Eternă Fată, cei care au lucrat cu ea, cei care au împărtășit emoții și multe lupte își pot aminti în adâncul inimii lor măreția acestei femei.

Francesca a mărturisit prin luptele și prin valorile sale și uneori într-o liniște calmă și senină si ne-a făcut să reflectăm asupra a ceea ce înseamnă angajamentul social chiar și fără recunoaștere doar pentru că este mișcată de principii și valori, este o femeie puternică și independentă care a renunțat la viața sa privată, ne întemeindu-și o familie pentru a îmbrățișa principiile altruismului.

Angajamentul său total față de drepturile omului, nu s-a clătinat niciodată, chiar și în lipsa recunoașterii din partea persoanelor legate de ea în sindicat, în cadrul partidului său ori în viața obișnuită a oamenilor.

Purtătoare de cuvânt pentru drepturile altora de care se bucură astăzi oamenii în această societate globală.

Le mulțumesc Francescăi și profesorului Mauro Pitteri pentru că mi-au permis să lucrez alături de ei pentru a face cunoscută această Eternă Fată și în România, unde Francesca și-a dedicat o bună parte din viață pentru voluntariat, alături de Comitetul Pro Romania Bulgaria. Cred că a face cunoscută istoria sindicatului liber al Francescăi într-o națiune în care sindicatul era parte integrantă a populației muncitoare este un tribut echitabil pentru ea. Sunt sigur că oamenii care reușesc să citească această carte vor putea recunoaște și împărtăși că există oameni care știu să-i iubească pe alții în detrimentul lor, pentru a ridica drepturile oamenilor. Că această carte poate să fie de ajutor tuturor noilor generații și celor care doresc să aibă un model pe care să-l urmeze pentru a contribui la îmbunătățirea vieții altora.

Mulțumesc mătușa, mulțumesc Francesca - Eterna Fată, purtator al steagului dreptății și libertății.

R.S.

«„Gândindu-mă la această lungă viață de angajamente, simt că este necesar să mulțumesc întregii mele familii care mi-a fost aproape în orice împrejurare, tuturor activiștilor sindicali, pentru care le las numele în corespondența sindicală. Pentru celor care au donat în natură și bani pentru ajutor României și Bulgariei, nu numai cei din Vittorio Veneto, ci de la această eparhie și de la Cassamarca de Treviso, ajutor dat pentru mulți ani. Mai există ajutorul dat de „Fundatia Creștină Ambion Arad” din România, înființată de Doctorul Cavalier Roberto Sperandio, Consul Onorific al Italiei la Arad și coautor al acestei cărți, nepotul meu. Spunând mulțumiri tuturor, cred că este o datorie să-i mulțumesc lui Dumnezeu și fiului său Isus, am crezut întotdeauna că a existat ajutor supranatural de sus pentru mine și pentru cei care ne-au ajutat”. ».

Francesca Meneghin, vară 2024

Vittorio Veneto, Teatrul Da Ponte, Președintele Mattarella o salută pe Francesca Meneghin la ceremonia cu ocazia celei de-a 74-a aniversări a eliberării
25 aprilie 2019 (ASPR)

Bibliografia folosită în text

Agnoletto = S. Agnoletto, *Ci chiamavano gli avvocati dei poveri. Storia dell'INAS il patronato della CISL*, Edizioni Lavoro, Roma, 2003.

Amato-Graziosi = G. Amato, A. Graziosi, *Grandi illusioni. Ragionando sull'Italia*, Il Mulino, Bologna, 2013.

Annuario = *Annuario del Centro Studi Cisl*, vol. IV, Firenze, 1964/65.

Baglioni-Corbari = G. Baglioni, C. Corbari, *Autonomia e Contratti. Storia di sindacalisti della Cisl in Lombardia*, Edizioni Lavoro, Roma, 2006.

Bedin = A. Bedin, *Il sindacato in Vespa. La Cisl passione e mestiere 1954-1994*, a cura di A. De Sanctis, Fondazione Giulio Pastore, Roma, 2018.

Beldì = I. Beldì, *Cinquant'anni al servizio dei lavoratori*, Arti Grafiche Conegliano, San Vendemiano (TV), 2018.

Bellina, Sega = L. Bellina, M. T. Sega, *Tra la città di Dio e la città dell'uomo. Donne cattoliche nella Resistenza Veneta*, Iveser-Istresco, Sommacampagna (VR), 2004.

Bentivogli = F. Bentivogli, *Nella FIM una vita...*, a cura di F. Liverani, <http://www.fim-cisl.it/wp-content/uploads/2016/01/Testimonianza-di-Franco-Bentivogli.pdf>

Berna = A. Berna, *L'industria della seta dalle origini alla Sigismondo Piva SPA, in Valdobbiadene. Dal Piave al Cesen. Una storia plurale*, a cura di G. Follador, Comune di Valdobbiadene, 2011, pp. 681-700.

Bindi = R. Bindi, *Quel che è di Cesare*, intervista a cura di G. Casadio, Laterza, Bari-Roma, 2009.

Birindelli-Bonifazi = A. M. Birindelli, C. Bonifazi, *L'emigrazione italiana verso il Brasile, tendenze e dimensioni (1870-1975)*, in *Um passaporte para a terra prometida*, Fronteira do Caos Editores, Porto (Portogallo), 2011.

Blasi = T. Blasi, *Il canapificio veneto di Crocetta del Montello*, giugno 2004, <https://digilander.libero.it/tifeo/articoli/canapificio.htm#prima>

Borghi = *I CLN di Belluno e Treviso nella lotta di liberazione. Atti e documenti*, a cura di F. Vendramini e M. Borghi, Istituto Veneto per la Storia della Resistenza/Cleup, Padova, 1999.

Bracchi = L. Bracchi, *La mia avventura sindacale. Impegno sociale e sindacale dal 1943 a oggi di un militante Cisl: fatti, personaggi e vicende storiche tra Lombardia, Emilia e Veneto, Cisl Veneto*, Venezia Mestre, s.d. ma 2003.

Brescacin = P. P. Brescacin, *Il sangue che abbiamo dimenticato. Resistenza e guerra civile nel Vitto riese*, Il, Isvre, Vittorio Veneto, 2012.

Brunetta 1984 = E. Brunetta, *Dalla grande guerra alla Repubblica, in Il Veneto*, a cura di S. Lanaro, Einaudi, Torino 1984, pp. 913-1038.

Brunetta 2006 = E. Brunetta, *Bruno Marton: i cattolici nella Resistenza*, in Sartor 2006, pp. 17-26.

Bruno = G. Bruno, *Le imprese industriali nel processo di Sviluppo, in Storia dell'Italia repubblicana. La trasformazione dell'Italia. Sviluppo e squilibri*, Einaudi, Torino, 1995, 2/1, pp. 355-420.

Cadamuro 1997 = L. Cadamuro, *Relazione al convegno di studio tessili e abbigliamento*, Paderno del Grappa, 20 febbraio 1979.

Cadamuro 2018 = L. Cadamuro, intervista rilasciata nel 2018.

Cadamuro 2019 = L. Cadamuro, *Il sindacalista delle filandiere. Intervista*, in Squizzato, pp. 113-138.

Carera = A. Carera, *Un anno all'università del popolo del lavoro*, Working Papers Fondazione Tarantelli/Edizioni Lavoro, n. 12/2018, pp. 7-11.

Carera-Coppola = A. Carera, A. Coppola, *Ponti invisibili. Voci di donne. Storia della Cisl (1950- 2012)*, FNP CISL pensionati, Roma, 2014.

Caruso = E. Caruso, *Impresa oggi*, 2017, http://www.impresaoggi.com/it2/1522-giacomo_colussi_il_re_della_biscotteria

Centro Studi Biellesi = <https://www.docbi.it/modules/smartsection/item.php?itemid=440>

Ceschin 1999 = D. Ceschin, *Da Caporetto alla Liberazione (1917-1945), San Fior. Tre villaggi dell'alta pianura trevigiana dalle prime testimonianze a oggi*, a cura di G. Galletti, Comune di San Fior, 1999, Il, pp. 589-632.

Ceschin 2006 = D. Ceschin, *La lunga estate del 1944. Civili e partigiani a Farra di Soligo e nel Quartier del Piave*, Istresco/Comune di Farra di Soligo/Cierre edizioni, Sommacampagna (VR), 2006.

Checchin = Intervista telefonica con Ferdinando Checchin del 27 marzo 2020.

Cisl Veneto = Cisl Veneto, *Fermezza e signorilità*. Tina Anselmi sindacalista, interviste a Francesca Meneghin e Lorenzo Cadamuro, 2017, www.youtube.com/watch?v=YrJNeXgrZg.

Colombo-Morese = *Pensiero, azione, autonomia. Saggi e testimonianze per Pierre Carniti*, a cura di M. Colombo e R. Morese, Edizioni Lavoro, Roma, 2017.

Crainz = G. Crainz, *Storia del miracolo italiano. Culture, identità, trasformazioni fra anni cinquanta e sessanta*, Donzelli, Roma, 2005.

Crainz 2005 = G. Crainz, *Il Paese mancato. Dal miracolo economico agli anni ottanta*, Donzelli, Roma, 2005.

Craveri = P. Craveri, *Unità e autonomia sindacale nel secondo dopoguerra* in Colombo-Morese, pp. 273-290.

Diari = *Diari storici dei Reparti partigiani della Provincia di Treviso*, Archivio dell'Istresco, Treviso, 2010.

Donazzon = R. Donazzon, *Albino Luciani. Il papa degli umili*, Archivi Contemporanei di Storia Politica/Piazza editore, Treviso, 2009.

Elezioni = <https://elezionistorico.interno.gov.it>

Felletti = Testimonianza di M. Felletti raccolta nel 2019.

Feltrin = P. Feltrin, «Una vita senza rimpianti». *Un profilo di Pierre Carniti nel suo tempo*, in Colombo-Morese, pp. 17-126.

Feltrin-Miulli = P. Feltrin, A. Miulli, *La scoperta dell'antagonismo. Gli anni '60 alla Zoppas: operai, lotte, organizzazione*, Marsilio, Venezia, 1981.

Ferretti = V. Ferretti, *Quel centro studi sulle colline di Fiesole*, Working Papers Fondazione Tarantelli/Edizioni Lavoro, n. 12/2018, pp. 12-31.

Follini = M. Follini, *Democrazia Cristiana. Il racconto di un partito*, Sellerio, Palermo, 2019.

Giarratana = A. Giarratana, *L'industria bresciana e i suoi uomini negli ultimi cinquant'anni*, Brescia, 1957.

Ginsborg = P. Ginsborg, *Storia d'Italia dal dopoguerra a oggi. Società e politica 1943-1988*, II, *Dal «miracolo economico» agli anni '80*, Einaudi, Torino, 1989.

Giorgetti = G. Giorgetti, *Contadini e proprietari nell'Italia moderna. Rapporti di produzione e contratti agrari dal secolo XVI a oggi*, Einaudi, Torino, 1974.

Gobbo = Sofia Gobbo, testimonianza in *Voci di partigiane venete*, a cura di M. T. Segna, Cierre edizioni, Sommacampagna (VR), 2016, pp. 181-192.

Grandi = A. Grandi, *La nascita delle ACLI*, "Politica sociale", 28 settembre, 1946 in Maraviglia, pp. 193-195.

Lama = L. Lama, *I fondamenti della concezione sindacale della Cisl*, Centro Studi Nazionale CISL, Firenze, 2005.

Lanaro = S. Lanaro, *Storia dell'Italia repubblicana. Dalla fine della guerra agli anni novanta*, Marsilio, Venezia, 1992.

Lauria = F. Lauria, *La nascita della Cisl, inquadramento storico e valori di fondo*, Working Papers Fondazione Tarantelli/Edizioni Lavoro, n. 14/2019, pp. 5-7.

Lorenzon = Rina Lorenzon, testimonianza in *Voci di partigiane venete*, a cura di M. T. Sega, Cierre edizioni, Sommacampagna (VR), 2016, pp. 195-202.

Maflis = <http://www.maflis.it/azienda.html>, foto Cotonificio Isetta.

Manesso = A. Manesso, *Una filanda negli anni della crisi serica*, in Squizzato, pp. 139-208.

Marangon-Possagnolo = P. Marangon, S. Possagnolo, *Il C.E.C.A.T. Un movimento un'utopia. Formazione e cooperazione agricola nel movimento cattolico trevigiano (1954-1975)*, Fondazione Corazzin, Venezia, 1993.

Maraviglia = M. Maraviglia, *Achille Grandi. Fra lotte operaie e testimonianza cristiana*, Morcelliana, Brescia, 1994.

Mariska = *Mi chiamavano Mariska*, a cura di I. Della Pietà, M. Tocchi, Isrev, Vittorio Veneto, 2002.

Marton = G. Marton, *Scribovobis. Storie di vescovi, giovani e contadini nel Veneto bianco degli anni Cinquanta*, Archivi Contemporanei di Storia Politica, Piazza editore, Silea (TV), 2004.

Meneghin 1958 = F. Meneghin, *La donna e il sindacato*, "Azione Sindacale", 20 febbraio 1958; *Un'ingiustizia da sanare*, "Azione Sindacale", 20 aprile 1958.

Meneghin 2016 = F. Meneghin, *Tina Anselmi, amica e maestra di tante battaglie*, "L'Azione", 10 novembre 2016.

Meneghin 2017 = F. Meneghin, *Intervento presso la CISL Veneto in occasione della dedica della sala convegni a Tina Anselmi*, Mestre, 27 febbraio 2017, appunti dell'autore.

Meneghin 2019 = Discorso di Francesca Meneghin davanti al Presidente della Repubblica Sergio Mattarella, Vittorio Veneto, 25 aprile 2019.

Meneghin 2020 = Intervista rilasciata da Francesca Meneghin

nell'ottobre 2020 in occasione della sceneggiatura del filmato a lei dedicato dalla Cisl di Treviso.

Meneghin 2021 = Intervista rilasciata da Francesca Meneghin nel luglio 2021 in occasione della correzione del dattiloscritto.

Merotto = Intervista telefonica con Goriziano Merotto, 17 ottobre 2020.

Michelagnoli = G. Michelagnoli, *La CISL dal 1950 al 1971, Sindacato e politica economica*, Edizioni Lavoro, Roma, 2011.

Nicoletti = G. Nicoletti, *Alle radici del "sindacato nuovo". Il caso della Padovan di Conegliano (1960- 1970)*, Archivi Contemporanei di Storia Politica, CISL, Piazza editore, Silea (TV), 2008.

Piazza = F. Piazza, *Portavamo il fazzoletto azzurro: la brigata autonoma Piave nella Resistenza trevigiana*, Istresco/Cierre, Sommacampagna, 2000.

Pitteri = M. Pitteri, *La giovane Tina Anselmi. Dalla Resistenza all'impegno sindacale e politico (1944-1959). Cento quadri d'insieme*, Cisl Veneto/Tipi edizioni, Belluno, 2018.

Piovesan = S. Piovesan, *La SanRemo di Caerano San Marco. Storia d'impresa e storia sindacale in una grande fabbrica di confezioni del Trevigiano*, Tesi di laurea magistrale in Storia, relatore G. Zazzara, Ca' Foscari, Venezia, a.a. 2011/2012, p. 28.

Pizzol = G. Pizzol, *Uno sguardo ravvicinato allo sviluppo industriale della città di Vittorio Veneto. La storia illustre del tessile cittadino, basato su lana e seta*, in "Senza filtro. Notizie dentro il lavoro", 7 novembre 2018, <https://www.informazioneenzafiltro.it/>

Poloni 1996 = A. Poloni, *Don Giovanni Brescacin martire per la sua fede: parroco di Cappella Maggiore 29 giugno 1940-14 febbraio 1945*, citato da G. Galletti, *Contributi per la storia di Cappella Maggiore*, Comune di Cappella Maggiore, 2004, p. 136.

Romano = P. Romano, *S. Artemio anni '70. Cronache psichiatriche trevigiane prima e dopo la Legge 180*, Piazza editore, Silea, 2005.

Roverato = G. Roverato, *La terza regione industriale*, in *Il Veneto*, a cura di S. Lanaro, Einaudi, Torino 1984, pp. 175-232.

Sapelli = G. Sapelli, *Dalla periferia all'integrazione europea*, in *Storia dell'economia italiana. L'età contemporanea. Un paese nuovo*, Einaudi, Torino, 1991, III, pp. 59-144.

Sartor 2003 = *La gioventù cattolica a Treviso attraverso la corrispondenza di Antonio Mazzarolli 1948-1958*, a cura di I. Sartor, Archivi Contemporanei di Storia Politica – Fondazione Cassamarca, Treviso, 2003.

Sartor 2006 = *Bruno Marton nella Democrazia Cristiana della Marca trevigiana*, in *Gli anni di Bruno Marton. Istituzioni, società, economia nel territorio trevigiano tra Resistenza, ricostruzione e sviluppo*, Atti del Convegno, Treviso, Casa dei Carraresi, 20 maggio 2005, a cura di I. Sartor, Associazione culturale Bruno Marton-Fondazione Cassamarca, Vittorio Veneto-Treviso, 2005, pp. 27-88.

Sartor 2007 = I. Sartor, *Dal patto unitario del 1944 alla scissione del 1948, in Dai campi alle officine. Storie e lotte del sindacato nel Trevigiano. Atti del convegno "Un secolo per il lavoro". 1906-2006*, Treviso, 8 novembre 2006, Cgil Treviso-Istresco, 2007, pp. 177-195.

Schivetto = A. M. Schivetto, *L'apostolato tra le lavoratrici e i "raggi d'ambiente"*, in Bellina, Segà, pp. 103-114.

Scroccaro = L. Scroccaro, *Lo stabilimento bacologico e la filanda Motta 1876-1956*, Arcari editore, Mogliano Veneto (TV), 2003.

Segà = M. T. Segà, *Elisa Perini crocerossina partigiana*, in Bellina-Segà, pp. 143-148.

Segà = M. T. Segà, *Francesca Meneghin*, in Bellina-Segà, pp. 115-142. Interviste a Francesca Meneghin del 29 settembre 2001 e 19 aprile 2002.

Seghetto = A. Seghetto, *Storia dell'emigrazione dei veneti in Belgio*, in *Veneti nel Benelux*, a cura di L. Segafreddo, Regione del Veneto/Longo editore, Ravenna, 2005, pp. 19-52.

Spadoni = M. Spadoni, *Il gruppo Snia dal 1917 al 1951*, Giappichelli, Torino, 2003.

Squizzato = *La filanda Colombo di Badoere. Una storia legata a un filo*, a cura di G. Squizzato, Pro Loco del Comune di Morgano, Morgano (TV), 2019.

Storti = C. Storti, *Bruno Storti e la CISL. Storie, ricordi, testimonianze*, Edizioni Lavoro, Roma, 2013.

Tardivo = Intervista telefonica con Elio Tardivo del 27 marzo 2020 e conversazioni avute con lo stesso in anni di comune amicizia.

Tobagi = B. Tobagi, *Piazza Fontana. Il processo impossibile*, Einaudi, Torino, 2019.

Toffoli = A. Toffoli, *Testimoniaza*, in Sartor 2006, pp. 151-154.

Toffoli 2014 = Dino De Bastiani, *Un vittoriese tra i vittoriesi*, a cura di A. Toffoli, Dario De Bastiani Editore, Vittorio Veneto, 2014.

Tramontin = S. Tramontin, *La lotta partigiana nel Veneto e il contributo dei cattolici*, Giunta Regionale del Veneto, Venezia, 1995.

Trinca = G. Trinca, "Preti rossi" e "sindacato bianco" nella Destra Piave. Una testimonianza documentata, "Venetica", n. 1/2016, pp. 251-268.

Turcato = *Il contributo della classe dirigente trevigiana nella vita politica nazionale: figure esemplari. I democratico-cristiani. Atti del convegno Ca' Tron di Roncade (Treviso) 29 ottobre 2011*, a cura di A. Turcato, Archivi Contemporanei di Storia Politica, Piazza editore, 2012.

Ulliana = M. Ulliana, *Vittorio Veneto tra Ottocento e Novecento*, Canova, Treviso, 2005.

Valentini = L. Valentini, *Il problema della parità salariale nell'industria tessile*, "Conquiste del Lavoro", 10 ottobre 1958, p. 4.

Vanzetto = L. Vanzetto, *Tina Anselmi*, in Turcato, pp. 29-40.

Vanzo = A. Vanzo, *I Comitati civici nel Trevigiano 1948-1953. Politica e società*, Archivi Contemporanei di Storia Politica, Piazza editore, Silea (TV), 2007.

Vanzo 2012, A. Vanzo, *Carlo Bernini*, in Turcato, pp. 65-77.

Vedovato 2007 e 2009 = G. Vedovato, *Storia della Cisl di Treviso. La corrente sindacale cristiana e la Libera Cgil 1945-1950*, Archivi Contemporanei di Storia Politica, CISL, Piazza editore, Silea (TV), 2009 e Intervista a Francesca Meneghin del 22 ottobre 2007, dattiloscritto. *Intervista collettiva* a L. Cadamuro, F. Meneghin, N. Pavan e L. Sbarra dell'11 ottobre 2007.

Vedovato 2013 = G. Vedovato, *Storia della Cisl di Treviso. La fase pionieristica e la sua crisi 1950-1964*, Archivi Contemporanei di Storia Politica, CISL, Piazza editore, Silea, 2013.

Vendramini = F. Vendramini, *Il Consiglio nella guerra partigiana, in Tambre. Un comune della montagna bellunese tra Sette e Novecento*, a cura di A. Amantia, Isbrec, Belluno, 2006, pp. 377-401.

Vettorel = B. Vettorel, *I rapporti fra Chiesa e regime fascista nella diocesi di Vittorio Veneto (1922- 1943)*, "Venetica", 1 (1984).

Zambon = P. Zambon, *Panorama politico e sindacale, in Vittorio Veneto nel I° centenario, Edizioni del Centenario*, Vittorio Veneto, 1966.

Zanette = T. Zanette, *Il lungo percorso della seta, in Il museo del baco da seta di Vittorio Veneto*, a cura di V. Pianca, Vittorio Veneto, 2003.

Abrevieri

A.C.L.I. = Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani / Asociațiile muncitorilor creștini italieni

A.C.S.P. = Archivi Contemporanei di Storia Politica, Cassamarca Foundation, Ca' Tron di Roncade /

Arhivele contemporane de istorie politică, Fundația Cassamarca, Ca' Tron di Roncade

A.F.L.- C.I.O. = American Federation of Labor / Congress Industrial Organization /

Federația Americană a Muncii / Congresul Organizației Industriale

A.M. = Archivio privato F. Meneghin Vittorio Veneto / Arhiva privată F. Meneghin, Vittorio Veneto

A.T.E.R. = Azienda Territoriale Edilizia Residenziale / Compania teritorială de locuințe rezidențiale

C.E.C.A.T. = Centro per l'Educazione e la Cooperazione Agricola Trevisana /

Centrul pentru Educație și Cooperare Agricolă din Treviso

C.G.I.L. = Confederazione Generale Italiana del Lavoro / Confederația Generală Italiană a Muncii

C.I.F. = Centro Italiano Femminile / Centrul Italian al Femeilor

C.I.G. = Cassa Integrazione e Guadagni / Fondul de Garantare a Sălariilor

C.I.L. = Confederazione Italiana del Lavoro / Confederația Italiană a Muncii

C.I.S.L. = Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori / Confederația Italiană Sindicatul Muncii

C.I.S.L. TV = USP-UST di Treviso / USP-UST din Treviso, Archivi / Archive la ACSP

C.N.L. = Comitato di Liberazione Nazionale / Comitatul al Liberării Naționale

C.S.C. = Corrente sindacale Cristiana / Curentul Sindical Creștin

D.C. = Democrazia Cristiana / Democrația Creștină

E.I.A.R. = Ente Italiano Audizioni Radiofoniche / Entitatea Italiana Audicțiuni Radio

F.I.L. = Federazione italiana del Lavoro / Federația Italiană a Muncii

F.I.L.C.A. = Fed. Ita. Lav. Constr. e Affini / Federația Italiană a Lucrătorilor din Construcții și Conexe

F.I.L.T.A. = Fed. Ita. Lav. Tessili e Abbigliam./ Federația italiană a lucrătorilor textil și a confecțiilor

F.I.M. = Federazione Italiana Metalmeccanici / Federația Italiană a Metalurgiei

F.I.O.T. = Federazione italiana operatori tessili / Federația italiană a lucrătorilor din industria textilă

F.L.A.E.I. = Fed. Lav. Azi. Elettriche Ita./ Federația lucrătorilor Intreprinderelor electrice Italiene

F.N.P. = Federazione Nazionale dei Pensionati / Federația Națională a Pensionarilor

F.U.C.I. = Federazione Universitaria Cattolica Italiana/ Federația Universitară Catolică Italiană

F.U.I.L.A. = Federazione Unitaria Italiana Lavoratori Abbigliamento

G.I.A.C. = Gioventù Italiana di Azione Cattolica/ Tineretul italian de acțiune catolică

I.A.L. = Istituto Addestramento Lavoratori / Institutul de formare a lucrătorilor

I.N.A.I.L. = Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro gli Infortuni sul Lavoro /

Institutul Național pentru Asigurarea împotriva Accidentelor de Muncă

I.N.A.S. = Istituto Nazionale Assistenza Sociale/ Institutul Național de Asistență Socială

I.N.P.S. = Istituto Nazionale Previdenza Sociale / Institutul Național de Securitate Socială

I.P.A.B. = Istituto Pubblico di Assistenza e Beneficenza / Institutul de Asistență Publică și Caritate

I.R.I. = Istituto per la Riconversione Industriale / Institutul pentru reconversie industrială

M.S.I. = Movimento Sociale Italiano / Mișcarea socială italiană

P.C.I. = Partito Comunista Italiano / Partidul Comunist Italian

P.L.I. = Partito Liberale Italiano / Partidul Liberal Italian

P.S.D.I. = Partito Socialista Democratico Italiano / Partidul Democrat Socialist Italian

P.S.I. = Partito Socialista Italiano / Partidul Socialist Italian

R.S.I. = Repubblica Sociale Italiana / Republica Socialistă Italiană

S.A.S. = Sezione Aziendale Sindacale / Secțiunea Companie Sindicală

S.I.L.T. = Sindacato Italiano Lavoratori Tessili / Sindicatul italian al lucrătorilor din industria textilă

U.I.L. = Unione Italiana del Lavoro / Uniunea Italiană a Muncii

U.L.S.S. = Unità Locale Socio Sanitaria / Unitatea locală de sănătate socială

U.S.M. = Unione Sindacale Mandamentale / Uniunea Sindicatul Mandamental

U.S.I.S. = United States Information Services / Serviciile de informare din Statele Unite

U.S.P. = Uniunea Sindicatului Provincial

U.S.R. = Uniunea Sindicatului Regional

